Belg. 33 - 1 Bosscha

GESCHIEDENIS
DER
NEDERLANDSCHE STAATS-OMWENTELING
IN ACHTTIENHONDERT DERTIEN.

DOOR

Mr. HERMAN BOSSCHA.

EERSTE DEEL.

MET PORTRETTEN.

J. Smies inv. et del. *J. E. Marcus sculp.*

Te AMSTERDAM, bij
P. DEN HENGST EN ZOON EN J. VAN DER HEY.
MDCCCXVII.

BIBLIOTHECA
REGIA
MONACENSIS.

PLAATS-AANWIJZING

DER

AFBEELDZELEN.

I. WILLEM FREDERIK, *Souverein Vorst der Vereenigde Nederlanden*, voor de Opdragt.

II. G. K. VAN HOOGENDORP, onmiddelijk na de Inleiding.

III. LE POLD, GRAAF VAN LIMBURG STIRUM. . . bladz. 142.

IV. F. VAN DER DUYN VAN MAASDAM. . . —— 152.

H. W. Caspari. ad viv. del. 1814. J. C. Marcus. sculp.

OPDRAGT

AAN

ZIJNE KONINKLIJKE HOOGHEID,

DEN HEERE

PRINSE VAN ORANJE-NASSAU,

SOUVEREIN VORST

DER

VEREENIGDE NEDERLANDEN

ENZ. ENZ. ENZ.

DOORLUCHTIGSTE VORST EN HEER!

Een Nederlandsch werk, als van ouds, weder aan de bescherming van een Nederlandsch en wettig Bestuur te mogen opdragen, moet reeds op zich *zelf* eenen Schrijver, die zijne waarde

als Nederlander gevoelt, een strelend genoegen verschaffen; doch zulks te doen in een tijdstip, waarin de nog versche geheugenis van ontelbare en zware rampen, onder vreemde Overheersching geleden, den zegen van een Inlandsch Bestuur zoo veel te sterker doet gevoelen, moet noodwendig dat genoegen ten hoogsten top voeren.

Een Geschiedverhaal der jongste Omwenteling, welke in naam van UWE KONINKLIJKE HOOGHEID ondernomen was, en waarvan Gij, DOORLUCHTIGE VORST EN HEER! van den aanvang af het steunpunt zijt geweest, scheen, meer nog dan eenige andere letterarbeid, eigenaardig geschikt om als eene vereerende hulde

aan

aan UWE KONINKLIJKE HOOGHEID te worden opgedragen, daar het tevens van Hoogstdezelve de beste bescherming kon verwachten.

De Schrijver van hetzelve nam daarom ook dadelijk, zelfs voordat hij nog de pen had opgevat, de vrijheid om UWE KONINKLIJKE HOOGHEID eerbiedig te verzoeken, dat hem, bijaldien Hoogstdezelve zijn voornemen goedkeurde, die eer vergund, en zijn voorgenomen arbeid met die bescherming verwaardigd mogt worden. De zeer vereerende wijze, waarop dit zijn verzoek door UWE KONINKLIJKE HOOGHEID werd ingewilligd, had eene natuurlijke strekking om hem aan den eenen kant

moed tot dien arbeid inteboezemen; doch tevens aan den anderen kant, om in het nasporen en beschrijven der gebeurtenissen met die bedachtzaamheid te werk te gaan, waardoor hij zich het vertrouwen, 't welk UWE KONINKLIJKE HOOGHEID in zijne waarheids-liefde bleek te stellen, zoo veel mogelijk zoude kunnen waardig maken. Mogt hij, ten aanzien van dit laatste, in 't algemeen niet ongelukkig geslaagd zijn, dan zal hij achten zijn voorname doel te hebben bereikt, en dan durft hij voor de gebreken en misslagen, waarvan hij, na alle aangewende zorg, zich niet mag vleijen geheel vrij te zijn gebleven, goedgunstige verschooning hopen.

Het behage dan UWE KONINKLIJKE HOOGHEID thans de eerstelingen van dit werk, zoo als het is, goedgunstig aantenemen, te gelijk met des schrijvers opregtsten wensch, dat de hier beschreven, en in vele opzigten door de Goddelijke Voorzienigheid reeds zoo blijkbaar gezegende Omwenteling voor den Doorluchtigen Persoon van UWE KONINKLIJKE HOOGHEID, en voor Hoogstderzelver Vorstelijk Huis, met welks heil en voorspoed die van ons dierbaar Vaderland ten naauwsten verbonden zijn, bij voortduring zulke heugchelijke gevolgen moge hebben, dat het herstelde Volk van Nederland, 't welk UWE HOOGHEID thans met vereenigde harten als

zijnen Wettigen Vorst eerbiedigt, alle volgende jaren, en elk jaar met levendiger gevoel van zijn geluk, den dag zegene, en zegenende viere, die, na eene noodlottige scheiding van negentien rampvolle jaren, ORANJE en NEDERLAND niet alleen weder gelukkig vereenigd, maar ook door sterkere banden, dan ooit te voren, God geve onafscheidelijk, verbonden heeft!

UWER KONINKLIJKE HOOGHEIDS

Onderdanigste Dienaar

HERM. BOSSCHA.

VOORBERIGT.

Het is niet zonder huivering, dat wij thans dit Eerste Stuk van de door ons beschreven Geschiedenis der jongste Staats-Omwenteling van Nederland in het licht zenden. In een Verhaal van gebeurde zaken, waarvan het geheugen nog versch is, wordt elke, nog zoo kleine, misslag, elke overgeslagen bijzonderheid dadelijk ontdekt, en zoodanige ontdekking is een triomf voor elken liefhebber van bedillen, die het moeilijke van dezen arbeid niet inziende, niets gemakkelijker waant te zijn, dan 't gene inderdaad het moeilijkste van allen is, voor zijne tijdgenooten als Geschiedschrijver optetreden met een Verhaal van gebeurde zaken, die onder hunne oogen zijn voorgevallen, en waaraan zommigen een voornaam deel hebben gehad. Wij althans hebben die moeilijkheid bij den tegenwoordigen arbeid zoo drukkende gevoeld, dat wij meer

 dan

dan eens berouw kregen denzelven ondernomen te hebben: te meer nog, dewijl men ons van alle kanten drong om ſpoed te maken, opdat 'er, ter voldoening aan de nieuwsgierigheid, ten minſten een gedeelte van het werk in den loop van dit jaar het licht mogt zien: welk laatſte minder moeilijkheid zoude gehad hebben, bijaldien ons de berigten en ſtukken, welke wij tot de zamenſtelling dezer Geſchiedenis noodig hadden, alle, en wel vroegtijdig, waren toegekomen, waarvan juist het tegengeſtelde heeft plaats gehad. Dan geſteld ook, dat wij hierin ten vollen naar onzen wensch geſlaagd waren, zoude het echter nog voor de meerdere volkomenheid van het werk wenſchelijk zijn geweest, dat den Schrijver de tijd ware gegund geworden om van zulke plaatſen en omſtandigheden, die veelligt in de Geſchiedenis der Omwenteling melding verdiend hadden, doch nu, bij gebrek van kennisgeving, verzwegen zijn, langzamerhand en bij gelegenheid, de vereischte narigten inte-zamelen; over twijfelachtige en nog eenigzins duistere punten naar meerder licht te zoeken; en zijn werk, voordat hetzelve ter drukperſe

ge-

gelegd wierd, nog eens de vijl en ſchaaf te doen ondergaan. Wij zelve hebben tusſchen beiden wel eens in beraad geſtaan om van ons eerst gemaakt ontwerp eener ſtukswijze uitgave aftegaan, en het werk liever in eens geheel uittegeven. Doch hiervan weerhield ons zoo wel de belofte, in het BERIGT VAN INTEEKENING *gedaan, als het ongeduldige verlangen van velen, die ons, hoe zeer ook te onregt, reeds van traagheid begonnen te beſchuldigen: terwijl wij tevens in aanmerking namen, dat de voorloopige uitgave van een Eerſte Stuk ons dit voordeel kon opleveren, dat wij daardoor in ſtaat geſteld wierden om begane misſlagen of verzwegene gebeurtenisſen van belang, des vermaand zijnde, in het vervolg, door een Aanhangzel, te verbeteren en aantevullen.*

Nu dus, door den ſtroom der nieuwsgierigheid voortgedreven, leveren wij vooreerst, wat wij in de gegevene omſtandigheden, en, bij veelvuldige ambtsbezigheden, in een zeer kort tijdbeſtek in ſtaat zijn geweest te leveren, en hopen daardoor althans de begunſtigers van onze onderneming eenigermate bevredigd te zullen hebben.

Wat

Wat voorts de Lezer, volgens ons gemaakt bestek, in deze Geschiedenis der Omwenteling billijker wijze verwachten mag, is hem door het gemelde Berigt voorlang kennelijk gemaakt: in hoe verre aan die verwachting, door 't gene hier aanvankelijk geleverd wordt, voldaan zij, zal het onpartijdige oordeel van verstandigen moeten beslissen. Ter voorkoming echter van ongegrond beklag wegens onvolledigheid, vinden wij ons verpligt bij voorraad te verklaren, dat, bijaldien 'er belangrijke bijzonderheden, in deze of gene plaats binnen het hier beschreven tijdvak voorgevallen, bevonden mogten worden overgeslagen te zijn, zulks niet aan ons, maar aan die genen te wijten is, welke, die bijzonderheden wetende, ons de mededeeling daarvan onthouden hebben. En te dezen opzigte hebben wij zelve billijke reden van klagen, dat de uitnodiging der Uitgevers, zoo in het Berigt, als naderhand in de Nieuwspapieren gedaan, slechts zeer weinigen, welken wij daarvoor onzen schuldigen dank betuigen, heeft opgewekt om ons op die wijze in het zamenstellen dezer Geschiedenis behulpzaam te zijn.

Daar zulks echter in dit eerste gedeelte des werks waarschijnlijk minder nadeel zal doen, dan in het vervolg, wanneer wij de merkwaardigheden, die voor en bij het overgaan der Vestingen zijn voorgevallen, beschrijven moeten, zoo herhalen wij bij dezen ons verzoek aan allen, die in de volledigheid van dit werk belang stellen, om door tijdige mededeeling van 't gene hun belangrijk mogt voorkomen, tot die volledigheid van hunne zijde medetewerken.

Wij hebben, zoo als men ziet, in dit Eerste Stuk de Geschiedenis gebragt tot de gewenschte overkomst van Nederlands tegenwoordigen Vorst en Heer, zijnde de grondslag, waarop het geheele werk der Omwenteling moest steunen; welke komst ons dus toescheen een geschikt punt op te leveren, waarbij onze Lezers, zoo wel als wij zelve, eenige rust konden nemen, en nieuwen lust vergaderen, om de beschouwing der belangrijke gebeurtenissen des verlosten Vaderlands eerlang voorttezetten.

De verwarring, met welke iedere Omwenteling in den beginne natuurlijker wijze vergezeld gaat, maakt het bekomen van naauwkeurige berigten

hoogst

hoogst moeilijk, gelijk wij dit, tot ons leedwezen, maar al te zeer hebben ondervonden, daar zelfs de zulken, die genegen waren om ons te onderrigten aangaande voorgevallene zaken, waarin zij zelve betrokken, of waarvan zij ooggetuigen geweest waren, zich zomtijds niet met volkomene duidelijkheid alle bijzonderheden wisten te herinneren: en zulks kan ons dan ook geenen twijfel overlaten, of in weerwil van alle moeite, door ons aangewend, om zuivere waarheid te ſchrijven, zal ons verhaal hier en daar tegenſpraak vinden, en wegens ontdekte misſlagen berisping ondergaan; gelijk wij zelve in de gelegenheid zijn geweest om meer dan eenen misſlag van anderen te verbeteren. Hij, die ons de zoodanige, welke van gewigt zijn, en aan de Geſchiedenis zelve nadeel doen, beſcheidenlijk onder het oog brengt, mag op onzen ſchuldigen dank ſtaat maken.

Gelijk wij het ons aan den eenen kant tot eene wet geſteld hebben, om niets ter gunſte van eene der voormalige partijen te zeggen of te verzwijgen, zoo vertrouwen wij aan den anderen kant genoeg gezorgd te hebben, dat nie-

niemand zich perſoonlijk door ons verhaal met regt beledigd kan achten.

Onze manier van beſchouwen en behandelen der zaken, zoo die al aan zommigen niet ongevallig mogt ſchijnen, zal hoogstwaarſchijnlijk de berisping en afkeuring van anderen niet ontgaan. Wij zijn niet gezind om dezelve te verdedigen, doch verzoeken alleen onzen Lezeren in aanmerking te nemen, dat wij ons niets meer, dan een eenvoudig en, zoo veel mogelijk, getrouw verhaal van het gebeurde te geven, voor zoo verre wij dit, zonder het ſtaatkundige tooneel te betreden, als bloote aanſchouwers konden waarnemen, hebben voorgeſteld, en op den rang van Geſchiedſchrijver, in den verhevenen en wijsgeerigen zin des woords, geenerhande aanſpraak maken.

Het bevreemde onzen Lezeren niet, dat wij van den Algemeenen Vrede, als van eene nog toekomſtige gebeurtenis, hebben geſproken. Zulks is veroorzaakt, door dat de eerſte bladen van ons werk reeds afgedrukt waren, voordat de Vrede te Parijs geſloten was; gelijk ook het vermelde aangaande de zoogenaamde Zamenzweering

ring van MAAS *reeds de pers had verlaten, voordat het geschrift van den Geneesheer* LEMON, *'t welk ter bevestiging van ons gevoelen kan dienen, in 't licht was verschenen.*

De Afbeeldingen, welke in de eerste Afdeeling voorkomen, en nog van drie, of, zoo als wij hopen, vier andere gevolgd staan te worden, zijn naar het leven geteekend; hebbende zoo wel Zijne KONINKLIJKE HOOGHEID, DE SOUVEREINE VORST *zelf, als de overige Heeren de bijzondere goedheid gehad om den schilder daartoe genoegzame gelegenheid te verschaffen. De Lijst der Inteekenaren, van welke wel het getal, doch tot nog toe niet alle de namen bij de Uitgevers zijn ingekomen, zal met de voltooijing van het werk worden uitgegeven.*

Meer hebben wij ditmaal den Lezer niet te zeggen, dan alleen nog, dat wij voor enkele kleine drukfeilen, die door waanwijze vitters ligtelijk voor taalfouten zouden kunnen aangezien worden, verschoning vragen. Wij hebben dezelve niet van dat belang geoordeeld, om afzonderlijke melding te verdienen.

GE-

GESCHIEDENIS
DER
STAATS-OMWENTELING
IN
NEDERLAND,
IN HET JAAR 1813.

INLEIDING.

De merkwaardige Staatsverandering, in het laatste gedeelte der zestiende eeuw hier te lande voorgevallen, toen de Nederlandsche gewesten zich tegen de willekeurige overheersching eens dwingelands verzet, en zeven derzelve zich door een Verbond, onder den naam van Unie, vereenigd hebbende, allengs tot eenen vrijen en onafhankelijken Staat zijn verheven, maakt in de Geschiedenis van ons Vaderland het begin van een nieuw tijdvak, veel roemruchtiger, dan alle de vorige immer geweest waren, en kan tevens als de grensscheiding worden aangemerkt, waar 's Lands Oude Geschiedenis eindigt, en de Nieuwe eenen aanvang neemt. De Omwenteling, welke wij

zelve, op het einde des vorigen jaars, hebben zien gebeuren, opent in de Vaderlandſche Geſchiedenis wederom een nieuw tijdvak, 't welk, zoo het den Hemel behagen moge, het reeds zeer gelukkig begonnen werk verder te zegenen, niet min luisterrijk dan het vorige zal worden, door de herſtelling van den roem der Natie, die in het voorgemelde tijdvak eerst zoo heerlijk gevestigd, maar vervolgens zoo deerlijk vervallen, en eindelijk door eene nieuwe overheerſching, veel geweldiger dan eenige voorgaande, zelfs met vernietiging van den Nederlandſchen naam, geheel ten gronde gegaan was.

Het is deze groote gebeurtenis, welke wij, daartoe aangezocht zijnde, en in aanmerking nemende het belang, 't welk de nakomelingſchap heeft om dezelve in haren waren aard en oorſprong volledig te kennen, voorgenomen hebben te beſchrijven: eene gebeurtenis, welke voor ſlechts weinige maanden haren aanvang hebbende genomen, zoo ongelooflijk ſpoedig in haren voortgang is geweest, dat aan derzelver geheele voltooijing niets meer ontbreekt, dan het zegel van eenen algemeenen Vrede, die ook nu reeds ſtilzwijgende getroffen is, en, hoogstwaarſchijnlijk, voor dat de ſchrijver dezer Geſchiedenis de pen uit de hand gelegd heeft, de zaken

ken van Europa op eenen vasten voet zal hebben gebragt.

Dan, gelijk in de zedelijke zoo wel, als in de natuurlijke wereld, niets gebeurt, 't welk niet in verder of nader voorafgaande gebeurtenisſen en oorzaken zijnen grond heeft, zoo ſtaat ook het thans begonnen tijdperk bijzonder met het naast voorgaande in zulk een naauw verband, dat de Geſchiedſchrijver niet mag hopen wel te zullen ſlagen, om der nakomelingſchap regte kennis van zaken te geven, indien hij zich niet verledige rugwaart een oog op het verledene te ſlaan, en daarin den draad te zoeken, die hem en zijne lezers moet geleiden om eenen *gemakkelijken* overgang van den ouden ſtaat van zaken tot de tegenwoordige nieuwe orde te vinden. Hierdoor, en hierdoor alleen kunnen volgende geſlachten in ſtaat worden geſteld om te oordeelen, of hunne voorzaten van dezen tijd als een hoop muitelingen beſchouwd moeten worden, dan of zij met volkomen regt hunne vrijheid en onafhankelijkheid tegen onwettige overheerſching handhavende, en zich in den rang onder de Volken van Europa, waaruit zij, na een wettig bezit van eeuwen herwaarts, gewelddadig verſtoten waren, herſtellende, dezelfde achting en denzelfden roem verdiend hebben, welke hunne voorvaderen, door

de affchudding van het Spaanfche juk, regtmatig hadden verworven.

Het is volgens dit beftek, dat wij, het voorbeeld van beroemde voorgangers hierin volgende, ons voorgefteld hebben de aangenomen taak aftewerken; waarvan wij ons met zekerheid den gelukkigften uitflag zouden mogen beloven, indien wij, bij genoegzame kennis van zaken, welke wij althans getracht hebben te verkrijgen, tevens die meesterachtige behandeling van het gefchiedkundig penfeel bezaten, waardoor een HOOFT en DE GROOT verdiend hebben, om met de beste Gefchiedfchrijvers der Oudheid vergeleken te worden. Doch, fchoon verre af zijnde van eenigermate naar den lof van zulke groote mannen te dingen, hopen wij echter met zuivere waarheidliefde, ftrenge onpartijdigheid, en duidelijkheid van voordragt, het gebeurde, voor zoo verre dit uit echte befcheiden tot onze kennisfe gekomen is, in het vereischte licht te plaatfen.

De Omwenteling, in de zestiende eeuw voorgevallen, en die, welke wij nu gaan befchrijven, hebben, wel in oorzaak en doel eenige overeenkomst, doch zijn voor het overige in aard en omftandigheden aanmerkelijk onderfcheiden. (*) Door

(*) De *Vergelijking der affchudding van het Spaanfche*

Door de eerste kan men zeggen dat de vrije Nederlandsche Staat gegrondvest, door de laatste hersteld en van nieuws bevestigd is geworden. Beide hebben deze landen aan de overheersching van de magtigste Mogendheid ontweldigd; doch de eerste heeft bij mangel van eenen vastgestelden vorm van Bestuur voor alle de gewesten, en door het daarmede gepaard gaande gebrek aan de nodige Eenheid, al vroeg de zaden van verdeeldheid gestrooid en aangekweekt, waarvan het tegenwoordige geslacht de bittere vruchten heeft moeten smaken: terwijl de laatste, met de ondervinding van vroeger tijden haar voordeel doende, en door de omstandigheden zelve geleid, dadelijk begonnen heeft die zaden te verdelgen, het verdeelde te vereenigen, en op vasten grondslag een Staatsbestuur te stichten, 't welk door eendragt en wijze maatregelen onderhouden wordende, onder den Goddelijken zegen, meer bestendigheid schijnt te beloven, dan van het vorige verwacht kon worden. In dit verband tusschen de tegenwoordige Staatsomwenteling in Nederland met de voorgaande zullen wij, dunkt ons, eenen geschikten leiddraad vinden, die ons,

sche juk met die van het Fransche, door Mr. JACOBUS SCHELTEMA onlangs in 't licht gegeven, zal denkelijk den meesten onzer Lezeren bekend zijn.

ons, na een kort overzigt van voorafgegane gebeurtenisfen en oorzaken, eenen gemakkelijken overgang zal verfchaffen tot de befchouwing van dat gene, 't welk in onze dagen is voorgevallen.

Het is eene algemeen bekende zaak, en die, onzes oordeels, in dezen tijd zonder eenige krenking der nagedachtenisfe van WILLEM DEN EERSTEN, Prins van Oranje en grondlegger van dezen Staat, gedacht mag worden, dat die Vorst, ten zelfden tijde, toen hij verraderlijk vermoord werd, op het punt ftond om tot de waardigheid van Graaf van Holland te worden verheven. Welke heilzame of nadeelige gevolgen die verheffing in andere opzichten gehad zoude hebben, kan bezwaarlijk gegist, veel min met zekerheid beflist worden. Dit echter fchijnt ons toe uit den aard der zake van zelfs te volgen, dat, ingeval dezelve met algemeene toeftemming van alle de vereenigde gewesten tot ftand ware gekomen, eene hoofdbron van kwaad geftopt zou zijn geweest, waaruit, fchier van de geboorte van dit Gemeenebest af tot op onze tijden, die onzalige twisten en partijfchappen zijn voortgevloeid, welke het Vaderland in dien tusfchentijd gefchokt hebben, en die hetzelve, zonder de tegenwoordige gelukkige en geheel onverwachte

om-

ommekeer van zaken, onherſtelbaar zouden hebben bedorven en vernietigd.

Een verhaal van die op elkander gevolgde beroerten, welke de gevolgen waren van een Stadhouderlijk Beſtuur, waaraan, volgens het oordeel van deskundigen, te veel of te weinig gezags was toegevoegd, en 't welk, door gebrek aan genoegzame vastheid, ſteeds met eene magtige Tegenpartij te worſtelen had, zal niemand hier ter plaatſe verwachten, daar dezelve voor lang door bekwame pennen zijn beſchreven, en dus aan elk, die in de Geſchiedenis van zijn eigen Vaderland geen vreemdeling is, genoeg bekend moeten zijn.

Het gebeurde in de jaren zeventienhonderd zevenenveertig en agtenveertig, waardoor de Stadhouderlijke waardigheid in het Huis van Oranje, zoo wel in de vrouwelijke als mannelijke linie, erfelijk werd bevestigd, ſcheen wel aan 's Lands beſtuur meer vastheid en beſtendigheid te zullen geven; te meer daar de uitmuntende begaafdheden van WILLEM DEN VIERDEN hoop gaven, dat de zaden van misnoegen langzamerhand konden worden uitgeroeid, en meer algemeene tevredenheid met den tegenwoordigen ſtaat van zaken de rust en welvaard des Lands zoude verzekeren. Dan de vroegtijdige dood van welgemelden Vorst, en

de minderjarigheid van deszelfs Zoon en Opvolger, die nu, in plaats van door de lessen eens wijzen Vaders tot zijne toekomstige hooge bestemming voorbereid te worden, ongelukkig onder het opzigt van eenen Voogd, vreemdeling in dit land, geraakte, leverden al spoedig nieuwe stof op om het nog smeulend vuur van misnoegen aan te stoken, en, schoon nog eenigen tijd bedekt blijvende, eerlang in volle vlam te doen uitbarsten; waartoe nog bovendien, zoo wij anders wel onderrigt zijn, vreemde invloed reeds toen niet weinig heeft medegewerkt. Lieden, welke ten dien tijde aanhoudend deel in het hooge bestuur des Lands hebben gehad, en in welke men, bij kennis van zaken, liefde tot waarheid mogt onderstellen, hebben ons verzekerd, dat reeds sedert het begin des laatstgemelden tijdperks Fransche zendelingen aanhoudend bezig zijn geweest om de sluimerende gemoederen wakker te maken, en de Natie tegen het Stadhouderlijk huis opteruijen, ten einde dat dezelve, hare verbindtenis met Engeland verbrekende, zich in de armen van Frankrijk mogt werpen. Doch wat hier ook van zij, zeker is het, dat Frankrijk al van ouds den toeleg heeft gehad om Nederland, ten koste van deszelfs vrijheid en welvaart, dienstbaar te maken aan zijn oogmerk om de magt van Engeland te snui-

fnuiken, en zich daartoe van ons goed en bloed fchromeloos te bedienen. Hoogst opmerkelijk ten dezen aanzien is de voorfpelling van den fchranderen WILLIAM TEMPLE, meer dan eene eeuw te voren gedaan, en die in onze dagen meer dan vervuld is geworden. Sprekende van de heerschzuchtige oogmerken van RICHELIEU, om Frankrijk tot deszelfs oude grenzen uittebreiden, zegt hij onder anderen: „Is Frankrijk eerst meester van Vlaanderen, zoo moeten de overige Nederlanden van zelfs volgen, en dan fchiet 'er voor Holland niets anders over, dan zich zoo veel mogelijk met Frankrijk te verdragen, en, als het wél gaat eene, van die kroon afhankelijke, Zeeprovintie te worden — misfchien onder den naam van eenen Vrijen Staat, opdat het land niet al te veel van inwoners ontbloot worde, doch inderdaad zoo onderdanig, dat gemelde Rijk, zoo vaak als het zulks verkiest, zich van Hollands Vloten en Schatten, als van zijne eigene, naar welgevallen zal bedienen, — en zoo dit gebeurt, dan ziet men ligt vooruit, wat 'er, bij zulk een groot overwigt van Frankrijk ter zee en te land, van Engeland zal worden." (*)

Dan,

(*) Zie TEMPLE's Brieven.

Dan, om den draad van ons verhaal weder optevatten, de opſtand der Engelſche Volkplantingen in Noord-Amerika, met deszelfs ontzettende gevolgen, was de naaste oorzaak van die voor langen tijd onherſtelbare verdeeldheid der gemoederen, waaruit de reeks van rampen, onder welke wij jaren lang gezucht hebben, is voortgeſproten: want dat van toen af althans Frankrijk zich van onze geſchillen, die het vlijtig aanſtookte, tot ons eigen verderf heeft bediend, zal wel voor niemand der genen, die met ons van de gebeurtenisſen van dien tijd kennis en geheugen dragen, eenig bewijs nodig hebben. Het zal echter, zoo voor dezen, als bijzonder voor de jongere van jaren, niet nodeloos zijn het van toen af gebeurde met eenen vlugtigen blik te doorlopen.

Men zal veelligt in de geheele Geſchiedenis der Volken te vergeefs een voorbeeld zoeken van zulk een aantal groote en verbazende gebeurtenisſen, die elkander met eene ongeloofelijke ſnelheid binnen het korte tijdbeſtek van een enkel menſchen-geſlacht opvolgden, als waarvan het thans gedeeltelijk nog levend geſlacht getuige is geweest; en hoe grooten invloed ook, in de vijftiende eeuw, de eerſte ontdekking van Amerika op den toeſtand van Europa gehad hebbe, nog veel grooter is de invloed geweest,

weest, welken de grondbeginſelen, die voornamelijk door de Omwenteling in de Britſche Volkplantingen van dat zelfde Werelddeel in zwang zijn geraakt, op de rust en het geluk der Volken aan deze zijde van den Atlantiſchen Oceaan hebben gehad.

De Staatkundige Wijsbegeerte van dien tijd, welke noch de Geſchiedenis, noch de tegenwoordige geſteldheid van zaken in aanmerking nam, had grondſtellingen ontworpen, niet als voor Volken, die reeds ſedert lang in eene gevestigde Burgermaatſchappij leefden, en langs zeer verſchillende wegen hun ſtaatkundig beſtaan verkregen hadden, maar als voor dezulken, die voor het eerst een Maatſchappelijk Verdrag zullende aangaan, met de hoogſte wijsheid een volmaakt Staatsbeſtuur gingen ontwerpen, gegrond op volkomene gelijkheid van regten, en waarbij elk der leden van die Burgermaatſchappij onderſteld werd verſtandig genoeg te zijn om zijne pligten als Burger te kennen, en deugdzaam genoeg om ſteeds overeenkomſtig dezelven te handelen: grondſtellingen dus, welke eene natuurlijke ſtrekking hadden om alle de beſtaande Staatsbeſturen als onwettig te doen beſchouwen, en eenen algemeenen opſtand onder de Volken te verwekken.

Deze wijsgeerige beginſelen, welke ſedert lang

lang door Fransche en Engelsche Schrijvers in omloop waren gebragt, begonden sedert den Afval der Noord-Amerikaansche Volkplantingen van het Moederland, en door den oorlog, tusschen die beiden, voor de onafhankelijkheid aan den eenen, en voor de onderwerping aan den anderen kant gevoerd, zoo wel hier te lande, als in Frankrijk, meer en meer ingang te vinden; waarvan het natuurlijk gevolg was, dat het ontzag voor Wetten en Overheden des te meer afnam, hoe meer het Volk in den waan werd gebragt, dat het de kindschheid ontwassen, en rijp geworden was om zich zelf te besturen. De zaak der Noord-Amerikanen vond, niet zonder reden, alomme de ijverigste voorstanders, doch gaf, ongelukkig, tevens aanleiding tot de verspreiding van die overdrevene denkbeelden van Vrijheid en Gelijkheid, welke vervolgens al te zeer de overhand kregen. Het Hof van Frankrijk, uitgelokt door de hoop op groote voordeelen, welke het fnuiken van Engelands magt scheen te beloven, besloot, tot zijn eigen verderf, de partij der Amerikanen te trekken, en deel te nemen in den oorlog; waarin ook wij welhaast, door welbekende oorzaken, en die wij, om niemand aanstoot te geven, hier liefst verzwijgen, tot onze groote schade werden ingewikkeld: en van daar af dagteekenen zich de

on-

onheilen, welke binnenlandſche verdeeldheid ons jaren lang heeft berokkend. De Stadhouderlijke partij, door veeljarige betrekkingen aan Engeland verknocht, en eene nadere verbindtenis met Frankrijk als hoogstnadeelig beſchouwende, had, natuurlijker wijze, weinig gezindheid om met het laatstgenoemde Rijk eene gemeene zaak te maken, en viel daardoor ſpoedig niet alleen in verdenking, maar werd zelfs in openbare ſchriften niet onduidelijk beſchuldigd van opzettelijke verwaarlozing der middelen, om het nu vijandig geworden Engeland, krachtdadigen tegenſtand te bieden: terwijl de Tegenpartij in dien oorlog de gewenschte gelegenheid vond om, op grond van 's Lands hoogst belang, eene naauwer vereeniging met Frankrijk te bewerken; welk Rijk niet verzuimde om die Partij, met beloften van onderſteuning, die echter in het einde, toen het 'er op aankwam, niet nagekomen werden, in het doorzetten van derzelver ontwerpen tegen het Stadhouderlijk gezag te verſterken. De vrede, welke ruim twee jaren daarna een einde aan dien oorlog maakte, en waarbij Frankrijk, om de Natie meer en meer aan zich te verbinden, onze bezittingen, die hetzelve door den oorlog in handen gevallen waren, zonder eenige vergoeding te vorderen, terug gaf, bleek welhaast niets te hebben toege-

gebragt om ook de binnenlandſche rust te herſtellen. Integendeel werd de verwijdering van dag tot dag grooter; bemiddelingen en onderhandelingen liepen vruchteloos af; en een openbare burgeroorlog was reeds aan het uitbarſten, toen de Pruisſiſche wapenen, ter hulpe van den Stadhouder aangevoerd, voor eenen tijd de Tegenpartij tot zwijgen en tot onderwerping noodzaakten.

Het zou moeijelijk zijn te verzekeren, of zachtere middelen van den kant der bovendrijvende partij hierna eene verzoening zouden hebben te weeg gebragt; doch zeker is het, dat de ballingſchap van zeer velen, die eene veilige toevlugt in Frankrijk vonden, tot de namaals gevolgde overheering van dit land zeer veel heeft toegebragt. De vernietiging der verbindtenisſen, welke voorheen door den invloed der Tegenſtadhouderlijke partij met Frankrijk aangegaan waren, en de daarop gevolgde onvermijdelijke deelneming in den oorlog, tegen dat land ondernomen, waren redenen genoeg voor het Beſtuur, 't welk na den moord van het Koninklijke geſlacht der BOURBONS, thans aldaar gevestigd was, om, na Braband overweldigd te hebben, ook wapenen tegen dit Gemeenebest te wenden: doch het zou den overwinnaren van België niet zoo gemakkelijk hebben

ben gevallen om in dit ons, door de Natuur zoo wél beveiligd, Vaderland intedringen, indien zij niet door de misnoegden van binnen, die met de uitgewekenen in Frankrijk, hunkerende naar de wederkeering in hun Vaderland, geheime verftandhouding onderhielden, onderfteund waren geworden.

Nadat dus reeds in Slagtmaand des jaars zeventienhonderd vierennegentig Nijmegen voor het geweld der Franfche wapenen had moeten bukken, baande de vroeg ingevallen en buitengewoon fterke vorst, die fpoedig alle de rivieren dezes lands tot bruggen maakte, den overwinnaren den weg om in het hart van ons Vaderland doortedringen, zoodat reeds vóór het einde van Louwmaand des volgenden jaars een magtig krijgsheir over onze grenzen was getrokken, en deszelfs Opperbevelhebber PICHEGRU zich met zijne Staf in 's Gravenhage gevestigd had. De Stadhouder, het ergfte duchtende, had vóór de aankomst van deze zijne verklaarde vijanden raadzaam gevonden, zich met de zijnen door de vlugt naar Engeland in veiligheid te ftellen, en hierdoor was de voorgewende oorzaak des oorlogs, die niet aan het Volk van Nederland, maar aan den Stadhouder heette aangedaan te worden, weggenomen; terwijl tevens de hand van broederfchap, den over-

overwinnaren alomme aangeboden, aan dezen zelfs geenen fchijn van reden meer overliet om eene Natie, tot welker vrijmaking zij voorgaven gekomen te zijn, als door de wapenen overheerd te befchouwen en te behandelen. Dan hoe zeer men, na alle de veranderingen, ten aanzien van de Leden des Beftuurs, welke door de Afgevaardigden uit de *Nationale Conventie* van Frankrijk gevorderd werden, te hebben gemaakt, niets anders fcheen te mogen verwachten, dan als een vrij en onafhankelijk Volk tot het fluiten van een Verbond van vriendfchap en onderlinge verdediging toegelaten te zullen worden, bleek nogthans weldra uit het begin der onderhandelingen, te dien einde geopend, en uit den toon, waarop onze Gevolmagtigden te Parijs bejegend werden, dat de gezindheden in Frankrijk, ten aanzien van ons Land, op verre na zoo gunftig niet waren; en zonder de nadrukkelijke vertogen, en de regt Hollandfche ftandvastigheid van gemelde Gevolmagtigden, zou veelligt reeds toen dit Gemeenebest, met openbare fchending van de goede trouw, en verbreking der plegtigfte beloften, voor een Wingewest van Frankrijk verklaard zijn geworden. (*) Het kloekmoedig gedrag van onzen kant werkte dan ook

(*) Zie Vaderl. Hist. D. LIV.

ook zoo veel uit, dat, in het vervolg der onderhandelingen over deze gewigtige zaak, die kort daarna van Parijs naar 's Gravenhage werden overgebragt, de Fransche Afgevaardigden eenen anderen toon begonnen aantenemen; dan ook toen nog waren de eifchen, van dien kant gedaan, zoo vernederende, en zoo geheel onaannemelijk, dat de onderhandelingen op het punt ftonden om afgebroken te worden, daar een der Afgevaardigden van onze zijde, met de regtmatigfte verontwaardiging vervuld, eindelijk vorderde, dat men liever openlijk voor zijne ware oogmerken zoude uitkomen, en als vijand dit land voor overheerd verklaren, dan, onder den fchijn van Vrijheid en onder den misbruikten naam van Broederfchap, de Natie inderdaad onderdrukken.

Eindelijk werd evenwel, na lang marren en worftelen, in den nacht tusfchen den zestienden en zeventienden van Bloeimaand des jaars zeventienhonderd vijfennegentig, de plegtige verklaring der Onafhankelijkheid van het Bataaffche Gemeenebest, met opoffering van een aanzienlijk gedeelte grondgebieds, en tegen eenen geldprijs van niet minder dan honderd Millioenen guldens, verkregen; (*) en hoe zwaar ook de-

(*) Zie de Aanteekeningen en Bijlagen, N°. 1.

deze voorwaarden, bij eene uitgeputte kas, en na herhaalde opbrengften voor de kosten van den voorgaanden oorlog, 's Lands ingezetenen moesten vallen, hadden *zij* zich echter nog gelukkig mogen achten, waren daarmede ook de gevolgde vorderingen en afperfingen afgekocht, en ware de vrijheid wezenlijk daarvoor verkregen geweest. Wij kunnen ons hier niet ophouden met een verhaal van de ondragelijke, en niet zelden onbefchofte en honende vorderingen, ten behoeve der legers onöphoudelijk gedaan (*), welke gevoegd bij den aanhoudenden last van inlegering, en het kostbaar onderhoud van vijfentwintig duizend Franfche krijgsknechten, in foldij overgenomen, al fpoedig zeer vele ingezetenen deden wenfchen, dat die vreemde gasten nimmer eenen voet op dezen bodem hadden gezet. Dus gaan wij over om een kort verflag te geven van de gevolgen, welke de Omwenteling op het beftuur en de gefteldheid des Lands heeft gehad.

Daar van nu af alles door eenen Franfchen geest werd bezield, moest ook de Staatsinrigting op de Franfche leest gefchoeid, en weldra het vorig Beftuur des Lands door een Volksbe-

(*) Zie Vaderl. Hist. D. LIV. vooral bladz. 269 en volgende.

beſtuur bij Vertegenwoordiging vervangen worden, welke Vertegenwoordigers door de Stemgeregtigde Burgers in hunne Grondvergaderingen zouden worden gekozen. Dan deze intevoeren nieuwe orde van zaken veroorzaakte al aanſtonds groote verdeeldheid tusſchen de onderſcheidene Gewesten, daar Holland eene volſtrekte Eenheid van het geheele beſtuur begeerde, tegen welke de andere Gewesten, als ſtrijdig zijnde met hunne vrijheid en belangen, zich verzetteden. Als nu dit, het bijeenroepen van eene Nationale Vergadering, waarop Holland ten ſterkſten aandrong, eenen tijdlang vertraagde, kwam eensklaps een vrij groot aantal leden van onderſcheidene Clubs of Volksbijeenkomſten te voorſchijn, welke zich tot eene zoogenaamde Centrale Vergadering vereenigende, zonder dat derzelver bevoegdheid hiertoe, behalve door Holland, erkend was, openlijk in 's Gravenhage hunne zittingen begonnen te houden, en zich plegtig verbonden om niet uit elkander te gaan, voor dat de Nationale Vergadering, overeenkomſtig de begeerte van Holland, werkelijk zou zijn bijeengekomen. (*) Het was 'er verre af,

(*) Zie Vaderl. Hist. D. LXVIII. waar de handelingen dier Centrale Vergadering breedvoerig beſchreven zijn.

af, dat dit dwangmiddel, om Hollands oogmerk bereikt te krijgen, de algemeene goedkeuring der Natie wegdroeg, doch alle tegenſtand werd weldra verijdeld, en eene omwenteling in Friesland, waar het plan van Holland den ſterkſten tegenſtand ondervond, niet zonder hevige opſchudding bewerkt, maakte de zegepraal van de ijveraars voor de Eenheid en Ondeelbaarheid volkomen.

Op zoodanig eene wijze kwam dan op den eerſten van Lentemaand des jaars zeventienhonderd zesennegentig de eerſte Nationale Vergadering tot ſtand, aan welke de algemeene beheering van 's Lands zaken, benevens het ontwerpen van eene nieuwe Staatsregeling, werd opgedragen. Doch dit Beſtuur, hoe wijslijk hetzelve in den beginne ſcheen ingerigt te zijn, en hoe gelukkig over het algemeen de keus der Leden van hetzelve was uitgevallen, beantwoordde in de gevolgen zeer ſlecht aan de verwachting, welke de voorſtanders eener Volksregering daarvan hadden opgevat. Het behoort niet tot ons tegenwoordig beſtek een omſtandig verhaal te geven van alle die verdeeldheden, welke van toen af plaats grepen; van die mislukte Staatsregelingen; van de gedurige veranderingen, en van de geweldige maatregelen, door de eene partij tegen de andere genomen: wij

kun-

kunnen die punten niet anders, dan flechts ter loops, aanroeren; te weten in zoo verre als zulks nodig is om eenen overgang tot de hieruit vervolgens ontstaane geweldige overheersching, en vandaar eindelijk tot de tegenwoordige gelukkige keer van zaken te vinden. (*) Wij zeggen dus alleen, dat die eerste Nationale Vergadering met het begin van Herfstmaand des volgenden jaars vervangen werd door eene tweede, die niet langer dan ruim vier maanden duurde, en op den beruchten tweeentwintigsten van Louwmaand des jaars zeventienhonderd achtennegentig eindigde met het in verzekering nemen van zoodanige Leden, welke zich met de doldriftige maatregelen der heerschende partij niet konden vereenigen. Nu volgde eene zoogenaamde Constituerende Vergadering, zijnde een geheel *Revolutionair* Bestuur, 't welk alles, wat nog van het vorige Regeering-stelsel was overgebleven, in eens omverre wierp, en zich zoodanige geweldige maat-

(*) Wij verwijzen den Lezer, die den loop der gebeurtenissen van dat tijdvak tot op den Vrede van Amiens verlangt nategaan, tot het werkje van eenen Schrijver, die de gelegenheid gehad heeft om dezelve van nabij waartenemen, getiteld: *De Staatsomwenteling van 1795, in haren aard, loop en gevolgen beschouwd*, en gedrukt te Leijden bij D. DU MORTIER en ZOON.

maatregelen tegen dezulken, die met hun niet instemden, veroorloofde, dat allen, die gematigd dachten, en bijzonder ook de Stadhoudersgezinden, zich verheugden, toen dat Bestuur den twaalfden van Zomermaand in dat zelfde jaar plotselijk werd vernietigd. Hetzelve werd opgevolgd door een *Intermediair* Bestuur, 't welk even weinig als het voorgaande zich beroemen kon het algemeene vertrouwen des Volks verkregen te hebben, en welhaast was de bijna eenstemmige wensch, dat deze Tusschen-regeering door een Constitutioneel Bestuur mogt worden vervangen. Nu kwam, volgens de Staatsregeling door het Bewind van den tweeentwintigsten van Louwmaand ingevoerd, den eenendertigsten van Hooimaand, een Vertegenwoordigend Lichaam tot stand, 't welk in twee Kamers verdeeld, uit zijn midden een Uitvoerend Bewind benoemde. De keuze der Leden van deze Vergadering, welke thans in de aangenomen Staatsregeling een vast rigtsnoer voor zich had, scheen eindelijk bestendigheid, en althans inwendige rust voor het deerlijk geschokte Vaderland te beloven. Dan ook ditmaal heeft de uitkomst aan die verwachting niet beantwoord, en schoon 'er slechts een vijftal jaren was bepaald, na verloop van welke de nieuwe Staatsregeling eene herziening moest onder-

dergaan, heeft zich dit Bestuur ook zelfs tot zoo lang niet kunnen staande houden. Voordat nog drie jaren verlopen waren, was het ongenoegen tegen den toenmaligen staat van zaken zoo hoog geklommen, dat schier uit alle plaatsen eene klaagstem werd opgeheven, en het Uitvoerend Bewind uit eigene beweging eene vervroegde herziening van de Staatsregeling aan het Vertegenwoordigend Lichaam voorsloeg, waaruit weder een nieuw Ontwerp van Staatsregeling geboren werd, 't welk, na eerst bij de Eerste Kamer genoegzaam met eenparigheid van stemmen verworpen te zijn, eindelijk, evenwel niet zonder hevige tegenkanting, tot stand kwam; met welks aanneming het Vertegenwoordigend Lichaam ontbonden, en weder eene geheel nieuwe orde van zaken daargesteld werd. Deze nieuwe Staatsregeling, den achttienden van Wijnmaand des jaars achttienhonderd en één ingevoerd, is de laatste geweest, waarin een Volksbestuur bij Vertegenwoordiging ten grondslage was gelegd, en waarin het overdrevene, 't welk in de voorgaande heerschte, aanmerkelijk getemperd was. Laat ons nu, eer wij verder gaan, den staat des Lands in het voorgemelde tijdvak kortelijk beschouwen.

Dat, onder alle die stormen, de staat van 't Gemeenebest, gedurende dit zevenjarig tijdvak

van de inrukking der Fransche krijgsbenden tot op den Vrede van Amiens, al waren 'er geene buitengewone rampen bij gekomen, geenzins voordeelig heeft kunnen zijn, laat zich van zelfs ligtelijk begrijpen. En hoe veel erger moest het hiermede gesteld zijn, toen geduchte onheilen hier nog bijkwamen? Daar het Oude Bestuur, 't welk door de inkomst der Franschen vernietigd werd, reeds eenen zwaren last van schulden, door den oorlog van zeventienhonderd drie- en vierennegentig aanmerkelijk vergroot, had nagelaten, vorderde de betaling van het verschuldigde aan Frankrijk, de oprigting van een leger en vloot, de verzorging van het Fransche krijgsvolk, welks vorderingen alle maat en schaamte te buiten gingen, en eindelijk het onderhoud van vijfentwintig duizend Fransche krijgsknechten, die in Bataafsche soldij waren overgegaan, onmeetelijke uitgaven, die niet, dan door buitengewone en herhaalde geldheffingen konden worden goedgemaakt; en deze werden door kwijning en stilstand van handel en zeevaart, en door het verlies van buitenlandsche bezittingen, hoe langer hoe drukkender. Hoogstnoodlottig was dus het ongeluk, 't welk den Lande overkwam door den ongelukkigen Zeeslag van den elfden van Wijnmaand des jaars zeventienhonderd zevenennegentig, wel-

welke, hoe dapper ook de tegenweer was, het verlies van de helft der vloot ten gevolge had: een verlies, tot welks herſtel verſcheidene millioenen gerekend werden nodig te zijn; waarvoor dus weder eene heffing van acht ten honderd op der ingezetenen inkomſten werd vastgeſteld. Dan daar dit ter naauwernood toereikende was om de gemelde ſchade te herſtellen, bevond men in het volgende jaar een te kort van ruim dertig millioenen voor den dienst der negen eerſte maanden, om 't welk te vinden eerst eene voorloopige Heffing van vijf ten honderd op de Bezittingen, en vervolgens, om in de behoefte van het geheele jaar te voorzien, weder eene andere Heffing van tien ten honderd op de Inkomſten, waaronder de reeds opgebragte vijf ten honderd gerekend werden; voorts nog eene Heffing van vier ten honderd, bij wijze van voorbetaling, op de Bezittingen, waarvoor Schuldbrieven, rentende drie en een half ten honderd, zouden worden afgegeven, en ten ſlotte eene vijfentwintigjarige Heffing op de Inkomſten van drie ten honderd, tot onderpand voor de rigtige betaling der Renten, en van de aflosſing der Hoofdzom, werden vastgeſteld. (*)

Een

(*) Zie de boven aangehaalde *Staatsomwenteling*, bl. 130.

Een tweede, niet minder zwaar treffende ſlag voor de geldmiddelen van den Staat was de aanval der Engelſchen op Noord-Holland, welke tot herſtel van het vernietigde Stadhouderlijk Beſtuur in Oogstmaand des jaars zeventienhonderd negenennegentig werd ondernomen. Deze aanval, welke voor eenen tijd de twistende partijen, door bezef van het groot gevaar, tot eenſtemmigheid bragt in het nemen van maatregelen ter weering des gewelds van buiten, en ter bewaring der rust van binnen, ontmoette wel zulk eenen dapperen tegenſtand, dat dezelve zijne bedoeling geenzins bereikte; doch bezwaarde het Land weder, door de onkosten van eenen oorlog, waartoe men niet was voorbereid, door de overgave van de vloot, waardoor 's Lands zeemagt zoo goed als geheel vernietigd was, en door den nieuwen toevloed van Franſche krijgsbenden, die ter hulpe waren toegeſneld, met eene ſchuld, die alweder door nieuwe en drukkende geldheffingen, en door eene leening, onder verpanding van de Domeinen, moest goed gemaakt worden. Wat wonder dus, dat op het einde van het genoemde tijdvak de toeſtand des Lands, wel verre van voordeelig te zijn, elk Vaderlandlievend hart moest bedroeven, daar zich alom, waar men zijne oogen ſloeg, een treurig toneel

van uitputting, verarming en ellende vertoonde.

De Vrede, in het jaar achttienhonderd en twee te Amiens tusſchen de oorlogende Mogendheden geſloten, waarbij de onafhankelijkheid van het Bataafſche Gemeenebest plegtig werd erkend, ſchoon bij die zelfde Vredesonderhandelingen de kwade trouw van het toenmalig Fransch Beſtuur jegens zijne Bataafſche Bondgenooten weder duidelijk kwam te blijken (*), ſcheen wel hoop te geven, dat, door het herleven van den Koophandel, de bronnen van welvaart voor dit Land weder zouden worden geopend, en door langzame uitdoving der burgerlijke twisten het Staatsbeſtuur eenen vasteren voet bekomen. Dan de uitkomst heeft geleerd, dat dit ſlechts eene kortſtondige en bedrieglijke kalmte was, die van nieuwe en veel heviger onweersbuijen zwanger ging. Naauwlijks was één jaar ten einde gelopen, of de vijandelijkheden tusſchen Engeland en Frankrijk werden met nieuwe woede hervat, om eerlang Europa van het eene einde tot het andere in vuur en vlam te zetten. Onze rijkgeladen kielen werden de eerſte ſlagtoffers dier losgebarſten oorlogswoede, en de weinige voordeelen, die, met

(*) Zie de Aanteekeningen en Bijlagen, N°. 2.

met inſpanning van alle nog *overgebleven* krachten, door den Koophandel in den loop van dat enkele Vredejaar behaald waren, gingen op eenmaal jammerlijk weder verloren: zoodat die zoo lang gewenschte Vrede, in plaats van eenige verademing te verſchaffen, geoordeeld werd den vegen Koophandel inderdaad den doodſteek te hebben gegeven.

Zonder ons het oordeel aantematigen, aan welke der twee oorlogende partijen deze, voor Europa, destijds immers, zoo noodlottige Vredebreuk te wijten zij, mogen wij niet verbergen, 't geen ons duidelijk gebleken is, dat men dadelijk na het ſluiten van dien Vrede in Engeland openlijk geſprekken voerde, die genoeg te kennen gaven, dat de gemoederen daar weinig gezind waren om het geſloten Vredesverdrag te houden: doch aan den anderen kant is het ook niet te ontkennen, dat van toen af de heerschzuchtige bedoelingen van BONAPARTE zich langs zoo meer op zulk eene wijze begonnen te openbaren, dat de andere Mogendheden, en Engeland in 't bijzonder, redenen genoeg hadden om deszelfs toenemende grootheid niet met onverſchillige oogen aantezien. Ondertusſchen hebben de pogingen om hem hierin tegen te gaan ongelukkig medegewerkt, om hem, wiens ſtoutheid in het ondernemen, ſtandvastigheid in het uitvoeren, gepaard met

met eene volslagene onverschilligheid omtrent het regtmatige der middelen, waardoor hij zijne oogmerken kon bereiken, nimmer weergade gehad hebben, tot eene hoogte te voeren, waarvan geen voorbeeld in de geschiedenis der Vorsten van Europa te vinden is, en waarover de ongelukkige bewoners van dit werelddeel, die stromen van bloed en tranen zagen vlieten, nog vele jaren lang zullen zuchten. Nadat hij zich, al ras na het sluiten van den Vrede te Amiens, de waardigheid van Eersten Consul der Fransche Republiek levenslang had verzekerd, steeg met het hervatten van den oorlog zijne stoutheid tot die hoogte, dat hij zich de Keizerlijke waardigheid, erfelijk in zijn geslacht, deed opdragen; en de voormalige voorvechters van eene overdrevene vrijheid, die eenen wettigen Koning op het moordschavot hadden doen ombrengen, kromden gewillig den hals onder het juk van de onbepaalde opperheerschappij eens vreemdelings, wiens regt alleen op schaamtelooze stoutheid en geweld gegrond was. Ontzettend en schier ongelooflijk was van toen af de snelheid, waarmede de eene groote overwinning van eene andere, telkens nog grooter, gevolgd werd. Troonen werden door den Geweldenaar omgekeerd, en nieuwe troonen kwamen op zijn bevel te voorschijn. Het oude en magtige Bondgenootschap

ſchap van het Duitſche Keizerrijk werd geſloopt, en een nieuw zoogenaamd Rhijn-Verbond, waarvan hij het hoofd en de ziel was, kwam in deszelfs plaats: geheel Europa kreeg onder zijne handen eene nieuwe gedaante, en alles ſidderde voor zijnen ijzeren ſchepter. Engeland alleen, het fiere Spanje te hulp komende, heeft, voornamelijk door de dapperheid en het beleid van den onſterfelijken WELLINGTON, hem weten te beletten om ook die parel aan de kroon zijner veroveringen te hechten, en het is aan den onbezweken moed en aanhoudenden tegenſtand dier twee dappere Volken voornamelijk te danken, dat het den Geweldenaar niet gelukt is de ſlavernij van geheel Europa te voltooijen. Doch laat ons tot de beſchouwing van den ſtaat onzes Vaderlands terug keeren.

Hoewel het Beſtuur, in achttienhonderd en één alzins grondwettig gevestigd, en onder de bovengemelde gunſtige voorteekenen begonnen was, zag men hetzelve vervolgens, even weinig als de voorgaande, aan de verwachting beantwoorden, en reeds in Grasmaand des jaars achttienhonderd en vijf moest hetzelve voor eene nieuwe orde van zaken plaats maken. Na de Vredebreuk was van onze onafhankelijkheid niets dan de bloote naam overgebleven, en NAPOLEON begon ons van toen af zijnen oppermagtigen in-

vloed

vloed ſteeds meer en meer te doen gevoelen. De Staatsregeling, ten zoo evengemelden jare ingevoerd, waardoor die van zeventienhonderd acht en negentig vernietigd, en het overdreven ſtelzel van Eenheid in duigen gevallen was, en waarbij dus aan de bijzondere Gewesten meerder magt in het beſtuur van hunne zaken was gegeven, ſcheen wel met den geest der Natie en de geſteldheid des Lands beter overeentekomen; dan ook in deze ontdekten zich welhaast gebreken, die geene beſtendigheid van dezelve deden hopen. De Gewestelijke Reglementen, die natuurlijker wijze op de wel of kwalijk begrepen belangen van elk in den zijnen gegrond waren, liepen daardoor zeer aanmerkelijk uit elkander, en de keuze van de Leden dier Beſturen werd geoordeeld geenzins algemeen op de meest bevoegde perſonen gevallen te zijn. Door het een en ander werd ſpoedig de kracht van het Algemeene Beſtuur verlamd, en den Overheerſcher van Frankrijk het ſchijnbaar voorwendzel gegeven om, als Bondgenoot, zich meer onmiddelijk met de regeling onzer zaken te bemoeijen.

De Heer RUTGER JAN SCHIMMELPENNINCK, die reeds van het begin der Omwenteling in zeventienhonderd vijf en negentig eene voorname rol had geſpeeld, en als Gezant in

Frank-

Frankrijk, gelijk ook als Afgevaardigde van de Bataaffche Republiek tot de Vredes-onderhandelingen te Amiens, beter dan iemand onzer Landgenoten bij NAPOLEON bekend was, en die tevens door zijne bekwaamheden deszelfs vertrouwen fcheen gewonnen te hebben, werd in het midden des jaars achttienhonderd en vier door hem naar Parijs ontboden, om over den ftaat van zaken in Holland te fpreken. Dit ontbod werd in Sprokkelmaand des volgenden jaars herhaald, en de oorzaak van hetzelve werd door het gevolg fpoedig kenbaar. Gemelde Heer, in Grasmaand daaraanvolgende in 's Gravenhage terug gekomen, vertoonde het Ontwerp eener nieuwe Staatsregeling, 't welk, in de Franfche taal gefchreven, duidelijk genoeg den grond verried, waaraan het zijne geboorte verfchuldigd was. Om echter de vrijheid der Natie in den uiterlijken vorm te bewaren, werd hetzelve, vertaald zijnde, aan het Stemgeregtigde Bataaffche Volk ter goedkeuring voorgelegd. Volgens dat Ontwerp moest het Opperbewind van zaken opgedragen worden aan een eenig Hoofd, waaraan, onder den kwalijk voegenden naam van Raadpenfionaris, grooter en uitgebreider magt gegeven werd, dan ooit de voormalige Stadhouders bezeten hadden. Hoe zeer nu dit ook ftrijdig was met de algemeene gevoelens

der

der Natie, in dien tijd nog ſteeds wars zijnde van een Eenhoofdig Beſtuur, hadden echter de ondervinding van het onvoldoende der vorige Staatsregelingen, en het vertrouwen in den perſoon van den Heer SCHIMMELPENNINCK, die beſtemd bleek te zijn om met die hooge waardigheid bekleed te worden; bij velen ook waarſchijnlijk de overtuiging, dat wederſtreving van 's Keizers wil niet alleen nutteloos, maar ook hoogstgevaarlijk ware; vermogen genoeg op de gemoederen des Volks, om de heerſchende begrippen te overwinnen; zoodat het Ontwerp nog in die zelfde maand, bijna met eenparigheid van ſtemmen, werd aangenomen.

Dit Beſtuur was te kortſtondig, dan dat het voor- of nadeel daarvan voor den Lande uit de ondervinding genoegzaam heeft kunnen blijken. Eene onbekende oorzaak beroofde den Raadpenſionaris, kort nadat hij zijne hooge waardigheid aanvaard had, van het gebruik der beide oogen, en deze blindheid, welke ongeneeslijk geoordeeld werd, ſcheen hem tot de voortdurende waarneming van zijnen gewigtigen post ongeſchikt te maken. Had nu NAPOLEON geene andere bedoelingen gehad, niets ware natuurlijker geweest dan dat in de plaats van hem, die ongelukkig de geſchiktheid tot het Opperbeſtuur verloren had, een ander bekwaam

perſoon uit deszelfs landgenoten, en die even als hij het vertrouwen des Volks bezat, tot de vervulling van de opengevallen plaats wierd benoemd: want te onderſtellen, dat zoodanig perſoon onder de geheele Natie niet te vinden ware, zou de grootſte belediging zijn, die het Volk van Nederland kon aangedaan worden.

Dan de ware bedoelingen van Europa's Overheerſcher werden welhaast volkomen kenbaar door eenen brief van deszelfs Minister der Buitenlandſche Betrekkingen, den zesden van Sprokkelmaand achttienhonderd en zes aan den Raadpenſionaris geſchreven, waarin wel de ongelukkige lichaamsgeſteldheid van dezen, en de moeilijkheid, welke de keuze van eenen opvolger zoude hebben, benevens de onlusten, die daaruit zouden kunnen ontſtaan, als ſchijnredenen voor eene verandering in het Landsbeſtuur, gemeld werden, doch vervolgens duidelijk genoeg te kennen werd gegeven, dat de Keizer verlangde, dat tusſchen het Beſtuur van Holland en dat van Frankrijk eene meerdere gelijkheid of eenzelvigheid (*identité*) wierd vastgeſteld, en dat daartoe geen ander middel was, dan de Souvereiniteit, immers het hoogst Uitvoerend Bewind dezes Lands, in een Erfelijke waardigheid te vestigen in een der takken van het Keizerlijke Huis van Frankrijk, en alzoo deszelfs Broeder

LOUIS

LOUIS als Koning van Holland aanteſtellen. Met het antwoord op dien brief werd tevens de Vice-Admiraal VERHUELL, Secretaris van Staat voor de Marine, voorzien met den nodigen last, door den Raadpenſionaris naar Parijs gezonden, om nadere opening desaangaande te bekomen, en, zoo mogelijk, dien geduchten ſlag afteweeren. Dan de terugkomst van den Vice-Admiraal, en het verſlag door dezen op den dertigſten van Lentemaand gegeven, bevestigde maar al te zeer het onveranderlijk voornemen des Franſchen Keizers om zijnen Broeder LOUIS tot Koning van Holland te verheffen, en dus eenen vreemden troon te vestigen in een Land van Bondgenoten, wier Vrijheid en Onafhankelijkheid nog zoo kort geleden door den Vrede van Amiens plegtig gewaarborgd was.

Het bezef van den hachelijken toeſtand, waarin het Vaderland zich door deze ongehoorde aanmatiging van NAPOLEON bevond, veroorzaakte, dat door den Raadpenſionaris, op den tienden van Grasmaand, in het Huis in 't Bosch, eene buitengewone Vergadering van de Leden der onderſcheidene Beſturen, echter niet als zoodanig, maar als *notabele* perſonen, bekleed met de eerſte posten van den ſtaat, en die door hunne bekende Vaderlandsliefde het vertrouwen der

Natie verkregen hadden, onder den naam van *Groot-Besogne* werd bijeen geroepen, bestaande uit Leden der Vergadering van Hun Hoog Mogende, die van den Staatsraad, en de Algemeene Secretarisfen van Staat; benevens den Griffier van H. H. M., den Secrataris van den Staatsraad, en den Geheim-Secretaris van den Raadpensionaris: in welke Vergadering, na gedane opening van zaken, Zijne Excellentie, door de Leden verzocht zijnde vooraf zijn gevoelen hier over te willen mededeelen, verklaarde van oordeel te zijn, dat deze zaak geen onderwerp van beslisfing, noch voor de Wetgevende Vergadering, noch voor de Uitvoerende Magt van 't Gemeenebest kon uitmaken, als zijnde de opdragt van het Erfelijk Opperbestuur des Lands aan eenen vreemden Vorst eene volslagen afwijking van de Staatsregeling, die door het Volk zelf aangenomen, en waarvan de onderhouding en handhaving aan het Bestuur aanbevolen was; om welke reden hij oordeelde, dat de verklaarde begeerte des Keizers ter kennisse van het Volk moest gebragt, en aan hetzelve gelegenheid gegeven worden, om bij algemeene stemming met Ja of Neen duidelijk te verklaren, of het deszelfs wil ware, dat 's Lands Bestuur al, dan niet, daarover met den Keizer der Franschen in onderhandeling zoude treden. Daar dit voorstel niet werd aangenomen, en de opperoe-

roeping des Volks voor als nog min noodzakelijk en ongeraden werd geacht; en zelfs een der Leden rondelijk verklaarde, dat, zijns oordeels, dit punt nimmer of bij het Bestuur in overweging behoorde te komen, of de stem des Volks daarover ingeroepen te worden, maar dat zijne Excellentie, aan welke van wegen den Keizer de voordragt was gedaan, op de formeelste wijze daartegen moest *protesteeren*, werd eindelijk, ingevolge een tweede voorstel, door de meerderheid besloten, dat de Raadpensionaris zoude worden verzocht om of in persoon de verdere behandeling dezer zaak op zich te nemen, of eene daartoe door hem te benoemen Commissie naar Parijs te zenden, met dezen tweeledigen last, om vooreerst te beproeven den Keizer door klem van redenen te overtuigen, hoe kwalijk de door hem begeerde verandering in 's Lands Bestuur strookte met het gevoelen van deze Natie, die ten allen tijde aan zijne Godsdienstige en Burgerlijke voorregten, aan zijne Nationale gewoonten en zeden, ten sterksten gehecht was gebleven, en hem voortehouden, dat zijne bedoeling om eene gelijkheid (*identiteit*) van het staatkundige stelzel dezes Lands met dat van Frankrijk vasttestellen en voor altoos te verzekeren, op de volledigste en krachtigste wijze verkregen kon worden door andere middelen, die met het karakter der Na-

tie volkomen konden worden overeengebragt, en dat ter beraming van zulke middelen het Bestuur in allen opzigte bereid en genegen zoude worden gevonden; als door eene Acte van bemiddeling, of door Tractaten van allerlei aard, welke die gelijkheid in het Staatswezen op onwrikbare gronden konden vestigen. En ten anderen, om ingeval deze poging mogt mislukken, en de Keizer in zijn voornemen bleef volharden, dan, en alleen uit dien hoofde, bij den Keizer zelven, of bij deszelfs Minister der Buitenlandsche betrekkingen, met alle mogelijke voorzigtigheid en kieschheid, te vernemen naar de verdere ontwikkeling van Zijner Majesteits denkbeelden ten aanzien van de waarborgen, waardoor de Natie, ook bij de bedoelde verandering in het Bestuur, verzekerd kon blijven van de voorregten, waarop zij zoo hoogen prijs stelde, en tevens eenen vasten grond zoude hebben voor de uitzigten van welvaart en voorspoed, tot welke de Keizer verklaard had haar te willen opvoeren; en om bij die gelegenheid Zijne Majesteit onder het oog te brengen de voorname voorwerpen, welke met het eigenzelvig bestaan van het Bataafsche Volk, als Natie, in een onmiddelijk verband stonden, en op welker onbepaalde verzekering de hoogste prijs wierd gesteld: te weten, waarborging der

Na-

Nationale onafhankelijkheid; behoud van 't Grondgebied in zijn geheel; de bewaring der Landtaal; bestendige vrijheid van Godsdienst; onafhankelijke bediening van het Regt; handhaving der aloude Burgerlijke Regten en Vrijheden; een onbelemmerd inwendig Bestuur door Landzaten uitteoefenen; verzekering van de Nationale Schuld; uitsluiting van vreemd Krijgsvolk; verligting in de Belastingen (Finantien); uitzigten op eene billijke wederkeerigheid in de onderscheidene Handelsbetrekkingen met het Fransche Rijk; en wijders al hetgene verder in een onmiddelijk verband stond met onze onafhankelijkheid, of strekken kon ter wegneming van den ongunstigen indruk, welken het voorstel van den Keizer bij de Natie had gemaakt: van welk een en ander de uitkomst door den Raadpensionaris aan deze Vergadering zoude worden medegedeeld, ten einde deze in staat wierd gesteld om te overwegen, of die uitkomst van zulken gunstigen aard ware, dat daarvan een onderwerp voor de Volkskeuze zoude kunnen gemaakt worden, dan wel, of 's Lands Bestuurders zouden moeten besluiten, om het bij de gedane Vertoogen te laten berusten, en den uitslag gelaten af te wachten, liever dan de hand te leenen aan eene verandering

in den vorm des Bestuurs, waaruit groote onheilen te voorzien waren.

Op deze wijze oordeelde de meerderheid der Vergadering, overeenkomstig het nader voorstel van den Raadpensionaris, zoo wel aan het tegenwoordig geslacht, als aan de nakomelingschap te kunnen doen blijken, dat geene pogingen, welke de zedelijke krachten des Volks aan de hand hadden kunnen geven, onbeproefd waren gelaten om den Franschen Keizer van zijne voornemens te doen afzien; en dat, aan den anderen kant, ook niet, door eenen ontijdigen en nutteloozen tegenstand tegen eenen magtigen wil, de belangen der Natie waren verwaarloosd, maar dat nog alle die bedingen en bepalingen ten behoeve der Ingezetenen waren voorbehouden, welke in de gegeven omstandigheden ten meesten voordeele van dezelven, konden worden gemaakt. Overeenkomstig dit besluit, bijna met eenparigheid van stemmen genomen, werden door den Raadpensionaris tot die gewigtige Commissie benoemd de Vice-Admiraal VERHUELL, Secretaris van Staat voor de Marine, de Heeren GOGEL, Secretaris van Staat voor de Finantien, VAN STYRUM, Lid der Vergadering van Hunne Hoog Mogenden, en SIX, Lid van den Staatsraad, met toevoeging van den Heer BRANTSEN, Gevolmagtigd Minis-

niſter van dezen Staat te Parijs, voorzien met den tweeledigen last in het Beſluit vermeld; waarbij nog nader en op het nadrukkelijkst aan de Commiſſie werd aanbevolen, om, ingeval de Keizer van zijn verklaard voornemen niet ware aftebrengen, niet eer tot de uitvoering van het tweede gedeelte van haren last overtegaan, dan nadat de wil van Zijne Majesteit ten dezen opzigte zoodanig zoude zijn gebleken, dat noch bij het tegenwoordige geſlacht, noch bij de nakomelingſchap, eenige de minſte twijfel kon overblijven, dat zij tot dien tweeden ſtap niet dan gedwongen is overgegaan; en dan nog bovendien in de onderhandelingen te doen gevoelen, dat het ontwerp, naar 't welk, volgens des Keizers *bedoeling*, de ſtaat des Lands zou moeten veranderd worden, aan de eindelijke beſlisſing van het Volk behoorde te worden overgelaten. (*)

Hoe welberaden en voorzigtig ook deze maatregelen konden ſchijnen, indien men te doen had gehad met eenen Vorst, vatbaar voor rede en overtuiging, zoo krachteloos en nietig bleken dezelve bij de uitkomst te zijn in eenen ongelijken ſtrijd van zwakte en eerlijkheid met overmagt en trouwloosheid. Na dat de Commiſſie op den zesentwintigſten van Grasmaand *door* den Heer BRANTSEN bij den Minister

TAL-

(*) Zie Aant. en Bijl. N°. 3.

TALLEYRAND was ingeleid, en opening van haren last had gegeven, werd nog dien zelfden avond de Heer VERHUELL door den Keizer naar Saint-Cloud ontboden, waar hij niets minder dan gunſtige gezindheid ondervond. De Keizer, nadat hij het oogmerk van de Commisſie gevraagd en vernomen had, gaf met blijkbaar misnoegen zijne verwondering te kennen, dat zijne bedoelingen, ſtrekkende tot welzijn van ons Vaderland, zoo geheel miskend wierden, en geenszins zoodanig waren opgenomen, als zij, uit aanmerking van de omſtandigheden, waarin het Land zich bevond, hadden behoren opgenomen te worden: en de geheele toon van het verdere gesprek ſchijnt zoodanig geweest te zijn, dat de Commisſie zich reeds toen van den uitſlag harer zending, althans wat het eerſte gedeelte van haren last betrof, niets goeds kon beloven. In dit ongunſtig vooruitzigt werd zij, twee dagen later, volkomen bevestigd, toen de Heer BRANTSEN, bij den Minister TALLEYRAND zijne opwachting makende, van dezen de ſtellige verklaring ontving, dat de Keizer in 't geheel niet gezind was de Commisſie aantenemen of te ontvangen; dat Zijne Majesteit uit den last der Commisſie, waarvan het onderwerp niet anders was dan eene herhaling van vorige, door den Heer VERHUELL

reeds

reeds gedane vertogen, moest besluiten, dat zijne bedoelingen bij ons wierden beschouwd als strijdig met het welzijn van het Vaderland, daar nogthans de belangen der beide Natien, als ten naauwsten met elkander verbonden, en verbonden moetende blijven, hem even zeer ter harte gingen. Verder verklaarde de Minister uitdrukkelijk bevel te hebben, om geene voorstellingen van zoodanigen aard, als, volgens opgave van den Heer VERHUELL, den last der Commissie uitmaakten, verder aantenemen; dat de wijze, waarop deze zaak bij ons wierd behandeld, Zijne Majesteit thans ongezind maakte om hare welwillendheid voor ons van eenig verder gevolg te doen zijn, ten ware door de lastgevende Vergadering stellig verklaard wierd, *dat het wenschelijk was*, dat een Prins uit het Keizerlijk Huis, en met name Zijne Keizerlijke Hoogheid, de Prins LOUIS, aan het hoofd van ons Bestuur geplaatst, en dienvolgens de Commissie gelast wierd *om daartoe het nodige verzoek te doen*. In dat geval kon hij Minister verzekeren, dat het *fundumentale Charter*, of de Grondwet, waarbij de betrekkingen tusschen het Hoofd des Bestuurs en de Natie zouden moeten geregeld worden, op zoodanige wijze zoude worden ingerigt, dat daardoor de Onafhankelijkheid, de Vrijheid en de Voorspoed onzer

Na-

Natie wierden gehandhaafd; terwijl de betrekkingen van bloedverwantſchap en liefde, in dat geval tusſchen het Hoofd van ons Beſtuur en Zijne Keizerlijke Majesteit plaats grijpende, zoo wel als de vereenigde belangen van de beide Staten, aan ons Land de krachtigſte beſcherming van het Franſche Keizerrijk in eene onbepaalde mate zouden verzekeren: dat zoodanig Charter, of Grondwet, ter bekrachtiging aan het Volk zoude kunnen worden voorgeſteld, en dan hij Minister, als daartoe nu reeds gemagtigd zijnde, met de Commisſie verder in onderhandeling kon treden: dat deze de laatſte verklaring was, welke hij aan de Commisſie had te geven, en dat de omſtandigheden dringend vorderden, dat van het beſluit, hierop genomen, binnen eenen zeer korten tijd, en wel binnen acht dagen, kennis wierd gegeven: en eindelijk, dat na verloop van dien tijd de Keizer zich niet meer aan eenig gedeelte van deze verklaring gebonden konde rekenen, maar in dat geval zoodanige ſchikkingen zoude moeten nemen, als hij nodig zoude oordeelen, zoo wel tot verzekering van de rust hier te lande, als tot wegneming van alle zwarigheden, waardoor het herſtel van den Vrede vertraagd, en het behoud daarvan in 't vervolg twijfelachtig zou kunnen worden.

Van

Van deze zoo kwalijk geslaagde poging om het eerste gedeelte van haren last ter uitvoer te brengen, gaf de Commissie dadelijk kennis in eenen brief aan den Raadpensionaris, welke door eenen renbode in den nacht van den eersten van Bloeimaand herwaards werd overgebragt, en waarin nog ten slotte was aangemerkt, dat de omstandigheden, waaruit de hachelijke toestand des Vaderlands genoeg was optemaken, *althans niet* op eene verzwarende wijze waren voorgedragen: woorden, welke uit de bekende en alles te bovengaande onbescheidenheid van NAPOLEON, zoo in woorden als in daden, niet moeilijk schijnen te verklaren.

Eenen vreemden troon te willen vestigen in een Land van Bondgenoten, wier regt tot onafhankelijkheid alzins onbetwistbaar, en nog onlangs door den Vrede van Amiens plegtig erkend was, moest NAPOLEON in het oog van alle Natien, en bovenal in dat der Nederlanderen zelven, reeds toen als den verklaarden Dwingeland en Onderdrukker der Volken doen voorkomen, en hem als zoodanig den vloek der nakomelingschap voorspellen. Op het oordeel van het nog levende geslacht, op het welk hij met de diepste verachting nederzag, was hij reeds sedert lang gewoon geenen den minsten prijs te stellen; doch misschien waande hij door eene

eene afgeperfte verklaring, dat de Natie zelve den vreemden Opperheerfcher, dien hij haar had toegedacht, als wenfchelijk befchouwde, zich bij het nageflacht te kunnen regtvaardigen. Hoe diep ondertusfchen moest een Volk, 't welk ten allen tijde fier op zijne zucht tot vrijheid was geweest, reeds verlaagd zijn, indien het zich genoodzaakt achtte, zulken befchimpenden eisch intewilligen. Dat zulks door de Leden van het *Groot Befogne*, twee dagen na het ontvangen van gemelden brief, door den Raadpenfionaris bijeengeroepen, innig werd gevoeld, zal wel door niemand betwijfeld worden, en zou uit derzelver Handelingen kunnen blijken: dan de vrees voor de onberekenbare rampen, welke, volgens het fchrijven der Commisfie, met zekerheid van eene weigering te wachten waren, haalde de Vergadering, met uitzondering van flechts vier Leden, die elk voor zich hun bijzonder gevoelen hadden, over om, met eene meer verzachtende uitdrukking, dit befluit te vormen, „ dat het, aangezien den duidelijk gebleken „ nooddwang, waarin het Vaderland, door „ 's Keizers volharding in zijn voornemen, was „ gebragt, *ter vermijding van ontwijfelbare* „ *meerdere rampen*, *wenfchelijk was*, dat, „ een Prins uit het Keizerlijke Huis van Frank- „ rijk, en met name Zijne Keizerlijke Hoog-

„ heid

„ heid Prins LOUIS, aan het hoofd van 't Be-
„ ſtuur der Bataaffche Republiek wierd ge-
„ plaatst; onder *beneficie* van zoodanige Grond-
„ wet, waarbij de betrekkingen tusſchen het
„ Hoofd des Beſtuurs en de Natie wierden ge-
„ regeld op eene wijze, waar door de onaf-
„ hankelijkheid des Lands, de Burgerlijke en
„ Godsdienſte Regten en Vrijheden, en de Ei-
„ gendommen der Ingezetenen zoo veel moge-
„ lijk zouden verzekerd worden." En werd wijders de Raadpenſionaris verzocht de Commisſie te Parijs te magtigen, om die verklaring op de meest gepaste wijze ter kennis van den Keizer te brengen, vervolgens met den Perſoon of de Perſonen, die door Zijne Majesteit daartoe benoemd zouden worden, over het ontwerp van zoodanige Grondwet in onderhandeling te treden, en hetzelve, in gereedheid zijnde gebragt, ten ſpoedigſten aan de Vergadering te doen toekomen, ten einde hetzelve, daartoe geſchikt bevonden wordende, aan de bekrachtiging der Natie kon worden ontworpen.

Dan ook deze voorzigtigheid en voorzorg was meerendeels nutteloos in de onderhandelingen met eenen Geweldenaar, die gewoon was met alle *diplomatiſche* kieschheid en naauwkeurigheid den draak te ſteken. De Commisſie, na in herhaalde bijeenkomſten met den Minister TALLEY-

RAND

RAND met velerlei moeilijkheden geworſteld te hebben, waarbij haar in alles de wet werd voorgeſchreven, vond zich na afloop der onderhandelingen gedrongen een Tractaat te onderteekenen, waarbij wel uitdrukkelijk *op grond van een formeel verzoek*, *door Hunne Hoog Mog.*, *de Vertegenwoordigers des Bataaffchen Volks*, *gedaan*, *Zijne Keizerlijke Majesteit toeſtaat*, dat Prins LOUIS NAPOLEON tot Erfelijken Koning van Holland aangeſteld, en deze waardigheid door den Prins aangenomen worde: met zulke bepalingen, als vervolgens, gedeeltelijk in dat Tractaat, gedeeltelijk in het daarbij gevoegd Ontwerp van eene Grondwet, voorkomen. (*) De Commisſie had zich voorgeſteld, dat, genoemde Traktaat door wederzijdſche onderhandelaars geteekend zijnde, zij tot een plegtig gehoor bij den Keizer zoude worden toegelaten, en dan de gemaakte Ontwerpen aan hunne Lastgevers kunnen overbrengen, om in derzelver Vergaderingen te worden overwogen. Maar de Franſche Minister, na eerst gevorderd te hebben, dat de onderteekening der Commisſie zoude gerekend worden tevens kracht van Ratificatie te hebben, gaf eindelijk, niet dan na vele tegenkanting, toe, dat de ſtukken on-

(*) Zie Aanteek. en Bijl. N°. 4.

onverwijld herwaarts gezonden wierden, zoodat dezelve, door Hunne Hoog Mog. bekrachtigd, binnen den tijd van tien dagen weder te Parijs konden zijn aangekomen, waar dan dadelijk de laatste hand aan het werk zoude worden gelegd: met bijgevoegde bedreiging, dat, ingeval de bekrachtiging van Hunne Hoog Mog. langer dan den gestelden tijd mogt uitblijven, de Keizer zich aan niets verder gobonden zoude houden, en zulke maatregelen nemen als hij noodig oordeelde.

De stukken werden dan ook, begeleid van eenen brief, met allen mogelijken spoed aan den Raadpensionaris overgebragt, die vervolgens de groote Vergadering weder bijeen geroepen, en den inhoud van het een en ander aan dezelve medegedeeld hebbende, voor zich zelven verklaarde, na herhaalde overweging, bij zijn gevoelen, 't welk hij van den beginne geuit had, namelijk, dat de Vergadering, zonder uitdrukkelijke toestemming van het Volk, onbevoegd was om over eene zaak van dat gewigt een besluit te nemen, onveranderlijk te blijven volharden, en van oordeel te zijn, dat geene bedreigingen noch beloften de Vergadering behoorden te weêrhouden om de Volksstem daarover interoepen: dat hij althans, zonder dat, nimmer eenige voordragt tot bekrachtiging

zoude doen, noch tot dezelve medewerken, of die ter uitvoering doen brengen. Slechts noch twee of drie Leden der Vergadering zich met dit gevoelen van den Raadpensionaris vereenigende, en anderen van begrip zijnde, dat deze zaak niet in het Groot-Besogne, maar in de gewoone Vergadering van Hunne Hoog Mog. behoorde overwogen te worden, was het gevoelen der groote meerderheid, *dat het raadzaam* was het ingezonden Traktaat spoedig te bekrachtigen, doch dat de Raadpensionaris verzocht moest worden om de voordragt daartoe in de Vergadering van Hunne Hoog Mog. te doen. Dan Zijne Excellentie hierop, overeenkomstig zijn geuit gevoelen, nogmaals verklaard hebbende, op geenerhande wijze, hoegenaamd, tot die bekrachtiging te kunnen medewerken, heeft de meerderheid, uit aanmerking van den drang der omstandigheden, welke de spoedigste afdoening vorderde, besloten, de Ratificatie te doen uit naam van het Groot-Besogne; dezelve te laten teekenen door den Griffier van Hunne Hoog Mog. en den Secretaris van den Staatsraad, en de afzending met deszelfs gewoone *visa* te doen bezorgen door den Secretaris van Staat voor de Buitenlandsche zaken.

Na dit Besluit, op den achtentwintigsten van

Bloeimaand des jaars achttienhonderd en zes genomen, kreeg de zaak ſpoedig daarna te Parijs haar volkomen beſlag, ten gevolge waarvan LOUIS BONAPARTE, onder den naam van LODEWIJK NAPOLEON, voor Koning van Holland, volgens de aangenomen Grondwet, verklaard en welhaast als zoodanig ingehuldigd werd.

De Raadpenſionaris, die reeds bij de raadpleging over het Traktaat en de Grondwet voor het aanſtaande Koningſchap verklaard had, tot de waardigheid van Voorzitter bij Hunne Hoog Mog., die hem in het Ontwerp dier Grondwet levenslang was toegedacht, noch geregtigd noch gezind te zijn, thans ook zijnen post als Raadpenſionaris, door de aanneming der nieuwe Staatsregeling, vervallen achtende, gaf in eenen brief aan Hunne Hoog Mog., geſchreven den vierden der volgende Zomermaand, de redenen te kennen, welke hem hadden doen beſluiten om dien post in den ſchoot der Vergadering neder te leggen, en nam daarbij, na dankbetuiging, zoo aan die Vergadering als aan de geheele Natie, voor de veelvuldige blijken van vertrouwen, die hij erkende ondervonden te hebben, een betamelijk afſcheid: welke brief ter Vergadering ingekomen zijnde, werd daarop een voor den Raadpenſionaris hoogst vereerend beſluit genomen, volgens 't welk de vier oudſte

Leden, met den Griffier, aan denzelven werden afgevaardigd, met last om aan Zijne Excellentie, uit naam der Vergadering, te kennen te geven, dat zij niet dan met gevoelig leedwezen deszelfs afstand van zijnen post had vernomen, doch tevens, de opgegeven drangredenen in aanmerking nemende, zich verpligt had gevonden, om, hares ondanks, in dien afstand te berusten; met bijvoeging van zoodanige eervolle betuigingen, waardoor de hoogachting der Vergadering voor den Persoon, en de goedkeuring van het gedrag van den Raadpensionaris, in zijn bestuur gehouden, ondubbelzinnig werd uitgedrukt (*).

Wij hebben het dienstig geoordeeld, de geschiedenis der invoering van het Koningschap wat breedvoeriger te boek te stellen, zoo omdat daarvan, onzes wetens, tot nog toe geene omstandige beschrijving voorhanden was, als omdat daaruit de trapswijze overgang tot de geweldige en alzins onwettige inlijving dezer landen in de alles verslindende Fransche Monarchie duidelijk kan blijken; en wij durven vertrouwen hiervoor eenigen dank van onze Lezers verdiend te hebben.

Dezulken, welke de bedrieglijke Staatkunde en onbepaalde heerschzucht van BONAPARTE duidelijk ingezien hadden, voorspelden reeds toen

(*) Zie de Aant. en Bijl. N°. 5.

toen met zekerheid, dat zijn geheele ontwerp nog niet tot rijpheid was gekomen, en dat het indringen van zijnen Broeder als Koning in ons Land flechts weder een nadere ftap was, om tot de lang bedoelde volkomene overheerfching van hetzelve te geraken. De uitkomst heeft die voorfpelling, helaas! al te wel vervuld. Schoon 'er, onzes oordeels, overtuigende bewijzen voorhanden zijn, dat Koning LODEWIJK zich aan geen verraad ten opzigte van onze Natie heeft fchuldig gemaakt, en hij dus niet, zoo als fommigen wel eens vermoed hebben, opzettelijk zulk een gedrag heeft gehouden, 't welk zijnen Broeder het volkomen bezit dezer Gewesten in de handen moest fpelen, *zeker is het nogthans*, dat vele daden van zijn Beftuur, hoe zeer dan ook welmeenende met betrekking tot onze Natie, eene natuurlijke ftrekking hadden, om NAPOLEON in zijne bedoelingen te dwarsbomen, en aan dezen zoo vele fchijnbare redenen tot misnoegen te geven, als hij noodig meende te hebben, om het ontwerp van geweld, 't welk nog flechts gedeeltelijk was uitgevoerd, door den laatften ftap te voltooijen. Hij waagde eindelijk dien ftap, met zulk eene onbefchaamdheid, en verguizing van de eer der Nederlandfche Natie, dat de na-

komelingschap het verhaal daarvan moeilijk zal gelooven.

LODEWIJK had zich, gelijk gezegd is, in velerleije opzigten, bijzonder door de verklaring, bij den aanvang van zijne regeering gedaan, dat hij noch Nationale Bankbreuk noch Conscriptie wilde, of willen konde; en nog meer door zijne toegevendheid omtrent den Koophandel, welke in het staatkundig stelzel van NAPOLEON de hoogste misdaad was; met één woord, door niet slechts Koning van Holland, maar ook Hollander te willen zijn, het hooge ongenoegen van zijnen Keizerlijken Broeder reeds voorlang op den hals gehaald, toen hij in Slagtmaand van 't jaar achttienhonderd negen naar Parijs werd ontboden, waar destijds het tweede huwelijk van NAPOLEON met de Aartshertogin van Oostenrijk zoude voltrokken worden. Dat echter dit niet het eenige, noch voorname oogmerk was van dat ontbod, is duidelijk gebleken uit de geheele behandeling, welke hij aanhoudend van zijnen Broeder aldaar moest ondervinden, daar zijn geheele verblijf te Parijs alleen in het uitwendige van eene eigenlijke gevangenschap verschilde. Gelijk hij zelf dus niet dan schoorvoetende en met wederzin de reis derwaarts had aangenomen,

zoo

zoo voorſpelde men hier reeds kort na zijn vertrek, dat hij nimmer in zijne Hollandſche Staten terug zoude komen.

Deze voorſpelling werd echter niet vervuld: NAPOLEON, 't zij dat hij de dadelijke inlijving van Holland in zijn Keizerrijk toen nog niet tijdig genoeg oordeelde, 't zij dat hij door een bedrieglijk verdrag, welks ſtipte nakoming van den kant des Konings zoo goed als onmogelijk zijn zoude, aan die inlijving eenigen ſchijn van wettigheid wilde geven, ſloot, op den zestienden van Lentemaand, met zijnen Broeder een zoodanig verdrag, 't welk gezegd werd te moeten dienen om een einde aan de gerezene geſchillen te maken, doch 't welk weder een *aanzienlijk* gedeelte van Hollands grondgebied wegnemende, de geheele vernietiging van deszelfs Staatkundig beſtaan duidelijk bedoelde. (*) Nimmer heeft eenig Dwingeland zulke ongerijmde redenen ter regtvaardiging van zijn gewelddadig gedrag verzonnen, als die waren, welke BONAPARTE bij deze gelegenheid gebruikte, om vooreerst een gedeelte van het grondgebied dezes Lands aan Frankrijk te voegen, en zich vervolgens het Land geheel en al toeteëigenen. Bij de opening der Vergadering van het Wetge-

(*) Zie de Aant. en Bijl. N°. 6.

gevend Ligchaam, in Wintermaand des jaars achttienhonderd en negen, over Holland sprekende, zegt hij: „ dat dit Land, gelegen tus-
„ schen Engeland en Frankrijk, op eene gelij-
„ ke wijze door die beiden bekneld wordt; dat
„ hetzelve ondertusschen inderdaad een uitloop
„ (*debouché*) is van de voorname rivieren van
„ zijn Gebied; dat het noodzakelijk zal zijn
„ veranderingen te maken, daar de veiligheid
„ van zijne grenzen, en het welbegrepen be-
„ lang der beide Landen, zulks op eene ge-
„ biedende wijze vorderen." Dan, als ware deze voor Holland zoo honende taal nog niet sterk genoeg, zoo werd de maat van beschimping en ongeregtigheid verder aangevuld door deszelfs Minister van Binnenlandsche Zaken, die in zijne redevoering, den dertienden van die zelfde maand, in de Wetgevende Vergadering gehouden, Holland niet alleen zegt inderdaad een gedeelte van Frankrijk te zijn, maar nog, met eene alles te boven gaande onbeschaamdheid, als eene nadere verklaring van zijns Meesters woorden, daarbij voegt: dat men dit Land, volgens de beste beschrijving, die 'er van gegeven kon worden, zou moeten noemen: *het aangespoelde slib van den Rhijn, de Maas en de Schelde, zijnde alle drie oorspronkelijke rivieren van het Fransche Keizer-*

zer-

zerrijk; en na vervolgens de Hollandſche Natie als ſluikhandelaars te hebben uitgekreten, die het groote ſtelſel van Frankrijks Staatkunde onophoudelijk wederſtreefden, eindigt hij met het beſluit, dat het tijd was, *alles in zijne natuurlijke orde te rug te brengen* (*). Waren dan beiden, en de Staatsdienaar, en zijn Meester, van wien hij de weêrgalm was, zoo diep onkundig in de oude geſchiedenis dezer Landen, om niet te weten, dat onze voorouders reeds eeuwen lang dezelve bezeten hadden, voordat het Frankiſche volk nog eenen enkelen voet gronds in het namaals veroverd Galliën, zijn tegenwoordig Vaderland, in eigendom had? Dan op dergelijke regtmatige aanſpraken was de geheele *uitbreiding* van het Franſche Keizerrijk gegrond.

Schoon nu deze verklaring meer bepaaldelijk tot eene voorbereiding ſcheen te dienen van den afſtand dier gedeelten van Holland, welke de Koning in Lentemaand daaraanvolgende gedwongen werd overtegeven, wie ziet echter niet uit de gevolgtrekking, welke daarin ligt opgeſloten, dat de reeds lang voorgenomen inlijving van Hol-

(*) Men vindt deze beide Aanſpraken in den Moniteur van den 4den en den 15den December 1809.

Holland in het Fransche Keizerrijk met rasse schreden tot hare uitvoering naderde?

Het verblijf des Konings in Holland, na zijne wederkomst, was dan ook van korten duur. Verwittigd van de toebereidselen, die zijn Broeder maakte, om dit Land door zijne krijgsbenden te overweldigen, en het ongeraden achtende, om met nutteloos bloedvergieten eenen onmogelijken tegenstand te beproeven, besloot hij eindelijk voor het geweld der overheersching te zwichten. Op den derden van Hooimaand verliet hij dit Land, nadat hij schriftelijk afstand had gedaan van de kroon, welke hij wilde opgedragen hebben aan zijnen Zoon, den Groothertog VAN BERG, nog een kind zijnde, onder het Regentschap van de Koningin, deszelfs Moeder, aan welke dit, in zoodanig geval, volgens de Straatsregeling, te Parijs ontworpen, toekwam.

Dan reeds den volgenden dag trok, niettegenstaande de stellige verklaring, den zestienden der voorgaande maand, door den Zaakgelastigden van Frankrijk, namens zijnen Meester gedaan, dat hij volstrekt geen oogmerk had om Amsterdam met krijgsvolk te bezetten (*), eene aanzienlijke krijgsmagt, onder den Generaal OU-

DI-

(*) Zie Aant. en Bijl. N°. 7.

DINOT, Hertog van Reggio, binnen Amsterdam, voorzien met de strengste bevelen, om, in geval van tegenstand, geene middelen van geweld te ontzien, zoodat het krijgsvolk, vóór deszelfs ongehinderden intogt, zich reeds met de hoop op plondering, roof, en het straffeloos plegen van allerlei gruwelen, doch ten gelukke te vergeefs, had gevleid, en de burgerij met schrik en angst dien intogt aanschouwde. Weinige dagen later werd, volgens een Keizerlijk Besluit van den negenden dier maand, Holland verklaard voortaan met Frankrijk vereenigd te zijn, waarmede dus het lang beraamd ontwerp van de onregtvaardigste overheersching ten vollen zijn beslag had gekregen.

Onbegrijpelijk was de verblinding van sommigen onzer Natie, die zich reeds eenigen tijd te voren gemeenzaam hadden gemaakt met het denkbeeld, dat zoodanig eene inlijving van ons Land in het groote Fransche Keizerrijk wenschelijker voor ons ware, dan de onafhankelijkheid, die er, gedeeltelijk althans, nog onder het Koninklijk Bestuur was overgebleven; en die zich voorstelden, dat wij, kinderen geworden van het zelfde gezin, ook als zoodanig behandeld, en met meerdere voordeelen begunstigd zouden worden: zonder dat zij bedachten, dat de Fransche Natie zelve reeds

lang

lang onder den ijzeren ſchepter des Dwingelands had gezucht, en dat wij, als ſtiefkinderen, zonder twijfel, nog veel erger behandeling, niet alleen van den ſtiefvaderlijken Overheerſcher zelven, maar ook nog bovendien van deszelfs eigene zoogenaamde kinderen te duchten hadden; ja, dat een Land als het onze, 't welk niet, dan door den geest van zijne eigene Natie, op den duur het hoofd kan boven houden, onder een Fransch beheer blijvende, bijna met wiskundige zekerheid den tijd van zijnen aanſtaanden geheelen ondergang had kunnen berekenen. Dan de ondervinding zelve zal, gelijk wij vertrouwen, deze ongelukkige kansrekenaars reeds lang volkomen van hunne dwaling hebben overtuigd.

Een der eerſte vruchten dezer inlijving was de zoo lang gevreesde, en door den Koning ſteeds tegengehouden vernietiging van twee derde gedeelten der ſtaatsſchulden, waardoor reeds aanvankelijk een groot aantal van ingezetenen bijna hun geheele inkomen verloren, en zelfs vele voorheen vermogende lieden niet dan een zeer bekrompen beſtaan overhielden. Dit onheil werd noch zeer aanmerkelijk verzwaard door de menigvuldige bijzondere bankbreuken, die daaruit grootendeels geboren werden, en het getal der ongelukkigen ſchier dagelijks vergrootten.

Het onvermijdelijke gevolg hiervan was het invoeren van zeer groote bezuinigingen in ontelbare huisgezinnen, die voorheen in volle ruimte geleefd hadden, en, gevolgelijk, het afschaffen van een groot aantal dienstboden en min noodzakelijk werkvolk, waardoor de armoede, die reeds door ſtilſtand van koophandel en zeevaart tot eene ſchrikbarende hoogte geſtegen was, hand over hand dermate toenam, dat men zelfs binnen de muren der ſteden zich naauwlijks veiligheid van lijf en goederen meer durfde beloven. Het wegnemen van den Tabakshandel uit de handen van nijvere Ingezetenen, die daardoor niet alleen zich zelven en hunne huisgezinnen meerendeels een onbekrompen beſtaan verſchaft, maar tevens ook een groot aantal lieden uit den minderen ſtand aan eene eerlijke kostwinning geholpen hadden; welke handel nu moest ſtrekken om deels eenen hoop hongerige vreemdelingen te voeden, deels om 's Keizers ſchatkist te vullen, vermeerderde niet weinig het getal der verarmde inborelingen. Eene tallooze bende van gewapende tolbedienden, die reeds onder den Koning de zeehavens en de monden der rivieren bezet gehouden hadden, begonnen nu als hongerige gieren zich door het geheele land te verſpreiden, om de geringe overblijfſels van onzen han-

handel verder geheel te vernietigen, en zich door de onbeſchaamdſte knevelarijen te verrijken; ja, belemmerden nog daarenboven de ingezetenen in het verzenden van goederen, en in het reizen van de eene plaats naar de andere zoo zeer, dat, behalven in gevallen van noodzakelijkheid, beide genoegzaam geheel werd geſtaakt, waardoor weder een ander gedeelte der Natie zijn beſtaan grootendeels verloor, en de genoegens van het leven dagelijks verminderden. Met de invoering van vreemde wetten begon de Landtaal, die aan inborelingen overal en ten allen tijde dierbaar was, en voor den Nederlander van overoude tijden af ſteeds een voorwerp van tedere zorg was geweest, niet alleen uit de openbare zaken van het Beſtuur, en uit de Regtbanken, maar ook uit de dagelijkſche verkeering verbannen te worden, en zou eerlang alleen nog onder de lagere ſtanden, en hier en daar bij enkele familien, die wijsſelijk inzagen, dat met de landtaal ook de lands zeden en het geheele volkskarakter moesten verloren gaan, bewaard zijn gebleven. Kunſten en wetenſchappen, waaraan met grooten ophef alle mogelijke bevordering en luister beloofd werd, werden inderdaad geheel dienstbaar gemaakt aan de oogmerken der heerschzucht, welke alleen door de oorlogskunst bevorderd konden worden, terwijl de vrije geest zoo geheel

heel aan banden werd gelegd, dat de waarheid niet meer zonder gevaar kon gezegd, en niets in druk mogt uitgegeven worden, dan nadat het vooraf te Parijs de monstering had ondergaan; welke ten gevolge had, dat alles, wat niet met de begrippen en oogmerken van den Overheerscher scheen te stroken, willekeurig doorgestreken, en het dus gemonsterde werk veeltijds van zijne voornaamste schoonheden beroofd wierd. De vrije opvoeding, welke dus verre altoos in onze leerscholen had plaats gehad, en die zoo vele ware geleerden plagt uitteleveren, stond nu plaats te maken voor instellingen, waardoor de jeugd, om de woorden van eenen welsprekenden Chateaubriant te gebruiken, *bij* trommelslag, tot ongodsdienstigheid, afschuwelijke zedeloosheid, verachting van huisselijke deugden, en blinde gehoorzaamheid aan den overheerscher werd opgeleid. De belastingen aan de leerlingen der lagere scholen opgelegd, om daaruit de kosten voor het hoogere onderwijs te vinden, hadden reeds de Latijnsche scholen in het grootste verval gebragt; en het getal van bijzondere onderwijzers, die voor een klein loon hun gebrekkig onderwijs aanboden, begon dagelijks te vermeerderen (*).

Door zulke middelen nogthans gaf men openlijk voor

(*) Zie de Aant. en Bijl. N°. 8.

voor de wetenſchappen te bevorderen. Doch over deze ongerijmdheid moet niemand zich verwonderen, daar 's Keizers Staatsdienaar, in zijn laatſte openbaar verſlag van den ſtaat des Keizerrijks, geheel Europa heeft willen overtuigen, dat de alles vernielende Conſcriptie, die gedurende het elfjarig beſtuur van BONAPARTE, meer dan vijf millioenen, en alleen in de laatſte twaalf maanden een millioen, driemaal honderd en dertig duizend jonge lieden aan nuttigen handenarbeid, landbouw en wetenſchappen ontrukt, en meerendeels in de algemeene ſlagting heeft doen omkomen, inderdaad ſtrekte om de bevolking van het Land te bevorderen. En dit brengt ons van zelfs tot dat gene, 't welk onze ellende ten top voerde.

Om dus van menigvuldige andere mishandelingen en beledigingen te zwijgen, wie onzer zal ooit zonder afgrijzen denken aan die verſchrikkelijke, en in dubbelen opzigte onrechtvaardige Opſchrijvingen tot den krijgsdienst, welke niet met het tijdſtip der inlijving, maar, door eene terugwerkende kracht der nieuwe wetten, reeds eenen geruimen tijd te voren gerekend werden aantevangen, en de jonge manſchap niet tot beveiliging en verdediging des Lands, en tegen eenen aanvallenden vijand de wapenen dwong op te vatten, maar dezelve naar ver afgelegene gewesten riep, om voor de harſen-

ſenſchimmige ontwerpen van eenen dollen Geweldenaar ter ſlagtbank gevoerd, en aan ellenden, veel verſchrikkelijker dan de dood, blootgeſteld te worden. Wie kan zich zonder ſiddering herinneren de onmenſchelijke manier, waarop die Opſchrijvingen, vooral in het Departement der *Zuiderzee*, door eenen alom gehaten DE CELLES, ter uitvoer werden gebragt; de honende en ſchimpende bejegeningen bij het voorſtellen van gegronde redenen tot verſchooning, en bovenal de helſche middelen om te beproeven, of de voorgegeven lichaamskwalen waar of verzonnen waren; daar men, onder anderen, om door zigtbare toevallen van vallende ziekte, die de angst meermalen deed ontſtaan, niet bedrogen te worden, gloeiend lak op het bloote lichaam der lijderen liet druipen? — Wie zou in ſtaat zijn de jammeren optetellen, welke dit geheel onmededoogend wegvoeren van geliefde kinderen uit de armen van hunne wanhopige ouders alom in de huisgezinnen heeft aangeregt? Hoe vele tederhartige vaders en moeders heeft dit niet vóór den tijd in het graf geſtort! hoe vele anderen heeft de ſchrik en angst voor altoos van den onwaardeerbaren ſchat der gezondheid beroofd! hoe velen eindelijk heeft de opoffering van alles wat zij bezaten, om daarvoor het behoud van hun dier-

baar kroost te koopen, in volſlagen armoede gedompeld! — Bij dit alles voege men nog het verlies van veiligheid voor perſonen en goederen, daar een onvoorzigtig woord, eene afgeperste klagte, bloote vermoedens of betigtingen van kwalijkgezindheid tegen het Beſtuur genoeg waren om door de Inquiſitie van Staat des nachts met verſchrikking uit de ſtille rust gewekt, en uit den ſchoot van zijn huisgezin naar den kerker gevoerd te worden. De moed zou mij ontzinken, en de pen uit de hand vallen, indien de aangenomen taak van mij vorderde, door eene uitvoerige opgave van de bijzonderheden der ſnoode overheerſching, welke deze onſchuldige en weerlooze Natie van toen af geleden heeft, het tafereel onzer rampen te voltooijen. Doch de gegeven hoofdtrekken zullen genoeg zijn voor eene ſchets, waaruit de nakomelingſchap den toenmaligen ſtaat van haar Vaderland kan opmaken.

Wat was natuurlijker, dan dat een Volk als dit, aan vrijheid van denken en ſpreken gewoon, en nog niet lang genoeg getrapt om alle geestkracht geheel te verliezen, bij elken nog zoo flaauwen ſtraal van hoop op uitkomst en redding, gereed ſtond om zijnen ouden moed te hervatten, en pogingen te doen om zijne ondragelijke kluisters aftewerpen? Zoo lang de reuzenkracht van den Dwingeland alles voor

zich

zich deed beven, hield het bezef van onmogelijkheid om weêrſtand te bieden de gemoederen uitwendig in rust; maar niet zoodra had die Colosſus in de barre ſtreken van Moskou den eerſten geweldigen ſchok tot zijnen aanſtaanden val bekomen, of men begon duidelijk te beſpeuren, dat alleen dwang van overmagt den Nederlander in ſlavernij had kunnen houden, doch dat deszelfs geest daardoor zijne vrijheid niet in 't minst had verloren. Reeds in het begin van het jaar achttienhonderd en dertien, toen de onlangs zoo geduchte legermagt van NAPOLEON, die op meer dan viermaalhonderd duizend man begroot werd, in kleine en rampzalige overblijfſels uit Rusland terug kwam, en de Opperbevelhebber zelf, gelijk een andere XERXES, door eene tijdige vlugt ter naauwernood de handen en de verdiende wraak zijner vijanden was ontkomen, werd hier en daar onder dezulken, die elkander vertrouwden, gemompeld van een plan, om, met vernietiging van alle vorige partijſchappen, de handen ineen te ſlaan, en zich gezamenlijk te ſcharen onder de banieren van den Vorst, die thans bij de uitkomst duidelijk bewezen is door de Voorzienigheid beſtemd te zijn om de onafhankelijkheid van Nederland te herſtellen. Of toen reeds werkelijk eene vereeniging van edele handhavers

der Vrijheid tot ſtand gekomen zij, is ons niet duidelijk gebleken. Zeker is het, dat de magt der Franſchen hier te lande, toen nog groot genoeg om zoodanige pogingen in tijds te ſtuiten, en de ongelooflijke ſpoed, waarmede BONAPARTE, na zijne terugkomst uit Rusland, door aanwending van ongehoorde middelen, zijne krachten herſtelde, elk ontwerp tot herſtel der Vrijheid vooreerst nog onuitvoerlijk maakte. Eene zoogenaamde zamenzweering, in Sprokkelmaand te Amſterdam ontdekt, is ons, voor zoo veel de omſtandigheden daarvan ter onzer kennisſe gekomen zijn, in haren aanleg ganſchelijk ongeſchikt toegeſchenen, om de goede zaak op eenigerhande wijze te bevorderen; en uit de lezing van de verhooren der weinigbeduidende perſonen, die als deelgenooten daarvan gevat waren, meenen wij te moeten beſluiten, dat, of het geheele werk niets anders dan de dolle onderneming eens gelukzoekers is geweest, of dat het ontwerp niet in zijn geheel is aan den dag gekomen. Dezelve had geene andere gevolgen, dan dat twee der aangeklaagden AUG. MAAS en THOM. DE JONG, door eenen krijgsraad ter dood, en vier andere tot eene gevangenis van vijf en twee jaren, en het betalen van eene geldboete, veroordeeld werden. Onder de laatſten was de Joodſche Genees-

neesheer DE LEMON, die, ſchoon zijn karakter en zeden hem boven alle verdenking ſtelden van deel te hebben gehad in zulk eene ellendige zamenrotting, op de blootе aantijging van MAAS, die als het hoofd werd aangemerkt, tot eene tweejarige gevangenis verwezen, en naar Ham in Pikardije gevoerd werd, waarvan hij in Grasmaand dezes jaars, kort na den val des Dwingelands, op eene eervolle wijze ontſlagen zijnde, weder terug is gekomen. Een opſtand van boeren te Alphen, en in eenige andere dorpen daaromtrent, die gewapender hand de ſtad Leijden overvielen, doch weldra weder daaruit gedreven werden, gelijk ook een zoortgelijke opſtand aan de Zaan, ſchenen wel van eenen vrij *ernſtiger* aard te zijn, door het groot getal van aanhangeren, 't welk, wat die van de Zaan betreft, door den Generaal MOLITOR, in eenen brief aan den Gouverneur Generaal, op meer dan achtduizend begroot werd; doch ook dezen, terſtond krachtdadig geſtuit zijnde, hadden geene, dan droevige gevolgen voor derzelver bewerkers, van welke eenigen, als hoofden aangemerkt, voor eenen krijgsraad te regt geſteld werden, en hunnen ontijdigen ijver met het leven moesten boeten. Geheel onſchuldig werd bij die gelegenheid de Heer JOHAN VALCKENAER, die ter verrigting van geheel andere zaken zich toevallig in de nabijheid had bevonden van het tooneel, waar de

eerstgemelde opſtand plaats had, op last van de Politie gevat, en naar de gevangenis der Staats-Inquiſitie te Amſterdam gevoerd: waaruit hij echter ſpoedig weder ontſlagen is geworden.

Ondertusſchen had de geduchte nederlaag in Rusland, en de zich meer en meer openbarende gezindheid der ingezetenen, het Franſche Beſtuur hier te lande werkelijk reeds vrees en bekommering aangejaagd, zoo dat men in het Paleis te Amſterdam, waar de Gouverneur Generaal zijn verblijf hield, toebereidzelen tot verzending van goederen zag maken, en zelfs de vrouwen der aanzienlijkſte Ambtenaren zich aanvankelijk op reis naar Frankrijk begaven; welk een en ander nogthans weldra van hooger hand werd geſtuit, en nadrukkelijk verboden.

De hoop dus, welke de Nederlanders, na de gemelde nederlaag der Franſchen, niet zonder reden ſchenen opgevat te hebben, begon nu hoe langer hoe meer weder te verflaauwen: vooral toen NAPOLEON, in het dringend gevaar om alle zijne gedwongen Bondgenoten in Duitschland te verliezen, van nieuws alle zijne krachten inſpande om een even talrijk leger, als hij verloren had, weder op de been te brengen, en nog ſtout genoeg was om daartoe middelen te gebruiken, die het juk der overheerſching nog veel knellender maakten

dan

dan te voren. De gewone en ſteeds vervroegde ligtingen van jonge manſchap werden niet voldoende bevonden om de geleden verliezen te herſtellen, en de uitgeputte ſchatkist niet toereikende om de ontzachelijke kosten van zoodanig een geheel nieuw leger, vooral bij een volſlagen gebrek aan paarden, te beſtrijden. Dan zijn onuitputtelijk vernuft, 't welk door geene bedenkingen van onregt immer belemmerd werd in de uitvoering van 't gene hij eenmaal hardnekkig had voorgenomen, wist, behalven de gewoone middelen van geweld, nieuwe maatregelen uittevinden, die hem kosteloos een groot aantal manſchappen en paarden tevens bezorgde. Op zijn ingeven, ging Parijs *voor* met het aanbieden van een aanzienlijk getal ruiteren, op ſtads kosten uitgerust, en dit voorbeeld werd weldra door alle de voorname ſteden van de geheele uitgeſtrektheid des Franſchen Keizerrijks gevolgd. Vervolgens werden ook de aanzienlijke Collegien en Ambtenaren, als mede vele andere gegoede perſonen uitgenoodigd, zoo als het heette, om insgelijks voor eigene rekening gewapende ruiters, of eene evenredige geldſom ter wapening van dezelve aantebieden; en zoodanige aanbiedingen werden in de dagbladen, op hoog bevel, als edelmoedige blijken van ijver en verkleefdheid aan de

zaak des Keizers uitgebazuind, niet tegenſtaande dat de vrije wil zoo weinig deel had aan die offeranden, dat onder anderen een zoodanig aanbod, als door eenen der aanzienlijke Ambtenaren gedaan, reeds in het Dagblad was aangekondigd, voor dat nog die Ambtenaar zelf wist, dat hij daartoe verpligt zoude worden.

Dan dit was niets, in vergelijking van een ander veel geweldiger en ongehoord middel, 't welk bijna ten zelfden tijde werd in 't werk geſteld. De zonen der meest vermogenden en aanzienlijken des Lands, van boven de achttien jaren, en zelfs daar beneden, werden in 't eerst, weder met het verraderlijke woord van uitnoodiging, opgeroepen om deel te nemen in de bijzondere eer van, op eigene kosten, een jaar lang, te paard als Eerewagt van den Keizer te dienen, met de ſchoonſchijnende belofte van daardoor ſpoedig eenen onderſcheidenden rang in den krijgsdienst te zullen bekomen. Zeer weinigen betoonden daartoe lust te hebben; doch het bleek welhaast ten duidelijkſten, dat de vrijheid van keuze hierbij in 't geheel niet in aanmerking kwam: en daar elk redelijk Beſtuur, bijaldien het zich ooit door den drang der omſtandigheden verpligt kon oordeelen, om tot zulke harde middelen zijne toevlugt te nemen, althans in de aanwending derzelve alle moge-

lijke zachtheid en verschooning zoude gebruikt hebben, toonde het toenmalige Bestuur van geweld 'er vermaak in te vinden om het dwangjuk op de gevoeligste wijze te verzwaren. Men riep tot dezen dienst niet slechts jonge lieden, die tot dus verre van den gewonen krijgsdienst bevrijd waren geweest, maar ook, en zelfs meermalen bij voorkeur, dezulken, die zich reeds door plaatsvervanging, met zware kosten, daarvan hadden vrijgekocht, en, volgens de wet, als werkelijk bij het leger in dienst zijnde, moesten aangemerkt worden. Aan de Natuur zelve werd geweld aangedaan, door de vaders der opgeroepene jonge lieden nadrukkelijk te vermanen, zich van alle voorspraak in dezen te onthouden, dewijl alle bemoejing van hunnen kant voor de zaak hunner zonen niet anders dan nadeelig zoude zijn. Men wist, dat het veel gemakkelijker viel jonge lieden, in het spreken veelal nog ongeoefend of schaamachtig, en in zulke omstandigheden door vrees bedremmeld, door eene enkele magtspreuk te verbluffen en tot zwijgen te brengen, dan de welsprekende en krachtige taal van het vaderlijk hart te wederleggen. Geen wonder dus, dat moeders, weduwen zijnde, die zich boven de zwakheid harer kunne verheffende, als voorspraken voor hare eenige zonen gehoor verzochten,

meêdogenloos afgewezen wierden. Dan het was niet genoeg de wreedfte bevelen op die wijze met de grootfte geftrengheid ter uitvoer te brengen: die ftrengheid moest nog met hoon en befchimping vergezeld gaan. In plaats van met die deftigheid, welke eenen Ambtenaar van den Staat betaamt, de voorftellingen der genen, die voor hem verfchijnen moesten, befcheidenlijk aantehoren, en hunne redenen met bedaardheid te overwegen, dreef de reeds genoemde Prefekt DE CELLES de onbefchoftheid zoo ver, om de opgeroepenen, alle welopgevoede jonge lieden, in zijne Kanapé, meer liggende, dan zittende, onder het eten van een hoen, en het drinken van zijnen morgenwijn, te ontvangen, en alles, wat door hun werd ingebragt, als beuzelingen met eenen fchimpenden lach beantwoordende, hun vervolgens de deur van het vertrek te wijzen. Dan wie kon een ander gedrag verwachten van dienaren eens Meesters, die zelf, 't zij in Raadsvergaderingen, 't zij bij openbare Gehoorgevingen, of andere plegtige gelegenheden, zich van alle welvoeglijkheid zoo zeer vervreemd betoonde, dat het ontzag en de denkbeelden van grootheid, welke zijne ftoute daden alom verwekt hadden, bij meest allen verdwenen, zoodra zij hem van nabij gezien, en zijne ruwe taal gehoord hadden. — Die genen,

wel-

welke, opgeroepen zijnde, wegens lichaamsgebrek of om andere redenen verſchoond waren, werden evenwel genoodzaakt om voor de kosten van wapening eene aanzienlijke ſom gelds in 's Lands kas te ſtorten.

Niets had tot dus verre de gemoederen deels zoo verſlagen gemaakt, deels zoo verbitterd, als deze ongehoorde en ſchreeuwende onregtvaardigheid, die zelfs bij dezen en genen de met geweld onderdrukte veerkracht in werking bragt, zoo dat ſommige vaders volſtrektelijk weigerden hunne zonen vrijwillig, zoo als gevorderd werd, daartoe aantebieden, en het gevergde geld voor derzelver uitrusting in de ſchatkist te ſtorten, en dat ſommige jonge lieden zelve hunnen onwil met ronde woorden te kennen gaven. Dan, gelijk men zulks kon verwachten, alle tegenſtand was ijdel, en het gevolg daarvan, dat zoodanige vaders als weerſpannelingen in bewaring genomen, ja zelfs gevangelijk weggevoerd, en de zonen door de gewapende magt, en zulks weder op eigene kosten, naar de plaats hunner beſtemming gevoerd werden; niet om, volgens het eerſte voorgeven, tot eene Eerewacht van den Keizer te dienen, maar als gewone krijgsknechten, ter aanvulling der legers, gebruikt te worden.

'Er heeft omtrent dien zelfden tijd een gerucht

rucht gelopen van een nieuw zoort van dwingelandij, 't welk tederhartige ouders nog dieper moest grieven dan de willekeurige wegvoering hunner zonen naar de legers: de opeisfching namelijk van de dochters der meest gegoede ingezetenen, om, zonder eigene keuze, en toeftemming van ouders of voogden, over derzelver hand te befchikken, en op die wijze den krijgsman, die zich door zijne dapperheid bij uitftek verdienftelijk jegens den Dwingeland gemaakt had, te beloonen. Dit gerucht is destijds niet bevestigd geworden, door dat de zaak zelve niet ter uitvoer is gebragt. Dat nogthans zoodanig een ontwerp inderdaad reeds voorheen elders in de landen, aan het Keizerrijk verbonden, heeft plaats gehad, is nu ten vollen bewezen. Een brief van den Onder-Prefekt van het arrondisfement van Spiers aan den Maire van Worms levert het onloochenbaar bewijs op der vindingrijkfte maar tevens doemwaardigfte ftaatkunde, die ooit beftaan heeft, en welker beftaan zonder een zoo duchtig bewijs nimmer geloofd zoude worden. In dien brief wordt van hooger hand, doch onder ftipte geheimhouding, eene opgave gevorderd van alle jonge dochters, oud veertien jaren en daar boven, wier huwelijksgoed boven de veertigduizend francs zoude bedragen, met opgave van verdere omftandigheden,

den, welke de bestemming van elk dier ongelukkige slagtoffers nader moesten bepalen. Of de vrees voor opstand, dan of andere redenen van staat de uitvoering van dit afschuwelijk ontwerp verhinderd hebben, zoude alleen door de ingewijden in 's Dwingelands geheime staatkunde beslist kunnen worden. (*)

Dan, gelukkig, waren deze alles te boven gaande geweldenarijen de laatste stuiptrekkingen van eenen kranken, welke gemeenlijk, hoe heviger zij zijn, des te spoediger door den dood worden gevolgd. BONAPARTE had nu, als een dolle speler, genoegzaam al zijn nog overig vermogen op het spel gezet, en zich zelven, in geval van andermalige mislukking, den gewissen ondergang bereid. Keizer ALEXANDER, wiens naam volgende geslachten nooit anders dan met eerbied zullen noemen, kwam thans met vollen luister op het tooneel des oorlogs te voorschijn treden. Na den Vrede van Tilsit had hij geene redenen meer gevonden, om zich de zaak der overige Mogendheden, wier landen het eene na het andere een prooi der overheersching werden, aantetrekken, en voor zijne eigene Staten achtte hij zich door de ligging van zijn land, de dapperheid zijner onderdanen, en de onnoeme-

(*) Zie Aant. en Bijl. N°. 9.

melijke middelen van verdediging, derwijze verzekerd, dat hij de ſlavernij en ellende van het overige vaste land van Europa, ſchoon niet zonder ſmert, evenwel zonder ongerustheid voor zich zelven kon beſchouwen. De zoo jammerlijk mislukte inval der Franſchen in zijn Rijk moest dit vertrouwen eer verſterken dan verminderen, en de gruwel der verwoesting, door den vijand aldaar aangeregt, ſcheen door de verſchrikkelijkſte nederlaag, waarmede de Voorzienigheid ooit de dwaasheden van gekroonde Monſters geſtraft heeft, genoeg gewroken. Doch edeler gevoelens, dan vertrouwen op eigene veiligheid, deden thans in het hart van dien Doorluchtigen Vorst het groote ontwerp der Verlosſing van Europa geboren worden, en bereidden hem eene zegepraal, die door de menschheid zelve zou worden toegejuicht. Na dat hij het rampzalige overſchot zijner vermetele vijanden tot over de grenzen van zijn gebied teruggedreven, en een verbond met Engeland geſloten had, gaf hij reeds den twaalfden van Sprokkelmaand des jaars achttienhonderd en dertien te Warſchaw eene verklaring in het licht van de verhevene bedoelingen, die hij en zijn Bondgenoot zich hadden voorgeſteld, en riep daarbij niet ſlechts de Vorſten, maar ook de Volken van Europa op tot het voeren van

eenen

eenen ſtrijd, die door de Godheid zelve bevolen niet kon misſen door eene gewenschte uitkomst bekroond te worden. (*) Welhaast hernam ook Pruisſen den ouden moed, en beſloot alle zijne krachten inteſpannen om zich uit de diepe vernedering, waarin het geſtort was, weder te verheffen. Reeds op het einde des vorigen jaars had de Generaal VON YORK als 't ware het teeken tot den afval opgeheven, toen hij met de Pruisſiſche legerbende, over welke hij het bevel voerde, de vanen van NAPOLEON verliet; welk voorbeeld dadelijk door den Generaal MASSENBACH gevolgd werd: thans ſtond de geheele Natie als een eenig man op tot verlosſing van het Vaderland, en geene opoffering was te groot om de geſchonden eer van den onſterfelijken FREDRIK te wreken. De Kroonprins van Zweden had ook reeds de oude betrekking met NAPOLEON op eene wijze, dien edelen Held waardig, verbroken, en eerst met Rusland, vervolgens met Engeland in 't begin van Lentemaand eene overeenkomst geſloten, welke de krijgsmagt van Rusland met niet minder dan dertigduizend Zweden moest verſterken. (†) Op deze wijze trok lang-

(*) Zie Aant. en Bijl. N°. 10.
(†) Zie Echte Berichten, enz. N°. 1.

langzamerhand het onweder zamen, waaruit eerlang het verderf voor den Dwingeland zou losbersten, en, na zware donderbuijen, de schoonste dagen van verlossing voor het benaauwde Europa stonden doortebreken.

De voordeelen, welke BONAPARTE, na de gedeeltelijke herstelling van zijn verslagen leger, bij Lutzen en Bautzen in 't eerst weder behaalde, en die, op zijn bevel, in de Fransche nieuwspapieren ten breedsten werden uitgemeten, schenen wel in het oog van den oppervlakkigen beschouwer zijne overmagt op zijne vijanden van nieuws te verzekeren; doch deze voordeelen had hij voornamelijk te danken aan omstandigheden, die eerlang tot zijn nadeel moesten veranderen. Rusland kon, na den bloedigen veldtogt des vorigen jaars zijne versche krijgsbende tot herstel niet zoo ras doen aankomen; zoodat dezen, op eene verbazende krijgslinie van eenige honderd mijlen lengte, van de Wolga tot de Elve, het groote en eigenlijke leger, 't welk met groote snelheid voortrukte, niet konden bereiken. Pruissen had, toen het de wapenen opvattede, zijne toerustingen nog niet naar behooren kunnen voltooien. Behalven de Hertogdommen van Mecklenburg en de Hanzésteden, bleven de overige Duitsche Staten, uit vrees voor 's vijands overmagt,

magt, nog ſteeds op zijne zijde. Zweden, ſchoon toegetreden tot het Verbond, had nog zijne krijgsbenden niet terſtond gereed om aan de krijgsverrigtingen dadelijk deel te nemen; en Oostenrijk verkoos nog den weg van bemiddeling te beproeven. Rusland en Pruisſen waren dus in 't eerst, met nog onvolkomene krachten, de eenigen, die hem wederſtonden; en dezen hadden daarenboven een groot gedeelte hunner krijgsmagt noodig om de vestingen Dantzig, Modlin, Zamosk, Kustrin en Glogau, die alle in 's vijands magt waren, inteſluiten; om Maagdenburg, Wittenberg en Torgau, mede door den vijand bezet, in 't oog te houden, en in Poſen, Warſchouw en andere Poolſche ſteden genoegzame bezettingen te laten. (*)

Dan hoewel NAPOLEON, door de bovengenoemde gewoone en ongewoone middelen, zijne krijgsmagt, gedurende den zomer van dat jaar, weder tot de vorige ſterkte ſcheen gebragt te hebben, ſcheelde het echter zeer veel, dat de zedelijke krachten van die legermagt met derzelver getal van ſtrijders in evenredigheid ſtonden. Het waren grootendeels ongeoefende jonge lieden, die, vooral in 't laatst, zoo haastig

(*) Zie Anecdoten, Karaktertrekken en Verhalen; enz. gedrukt te Amſterdam bij MAASKAMP, No. 1.

tig bijeengeraapt werden, dat hun zelfs geen tijd gegund werd, om vooraf behoorlijk in den wapenhandel geoefend te worden, zoodat velen onder weg, terwijl men hen naar het leger voerde, de behandeling van het geweer moesten leeren. Daarbij wist hij zeer wel, hoe de gemoederen der Vorſten en Volken, die hij met geweld overheerschte, ten zijnen opzigte geſteld waren, en dat elk derzelven ſlechts een gunſtig tijdſtip afwachtte, om, naar het voorbeeld van Pruisſen, van hem aftevallen, en met de anderen eene gemeene zaak tegen den onderdrukker van hun vaderland te maken. Daar eindelijk de voortreffelijke geest en heldenmoed aan den kant zijner vijanden, in onderſcheidene gevechten ten duidelijkſten gebleken, hem weldra overtuigden, dat gebrek aan die beiden bij zijne nieuwgeworvene krijgsbenden door meerderheid van getal alleen niet kon vergoed worden, nam hij, toen de oorlogskans min gunſtig voor hem begon te worden, den ſchijn aan van tot vredesonderhandelingen gezind te zijn; 't welk ten gevolge had, dat in 't begin van Zomermaand, 't zij op voorſtel van hem zelven, 't zij door bemoeijing des Keizers van Oostenrijk, eene wapenſchorſing getroffen werd, gedurende welke 'er te Praag, van wegen de belanghebbende partijen, eene Bijeenkomst zoude gehouden

den worden, om, onder bemiddeling van het gemelde Hof van Oostenrijk, over den vrede te handelen. Doch de aanhoudende ſtruikelblokken, door hem in den weg geworpen, die de opening der Bijeenkomst vertraagden, tot dat de wapenſchorſing bijna ten einde was gelopen, en zijn geheele gedrag toonden maar al te duidelijk, dat die voorgewende gezindheid tot vrede geen ander doel had, dan tijd te winnen tot beter oefening en herſtel der krijgstucht onder zijne legerbenden, en tevens middelerwijl door aanbiedingen van voordeel, ware het mogelijk, Rusland of Pruisſen te bewegen om de gemeene belangen aan vermeerdering van eigene grootheid opteofferen. Dan beide die Mogendheden dachten te edelmoedig en te verſtandig om aan zulke verraderlijke voorſlagen het oor te leenen; gelijk ook Oostenrijk, 't welk, even als die beiden, alleen de zaak der menschheid behartigde, reeds te voren alle vergrooting van zijne ſtaten, ten koste van Pruisſen, 't welk NAPOLEON, als afvallig, met vernietiging van deszelfs ſtaatkundig beſtaan dacht te ſtraffen, met verontwaardiging van de hand had gewezen. De Bijeenkomst te Praag liep dus te niet, zonder dat een enkele ſtap tot den vrede gedaan was, en de vijandelijkheden namen in het midden van Oogstmaand weder eenen aanvang.

Doch NAPOLEONS trouwloosheid had voor hem zelven dit onberekenbaar gevolg, dat de Keizer van Oostenrijk terſtond na het afbreken der onderhandelingen zich openlijk bij de Verbondene Mogendheden voegde, en aan dezen een geducht overwigt gaf (*).

Het behoort niet tot ons beſtek, en wij zouden het ons buiten dat niet vermeten, eene eigenlijke beſchrijving te geven van dezen jongſten, en voor altoos in de geſchiedenis der menschheid gedenkwaardigen veldtogt, die het zuchtende Europa eindelijk van een langdurig en duldeloos lijden verlost heeft, en de heuchlijkſte gevolgen in de toekomst ſchijnt te beloven. Mogt deze belangrijke taak eerlang ondernomen worden door iemand, die met de noodige Krijgs- en Staatkunde tevens onpartijdigheid en waarheidsliefde vereenigende, de vereischte hoedanigheden bezat tot het vervaardigen van zulk een geſchiedkundig gedenkſtuk, 't welk de late nakomelingſchap moet vervullen met afgrijzen van tomeloze heerschzucht, en met dankbaar ontzag voor het Opperwezen, 't welk hem, die zich ten koste van het menschdom verhoogt, op zijnen tijd weet te vernederen en te ſtraffen. Wat ons betreft, wij zullen ons ver-

(*) Zie Aant. en Bijl. N°. 11.

vergenoegen met den uitslag van dien beslissenden strijd tusschen de zaak der menschheid en die der Dwingelandij kortelijk te melden, 't welk ons van zelfs zal voeren tot ons eigenlijk doel, de beschouwing namelijk van de gewenschte gevolgen, welke de roemrijke overwinning der Bondgenoten voor Nederland in 't bijzonder gehad heeft.

Had de verbranding van Moskouw, en de verschrikkelijke nederlaag van het Fransche leger in Rusland den val des Dwingelands en de einlijke verlossing van Europa reeds voorbereid, de zegenrijke, hoe zeer ook voor de menschheid afgrijzelijke gevechten bij en in Leipzig, op den zestienden, achttienden en negentienden van Wijnmaand des jaars achttienhonderd en dertien bleken in den raad der Voorzienigheid bestemd te zijn om dat groote werk te voltooijen. Niettegenstaande de herhaalde overwinningen, welke door de Franschen, indien hunne eigene berigten geloof verdienden, aanhoudend werden behaald, bleek het weldra, dat NAPOLEON zelf zijnen toestand in het geheel niet gunstig oordeelde, daar hij reeds den vijfden der gezegde Wijnmaand van voor Dresden, door gebrek daartoe genoodzaakt zijnde, was opgebroken, en maatregelen nam om zich over Leipzig den terugtogt op Erfurt, op de best mo-

mogelijke wijze, te verzekeren. Doch de Bondgenooten hadden van hunnen kant nog zekerder maatregelen beraamd, om hem niet ſtraffeloos te doen ontkomen. De dag der wraak was nu nabij, en het graf gedolven om den roem des overwinnaars geheel te verſlinden. IJsſelijk boven al, doch beſlisſend was de negentiende dag dezer maand, toen NAPOLEON, van rondsom door zijne vijanden in 't naauw gebragt, binnen Leipzig trok om zijnen aftogt te dekken, en de vervolging der overwinnaren te belemmeren. Dan dezen, hunne overwinning voortzettende, volgden hem met alle magt op de hielen, ſtormden, in weerwil van den geweldigſten tegenſtand, de ſtad binnen, zoodat NAPOLEON zelf, met zijnen Schoonbroeder, den Koning van Napels, naauwlijks tijds genoeg had om te ontkomen, nadat hij van zijnen al te getrouwen Bondgenoot, den ouden Koning van Saxen, afſcheid genomen, en dezen aan zijn ongelukkig lot, en aan een te laat berouw over zijne beſluiteloosheid overgelaten had. Het tooneel van moord en bloedvergieting, 't welk hierop in de ſtad zelve volgde, gaat, volgens de berigten van ooggetuigen, alle beſchrijving te boven, niettegenſtaande dat de overwinnaars, dadelijk na behaalde zege, alle geweld tegen de onſchuldige inwoners krachtdadig tegenhielden.

den. Het verlies der Franschen, in en om Leipzig geleden, wordt op meer dan zestigduizend man begroot. Onder de gekwetsten en zieken in de hospitalen, ten getale van drieëntwintigduizend, telde men drieduizend Officieren, en onder de gevangenen bevonden zich vijftien Generaals. Uit de Elster werden meer dan tweeduizend verdronkenen opgevischt, waaronder de Poolsche Prins PONIATOWSKY. De buit bestond in tweehonderd en vijftig kanonnen, negenhonderd ammunitie- en andere wagens, en eene menigte adelaars. Het overschot des Franschen legers, 't welk op Erfurt terug moest trekken, werd op tachtigduizend man begroot. Dan ook dit overschot moest aan den Unstrut, waar een gedeelte van het leger der verbondene Mogendheden zich bij Freijburg en in den omtrek in slagorde geplaatst had, een bijna gelijk lot ondergaan, als hunne wapenbroeders het voorgaande jaar, uit Rusland vlugtende, bij den overtogt van de verschrikkelijke Beresina geleden hadden. Na een woedend gevecht, dat van 's morgens acht uren tot drie uren in den namiddag duurde, werden de Franschen andermaal op de vlugt geslagen, die, toen zij over de brug, in de grootste wanorde trachteden te ontkomen, door de ruiterij hunner vijanden zoo deerlijk geteisterd

werden, dat duizenden het leven lieten, voordat zij de brug hadden bereikt. Tot groot ongeluk voor de anderen ftortte deze door den overmatigen last in, en allen, die daarop waren, vonden hun graf in de golven. De menigte der verdronkenen wordt verhaald zoo groot geweest te zijn, dat de rivier, in haren loop geftuit, buiten de oevers liep, en nog vele uren lang de vertoning van een veld met lijken bezaaid opleverde. Men berekent, dat deze aftogt den Franfchen weder op een verlies van veertienduizend man, tweeduizend paarden, omtrent twintigduizend gevangenen en honderd en twintig ftukken gefchut, behalve eene groote menigte van bagaadje- en ammunitiewagens te ftaan is gekomen. Het leger, in zijnen overhaasten aftogt, onophoudelijk door den vijand op de hielen gevolgd, bereikte Erfurt niet, dan na wederom groot verlies geleden te hebben, zoodat de wegen, met lijken, ftervenden en magteloozen bedekt, overal de duidelijkfte fporen van eene volkomen nederlaag opleverden. (*) De Franfche berigten, geene mogelijkheid ziende om het ontzettende verlies hunner Natie te verbergen of te verbloemen, deden dan ook dit-

maal,

(*) Zie Anecdoten, Karaktertrekken en Verhalen, bladz. 32 en volgg. en de Staats-Courant van den 1en December 1813.

maal, ſchoon gebrekkig, hulde aan de waarheid, door te zeggen, dat het overwinnende Franſche leger, even als een geſlagen leger, te Erfurt was aangekomen. Om evenwel de ſchande van die nederlaag weder te bedekken, werd het geheele ongeluk der Franſchen op rekening geſteld van eenen Korporaal, die eene brug tusſchen Leipzig en Lindenau te vroeg had laten ſpringen, 't welk groote verwarring in den terugtogt had veroorzaakt. Dan hetgeen de neêrlaag in Duitschland onherſtelbaar maakte, was, dat inmiddels Saxen, Beijeren, Wurtemberg en Wurzburg den onwettigen Overheerſcher waren afgevallen, en reeds met de verbondene Mogendheden eene gemeene zaak tegen den algemeenen Onderdrukker hunnes Vaderlands gemaakt hadden. (*) Napoleon kwam, gevolgd van het leger, den tweeden van Slagtmaand te Maintz terug, waar hij ſpoedig daarop den Rhijn overtrok, ijlende naar Parijs, om, ware het mogelijk, door nieuwe middelen van geweld, zijne onderdanen, die hem, buiten Duitschland overgebleven waren, te drukken, en het ongeluk, 't welk hij reeds ſedert lang ook over het eigenlijke Frankrijk verwekt had, verder te voltooijen. Den volgenden dag na zijne

(*) Zie Aant. en Bijl. No. 12.

ne aankomst, zijnde de elfde dier maand, hield hij eenen Staatsraad, waarin hij zijne volflagen dolheid meer dan ooit aan den dag leide. De zitting werd geopend met de voorlezing van een Decreet van Geldheffing, op Keizerlijk gezag te nemen, zonder bekrachtiging van het Wetgevend Lichaam, 't welk nogthans tegen den tweeden van Wintermaand befchreven was. Dit Decreet behelsde eene vermeerdering van niet minder dan de helft op de toenmalige belastingen. „ De belasting, zeide hij, heeft „ geene grenzen: men bepaalt haar gemeenlijk „ op een vijfde gedeelte, doch zij kan, volgens den drang der omftandigheden, opklimmen tot het vierde, derde gedeelte; ja tot „ de helft, enz. Neen, de Belasting heeft „ geene grenzen: zijn 'er wetten, die het tegendeel zeggen, zoo zijn het verkeerde wetten." Dit Decreet werd zonder eenige tegenkanting aangenomen. Hierop volgde de lezing van een Raadsbefluit, om ter befchikking van den Oorlogs-Minister te ftellen driemaal honderd duizend man, en wel uit de oude Confcriptien, die of wettiglijk vrijgefteld, of reeds uitgeput waren. „ Die jonge *Confcrits*, zeide „ hij, dienen flechts om de Hospitalen op te „ vullen, of onder weg te fterven: hij moest „ mannen hebben, die vechten konden." De

te-

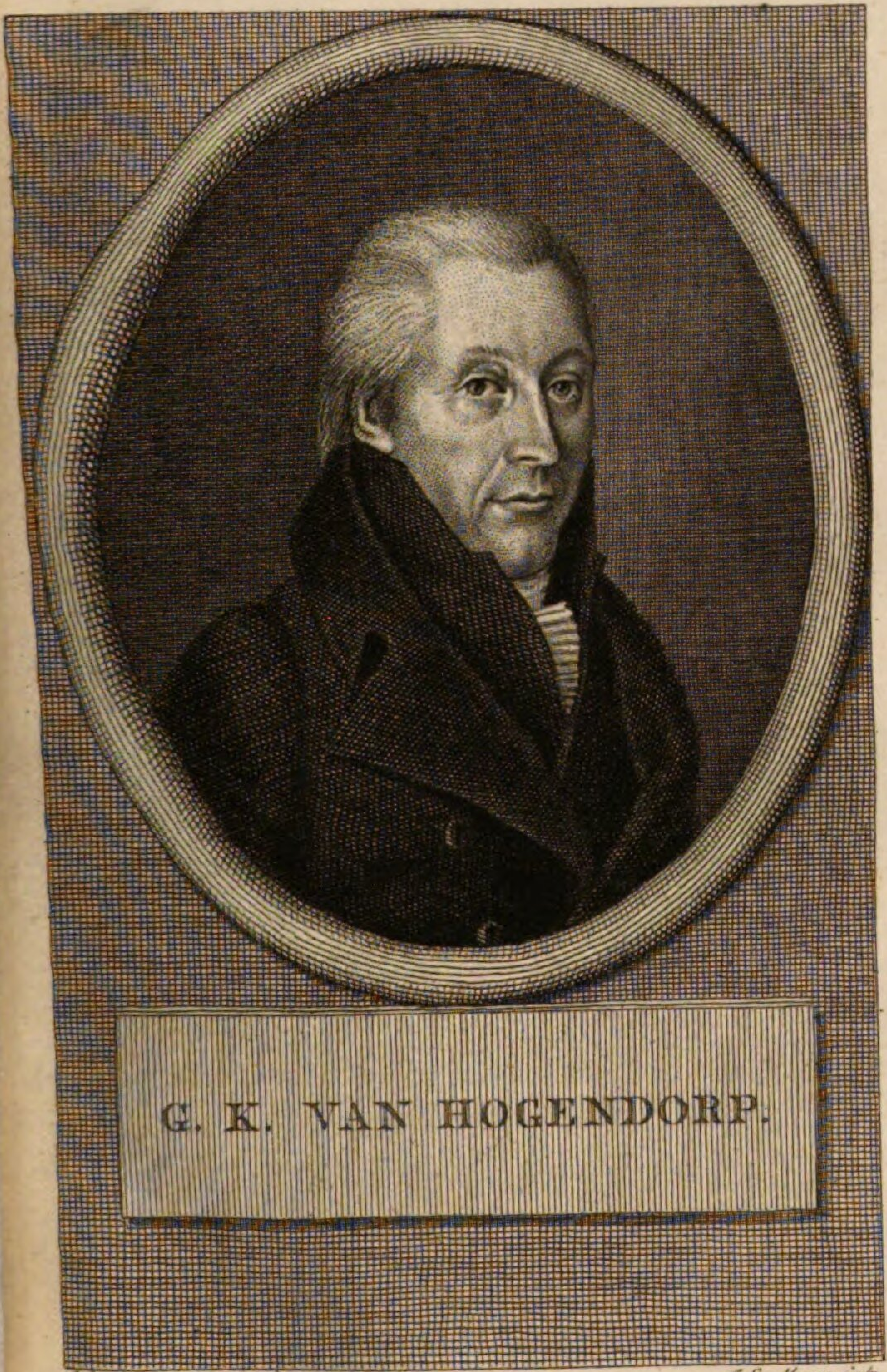
tegenwoordige ligting, gevoegd bij de voorgaande, en bij hetgene hem nog overſchoot, zou, volgens zijne berekening, een millioen menſchen onder de wapenen brengen, en dat was voor het oogenblik genoeg. „ Men ſpreekt, „ zeide hij verder, van Vrede: ik hoor niets „ anders, dan dat woord Vrede, terwijl alles „ van de wapenkreet moest weêrgalmen. Geen „ Vrede, voor dat ik Munchen in brand zal ge„ ſtoken hebben, en voor dat het Noordſche „ Driemanſchap verbroken is." Sprekende van de landen, die hij verloren had, en die thans werkelijk gevaar liepen om voor hem verlooren te worden, verklaarde hij ten aanzien van Holland op eenen barſchen toon, dat hij eer, dan daarvan afſtand te doen, hetzelve aan de zee terug zoude geven. Ook dit ontwerp van Raadsbeſluit werd, ſchoon niet zonder tegenbedenkingen, aangenomen. (*) Kort na zijn vertrek van Maintz, trok ook de rest van zijn leger over den Rhijn: zoodat hem, nog voor het midden dezer maand, in geheel Duitschland, waarover hij nog onlangs oppermagtig beſchikte,

(*) Deze bijzonderheden zijn door eenen Auditeur op den dag der zitting opgeteekend, en medegedeeld in de Amſterdamſche Courant van den 10 Mei 1814.

te, niets anders, dan eenige voorname vestingen, door zijn krijgsvolk bezet, overbleven.

En nu zijn wij genaderd tot het gewigtige tijdſtip van Nederlands gedenkwaardige, verlosſing, waartoe deze korte opgaaf der voorafgegane gebeurtenisſen onze lezers, gelijk wij hopen, genoegzaam zullen hebben voorbereid.

EER-

G. K. VAN HOGENDORP.

H. W. Caspari, ad viv. del. 1814. J. E. Marcus, sculp.

EERSTE HOOFDDEEL.

HET BEGIN DER OMWENTELING TOT OP DE KOMST VAN ZIJNE KONINKLIJKE HOOGHEID, DEN PRINS VAN ORANJE-NASSAU.

De overhaaste terugtogt van het Fransche leger naar den Rhijn, en het naderen der Bondgenooten tot de grenzen van ons Vaderland, waren niet zoodra hier bekend geworden, of de bijna opgegeven hoop van verlossing en de uitgedoofde moed begonnen bij de meesten onzer Landgenoten te herleven; terwijl nogthans zommigen, niet zonder reden, onzen toestand als ten uitersten hagchelijk beschouwden, volgens alle waarschijnlijkheid duchtende, dat NAPOLEON te veel belang in het behouden dezer landen stelde, dan dat hij dezelven niet tot het uiterste zoude verdedigen: en, inderdaad, wie bezeft niet, welk schrikkelijk lot ons Vaderland,

land, op die wijze het tooneel des oorlogs geworden zijnde, te wachten had?

De Gouverneur Generaal der Hollandfche Departementen, het onweder van verre ziende opkomen, had reeds in het begin van Wijnmaand, toen de Dagbladen ons nog fteeds overwinningen der Franfchen aankondigden, op ingekomen berigt, dat de Rusfifche Generaal CZERNICHEF in het Koninkrijk Westphalen, en tot in deszelfs hoofdftad Kasfel was doorgedrongen, zijne bekommering aan den Minister van Oorlog te kennen gegeven, en geklaagd over de geringe krijgsmagt, welke in deze Departementen voorhanden was. Men zocht hem gerust te ftellen door de verzekering, dat de vijandelijke benden, die eenen inval in Westphalen, ondernomen hadden, reeds weder afgetrokken waren; dat CZERNICHEF genoegzaam geheel verflagen was, en door den Koning van Westphalen vervolgd werd, die hem ras over de Elve terug zoude jagen; dat de Zwitferfche troepen, die op Munfter en Minden trokken, dienen moesten om de linien van den Wezer en de Eems te verfterken, en de Noordelijke Departementen te beveiligen: voorts, dat de Keizer de Hollandfche Departementen te ver van het oorlogstooneel verwijderd oordeelde, dan dat de vijand, voornamelijk in dat jaargetij-

tijde, iets tegen dezelven zoude ondernemen. Eindelijk werd de Gouverneur ernstig vermaand om op zijne hoede te zijn tegen valsche en bekommerende geruchten, door de kwaadwilligheid verspreid; om standvastigheid te betoonen in de onderhouding van 't ontzag voor het Bestuur, bijzonder in de Departementen, welke de zeventiende en een-en-dertigste krijgsafdeeling uitmaakten (*), en zonder verwijl dezulken te straffen, die ondernemen mogten de rust op eenigerhande wijze te verstooren. Genoegzaam hetzelfde werd in eenen volgenden brief van den Minister, twee dagen later, herhaald, met nadere verzekering, dat de verzamelingen van krijgsvolk te Wezel, Munster, Osnabrug, Minden, en aan de linie van de Wezer dienden om Holland te dekken; dat in allen gevalle de Keizer de magt, welke zich in de gezegde Departementen bevond, genoegzaam oordeelde, om allen aanval van dien kant af te weeren, en bij een verstandig en standvastig gedrag de kwalijkgezinden van binnen in bedwang te houden; dat echter, ingeval Zijne Hoogheid eenig krijgsvolk voor Holland zoude meenen noodig te hebben, de Generaal MERLE, Commandant te Wezel, last

(*) Hieronder behoorden het tegenwoordige Holland en Utrecht, Overijssel, Groningen en Oostfriesland.

last had om naar Utrecht, 't zij langs den Rhijn, of langs welken anderen weg zulks best geschieden kon, zoo veel manschap, als hij, zonder gevaar voor Wezel en Munster, missen konde, aftezenden, en dat deze zich deswegen met den Generaal MOLITOR moest verstaan. In een Naschrift gewaagde men, als van een valsch gerucht, 't welk door CZERNICHEF uitgestrooid was, dat Beijeren was afgevallen: welk gerucht echter welhaast bleek meer waarheid bevat te hebben, dan zoo vele tijdingen van behaalde overwinningen, die uit naam van het Fransche Bestuur zedert lang werden aangekondigd.

Van de hulp door den Oorlogs-Minister, in geval van nood, toegezegd, had de Gouverneur voor zijne Departementen niet veel te wachten, daar twee brieven van den Generaal MERLE uit Wezel, van den vijfentwintigsten en zevenentwintigsten dier zelfde maand, te kennen gaven, dat de magt, welke men daar bijeen verzameld had, hoogstnodig was om eene zoo gewigtige plaats als Wezel te beveiligen, en om Munster, 't welk uit de nabuurschap reeds door den vijand bedreigd werd, te hulp te komen; dat dus vandaar geene troepen gemist konde worden om tot verdediging van Holland te dienen.

Door

Door eenen brief van den Oorlogs-Minister, geſchreven den tweeden van Slagtmaand, ontving de Gouverneur berigt, dat men, op voorſtel van den Generaal MAURILLON, Kommandant van de *Genie* in Holland, een ontwerp gevormd had om de vestingwerken van Groningen te vernielen; doch dat de moeilijkheid van 't werk, en vooral de zware kosten, welke daartoe vereischt werden, de uitvoering voor als nog hadden opgehouden; dat men inmiddels, en onder afwachting van de nadere bevelen des Keizers, die plaats alle middelen van verdediging, zoo veel als mogelijk ware, moest benemen, door de waterwerken, poorten en *barrière* te vernielen, en, op onderſcheidene punten, gedeelten der vestingwerken in de grachten te ſtorten. Dit zou gedeeltelijk kunnen geſchieden door opeisſching van het noodige werkvolk: eene zoo bevolkte en rijke ſtad had altijd belang bij het ſlopen van vestingwerken, die haren koophandel belemmerden, en haar blootſtelden aan een beleg. Dit alles moest echter met voorzigtigheid worden uitgevoerd, en zonder gemor onder de ingezetenen te veroorzaken. De Gouverneur werd verzocht de uitvoering daarvan door zijn gezag te onderſteunen, en aan den Prefekt van het Departement de noodige onderrigtingen en

bevelen desaangaande te geven. Dit ontwerp heeft, gelijk men weet, geene gevolgen gehad.

In eenen brief van den volgenden dag, gaf dezelfde Minister aan Zijne Hoogheid kennis, dat de Keizer, voornamelijk om den afval van Beijeren, besloten had, zijn leger over den Rhijn terug te trekken; doch dat de Generaal ST. CYR, die zich te Osnabrug bevond, van den Prins VAN ECKMUHL bevelen had ontvangen, die hem de noodige maatregelen aan de hand gaven om, in zamenstemming met de Generaals AMEY en LAUBERDIÈRE, dit land te dekken, en den vijand afteweeren; dat eene sterke kolom, onder bevel van den Generaal RIGAUD, uit Westphalen komende, zich bovendien met de krijgsmagt, onder bevel van ST. CYR, AMEY en LAUBERDIÈRE, reeds moest vereenigd hebben; voorts dat de Minister had goedgekeurd een voorstel van den Generaal MOLITOR, om vijftienhonderd man, met zes vuurmonden, naar den kant van Deventer aftezenden, ten einde den IJssel te verdedigen, en het land tegen de strooppartijen te dekken; en eindelijk, dat overeenkomstig den wil des Keizers, bevelen waren afgevaardigd om Delfzijl, Koeverden, Deventer, Naarden en Gorkum, gelijk mede Wezel, Gulik, Venlo en Grave, in volkomen staat van tegenweer

te

ſtellen, en van allen noodigen voorraad te voorzien, en dat alle maatregelen waren genomen om Holland tegen elken vijandelijken aanval te beſchutten.

In eenen brief van den negen-en-twintigſten van Wijnmaand had de Gouverneur-Generaal, op ontvangen berigt, dat Bremen door den Generaal LAUBERDIÈRE verlaten was, zijne bekommering deswegen aan den Oorlogs-Minister te kennen gegeven, en denzelven onder het oog gebragt, dat de vijand, na Bremen weder in bezit genomen te hebben, in Oostfriesland zoude kunnen vallen, of over Lingen op Deventer trekken, welke plaats geene bezetting van belang had om wederſtand te bieden. Het antwoord, 't welk hij hierop tot gerustſtelling ontving, gedagteekend den vierden van Slagtmaand, was genoegzaam eene bloote herhaling van datgene, waarmede men hem in den voorgaanden brief had gepaaid: dat het voorſtel van MOLITOR, ten aanzien van Deventer, was goedgekeurd; dat de Generaals ST. CYR, AMEY en LAUBERDIÈRE hunne magt zouden vereenigen om dit Land te dekken, en dat de Generaal RIGAUD met eene ſterke kolom zich reeds met dezen moest hebben vereenigd; met bijvoeging echter, dat gemelde Generaals, volgens ontvangen bevelen van den Prins VAN

ECKMUHL, langzamerhand op Wezel moesten terugtrekken, ingeval zij te zeer door overmagt wierden benaauwd; voorts, dat 'er bevelen waren gegeven om de bezetting van gemelde vesting tot tienduizend man aantevullen, en dat de troepen, welke daarop terug zouden trekken, de toegangen tot dezelve zouden verdedigen, en tevens dienen om de linie van den IJsfel te verfterken; eindelijk, dat de Keizer, zijn leger naar den Rhijn terugtrekkende, het ontwerp had om eene legermagt aan den kant van Wezel te verzamelen: ten flotte werd de Prins wederom als te voren ernftig vermaand, om de grootfte ftandvastigheid te doen blijken, en zonder verwijl ten ftrengften te doen ftraffen, alwie ondernemen mogt de rust van binnen te verftoren.

Het onweder kwam intusfchen fteeds nader, en aan krachtdadige maatregelen om de overwinnende Bondgenoten, althans aan den kant van Oostfriesland, Groningen, Drenthe en Overijsfel, van het grondgebied der Nederlanden te weeren, fcheen voor het tegenwoordige niet gedacht te kunnen worden. Alles, wat men tot verdediging dezer Departementen fcheen te kunnen doen, bepaalde zich genoegzaam alleen tot de zorg voor de vestingen, welke in der haast van levensmiddelen en andere nood-

wen-

wendigheden voorzien werden: met oogmerk, zoo het ſchijnt, om, ingeval het geluk der wapenen eens weder ten voordeele van NAPOLEON mogt beginnen te keeren, des te gemakkelijker deze Landen weder onder het juk der overheerſching te brengen, en intusſchen den geest van opſtand, die zich hoe langer hoe meer vertoonde, ware het mogelijk, in bedwang te houden. Ten dien einde werden te Groningen vele dagen achter elkander zeer drukkende vorderingen van de burgerij gedaan, om Delfzijl en Koeverden van het noodige te voorzien, en de Prefekt van het Departement der Zuiderzee had tot het vinden van de kosten voor Naarden en Gorkum reeds een ontwerp van geldheffing in gereedheid gebragt, welke in eene verhooging der *directe* belastingen zoude beſtaan: doch dit ontwerp heeft door de ſpoedig gevolgde verandering van zaken niet ter uitvoer kunnen gebragt worden. De grenzen aan den kant van het oorlogstooneel werden dus bloot gelaten, en de bezettingen van de meeste ſteden beſtonden meerendeels uit de Nationale Garden of gewapende Schutterijen, die natuurlijker wijze meer gezind waren om behulpzaam te zijn in het uitdrijven der Franſchen, onze eigenlijke vijanden, dan om zich te verzetten tegen de pogingen der genen, wier bedoeling

 men

men wist geene andere te zijn, dan om ook dit Land, even zoo als zij Duitschland reeds hadden gedaan, van onregtvaardige overheerfching te helpen verlosfen. De vestingen mogten in 't vervolg tot eenen geesfel dienen voor derzelver inwoners, en voor de ingezetenen der omliggende ftreken, welke, zoo als wij beneden zullen zien, door herhaalde uitvallen en ftroperijen van tijd tot tijd jammerlijk geteisterd en verwoest werden, van geen nut altoos bleken dezelve te zijn om, of van binnen de geestdrift der Natie uittedoven, of de wijsfelijk beraamde en met kracht uitgevoerde maatregelen der Verbondene Mogendheden te verijdelen; welke, toen de billijkfte voorflagen tot vrede, door de ftijfhoofdigheid van NAPOLEON, fteeds vruchteloos afliepen, zich niet langer vergenoegden met den vijand tot over den Rhijn terug gedreven te hebben, maar het vaste befluit hadden genomen om denzelven, bij voortdurende halftarrigheid, tot binnen zijn eigen grondgebied te vervolgen, en hem daar eindelijk den vrede voortefchrijven; waartoe natuurlijker wijze, de Nederlandfche gewesten mede tot eenen doortogt moesten dienen.

Terwijl dus de Pruisfifche Generaal BULOW met zijn leger op Munfter aantrok, welke ftad reeds in 't begin van Slagtmaand tot overgave

werd

werd genoodzaakt, rigtte de Rusſiſche Generaal WINTZINGERODE zijnen togt op Bremen en naar de Hollandſche grenzen, waarheen de Prins NARISCHKIN met eene aanzienlijke magt van Kozakken reeds was vooruitgezonden; en weldra zag men dit krijgsvolk op en binnen de grenzen van Oostfriesland, Groningen, Drenthe en Overijsſel verſchijnen. Reeds den elfden van gemelde Slagtmaand ontving men te Groningen het zekere berigt, dat Aurich drie dagen te voren door de Rusſen was bezet, 't welk gevolgd werd door eene tweede tijding, dat de Kozakken ook reeds op het Overijsſelſche grondgebied getrokken waren. Hierop werden nog dien zelfden dag de Bureaux der Douanen, en den volgenden alle de overige Franſche Bureaux geſloten, en kreeg de Prefektuur bevel om aan de Franſche Ambtenaren reispasſen aftegeven, mits alleen over de Lemmer en over Harlingen. Op zondag den veertienden kwam een berigt in van den Onderprefekt van Asſen, dat de Kozakken te Meppel en op het Hoogeveen waren; waarop alle de Franſchen, die zich nog te Groningen bevonden, in allerijl die ſtad verlieten. Dit vertrek, 't welk duizenden van menſchen op de been bragt, die het uur van hunne verlosſing zegenden, had ligtelijk door overmaat van vreugde, en door het gevoel van

geleden verongelijkingen, aanleiding tot ongeregeldheden en wraakoefening kunnen geven; doch hiertegen werden in tijds de krachtdadigste maatregelen genomen. Behalven dat de Nationale Garde en de gansche gewapende burgermagt dadelijk in de wapenen kwam, wapenden zich ook nog, op verzoek, velen uit de aanzienlijkste burgers, waarvan een veertigtal te paard door de stad reed, om alle oproerige bewegingen tegentegaan; terwijl de Heer JULLENS, thans het ambt van Maire waarnemende, en de Heer M. BUSCH, Kollonel der gewapende burgermagt, zich ieder in zijnen post zoo loffelijk kweten, dat de rust en goede orde binnen de stad, zoo toen, als naderhand, volkomen ongestoord zijn gebleven. 's Avonds vertrok de Prefekt met den Divisie-Generaal, en de nog overig zijnde Zwitsersche krijgsknechten, als mede de Gens d'armes te voet en te paard: waarna de Nationale Garde en gewapende burgermagt bevel kreeg om de Fransche kokarde afteleggen; zijnde reeds op dien zelfden dag de Fransche wapenborden door de ingezetenen, uit eigene beweging, afgenomen. Voor de veiligheid der uittrekkende Franschen was door eene sterke wacht buiten de A-poort, waardoor zij uittogen, zoo wel gezorgd, dat niemand hunner, noch in zijnen persoon, noch in zijne goe-

goederen, eenig leed of nadeel heeft geleden. Den volgenden nacht verscheen reeds eene Patrouille van de Kozakken voor de Heerenpoort, die met eenige Gens d'armes, welke zich daar nog ophielden, doch vervolgens naar Delfzijl vlugteden, eene kleine schermutseling hielden, waarbij een der laatstgenoemden gekwetst werd. Den volgenden dag vertoonden zich van nieuws eenige Kozakken voor de Heerenpoort, welke binnengelaten zijnde 's anderendaags, den zestienden der maand, door een aantal anderen, uit Asfen aangekomen, en vervolgens door een aanzienlijk Detachement van den kant van Winschoten gevolgd werden; en dien zelfden dag werd reeds uit naam van den Baron ROSIN, welke over het krijgsvolk, in Groningerland binnengerukt, het bevel voerde, eene afkondiging gedaan, waarbij de Raden van de Prefektuur opgeroepen werden om het bestuur van het Departement, 't welk de Fransche Prefekt had laten varen, op zich te nemen; gelijk ook alle verdere Ambtenaren aangemaand en gelast werden, om hunne posten te blijven waarnemen, daar alles vooreerst op den ouden voet, en de nog bestaande wetten in werking moesten blijven. (*)

De

(*) Zie Aant. en Bijl. N°. 13.

De ingetrokken Rusfen vernomen hebbende, dat de Franfchen bij hun vertrek al het geld, 't welk nog in de kasfen voorhanden was, medegenomen hadden, zonden dadelijk eenige manfchappen af om hen te achterhalen, en om het vervoeren van dien buit, ware het mogelijk, te beletten. Deze onderneming had flechts ten gevolge, dat eenige, hier en daar verftrooide, Franfchen krijgsgevangenen gemaakt, en een gedeelte van het Hospitaal met eenige *Zwitfers* en Douaniers, benevens derzelver vrouwen en kinderen, terug gebragt werden; doch bij deze gelegenheid werd door negen fchippersgasten eene daad verrigt, welke in meer dan één opzigt waardig is om door de pen der gefchiedenis aan de vergetelheid onttrokken te worden. Deze brave lieden namen het ftoute befluit, om, met eene floep van Groningen, een fchip met tweeëndertig meest gewapende Douaniers, vergezeld van negenentwintig vrouwen en eenige kinderen, en met zich voerende eene aanzienlijke fom gelds, door zommigen op tachtigduizend gulden begroot, te achterhalen. Zij achterhaalden werkelijk dit fchip bij den Roden haan, drie uren van Groningen; doch lieten hetzelve, uit aanmerking van hun klein getal, in vergelijking van dat hunner tegenftanders, toen nog ongemoeid, en vervolgden hunnen weg

naar

naar de Zoutkamp, waar zij Kozakken tot bijſtand dachten te vinden. Dan zich in deze verwachting te leur geſteld ziende, beſloten zij den ongelijken kans te wagen, en, zonder hulp van anderen, die bende onverſaagd aantevallen. Ziende, dat alle de Douaniers zich beneden in het ruim van 't ſchip bevonden, ſprong ROELOF SCHENKEL, als het hoofd dier dapperen, met een geladen pistool in de eene, en eene ſabel in de andere hand, op het dek, opende een der luiken, en vorderde op eenen barſchen toon, dat allen zich als krijgsgevangenen zouden overgeven. Deze fiere houding maakte de Franſchen dermate verſchrikt, dat allen, één voor één, geweer en wapenen, benevens al het geld, 't welk zij aan boord hadden, overgaven, en zich met vrouwen en kinderen, als weerloze ſchapen, naar Groningen terug lieten brengen. Deze, op zich zelve reeds heldhaftige daad, werd nog zeer veel veredeld door de belangeloosheid, welke daarmede gepaard ging: want toen hun de overgave van het geld, of althans van een aanzienlijk gedeelte van hetzelve, werd aangeboden, mits dat zij het ſchip verder ongemoeid lieten vertrekken, en zij dus dien ſchat onder elkander hadden kunnen verdeelen, ſloegen zij met verachting dat aanbod af, en bragten zoo wel het geld, als de ge-

gevangen genomen perſonen naar Groningen over (*).

Appingadam werd tusſchen den achttienden en negentienden van gezegde maand door de Franſchen verlaten, die, na groote vorderingen aldaar gedaan, en ſchier alle levensmiddelen mede genomen te hebben, in Delfzijl hunne veiligheid zochten. In Friesland was de verſchijning van enkele Kozakken genoeg, om ook dat gewest van de Franſche overheerſching te bevrijden; zoodat aldaar, ten aanzien van de omwenteling, niets, 't welk bijzondere melding verdient, zoo ver ik weet, is voorgevallen; dan dat ook hier, even als in het naburige Departement van Groningen, op de afkondiking van den Rusſiſchen krijgsbevelhebber ROSIN, de waarneming der gewestelijke en ſtedelijke belangen voor als nog op den vorigen voet werd voortgezet.

De Prefekt van het Departement der Monden van den IJsſel had reeds den tweeden van Slagtmaand in een vertrouwelijk ſchrijven aan den Gouverneur Generaal zijne ongerustheid voor dat Departement te kennen gegeven. Nadat de vijand, ſchreef hij, zich weder meester van Bremen had gemaakt, vernam men, dat van dien

(*) Zie Aant. en Bijl. N°. 14.

dien kant vijandelijke partijen zich hadden laten zien tot nabij Lingen, en dus niet verre van de grenzen van het Departement, waarover hij gesteld was. Het ware dus in 't geheel niet vreemd, dat men ook dergelijke partijen in dat Departement zelf zag verschijnen, en men bevond zich daar in zulk eenen slechten staat van tegenweer, dat men naauwlijks aan driehonderd man het hoofd kon bieden. Al het krijgsvolk, 't welk men had, bestond in de Compagnie der Departements-garde, en de Nationale garde, die pas begon gevormd te worden, en waarop de Prefekt openhartig betuigde, dat niet veel vertrouwen gesteld kon worden. Schoon thans nog alles in rust was, wilde hij er echter niet voor instaan, dat de verschijning van den vijand geene bewegingen zou doen ontstaan, die noodlottige gevolgen moesten hebben. Hij beklaagde zich daarbij, onvoorzien te zijn van allen last, naar welke hij zich, in geval van nood, zoo ten aanzien van de kassen, als van zijnen persoon, en wat verder tot het bestuur van het Departement behoorde, zoude hebben te gedragen; omtrent welk een en ander hij dus verzocht de noodige bevelen te mogen ontvangen. Ten slotte voegde hij er bij, dat het niet aankomen der brieven van Hamburg, Osnabrug en Munster nieuwe stof tot bekommering ople-

le

leverde, en dat zijn toeſtand van oogenblik tot oogenblik meer benard begon te worden. Geen antwoord hierop ontvangen hebbende, gaf hij in eenen volgenden brief van den zesden dier maand te verſtaan, dat de nood ſteeds dringender, en de verlegenheid grooter werd, door het vertrek der Franſche Beambten uit de Departementen van de Wezer, de Eems en de Lippe, van welke een groot aantal den geheelen vorigen dag door Almelo was getrokken; gelijk ook de Onder-Prefekt van Lingen en de verdere Ambtenaren vandaar geweken, en over Emmerik, Rees en Arnhem vertrokken waren. Dat men, op bekomen bevel van Groningen, begonnen was de Magazijnen van Deventer van het noodige te voorzien, doch dat er, bij gebrek van krijgsvolk, aan geene krachtdadige verdediging te denken was. Daar er, ten aanzien van de verzorging der kasſen, tot nog toe geenerhande last was ingekomen, had hij, met overleg van den Ontvanger Generaal en den Paijeur, veiligst geoordeeld dezelven naar Amſterdam te verzenden, waaromtrent hij dringende verzocht nader gelast te mogen worden, met verzekering, dat hij, voor zijnen perſoon, beſloten had tot het uiterſte op zijnen post te zullen blijven. Het verzenden van de kasſen werd nog dien zelfden dag werkſtellig gemaakt,

waar-

waarvan hij in eenen volgenden, van den zevenden der maand, aan den Gouverneur kennis gaf, hebbende toen van laatstgenoemden antwoord bekomen, waarbij de genomen voorzorge werd goedgekeurd. Volgens dezen brief van den Prefekt was voor als nog het Departement in rust, doch liepen er geruchten, dat Osnabrug door den vijand bezet was.

De uitkomst leerde al ſpoedig, dat de bekommering van den Prefekt geenzins ongegrond was geweest, daar eenige Kozakken reeds den twaalfden zich voor Zwol kwamen legeren, en dadelijk van twee poorten der ſtad bezit namen. Het getal derzelven groeide vervolgens tot ruim tweehonderd man aan, welke op den zeventienden eene vergeefſche poging gedaan hebbende om met ponten en ſchuiten den overtogt over den IJsſel, aan het Katerveer, ter uitvoer te brengen, die onderneming twee dagen later, met hulp van achttien Kanonniers uit de ſtad, ſtaande onder bevel van den Heer C. JANSSEN, en met zich voerende twee ſtukken kanon, 's daags te voren van het huis de Gelder gehaald, hervatteden, met dat gevolg, dat zij eene Franſche wacht van eenig voetvolk en gens d'armes, aan de overzijde gelegen, op de vlugt dreven, en Hattem bemagtigden.

Te Kampen hadden zich ook reeds den dertien-

tienden dezer maand Kozakken binnen de ſtad vertoond, die, na eenige ververſching genomen te hebben, weder vertrokken waren. Deze werden welhaast door een grooter getal opgevolgd, welke aan de overzijde van den IJsſel post vatteden. Inmiddels hadden zich ongeveer honderd man Franſchen uit Deventer in die ſtad geworpen, met oogmerk om den Kozakken het intrekken te beletten. Doch na dat laatstgenoemden begonnen waren de ſtad te beſchieten, nam de Burgerij het kloekmoedig beſluit om zich van den Franſchen Kommandant meester te maken. De Franſchen, die hem poogden te ontzetten, werden ontwapend; de wacht aan de Vischpoort overweldigd, en de brug neergelaten; waarop de Kozakken binnen trokken, en de geheele bezetting krijgsgevangen maakten.

Op Deventer was mede den twaalfden door de Kozakken een aanval ondernomen, doch deze ſtad was reeds te wel verſterkt, om zonder krachtdadiger belegeringsmiddelen bemagtigd te worden.

Dus waren reeds met het midden van Slagtmaand, behalven Oost-Friesland, de Nederlandſche gewesten Groningerland, Friesland, Overijsſel en Drenthe, uitgenomen de drie vestingen, Delfzijl, Koeverden en Deventer, door de wapenen der Verbondene Mogendheden, van

de

de Fransche overheersching verlost, en voorbereid om eerlang met het geheele Vaderland weder, gelijk voorheen, eenen vrijen en onafhankelijken Staat te vormen, en onder een inlandsch en wettig Bestuur de zegeningen van vorige dagen te genieten.

Terwijl zoodanig de gesteldheid van zaken was aan de eene zijde des Vaderlands, rijpte in het andere gedeelte het lang gekoesterd ontwerp om, in plaats van lijdelijk tot verlossing naar vreemde hulp uittezien, met eigene handen, zoo dra mogelijk, het juk der duldeloze overheersching van den hals te werpen, zich in de waardigheid van een vrij en onafhankelijk Volk te herstellen, en als zoodanig eerlang aan de Bondgenoten, wanneer zij met hunne zegevierende wapenen tot de grenzen dezes Lands genaderd zouden zijn, de hand te bieden tot verdere bestrijding van den gemeenen vijand. Zij, die heimelijk dit edele, doch in de uitvoering hoogst moeilijke en hagchelijke ontwerp koesterden, hadden reeds meermalen, bij gelegenheid der volksbewegingen, door schreeuwende onregtvaardigheid of gewelddadige bedrijven veroorzaakt, te zamen over de mogelijkheid geraadpleegd om daarvan partij te trekken, doch de bedenking van volstrekt onvermogen, tegenover zulk eene gewapende magt,

als meest altijd of in de Hollandsche Departementen, of op derzelver grenzen aanwezig was, had telkens de ontstoken geestdrift tot een werkeloos geduld terug gevoerd. Het eenige, wat men in dien staat van zaken nog oordeelde te zijn overgebleven, bestond hierin, dat men langs alle mogelijke wegen den haat tegen Frankrijks overheersching aanvuurde, door in elk geval den tegenstand zoo verre te drijven, dat de Trauwanten der Dwingelandij, zelfs ook tegen hunnen wil, genoodzaakt wierden tot uitersten te komen, welke het willekeurige, hatelijke en gewelddadige bij elken maatregel ten sterksten moesten doen uitkomen; door welk middel men hoopte de spanning der gemoederen tot eene hoogte te brengen, die bij de eerste gelegenheid de openlijke uitbarsting der verkropte woede ten gevolge moest hebben.

Geene gelegenheid scheen hiertoe gunstiger te zijn dan de voorheen gemelde oproeping van jonge lieden uit de aanzienlijkste huizen tot eene zoogenaamde Eerewacht des Keizers; en men besloot dus weldra te beproeven, hoe verre men langs dezen weg het brengen konde, om door het preêken van tegenstand, zoo al niet tot de gewenschte uitkomst te geraken, dan ten minsten de haat tegen Frankrijks Dwingelandij, door het uitdagen van geweldige maat-

regelen, in zoo verre zulks, zonder de familiën en de jonge lieden zelve te wagen, geschieden konde, tot den hoogst mogelijken trap te voeren. Dit tweede oogmerk werd dan ook ten vollen bereikt. Onder de Akademische jeugd te Leijden bevonden zich verscheidene jonge lieden, wien het harde lot te beurt viel van op gezegde wijze tot den dienst van NAPOLEON te worden opgeroepen. Dezen zich bij den Hoogleeraar KEMPER, dien wij vervolgens meer openlijk op het tooneel der Omwenteling zullen zien verschijnen, als raadsman vervoegende, werden door denzelven niet weinig gesterkt in hunne gezindheid, om zich door tegenspartelng aan dat ongehoord geweld, zoo mogelijk, te onttrekken, en men bragt het welhaast zoo ver, dat de Prefekten alles moesten opgeven, of het begonnen werk met geweld doorzetten. Dit laatste werd dan ook te werk gesteld, doch met dat gevolg, 't welk men van de andere zijde juist bedoeld had, dat de verbittering hierdoor ten top klom. Daar het gedurig weghalen van jonge lieden uit de voornaamste huizen door Gens d'armes, 't welk men te Leijden en in andere naburige steden zag geschieden, ook den koelbloedigsten reeds van zelfs moest tergen, zorgde daarenboven de tegenwerkende partij, dat door het openlijk af-

ſcheid nemen van die jonge lieden, door het uitſtellen van de Gens d'armes tot op het midden van den dag, en door meer andere dergelijke middelen, dat wrede bedrijf zoo veel te ſterker in het oog moest lopen; en de bedreigingen van den Prefekt in het Departement der Monden van de Maas, wien de bemoeijingen des Hoogleeraars niet onbekend konden blijven, gaven dezen de volkomene overtuiging, dat hij zich in de berekening der uitwerkſelen niet had vergist: doch die zelfde bedreigingen, gevolgd door eene aanklagte bij den Minister der Binnenlandſche Zaken, en bij den Grootmeester der Univerſiteit, ſtelden hem zelven bloot aan groot gevaar voor zijnen perſoon, en noodzaakten hem, na het bereiken der hoofdbedoeling, zich voor eenen korten tijd uit Leijden te verwijderen.

Ondertusſchen was het in de toenmalige omſtandigheden meer dan ooit ongeraden reeds aan eenen dadelijken opſtand te denken, en hoe zeer ook Pruisſens voorbeeld veeler harten tot navolging ſtemde, kon het echter niemands aandacht ontſlippen, dat de toeſtand der Nederlanderen veel verſchilde van dien van Pruisſen, waar het Volksbeſtaan nimmer was opgeheven; waar de altijd aanwezig gebleven Koning het middenpunt van den opſtand was;

waar

waar nog altijd eene Nationale krijgsmagt was ſtaande gebleven; en waar eindelijk de medewerkende hulp van Rusland de onderneming reeds krachtdadig onderſteunde. Men was derhalve ook nu nog genoodzaakt zich bij het verſterken van den reeds lang gevestigden haat tegen de onderdrukking te bepalen, en een gunſtiger tijdſtip aftewachten. De gevolgen van den altoos gedenkwaardigen ſlag van Leipzig deden in het midden van Slagtmaand dit gewenschte tijdſtip geboren worden.

Het verzenden van de kasſen, en het aftrekken van Franſche Beambten en Tolbedienden, die zich over Holland naar den kant van Utrecht, waar de voorname krijgsmagt bijeen getrokken werd, in veiligheid begaven, en de zigtbare angst en verlegenheid bij de leden van het Franſche Beſtuur en derzelver onderhoorigen, beurden langzamerhand de hangende hoofden der ingezetenen omhoog, en de hoop op eene nabij zijnde verlosſing was op het gelaat van velen duidelijk te lezen.

Twee elkander ſpoedig opvolgende geruchten, beide door de uitkomst gelogenſtraft, bragten niet weinig toe om de gemoederen optewinden. Het eerſte behelsde, dat de Prins van ECKMUHL Hamburg had moeten ontruimen; welk gerucht in 's Gravenhage nog ver-

meerderd werd met het bijvoegzel, dat die Generaal zich, reeds naar Amfterdam had begeven om met den Prins Gouverneur over de overgave der Hollandfche Departementen te handelen. Zulks bragt aldaar de gemoederen zoo zeer in beweging, dat eene menigte volks zich op den negenden van Slagtmaand 's avonds voor het Stadshuis verzamelde, en vorderde, dat men den Volke de overgave van het Land aan de Bondgenoten openlijk bekend zoude maken. De Garde van den Prefekt bragt echter de menigte door vleijende beloften tot ftilte, zoo dat elk wel te vreden weder naar huis keerde. Op den volgenden Vrijdag, den twaalfden dier maand, werd dit gerucht door een ander vervangen, luidende, dat te Parijs eene Omwenteling had plaats gegrepen, waarbij NAPOLEON gevangen genomen, en, volgens verzekering van zommigen, reeds ter dood gebragt was. Dit werd door bijgevoegde omftandigheden tot dien trap van waarfchijnlijkheid gebragt, dat bijna niemand meer aan de waarheid van hetzelve twijfelde. Men verzekerde niet alleen, dat de Senaat vergaderd zijnde NAPOLEON buiten de Wet had gefteld, maar men gaf zelfs, uit een blad van den Moniteur, 't welk, zoo het al beftaan heeft, zeker een onecht ftuk is geweest, de eigene

woorden op, welke een der Leden dier Vergadering in zijne aanſpraak bij die gelegenheid gebruikt had. Dan, den volgenden dag begon dat gerucht reeds merkelijk te verflaauwen, en nog eenen dag later verdween die leugen, even als een ſchielijk opgekomen nevel, die door de kracht der doorbrekende zonneſtralen in de ijdele lucht wordt verſtrooid. Deze teleurſtelling baarde eene algemeene neerſlagtigheid, en de hoofden, even te voren door de hoop opgebeurd, begonnen weder te hangen. Vanwaar dit laatstgemelde leugenachtig gerucht ontſtaan, en of hetzelve met oogmerk om eenen opſtand te veroorzaken verſpreid geweest zij, is, zoo veel ik weet, niet bekend geworden. Te Amſterdam was tot op dezen dag nog geenerhande beweging beſpeurd. Behalve de gewapende Tolbedienden of Douaniers, lag hier nog een zoo genaamd ſtraf-bataillon, 't welk op ruim acht honderd man begroot werd, met eenige oude ſoldaten (Veteranen), in bezetting, en de Generaal MOLITOR had mede nog in deze ſtad zijn verblijf. Dan tegen den avond van dien zelfden Zondag vernam men, dat er buiten de ſtad voor de herberg de Beerebijt eenige ſchuiten in gereedheid gebragt waren om het gezegde ſtraf-bataillon te vervoeren, 't welk ook inderdaad nog dien zelfden avond vertrok. Ten

zelfden tijde kregen ook de Tolbedienden last om te vertrekken, 't welk insgelijks dien avond, onder eenen grooten toeloop van volk, doch zonder eenige ongeregeldheid, geschiedde. De Generaal MOLITOR vertrok mede nog dien zelfden nacht naar Utrecht, om daar zijn hoofdkwartier te houden. De Gouverneur Generaal, de Prefekt, de Directeur-Generaal van de Politie en de overige Leden van het Fransche Bestuur bleven nog op hunnen post, doch men zag derzelver vertrek ieder oogenblik te gemoet, daar het vertrek van goederen reeds was voorafgegaan. De Burgerij had dit alles met een stil genoegen aangezien, en daar de gemelde omstandigheden schenen aanteduiden, dat 'er bij de Franschen geen ernstig voornemen was om den Bondgenoten den intogt in dit Land krachtdadig te betwisten, maar veeleer om zich zelven eenen veiligen aftogt naar Frankrijk te verzekeren, wachtte dezelve met bezadigdheid het tijdstip af, 't welk hare verlossing zoude beslissen. Zelfs het gemeen had zich, tot elks verwondering, bij het vertrek van 't laatste vreemde krijgsvolk en van de gehate Tolbedienden, van alle dadelijkheid onthouden. Doch men kon niet verwachten, dat eene door nijpende armoede geprangde, en door langdurige beledigingen tot wraak geterg-

de

de menigte, ten allen tijde geneigd om uit den band te ſpringen, thans, nu zij hare onderdrukkers zag vrezen en vlugten, geſteld ook, dat zij door niemand wierd aangevuurd, die gematigdheid lang zoude uithouden. Schoon dus de rust nog het grootſte gedeelte van den volgenden Maandag, den vijftienden van Slagtmaand, bleef voortduren, waren niet zoo dra de laatſte zonneſtralen achter de kimmen gedoken, of het begin eens oproers werd door een woest geſchreeuw door de ſtraten aangekondigd. Scharen van gemeen, die van oogenblik tot oogenblik aangroeiden, met Oranjelinten verſierd, verſpreidden zich, onder een aanhoudend geſchreeuw van *Vivat Oranje*, en *Oranje boven*, door de ſtad; welk geſchreeuw in den beginne wel eene ligt verſchoonbare vreugdekreet ſcheen te zijn, doch ſpoedig door min onſchuldige dadelijkheden gevolgd werd. De eerſte woede trof de voormalige wachthuizen der gevloekte Tolbedienden, welke, hoewel ſtads-eigendom zijnde, aan de vlammen werden opgeofferd. Dit ging tevens gepaard met het afrukken en verbranden van de uithangborden, die den Keizerlijken Adelaar in hun ſchild voerden; waarvan echter velen door de eigenaars of bewoners der huizen, welke daarmede pronkten, in tijds binnengehaald en in veiligheid gebragt werden.

De Nationale Garde, welke thans de eenige bezetting der ſtad uitmaakte, en noch van kruid noch lood voorzien was, kwam wel ſpoedig in de wapenen, doch inmiddels was het werk reeds zoo verre gevorderd, dat de meeste dier wachthuizen, grootendeels aan den Buitenkant ſtaande, nog voor middernacht in asch lagen. Het gezigt dier vlammen vervulde de bewoners van Noord-Holland met ſchrik en angst, daar zij, van de ware oorzaak nog onkundig, in hunne verbeelding geheel Amſterdam reeds eene prooi der vlammen meenden te zien. De nabij ſtaande huizen, welke, bij eenen vrij hevigen wind, in geen gering gevaar waren, bleven wel niet geheel door de overſlaande vlammen onbeſchadigd, doch werden echter door vaardig aangebragte hulp, ook van de brandſtichters zelven, voor vernieling bewaard. Erger zoude het gelopen zijn, indien de woeste hoop zijn voornemen had kunnen uitvoeren om het overige van den nacht te beſteden aan het plunderen en verbranden van de Kazernen en Pakhuizen der Douanen aan den Buitenkant, en van de Gebouwen der Tabaks-Fabriek op de eilanden Kattenburg, Wittenburg en Oostenburg. Doch, dank hebbe de moed en ijver der Gewapende Burgermagt, en boven al de ſtandvastigheid en het beleid van

den Heer A. R. FALCK, welke daar ter plaatſe het bevel voerde, en die in het beſturen van den gang der Omwenteling veel meer deel heeft gehad, dan uit openbare daden bekend is geworden; dank, zeggen wij, hebbe de dapperheid dezer braven, waardoor die voorgenomen moedwil krachtdadig geſtuit is geworden. Ook de bewoners dier eilanden zelve, onder het verſtandig beſtuur van den Heer VAN VOORTHUIZEN, een voornaam Houtkoper en Zeehandelaar op Kattenburg, hebben bij deze gelegenheid zich den regtmatigſten lof verworven door hunne ijverige medewerking tot afweering van geweld, en bewaring van rust en orde daar ter plaatſe, waar de woede der vernieling den Lande onberekenbare ſchade had kunnen toebrengen. Door de edelmoedigheid der Gewapende Burgermagt werden bij deze gelegenheid zelfs eenige achtergebleven Tolbedienden tegen de gevreesde wraak van het muitend graauw in beſcherming genomen en beveiligd. Met dien mislukten aanſlag werd het geweld voor het overige van den nacht geſtaakt, doch niet zonder vast voornemen om hetzelve den volgenden dag tegen andere voorwerpen te hervatten.

De Prins Gouverneur, die, ſteeds gewoon zijnde met Franſche ligtzinnigheid alle on-

aan-

aangename denkbeelden, zoo veel mogelijk, te verwijderen, in 't begin getracht had zich zelven en anderen diets te maken, dat dit geheele werk niets anders dan een bloot vreugdebedrijf was, begon tegen den nacht tot ernstiger gedachten te komen, en werd te rade dezen en genen der voornaamste burgers, in welke hij vertrouwen stelde, bij zich te roepen, ten einde derzelver gevoelen aangaande zijne eigene veiligheid te vernemen. In dit vertrouwen deelden, onder anderen, de Heeren Advokaten M. C. VAN HALL en JAC. WALRAVEN, die aan Zijne Hoogheid de ware toedragt van zaken opengelegd hebbende, beiden in gemoede verklaarden, dat zij een langer verblijf in deze stad voor den Gouverneur gevaarlijk oordeelden, doch hem tevens gerust stelden door de verzekering, dat hij bij zijn vertrek geenerhande gevaar voor zich zelven te duchten had. Hun wijze raad vond ingang, en de Prins verliet, toen de dag was aangekomen, het Keizerlijk Paleis en zijne Hofplaats, op eene wijze, die hem overtuigen moest, dat deze Natie te zeer verlicht van verstand en te groot van ziel is, om den genen, dien zij in zijne hoogheid pligtshalve moest eerbiedigen, in zijne vernedering door teekenen van vreugde te beledigen. Nog te middernacht had hij aan Mr. D. W.

ELI-

ELIAS, welken Heer hij te regt grooten invloed op het Volk toekende, een ſchriftelijk verzoek afgevaardigd, om 's morgens tusſchen zeven en acht uren bij hem te komen, en denzelven daar gekomen zijnde nadrukkelijk aanbevolen, ja bezworen om het vertrouwen, door het Algemeen in hem geſteld, aantewenden tot herſtel van de rust en orde in de ſtad, en dien aangaande gemeenſchappelijk met den Adjunct-Maire de noodige middelen te beramen. Het voorbeeld van den Gouverneur werd kort daarna, op dien zelfden morgen, door den Prefekt van dit Departement gevolgd. Dat deze, die zeer veel meer redenen had om bij zijn vertrek voor een ſlecht onthaal te vrezen, en daarom *ook den* vorigen avond en nacht in aanhoudenden angst had doorgebragt, eene geheel onbelemmerde afreis gehad heeft, zonder dat zijn vertrek in 't geheim geſchiedde, weet ik niet of aan menschlievendheid, dan aan vreesachtigheid en beſluiteloosheid behoort toegeſchreven te worden. Ook deze had, eenige oogenblikken vóór zijn vertrek, den Heer G. C. R. R. VAN BRIENEN, Bevelhebber der Nationale Garde, mondelijk in last gegeven, om alle middelen tot herſtel en verdere bewaring der openbare rust in 't werk te ſtellen.

Nadat nu de nacht, zonder het verder ple-

gen van geweld, was voorbijgegaan, begon den volgenden morgen de woede met nieuwe kracht losteberſten. Het verbranden van de nog overgebleven wachthuisjens der bedienden van het Oktrooi en van de Politie nam weder eenen aanvang, 't welk den geheelen dag werd voortgezet, en het bezef van gevaar nam hand over hand toe, daar niemand met mogelijkheid de grenzen dezer onzinnigheid kon overzien. Dit verbranden der wachthuisjens begon nu tevens gepaard te gaan met het plonderen van de woonhuizen der Franſche Beambten. Het huis van den Ontvanger der Perſoonlijke belastingen, op de Prinſengracht, werd door eene talrijke bende woedend aangevallen: papieren, boeken en huisgeraden werden deels in 't water geworpen, deels door het vuur vernield, welk laatſte men voorgaf te geſchieden om wraak te nemen van die menigte kostbare Engelſche waren, welke eenigen tijd te voren, op last van den Keizer, insgelijks verbrand waren. De gewapende Burgerij poogde te vergeefs door zachter middelen dit geweld te ſtuiten, en zag zich dus genoodzaakt onder den hoop te vuren, waardoor dezelve eindelijk uit elkander werd gedreven. Een dergelijk tooneel had plaats op de Oude Turfmarkt, waar de huizen van den Franſchen Wapenkommandant, en van de Poli-

tie mede gewelddadig aangevallen, en de daaruit gehaalde goederen aan de vlammen opgeofferd werden, terwijl tevens het soldaten-wachthuisje voor het eerste, en dat der bedienden van de Politie voór het laastgemelde huis in brand werden gestoken. Aan de overzijde op het Rokin werd het huis, 't welk door eenen Kommissaris der Politie bewoond werd, van binnen geheel uitgeplonderd en vernield, en zou waarschijnlijk eene prooi der vlammen zijn geworden, ware zulks niet door de gewapende Burgerij, die hier wederom genoodzaakt werd onder den hoop te schieten, belet geworden. Een der gewoone bedrijven, die een oproerig gemeen zich veroorlooft, is het openbreken der gevangenissen, en het slaken van die genen, welke zich in mindere of meerdere mate aan schending der maatschappelijke orde hebben schuldig gemaakt. Ook dit werd thans niet nagelaten. Het Werkhuis, het zoogenaamde Verbeterhuis, zijnde toen eene Staatsgevangenis, en het Spinhuis, werden op dien dag door eenen troep overweldigd, de gevangenen daaruit gehaald, en eenigen daarvan op eenen wagen rondgevoerd. Eene andere bende begaf zich in den namiddag naar den Jan Rodenpoortstoren, en haalde niet alleen de soldaten, welke daar gevangen zaten, geweldadig uit den kerker,

maar

maar plonderde tevens des Cipiers woning, en ſtak het geplonderde in brand. Eenigen van den hoop, meest vrouwlieden en jongens, waren naar boven geklommen, en vervulden, door het luiden van de klok, den geheelen omtrek met ſchrik en vrees. Hier ter plaatſe mogen wij niet zonder loffelijke melding voorbijgaan het kloekmoedig gedrag des Brandmeesters WILLEM DE VRIEND, die ter hulp geroepen zijnde om het hoekhuis van de Torenſteeg, 't welk door het onbezuisd verbranden van de goederen des Cipiers in groot gevaar was, te beveiligen, niet alleen zijnen pligt in dezen met het beste gevolg vervulde, maar vervolgens ook, met twee van zijne onderhoorigen, naar den toren klom, door zijn welgebruikt gezag den oproerigen hoop naar beneden dreef, en, door het ſluiten van het gebouw, dat dolzinnig bedrijf deed ophouden.

Eene genoegzaam volkomene regeeringloosheid maakte den toeſtand der ſtad, bij zulk eene geſteldheid der gemoederen, ten uiterſten zorgelijk. Het Hoofdbeſtuur had dezelve verlaten, en de Politie had ſedert den vorigen dag duidelijk getoond van de uitoefening harer magt aftezien, daar de Leden derzelve, in plaats van krachtdadige middelen tot ſtuiting van het kwaad aantewenden, zich vergenoegden

om

om binnen's huis zich met pistolen en andere wapenen tegen eenen gevreesden aanval van het graauw te weer te ſtellen. Ook had reeds de Directeur Generaal, kort na den Gouverneur en den Prefekt, de ſtad verlaten. De Maire was te Parijs, werwaarts hij, even als zijne Ambtgenoten uit andere voorname ſteden, was geroepen om, in naam van de derde Hoofdſtad des Rijks, nieuwe verzekering van getrouwheid aan den Keizer te geven, en onderſteuning van deszelfs pogingen te beloven.

De Heer P. P. CHARLÉ, thans het ambt van Maire waarnemende, had wel dingsdag morgen vroeg reeds eene waarſchouwing doen aanplakken om het hollende gemeen tot rust te brengen, doch het boven verhaalde bewijst genoeg, hoe weinig voldoende dit gezag was. De overweging van de hooge noodzakelijkheid om in het nijpende gevaar, nadat het voormalige Hoofdbeſtuur de teugels openlijk uit de handen had geworpen, een ander Beſtuur in de plaats te ſtellen, welks vorm geſchikt ware om ontzag in te boezemen, en welks Leden het vertrouwen der Burgerij in genoegzame mate bezaten, om de ijverige pogingen der Gewapende magt tot herſtel der rust te onderſteunen, bewoog de gezamenlijke Officieren der Nationale Garde om uit hun midden aftevaar-

digen den meergemelden Heer Kolonel VAN BRIENEN, benevens den Luitenant-Kolonel M. P. BRANTS, den Kapitein A. R. FALCK, en de Luitenants V. J. LUDEN en A. J. VAN VOLLENHOVEN, voorzien met genoegzamen last, om een zoodanig geheel nieuw Beſtuur tot ſtand te brengen. Ten gevolge hiervan werd dan door gemelde Afgevaardigden, uit naam hunner Lastgeveren, tegen 's namiddags ten vijf uren, in de Vroedſchaps-kamer dezer ſtad ſchriftelijk genoodigd een getal van vier-en-twintig Heeren, deels in vroeger tijd Leden van het Stads- of Staatsbeſtuur zijnde geweest, deels anderen; doch allen van dien ſtempel, dat zij den volke niet anders dan aangenaam konden zijn, en door onderſcheidene betrekkingen invloeds genoeg hadden om de onrustige gemoederen tot bedaren te brengen. Twintig der genoodigde Heeren lieten zich op tijd en plaats voornoemd vinden, aan welke de Heer FALCK, die door den Kolonel VAN BRIENEN verzocht was het woord te voeren, den hoogen nood, waarin zich de ſtad, door de ontbinding van het voormalige Beſtuur bevond, en de dringende noodzakelijkheid te kennen gaf om daarin oogenblikkelijk door de aanſtelling van een ander Beſtuur, waarin het Volk vertrouwen ſtelde, te voorzien; ten welken einde,

zei-

zeide hij, de Kolonel en verdere Officieren der gewapende Burgermagt te rade geworden waren om die Heeren bijëen te roepen, en hen te verzoeken, om, ter liefde van het welzijn der ſtad, het Tusſchenbeſtuur over dezelve wel te willen aanvaarden; met bijvoeging, dat de Heer Kolonel VAN BRIENEN reeds bij voorraad eene afkondiging had doen vervaardigen, om daardoor het Algemeen van dezen genomen maatregel kennis te geven. De reeds boven vermelde last, door den Gouverneur Generaal bij deszelfs vertrek aan den Heer ELIAS, en een dergelijke, door den Prefekt aan den Heer VAN BRIENEN gegeven, om de meest geſchikte maatregelen tot herſtelling en verdere bewaring van de rust der ſtad te nemen, waarvan die beide Heeren bij deze gelegenheid kennis gaven, ſchenen de wettigheid van dezen voorgeſtelden maatregel buiten alle bedenking te ſtellen. Desniettemin verklaarde in de eerſte plaats de Heer CHARLÉ zwarigheid te maken om tot dien maatregel toe te treden, op grond dat hij, bij afwezigheid van den Heer VAN BRIENEN VAN DE GROOTE LINDT, den post van Maire waarnemende, zich daarvan niet ontſlagen konde achten, ten zij de Heeren Officieren der Nationale Garde hem, ter zijner verantwoording, eene ſchrif-

telijke verklaring afgaven, dat zij hem daarvan voor ontslagen hielden; welke verklaring de Kolonel VAN BRIENEN op zich nam aan den Heer CHARLÉ te bezorgen, die daarmede betuigde genoegen te nemen. Van de overige Heeren, die op de noodiging verschenen waren, meenden vier gegronde redenen te hebben om zich van de deelneming in het nieuwe Stads-Bestuur te onthouden, gelijk ook naderhand vier der niet verschenen Leden zwarigheid maakten om zich hunne benoeming te laten welgevallen. Alle de overigen, ten getale van zeventien, lieten zich, uit aanmerking der dringende omstandigheden, en op grond van 't gene door de Heeren ELIAS en VAN BRIENEN was medegedeeld, geredelijk overhalen om hun aandeel in het Bestuur, hoe moeilijk en hagchlijk ook, te aanvaarden; echter met bijgevoegde verklaring, van door deze aanneming zich geenszins gehouden te achten, om, bij eene toekomstige vaste regeling van het Stads-Bestuur, eenig deel daaraan te blijven behouden. Na welke aanneming de Kolonel VAN BRIENEN het Tusschenbestuur der stad verklaarde te zijn gevestigd en ingehuldigd. (*)

Nadat deze aanstelling van het nieuwe Bestuur

(*) Zie Aant. en Bijl. N°. 15.

ſtuur den volke door openbare afkondiging bekend was gemaakt, en de gemeente daarbij ten ernſtigſten, onder bedreiging van ſtraf, vermaand was geworden om zich voortaan van alle ongeregeldheden te onthouden, gingen de aangeſtelde Heeren dien zelfden avond bij fakkellicht, in plegtigen optogt, door de ſtad, begeleid door een gedeelte van de gewapende Burgermagt, en vergezeld door eene groote meenigte volks, die door een luidruchtig gejuich haar genoegen over de aanſtelling van hetzelve ſcheen te kennen te geven. Dit middel had dus aanvankelijk reeds eene gewenschte uitwerking, en beantwoordde in de gevolgen volkomen aan deszelfs bedoeling. Die geheele dag was in aanhoudenden ſchrik en angst doorgebragt, en de dolle woede bleef tot laat in den avond voorthollen. Verſcheidene huizen werden nog door het gemeen bedreigd, die gewis ook, zonder tijdig aangewende en krachtdadige maatregelen, de vernieling niet zouden zijn ontkomen. Doch het vertrouwen op het nieuwe Stadsbeſtuur verdubbelde niet alleen den ijver der Nationale Garde, en dien van haren verdienſtelijken Bevelhebber en verdere Officieren, maar wekte tevens den moed op bij de overige welgezinde burgers, van welke velen zich vrijwillig tot ſtuiting van het kwaad aanboden. Treffelijke

diensten in 't bijzonder ondervond de stad van eene vrijwillige ruiterbende, die onder bestuur van den Heer W. WILLINK opgerigt, en weldra tot meer dan drie honderd man aangegroeid, de zamenrottingen op vele plaatsen uiteen dreef, en het plegen van gewelddadigheden belettede, terwijl vele andere burgers, gelijk ook de studerende jeugd, met sabels gewapend, verscheidene nachten achterëen door de stad rond gingen, en de storing van de rust tegen hielden.

Het nieuw-aangesteld Bestuur begon den volgenden dag de uitvoering van zijn gezag door eene openbare afkondiging, waarbij het de voorname bedoeling, die het zich had voorgesteld, en de verkiezing van den Heer Mr. J. C. VAN DER HOOP tot zijnen Voorzitter te kennen gaf, met ernstige vermaning aan de Gemeente, om tot orde en rust weder te keeren, ter voorkoming van de grootste onheilen, waaraan de stad en burgerij anders zouden worden blootgesteld. Deze eerste afkondiging werd weldra door eene tweede gevolgd, welke in de tegenwoordige omstandigheden hoognoodzakelijk was. Het gemeen, altijd ongaarne de lasten der burgermaatschappij dragende, verbeeldt zich bij elke Staatsverandering, dadelijk ontslagen te zijn van het opbrengen der belastingen, welke

door

door het voormalige Beſtuur waren ingevoerd, welk wanbegrip, indien het niet ten ſpoedigſten wierd tegengegaan, de grootſte verwarring in de algemeene geldmiddelen zoude veroorzaken. Het tegenwoordige Stadsbeſtuur zulks inziende, bragt, in zijne tweede afkondiging, aan de gemeente onder het oog de noodzakelijkheid om de ingevoerde ſtedelijke belastingen geregeld te doen voortgaan, als zonder welke de verzorging van weeskinderen, zieken en andere noodlijdenden in de onderſcheidene Godshuizen, benevens de voldoening der heiligſte ſchulden, en de voorziening in de onvermijdelijke behoeften der ſtad, zouden moeten geſtaakt worden; en vermaande derhalve eenen ieder om zich van zijne verpligting in dezen met alle getrouwheid te kwijten, en den beambten, welke over de invordering van die belastingen geſteld waren, in de uitoefening hunner bedieningen behulpzaam te zijn. (*) Reeds was terſtond, tot handhaving van de rust, en beteugeling van kwaadwilligen, de Stedelijke Politie herſteld, en de bewaring der goede orde aanbevolen aan perſonen, die reeds voorheen, onder andere omſtandigheden, uitſtekende blijken van hunnen ijver

en

(*) Zie Aant. en Bijl. N°. 16.

en bekwaamheid tot dien post hadden gegeven. Dit alles had die gewenschte gevolgen, dat slechts nog op den zeventienden een aanval door eenen hoop van 't gemeen werd ondernomen tegen het Lutherſche Weeshuis, ſtaande op de Lauriergracht, en ſedert eenigen tijd door de Franſchen tot een Hospitaal voor het krijgsvolk gebruikt, welke aanval echter door een gedeelte van de gewapende Burgermagt, door den Heer VAN CASTROP aangevoerd, krachtdadig werd afgeweerd; doch dat van toen af de rust en orde niet weder geſtoord zijn geworden. Reeds op Donderdag, den achttienden, en dus den vierden dag, nadat het oproer begonnen was, gaf het Stadsbeſtuur openlijk aan de burgerij zijn genoegen over de herſtelde rust te verſtaan, met erkentenis van de gewigtige dienſten, welke deels de gewapende Burgermagt en derzelver dappere Bevelhebbers, deels vele andere ingezetenen, welke te paard of te voet vrijwillig ter hulpe waren opgekomen, in de jongstleden zorgelijke dagen aan de ſtad bewezen hadden; dienſten, welke het Beſtuur verzekerde dat niet vergeten zouden worden, terwijl het aan den anderen kant tevens verklaarde, te zullen zorgen, dat die genen, welke zich aan ſtrafbare buitenſporigheden zou-

den hebben fchuldig gemaakt, ten ftrengften vervolgd wierden. (*)

Dus eindigde gelukkig en fpoedig dit oproer, 't welk voorzeker, zoo het niet in tijds gefluit was geworden, in eene zoo volkrijke ftad, waar de ellende onder duizenden van derzelver inwoners ten top was geklommen, de ergfte gevolgen na zich gefleept zoude hebben. Bij mangel van bewijs kunnen wij niet beflisfen, of hetzelve geheel en alleen uit den boezem van het gemeen is voortgefproten, dan of hetzelve door andere drijfveêren in werking is gebragt: doch het komt ons niet geheel onwaarfchijnlijk voor, dat hetzelve oorfpronkelijk de min ftrafbare bedoeling gehad hebbe om de Leden van het Franfche Beftuur, welke zich nog hier ter ftede bevonden, door fchrik tot een fpoedig vertrek te bewegen, ten einde de handen ruim te krijgen om het ondragelijke juk der flavernij eindelijk te verbreken, en dus de Omwenteling, die algemeen gewenscht en verwacht werd, voortebereiden. Zeker is het, dat hetzelve, met zijne gevolgen, in 's Gravenhage en elders bekend geworden zijnde, veel heeft toegebragt om den moed te verfterken.

Het Stedelijke Beftuur intusfchen bezeffende het

(*) Zie Aant. en Bijl. N°. 17.

het groote gevaar, waarin de ſtad zich in dit tijdſtip bevond, zoo door haren geheel weerlozen ſtaat, als door de nabijheid van eene aanzienlijke krijgsmagt, welke de Generaal MOLITOR te Utrecht en in het naburige Naarden ter zijner beſchikking had, oordeelde zich vooreerst alleen tot bewaring van de rust, en de waarneming der dagelijkſche zaken te moeten bepalen, en zich te onthouden van alles, wat den vijand grond kon geven om Amſterdam het verſchrikkelijke lot van Hamburg te doen bezuren. Ten gevolge hiervan werden ook de van elders gevlugte, en in groote menigte met vrouwen en kinders hier aankomende Franſche Tolbedienden, onder veilig geleide van gewapende burgers, door de ſtad gelaten, zelfs zonder dat hun de wapenen werden afgenomen, welke door velen naderhand op de ondankbaarſte wijze ten verderve van hunne redders misbruikt zijn geworden. Dit nu heeft veroorzaakt, dat de Omwenteling, welke elders intusſchen eenen aanvang nam, te Amſterdam niet eer dan den volgenden Woensdag, den vijfёntwintigſten van Slagtmaand, tot ſtand werd gebragt. Hier moeten wij dus ons verhaal van het gebeurde te dier ſtede voor eene poos afbreken, om de gewigtige gebeurtenisſen, welke inmiddels in 's Gravenhage plaats grepen, mede te deelen.

Al-

Aldaar was, ſedert het voorgevallene in de voorgaande week, tot op Woensdag den zeventienden, alles nog, uitwendig althans, in rust gebleven, doch het gerucht van het Amſterdamſche oproer, 't welk hier reeds den zelfden avond, toen het uitbrak, verſpreid was geworden, de genoegzaam zekere berigten aangaande het nabij zijnde vertrek van den Prefekt van dat Departement, en de ingekomen, ſchoon voorbarige, tijdingen van den overtogt der Bondgenooten over den IJsſel, bewogen nu den Heer GIJSBERT KAREL VAN HOGENDORP, benevens eenige andere Heeren, om aan den ſtaat van onzekerheid, welke, daar Regeringloosheid voor de deur ſtond, hoe langer hoe gevaarlijker werd, een einde te maken, en, door het opſteken van de aloude Vaderlandſche leus, op het doel eener aanſtaande Omwenteling opmerkzaam te maken. De Zoons van den Heer VAN HOGENDORP waren de eerſten, welke met de Oranje-kokarde verſierd zich in het openbaar vertoonden. Dit voorbeeld bragt, even als een Elektriſche ſchok, oogenblikkelijk door geheel den Haag de gemeente in beweging; zoodat reeds des morgens ten tien uren niet alleen de oranjelinten en kokarden overal gezien werden, maar ook de ſtraten onophoudelijk van de vreugdekreet *Oranje boven* weêrgalm-

galmden. De aandoeningen van blijdſchap, welke zich alom op allerlei wijze, niet ſlechts door vrolijke aangezigten, gebaarden, gejuich, maar ook door handdrukken en omhelzingen midden op de ſtraten openbaarden, moeten, zoo als wij uit het verhaal van ooggetuigen kunnen opmaken, boven alle beſchrijving zijn. Vrienden en vijanden mengden hunne ongeveinsde blijdſchap ondereen, en verwelkomden hartelijk elkander in het herſtelde dierbare Vaderland.

Deze losbarſting der zoo lang geſmoorde gewaarwordingen miste ook hier het doel niet, 't welk de geheime hoofden van den opſtand zich daarmede voorſtelden, en den Prefekt van dit Departement bleef ſlechts voor eenen korten tijd getuige van een tooneel, 't welk hem, volgens zijn eigen zeggen, bij de Hollanders eene geestdrift deed zien, welke hij nimmer bij dat volk vermoed had. Hij zelf bezefte ras het gevaar van een langer verblijf in eene plaats, waar hij niet minder, dan zijn Ambtgenoot in het naburige Departement van de Zuiderzee, de gemoederen van alle burgers, uitgezonderd eenige verachtelijke wezens, die in zijnen dienst ſtonden, tegen zich had; en men had alrede niet verzuimd om hem door geheime zendelingen, in ſchijn van welmeenende raadgeving, dat gevaar nog ſterker op het hart te drukken: welk een

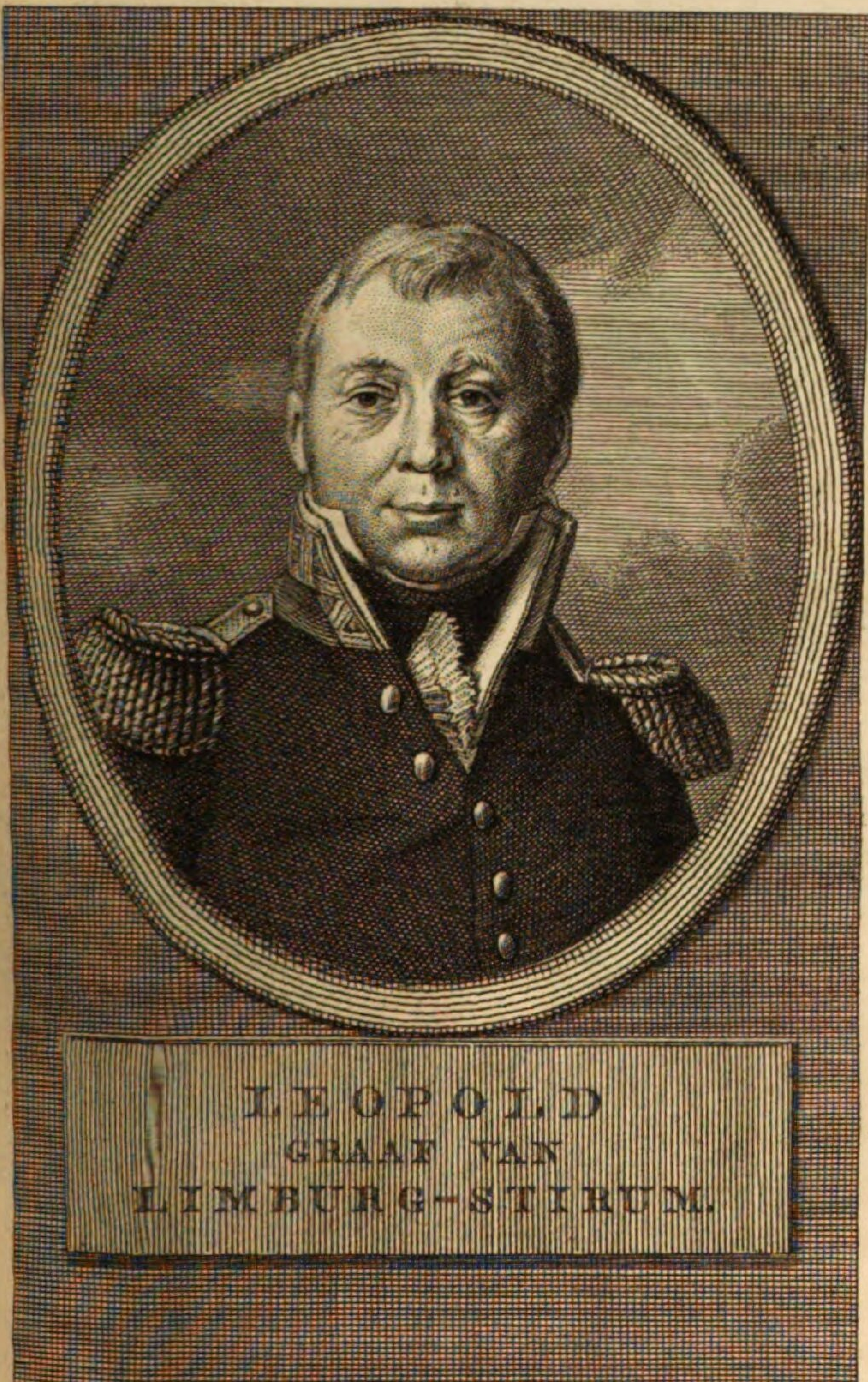
en ander ten gevolge had, dat hij het raadzaam vond, nog dien zelfden dag het voorbeeld van den Gouverneur Generaal en den Prefekt DE CELLES te volgen.

Voor en bij zijn vertrek, 't welk 's middags voorviel, had ook hij dezen en genen der aanzienlijkste inwoneren ernstig aanbevolen, om voor de rust en veiligheid van personen en goederen te zorgen, en daartoe alle zoodanige maatregelen te nemen, als de omstandigheden zouden vorderen. Deze aanbeveling gaf dus wel reeds genoegzame bevoegdheid om zich met het bestuur van zaken te bemoeijen, dewijl zonder dat aan de begeerte van den Prefekt kwalijk kon worden voldaan, maar zij bedoelde zekerlijk niet aan iemand de magt te geven, om, met afschaffing van het Fransche Bestuur, eene nieuwe orde van zaken voortebereiden en intevoeren. Intusschen gaven zij, die zich van nu af het bestuur van zaken aantrokken, weldra duidelijke blijken, dat zij niet gezind waren om zich enkel tot eene onzijdige rustbewaring te bepalen, en de teugels van het verlaten bewind slechts voor eenen tijd optevatten, om die naderhand aan hunne onderdrukkers terug te geven.

De Heer LEOPOLD, Graaf VAN LIMBURG

STIRUM, na gemaakte affpraak met de Heeren GIJSBERT KAREL VAN HOGENDORP, en F. VAN DER DUIJN VAN MAASDAM, trad reeds dien middag op als Gouverneur van 's Gravenhage, liet, als zoodanig, de Oranjevlag van den toren van het Stadshuis uitfteken, en in naam van Zijne Hoogheid, den Prins van Oranje, openlijk afkondigen, dat de wenfchen der Ingezetenen binnen kort bekroond zouden worden, en dat terftond een tijdelijk Beftuur zoude optreden om in alles te voorzien, tot dat Zijne Hoogheid, de Prins van Oranje, in eigen perfoon in hun midden zoude verfchijnen, met bijgevoegde vermaning aan alle goede burgers om voor de rust en orde te waken, belofte van eenen vrolijken dag voor allen, op kosten van de ftad, en bedreiging van de zwaarfte ftraf aan die genen, welke zich aan geweldenarijen van roof of plondering mogten fchuldig maken. (*) Deze Afkondiging leide de ware bedoelingen en verwachtingen der genen, die thans voorlopig het beftuur van zaken op zich namen, duidelijk genoeg aan den dag, doch die bedoelingen kwamen nog veel fterker uit in een gedrukt blad, 't welk den volgenden dag alomme door de ftad

(*) Zie Aant. en Bijl. N°. 18.

R. W. Caspari, ad viv. del. 1814. *J. C. Marcus sculp.*

ſtad verſpreid en aangeplakt werd, en 't welk met de woorden ORANJE BOVEN begon en eindigde: dan dit, een naamloos ſtuk zijnde, kan niet op rekening van de Hoofden der Omwenteling worden geſteld. (*) Ten zelfden dage, waarop de Graaf VAN STIRUM den post van Gouverneur der ſtad aanvaardde, werd uit naam van de Heeren F. VAN DER DUIN VAN MAASDAM, G. K. VAN HOGENDORP, O. REPELAAR VAN DRIEL, J. F. VAN HOGENDORP, F. D. CHANGUION en F. J. DE JONGE, eene gedrukte uitnoodiging rondgezonden aan de Leden en Ministers van het Oude Beſtuur, 't welk in de jaren vier- en vijfënnegentig beſtaan had, om tegen den volgenden middag, ten huize van den Heer G. K. VAN HOGENDORP, te vergaderen.

Dit alles intusſchen was gebeurd in een tijdſtip, toen zich nog eene Franſche Bezetting van zeshonderd man met twee veldſtukken in de ſtad bevond, die, zoò het haar ſlechts niet aan beradenheid en moed ontbrak, genoeg in ſtaat was om de begonnen Omwenteling in haren loop te ſtuiten, en, in geval van tegenſtand, de ſtad in een bloedbad te verkeeren. Dan, de Voorzienigheid, die de wapenen der Bond-

(*) Zie Aant. en Bijl. N°. 19.

Bondgenooten boven verwachting gezegend, en derzelver vijanden even als met blindheid geslagen had, heeft ook de pogingen der Nederlanders tot herstel van hun Vaderland, van den beginne af, op de zichtbaarste wijze begunstigd. Gemelde bezetting, bestaande uit de Garde van den Prefekt, *Gens d'armes*, *Douaniers* en zoogenaamde *Etrangers*, was deels door de tijding van het oproer te Amsterdam, deels door hetgene zij onder hare eigene oogen zag gebeuren, en waarbij zij duidelijk bemerkte, dat men zich in de vreugde om hare tegenwoordigheid luttel bekreunde, zoo zeer uit het veld geslagen, dat, in plaats van pogingen te doen om dit bedrijf te stuiten, de meesten, met zigtbare teekenen van verlegenheid, door de straten herom dwaalden, en dat zelfs de soldaten, die de Garde van den Prefekt uitmaakten, gedeeltelijk wegliepen, gedeeltelijk aan de overzijde bij den Graaf VAN STIRUM hunnen dienst gingen aanbieden. De Fransche Bevelhebber, deze geestgesteldheid van zijne onderhoorige manschap ziende, koos de partij om alleen verdedigender wijze te werk te gaan, en begaf zich tegen den avond met de Etrangers, die bij elkander gebleven waren, naar het Binnenhof, waar hij zich door middel van de twee veldstukken in veiligheid stelde, wachtende, zoo als hij zeide,

be-

bevelen van den Generaal MOLITOR, wien hij van zijnen toeſtand had kennis gegeven. Den volgenden morgen ten drie uren liet hij den Heer VAN OLDENBARNEVELD, genaamd WITTE TULLINGH, Kolonel der Nationale Garde bij zich roepen, aan wien hij te kennen gaf, dat hij nu bevel had bekomen om den Haag te verlaten en op Krimpen te trekken, weshalven hij verlangde met den Gouverneur VAN STIRUM over dit zijn vertrek te ſpreken. Deze begaf zich, op verzoek van gemelden Kolonel, ſpoedig derwaarts, en gehoord hebbende het verzoek van den Bevelhebber voor zich en zijne manſchap, om met geweer en wapenen, benevens de krijgsbagaadje, ongehinderd te mogen uittrekken, aarzelde hij geen oogenblik om dat verzoek intewilligen, daar men volſtrekt geene middelen had om zoodanig vertrek te beletten, en de tegenwoordigheid van dat krijgsvolk niet anders dan belemmerende kon zijn voor den verderen loop der Omwenteling. Gemelde Heeren werden beide bij die gelegenheid door den Bevelhebber voor hunne ijverige pogingen ter bewaring van rust en orde in ondubbelzinnige bewoordingen bedankt. Op verzoek van denzelven vergezelde de Kolonel het uittrekkende krijgsvolk tot Rijswijk, en ontving daar, bij het affcheid,

eene schriftelijke aanstelling tot Kommandant van 's Gravenhage; waarbij van den Graaf VAN STIRUM als Gouverneur, noch van de verpligting om de bevelen van dezen optevolgen, in 't geheel geen gewag werd gemaakt. De Kolonel, die zich dadelijk reeds voor de Vaderlandsche partij had verklaard, besloot van dezen last des Franschen Bevelhebbers geen gebruik te maken, en gedroeg zich voortaan naar de bevelen van den Gouverneur.

'Er was nu reeds te veel gedaan, dan dat men zich, bij eene onverhoopte terugkomst van het Fransche Bestuur, door het voorgeven van bloote rustbewaring, bij NAPOLEON zoude hebben kunnen regtvaardigen, al gelukte het ook de verder beraamde middelen tot eenen volkomen afval aan de nasporing van deszelfs wraak te onttrekken; en daar halve maatregelen van nu af dodelijk moesten zijn, werd de voltooijing van het begonnen werk een stuk van dringende noodzakelijkheid. Terwijl dus het boven verhaalde openlijk geschiedde, besloot men in de eerste plaats Zijne Hoogheid, den Heer Prins van Oranje, van hetgene gebeurd was en verder voorgenomen werd te verwittigen, ten welken einde de Heeren JACOB FAGEL en DE PERPONCHER zich dadelijk op reis begaven naar London, vanwaar men de laatste

be-

berichten van Zijne Hoogheid had ontvangen; doch in de onzekerheid, of Hoogstdezelve misschien ook naar Duitschland mogt zijn afgereisd, werd tevens de Heer G. T. WAUTHIER, Kapitein der Dragonders, met eenen brief aan Hoogstdenzelven derwaarts afgezonden, en tevens gelast om aan het eerste hoofdkwartier der Bondgenooten, 't welk hij zoude aantreffen, van het gebeurde in Holland kennis te geven. Het verhaal van de overkomst Zijner Koninklijke Hoogheid zal ons in 't vervolg gelegenheid geven om van het wedervaren dier Heeren verslag te geven: hier wilden wij liefst den loop der gebeurtenissen onafgebroken vervolgen.

De Vergadering, ten huize van den Heer G. K. VAN HOGENDORP tegen Donderdag den achttienden opgeroepen, moest nu het werk binnenlands voltooijen, doch het gevolg daarvan beantwoordde niet aan de verwachting. Twee der genoemde Heeren, door welke de oproeping was geschied, naar Engeland oversteekende, namen aan de raadplegingen verder in 't geheel geen deel; en schoon zich van tijd tot tijd dezen en genen bij de Onderteekenaars der uitnoodiging hadden gevoegd, werden de meesten door het onzekere en hagchelijke der uitkomst, gepaard met de moeilijke verantwoor-

ding van het reeds gebeurde bij eene andere wending van zaken, afgefchikt om meer te doen, dan te hooren, te zien, en zwijgende heen te gaan; terwijl voorzigtigheid, die reeds niet meer kon baten, aan anderen ingaf om alleenlijk voor de bewaring der rust te zorgen, waardoor het groote doel, 't welk de Hoofden zich hadden voorgefteld, geenzins kon worden bereikt. Eene andere omftandigheid had bij de eerfte oproeping den algemeenen bijval merkelijk verhinderd, en de geestdrift, die zommigen in 't eerst bezielde, niet weinig doen verflaauwen. Men had namelijk met het oproepen van de oude Regeeringsleden en Ministers uit de laatfte tijden van het Stadhouderfchap niet bedoeld, lieden van eenen anderen ftempel uittefluiten, maar dit flechts gebruikt tot een middel, 't welk men in de eerfte gisting meest gefchikt oordeelde om zommige boven peil gevoerde gemoederen fpoediger tot bedaren te brengen; doch juist hierin meenden anderen de tegenwerking van eenen geest van partijfchap te zien, welke, gelijk hij te voren de bron van alle 's Lands rampen was geweest, thans niet alleen voor het wél flagen der Omwenteling noodlottig, maar ook bij het gelukken van dezelve altoos verderfelijk moest zijn. Niets was derhalve in de eerfte plaats noodzakelijker, dan dit

gevaarlijk misverſtand wegtenemen, en men werd dus te rade om tegen Zaturdag eene tweede oproeping te doen, op zulk eene wijze, waaruit duidelijk genoeg bleek, dat met de voorgenomen Omwenteling niet het belang van eenige partij, maar alleen het behoud des Vaderlands bedoeld werd.

Ondertusſchen werd het openlijk uitkomen voor de zaak ſchier van uur tot uur noodzakelijker. Niet alleen toch vorderde de ſtaat van zaken telkens maatregelen te nemen, welke uit hunnen aard bij mislukking onverſchoonbaar zouden geweest zijn; maar 'er deed zich nu, op Vrijdag, den negentienden van Slagtmaand, daarenboven eene omſtandigheid op, waarop men minst van allen gerekend had. Te weten, het krijgsvolk, 't welk 's daags te voren, zoo als gemeld is, was weggetrokken, was zijnen Bevelhebber, die hetzelve over Delft en Rotterdam naar den kant van Gorkum voerde, in 't eerst wel gewillig gevolgd, doch had grootendeels, bij het overtrekken over de Maas, ten duidelijkſten getoond niet gezind te zijn om langer onder de banieren van NAPOLEON te dienen, en, na zijnen Bevelhebber gewond of in het water geworpen te hebben, zich terug begeven naar de plaats, vanwaar het gekomen was. Deze manſchap kwam nu, ruim

twee honderd in getal, 's namiddags binnen 's Gravenhage, verklarende zich bereid om onder de vanen van Oranje dienst te nemen. Dat eene dergelijke verſterking van magt in deze oogenblikken bij de vrienden der Omwenteling welkom was, en dit aanbod dus niet werd verworpen, valt ligt te gisſen, doch aan den anderen kant moest de aanneming van dit overgelopen krijgsvolk eene nieuwe misdaad worden in de oogen van NAPOLEON; en zulks werd dan ook in eene bijeenkomst van Vrijdag avond, ten huize van den Heer VAN HOGENDORP, als een nieuwe grond voor het openlijk planten van den ſtandaard des Opſtands, door de ijverige voorſtanders van dit gevoelen nadrukkelijk aangedrongen.

Onder de laatstgenoemden was thans ook de Hoogleeraar KEMPER, die zich tot dus verre ſlechts met de voorbereiding der Omwenteling te Leijden, onder medewerking van de Heeren HELDEWIER, VAN BOMMEL en KLUIT, hebbende bezig gehouden, van dien dag af alle zijne andere betrekkingen voor eenigen tijd beſloot opteſchorten, om zich onverdeeld aan de belangen der Omwenteling, die, vooral ſedert het gebeurde met de jonge lieden van de Eerewacht, ſteeds het onderwerp zijner overdenkingen geweest was, te kunnen toewijden. De Hoogleer-

leeraar deed zulks echter niet, dan met gezet voornemen, om, na het wel afloopen van 't begonnen werk, weder tot den kring van zijne vorige werkzaamheden aan de Hoogeſchool terug te keeren, en onder uitdrukkelijke verklaring van met dezen ſtap niets anders te bedoelen, dan in den dringenden nood zijn Vaderland naar zijn vermogen van dienst te zijn, zonder eenigerhande verandering van ſtaat voor het toekomende te zoeken of te begeeren.

Dan hoe zeer deze en anderen aandrongen op de noodzakelijkheid, om zonder ſchroom openlijk voor de zaak uittekomen, daar het zeker was, dat men dan alleen eenigen invloed op zijn eigen lot en deszelfs regeling kon verwachten, wanneer de Bondgenooten een Volk zouden vinden, 't welk zijne regten door eigene inſpanning van krachten hernomen had, bleef dit nog ſteeds het gevoelen der minderheid, en daar de Groote Vergadering den volgenden dag bijeen ſtond te komen, werd het voeglijk geoordeeld de beſlisſing van deze aftewachten; ſchoon de gezegde minderheid reeds nu het welberaden voornemen had om, hoe het ook gaan mogt, dezen verlammenden en tweeſlachtigen toeſtand te doen ophouden.

De onderlinge mededeeling van dit voornemen geſchiedde den volgenden morgen, tus-

ſchen de Heeren VAN DER DUYN VAN MAASDAM, VAN HOGENDORP, KEMPER en CHANGUION, daar de Graaf VAN LIMBURG STIRUM reeds vroeger voor dit zijn beſluit was uitgekomen; en men kwam dan nu ook overeen om, terſtond na het afloopen der gemelde Vergadering, van welke men toen reeds niets anders dan belemmering en vertraging van dadelijke werkzaamheid kon verwachten, de handen uit de mouw te ſteken, en openlijk voor den afval van Frankrijk uittekomen, met zoo velen als dan blijken zouden die partij te willen omhelzen, en op zulk eene wijze als bevonden zou worden met de omſtandigheden best overeentekomen.

Intusſchen was het uur, voor de Groote Vergadering beſtemd, aangekomen, en ditmaal was het getal der leden aanzienlijker dan men zich had voorgeſteld; doch de uitſlag was zoodanig, als men dien den vorigen dag reeds had voorſpeld. Zommigen kwamen alleen om de voorſtellen te hooren en overtenemen; anderen waren niet gelast; dezen oordeelden het beter den kans nog eenige dagen aftezien; genen waren van begrip, dat men zich alleen tot bewaring van de rust kon bepalen; de meesten vonden het ongeraden om den nog altijd naburigen en veel ſterker zijnde vijand buiten nood-

zaak

K. W. Caspari, ad viv. del. 1814. J. E. Marcus, sculp.

zaak te tergen; en de ftem der weinigen, die den ftouten ftap wilden gewaagd hebben, onder welke zich thans ook de Heer FANNIUS SCHOLTEN onderfcheidde, kon naauwlijks gehoor, veel minder ingang vinden, terwijl nogtans de wensch van allen een en dezelfde was.

Nu was dus het beflisfende oogenblik gekomen, en de noodzakelijkheid om partij te kiezen nog dringender, dan voorheen, geworden door eenen ingekomen brief uit Gorkum van den Prefekt STASSART, die eenen weg tot terugkeering openftelde, en vergetelheid van het gebeurde beloofde aan elk, die dien weg zoude willen inflaan, doch tevens de ftrengfte ftraffen dreigende aan hun, die van deze gelegenheid niet mogten verkiezen gebruik te maken; welk een en ander door de verzekering van het aanrukken eener geduchte krijgsmagt onderfteund werd. De toon van dien brief was te wel naar deszelfs doel berekend om geheel zonder uitwerking te blijven, en de moed zelfs der genen, die zich reeds hadden laten zien, was niet eenpariglijk voor deze proef beftand. Doch de ftandvastige voorftanders van ftoute maatregelen vonden juist in dien zelfden brief eene bevestiging voor hunne overtuiging, daar zij in het aanwenden van dit middel vrees en zwakheid meenden te ontdekken, en het wel-

gelukken der onderneming aan hunne zijde hun juist daarom toefcheen alleen van vastheid en vertooning van geestkracht aftehangen.

Hetgene dus door velen niet fcheen tot ftand te kunnen gebragt worden, werd nu door weinigen ondernomen. De Heeren F. VAN DER DUYN VAN MAASDAM en G. K. VAN HOGENDORP namen thans het voor altoos gedenkwaardige befluit, om zich, in naam van Zijne Koninglijke Hoogheid den Prins van Oranje, aan het hoofd van 's Lands beftuur in den Haag te ftellen, waarbij de Heer F. D. CHANGUION zich vooreerst als Algemeenen Secretaris voegde, in plaats van den Heer A. R. FALCK, die, met gelijken ijver voor deze groote onderneming bezield, zich tot de waarneming van dien post reeds bereidwillig had verklaard; doch zich toen met gewigtige oogmerken te Amfterdam bevond. De Heeren J. M. KEMPER en FANNIUS SCHOLTEN namen de taak op zich, om, door het overhalen van andere voorname fteden van Holland, de thans eerst dadelijk begonnen Omwenteling te voltooijen, ten welken einde de eerstgenoemde naar Leijden terug keerde, en de laatstgenoemde naar Amfterdam vertrok. Van het manmoedige befluit, door bovengenoemde Heeren op den twintigften van Slagtmaand genomen, werd den volgenden morgen

gen aan het Volk openlijk kennis gegeven, en dien zelfden dag werd eene nadere en meer nadrukkelijke Afkondiging vervaardigd, welke 's Maandags den twee-en-twintigsten is afgelezen. Met deze Afkondiging werd de standaard van den Opstand openlijk geplant, het Volk van Nederland uit den eed van trouw en gehoorzaamheid aan den Franschen Keizer ontslagen, voor muiter en verrader des Vaderlands verklaard, al wie voortaan eenige bevelen van het Fransche Bestuur mogt eerbiedigen, en eindelijk een ieder tot de wapenen geroepen, en aangespoord om den vijand, die zich nog op den Nederlandschen bodem bevond, van de grenzen te helpen verdrijven (*). En daar het nu dringende behoefte was geworden om den begonnen Opstand door de wapenen te ondersteunen en te verdedigen, werd hierin door het Algemeene Bestuur dadelijk voorzien door de aanstellingen van den Baron SWEERTS DE LANDAS tot Generaal over eene krijgsbende, die tot waarneming van de vijandelijke krijgsmagt te Gorkum was bestemd, en van den Heer C. F. DE JONGE tot Generaal over een ander gedeelte, om den Generaal MOLITOR te Utrecht in het oog te houden; welke beide Heeren ook dadelijk den opgedragen last aanvaard-

(*) Zie Aant. en Bijl. N°. 20 en 21.

vaardden, en in de algemeene geestdrift zulk eene onderfteuning vonden, dat de eerstgenoemde reeds den volgenden dag met eene krijgsbende, beftaande uit de Etrangers, en Vrijwilligers, welke zich daarbij voegden, ter verdediging van de Maas fnelde, en de Heer DE JONGE insgelijks op dien dag zich naar Leijden begaf, onder wiens opperbevel de Nationale Garde van den Haag, thans reeds Oranje-Garde genoemd, was gefteld, welke met haren meergenoemden Kolonel mede derwaarts optrok. (*)

Wij zouden hier ter plaatfe gelegenheid hebben om een aantal fchitterende voorbeelden van vaderlandsliefde en geestdrift te vermelden, en te fpreken van vaders, die met alle hunne zonen vrijwillig opkwamen, om de wapenen voor het Vaderland te dragen; van moeders, die hare zonen aanboden en aanvuurden; van vrouwen, die met eigene hand haren mannen het zwaard aangordden: doch dit zelfde heeft men toen overal in Holland gezien, en de melding van bijzondere voorbeelden zou te kort doen aan de verdienften van eene menigte anderen, die wij met ftilzwijgen zouden moeten voorbijgaan.

's Maandags, den twee-en-twintigften, kwamen

(*) Zie Aant. en Bijl. N°. 22.

men de Heeren KEMPER en FANNIUS SCHOLTEN van hunne eerste verrigting terug, wier berigten aangaande de wijze, waarop zij in hunne pogingen geslaagd waren, geenzins aan beide zijden even voldoende waren. Te Leijden had reeds in de voorgaande week, de Heer HELDEWIER, Maire dier stad, uit aanmerking der omstandigheden, noodig geoordeeld eenige mannen van kunde, en geacht bij de burgerij, tot het Stedelijke Bestuur met zich te vereenigen, en daartoe uitgekozen de Heeren Mr. JOHAN GAEL, Jonkheer ANTHONIJ GUSTAAF, Baron VAN BOETSELAAR, Mr. GERARD ANDREAS MARTINUS VAN BOMMEL en Mr. WILLEM PIETER KLUIJT, die zich ook gereed hadden getoond om met den Heer HELDEWIER een Tusschen-Bestuur uittemaken, waarvan op den achttienden dezer maand bij openbare afkondiging aan de Burgerij kennis was gegeven. De Heer KEMPER kon thans berigten, dat hij bij gemelde Heeren aldaar denzelfden ijver voor de goede zaak had ondervonden, welken zij reeds vroeger aan den dag hadden gelegd, en dat deze ijver, ondersteund door den goeden geest der Burgerij, gelijk ook der Schutterij, onder bevel van den Heer BRUIJN, de dubbelzinnigheid van enkele anderen volkomen onverschillig maakte. Doch

de

de Heer SCHOLTEN gaf weinig hoop, dat die van Amſterdam, waar de vrees voor de nabijheid van den Generaal MOLITOR nog vrij algemeen bleef werken, vooreerst nog te bewegen zouden zijn om den ſtaat van onzijdigheid te verlaten, en openlijk voor den Opſtand uittekomen. Men beſloot hierop in de eerſte plaats van het meer gunſtige partij te trekken, en, terwijl de Kolonel TULLINGH zich met twee Kompagnien van de Oranje-Garde dadelijk uit den Haag naar Leijden begaf, om aldaar nadere bevelen aftewachten, nam de Heer KEMPER op zich het werk der Omwenteling aldaar te voltooijen, met den Generaal DE JONGE verder de noodige maatregelen te beramen, en vervolgens naar 's Gravenhage terug te keeren, om het eenmaal begonnen werk dan verder elders ook, waar zulks noodig ware, met kracht doortezetten. Ten aanzien van het eerſte vond hij, bij zijne aankomst te Leijden, reeds alle zwarigheid weggenomen. De Afkondiging van het Algemeene Beſtuur was daar reeds op den middag afgelezen, en thans was het bloote voorſtel van den Heer KEMPER genoeg om aan dat Algemeene Beſtuur en den Prins van Oranje hulde en trouw dadelijk te doen beloven.

Gewigtiger was dus het tweede ſtuk, dat nu

te doen ſtond; en hier ſtemden de gevoelens geenzins overëen, of men zich van deze zijde tot het bezetten van Leijden zoude bepalen, dan wel tot aan Woerden de bezetting van grondgebied uitſtrekken. Het laatſte gevoelen kreeg eindelijk de overhand, en nog dien zelfden avond werd het beſluit genomen, dat de Generaal DE JONGE den volgenden dag zich met de Hagenaars, die thans nog door Leijdſche Vrijwilligers en eenige Leijdſche Studenten in getal vermeerderd waren, naar Woerden zoude begeven; zoo wel om daardoor, bij eene poging van den Generaal MOLITOR, de gemeenſchap tusſchen den Haag en Amſterdam op te houden, als ook voornamelijk, om dat men, ingeval de poging op Woerden mogt gelukken, de verdediging van die ſtad met weinig volk tegen eenen verrasſenden aanval gemakkelijker oordeelde, dan het verdedigen van eene ſtad als Leijden. De uitſlag dezer onderneming, welke dadelijk den volgenden dag met een aanvankelijk goed gevolg plaats had, zullen wij beneden omſtandig vermelden. Thans keeren wij met den Heer KEMPER naar 's Gravenhage terug, waar intusſchen de bedaarde moed der Heeren VAN DER DUYN en HOGENDORP het groote werk met kalmte had voortgezet.

Hier

Hier was, bij deszelfs terugkomst, het tooneel eenigzins veranderd. De brief van den Prefekt, meer bekend geworden, en het uitblijven van alle zekere berigten aangaande den voortgang der Bondgenooten, begonnen nu ook op den geest des Volks invloed te krijgen; waarbij nog kwamen de wat al te zeer vermenigvuldigde pogingen, om, door in zee te steken, de aankomst der verwacht wordende Engelschen te verhaasten: welk een en ander bij zommige voorname personen eene zigtbare ongerustheid verwekte, die misschien noodlottig had kunnen zijn, zoo dezelve niet, in plaats van de werkzaamheid bij de thans overgebleven Hoofden der Omwenteling te verlammen, integendeel juist derzelver geestdrift had aangevuurd, daar het thans ontwijfelbaar was geworden, dat alleen door stoutheid en onwrikbare standvastigheid het begonnen werk een goed einde kon bekomen.

Men werd het dan nu ook weldra eens, dat 'er zonder verwijl maatregelen dienden genomen te worden, om aan de steeds voortdurende en belemmerende onzijdigheid van Amsterdam een einde te maken, en ten dien einde bekwamen de Heeren KEMPER en FANNIUS SCHOLTEN, in hoedanigheid van Kommissarissen Generaal van het Algemeene Bestuur, uit-

uitgeſtrekte volmagt om ter bereiking van dat doel alle zoodanige middelen te gebruiken, als de drang der omſtandigheden bevonden zoude worden te vereiſchen. Deze Heeren aanvaardden ook dadelijk de reis, en hielden zich onderweg ſlechts zoo lang op, als noodig was om de Afkondiging van het Algemeene Beſtuur, behelzende den verklaarden Afval, en aanmoediging tot algemeene wapening voor de goede zaak, op de dorpen tusſchen beiden te doen aflezen, 't welk met zulk een gewenscht gevolg geſchiedde, dat reeds dien zelfden dag verſcheidene vrijwilligers zich naar den Haag begaven, en dadelijk dienst namen. Te Amſterdam gekomen zijnde, en bevindende, dat de ſtaat van zaken nog weinig veranderd was, beſloten dezelven, dat vooreerst elk hunner zich afzonderlijk bezig zoude houden met de gemoederen te polſen, om naderhand te overleggen, wat verder noodig zoude zijn: ten welken einde de Heer KEMPER op zich nam om met de hoofden van de krijgsmagt te ſpreken, terwijl de Heer SCHOLTEN eene nadere poging bij de Leden van het Stedelijke Tusſchen-beſtuur zoude beproeven.

Eerstgenoemde Kommisſaris ſlaagde dadelijk dien zelfden avond naar wensch, daar de toenmalige Schout bij Nacht VERDOOREN, de Generaal KRAIJENHOFF, en de reeds voorheen

met lof vermelde Kolonel VAN BRIENEN niet zoodra het oogmerk der Afgevaardigden van het Algemeene Beſtuur vernomen hadden, of zij verklaarden zich gereed om den eed van getrouwheid aan Zijne Koninklijke Hoogheid den Prins van Oranje, en het Algemeene Beſtuur afteleggen: waarop een gedeelte van den nacht verder beſteed werd om middelen van verdediging te beramen. Van de naderhand gevolgde aanſtelling der twee eerstgenoemde Heeren, ieder in zijnen post, en wat ter verdediging, door dezelven verrigt is, zullen wij beneden gelegenheid vinden om nader te ſpreken. Daar uit eenen onderſchepten brief van den Oorlogs-Minister te Parijs aan den Generaal MOLITOR gebleken was, dat men niet in ſtaat was om uit Frankrijk verſterking van Krijgsvolk herwaarts af te zenden, zoo was thans ook bijzonder welkom het aanbod van den Heer VAN DER PLAAT, destijds Inſpecteur bij den Waterſtaat, doch voormaals Luitenant Generaal in Rusſiſchen dienst, welke op zich nam om onverwijld met deze geruststellende tijding naar het naastbij zijnde Rusſiſche hoofdkwartier te gaan, ten einde het ſpoedig aanrukken dier dappere krijgslieden ook herwaarts, zoo mogelijk, te bewerken, en daardoor eene ſtad, zoo belangrijk als Amſterdam, tegen plondering en brandſtichting in zekerheid te ſtellen.

Bij

Bij het Stedelijke Bestuur was tot nog toe geene verandering van besluit voorgevallen, toen de geheele onverwachte verschijning van Tweehonderd Kozakken, onder bevel van den Baron Majoor VAN MARKLAY, in den vroegen morgen van den vier en twintigsten, de nevelen van bekommering deed verdwijnen. Alle zwaarmoedige bedenkingen van gevaar moesten nu zwichten voor den drang der omstandigheden, en de Omwenteling was nu ook hier beslist.

De Kommissarissen, met den Russischen Majoor, benevens de Heeren KRAIJENHOFF, VERDOOREN en VAN BRIENEN, en vergezeld van de twee door hun aangestelde Secretarissen, Mr. J. N. WARIN en Mr. R. TAUNAY, begaven zich kort daarop naar het voormalige Prinsenhof, thans de Vergaderplaats van het Stads-bestuur, waar de Heer MARKLAY verzocht werd zich eenige oogenblikken in een vertrek naast de Raadkamer op te houden. In den Raad binnengelaten zijnde, gaven zij opening van het doel hunner komst, en daar het erkennen van hunne hoedanigheid als Kommissarissen van het Algemeene Bestuur geene zwarigheid vond, deden zij onmiddelijk aan den Raad het voorstel om eene Kommissie te benoemen, welke terstond met hun, den Majoor MARKLAY, en het verdere gevolg zich naar

 het

het Oude Amſterdamſche Raadhuis zoude begeven, om aldaar van de Puije de meergenoemde Afkondiging van het Algemeen Beſtuur te doen, welke den openbaren Afval van Amſterdam aan het Volk bekend moest maken, en die Afkondiging dadelijk door het uitſteken der Hollandſche vlag te doen gevolgd worden.

Dit voorſtel aangenomen en de begeerde Kommisſie ter bijwoning van de plegtige Afkondiging dadelijk benoemd zijnde, ging de trein tegen den middag naar het voorzeide gebouw, 't welk als Keizerlijk Paleis tot op dien dag door eene Wacht van zoldaten, in dienst van NAPOLEON ſtaande, bezet was geweest, doch welke Bezetting nu even te voren hetzelve, volgens een verdrag, door den Heer FALCK ontworpen, aan den Kolonel VAN BRIENEN had overgegeven: en hier werd nu te twaalf uren, voor eene tallooze ſchare, die van alle kanten was zamengevloeid, de Afkondiging van het Algemeene Beſtuur, onder algemeene toejuiching, van de Puije afgelezen; waarop terſtond de Hollandſche vlag werd uitgeſtoken, waarmede ook weldra de overige torens der Stad verſierd werden. Van toen af begonnen de Heeren Kommisſarisſen, welke bijzonder met de regeling van 's Lands zaken in Amſterdam en Noord-Hol-

Holland belast waren, in de Doelen op de Garnalemarkt, waar zij vooreerst hunnen intrek genomen hadden, geregelde zittingen te houden, en besteedden het overige van gemelden dag in het maken van schikkingen omtrent hetgene zij verder te verrigten hadden, in het overnemen van alle takken des Algemeenen Bestuurs, welke te Amsterdam gevestigd waren, en in het beramen van de noodige maatregelen tot verdediging; terwijl de geestdrift inmiddels op dien zelfden dag niet weinig aanmoediging ontving door twee ingekomen berigten, waarvan het eene den welgelukten aanslag op Woerden meldde, welke stad 's avonds te voren door het Volk, onder bevel van den Generaal DE JONGE derwaarts gezonden, zonder tegenstand bezet was geworden, en het andere behelsde, dat de Bevelhebber van de sterkte, door de Franschen op Halfweg Haarlem aangelegd, met den Heer ROM, die als gewezen Officier der ruiterij zijnen dienst aan Kommissarissen had aangeboden, een verdrag gesloten had, volgens 't welk die sterkte, door geen geweld te bemagtigen, zich op den volgenden Maandag, den negenëntwintigsten, ingeval er voor dien tijd geen ontzet kwam, zou worden overgegeven, daar dezelve nog tot zoo lang van levensmiddelen voorzien was.

Den volgenden dag, Donderdag den vijfentwintigsten, werd door Heeren Kommissarissen eene nadere Afkondiging gedaan, waarbij het voorzigtige gedrag, door het Stedelijke Bestuur tot op den vorigen dag gehouden, alzins gebillijkt, doch tevens het tijdige en gepaste van den tegenwoordigen maatregel nader aangetoond werd, met verzekering aan de Burgerij, dat voor de veiligheid der stad op de best mogelijke wijze was gezorgd, doch ook met ernstige aanmaning om door vrijwillige bijdragen die verdediging te ondersteunen, waartoe door het plaatsen van kisten, hier en daar in de stad, zoo als dit ook in 's Gravenhage geschied was, bekwame gelegenheid zoude gegeven worden. (*)

Ziet daar dus ook in de Hoofdstad des Lands den eersten grooten stap tot bevrijding van het Vaderland, en ter invoering van eene nieuwe orde van zaken gedaan. Volgde Amsterdam hierin slechts het voorbeeld van andere plaatsen, die haar waren voorgegaan, binnen weinige dagen zou zij zelve aan geheel Nederland het voorbeeld geven van eenen nog veel gewigtiger stap, waardoor het nieuwe Staatsgebouw, 't welk eerlang op de puinhoopen der Dwin-

ge-

(*) Zie Aant. en Bijl. N°. 23.

gelandij verrijzen moest, eenen vasteren grondslag zoude verkrijgen.

Laatstgemelde Afkondiging der Kommissarissen van het Algemeene Bestuur, waarin verzekering wordt gegeven, dat voor de veiligheid der stad op de best mogelijke wijze gezorgd was, geeft ons gepaste aanleiding om hier ter plaatse kortelijk melding te maken van 't gene tot verdediging van het weerlooze Amsterdam in de eerste oogenblikken der Omwenteling, voornamelijk door den ijver en het beleid van den Admiraal VERDOOREN, en den Generaal KRAIJENHOFF is verrigt. Welgemelde Heeren hadden, zoo als boven gezegd is, zich reeds terstond na de aankomst der Kommissarissen voor de zaak des Vaderlands verklaard, en hunne diensten bereidwillig aangeboden. De Heer G. VERDOOREN, die in den noodlottigen Zeeslag bij Kamperduin, in 't jaar zeventienhonderd zevenënnegentig, het bevel had gevoerd over 's Lands schip van oorlog Delft genaamd (*), thans Schout bij Nacht en

(*) In het Vervolg der Vaderl. Geschied. van WAGENAAR, D. XXVIII. bl. 269 vindt men den Kapitein JACOBSEN, bij vergisfing, als Bevelhebber van het schip Delft vermeld, die nogthans op de voorgaande bladz. te regt als Bevelhebber van den Cerberus was voorgekomen. Het is op verzoek, dat wij dien misslag hier verbeteren.

en Kommandant der Marine in het Arrondissement van Amsterdam, ontving op den vierentwintigsten, zijnde de dag, waarop de Omwenteling te Amsterdam gebeurde, eenen brief van den Franschen Admiraal en Zee-Prefekt TRUGUET, die hem te kennen gaf, dat hij zich door den drang der omstandigheden genoodzaakt vond Amsterdam te verlaten, en zich naar Utrecht tot het hoofdkwartier van den Generaal MOLITOR te begeven; dat hij, dien ten gevolge het Oppergezag, dus verre door hem zelven bekleed, aan den Schout bij Nacht overdroeg, met ernstige aanbeveling om voor alles de best mogelijke zorg te dragen, en bijzonder met den Admiraal VERHUELL op den Helder verstandhouding te onderhouden. Dan dadelijk na het ontvangen van dien brief schreef de Schout bij Nacht aan den Minister van Marine en Koloniën, dat hij met genoegen de gebeurtenissen zag, die hem hoop gaven, dat zijn Vaderland eerlang in den rang der onafhankelijke Natien hersteld zoude worden; dat hij uit dien hoofde zich verpligt had geoordeeld, om zijn ontslag uit 's Keizers dienst te nemen, en voornemens was om met al zijn vermogen tot dat herstel van zijn Vaderland medetewerken. Zich dus door dit grootmoedig besluit van alle verbindtenis met den Franschen Keizer ontslagen

heb-

hebbende, werd hij dien zelfden dag door de Kommisſarisſen Generaal van het Algemeene Beſtuur van Nederland als Krijgsbevelhebber belast met de geheele regeling der Zeezaken in het eerſte Arrondisſement van Holland te Amſterdam, en bekwam twee dagen later van het Algemeene Beſtuur zelve de nog meer vererende benoeming tot Admiraal van de Zuiderzee, wordende daarbij tevens door de Kommisſarisſen Generaal, uit naam van dat Beſtuur, uitdrukkelijk gemagtigd, om in voorzeide hoedanigheid alle middelen van verdediging, welke hij noodig zoude oordeelen, te gebruiken; daartoe alle vorderingen van wapenen, manſchappen, ammunitie, en wat dies meer ware, te doen, en dezelve te betalen in *Bons*, door hem zelven, of iemand anders op last van hem, geteekend, welke *Bons* door het Beſtuur in geld zouden worden voldaan.

Gelijktijdig werd de Heer KRAIJENHOFF, dus verre Directeur-Generaal der Vestingen in dienst van den Franſchen Keizer, doch thans mede in den dienst van Oranje en het Vaderland overgegaan, waarvan hij nog in die zelfde week aan den Minister van Oorlog ſchriftelijk kennis gaf, door Kommisſarisſen Generaal, onder den naam van Gouverneur van Amſterdam belast met de geheele zorg der verdediging te lande,

 voor

voor die ſtad en de omliggende plaatſen, en als zoodanig gemagtigd om voor alle van handen zijnde middelen het best mogelijk gebruik te maken, en voor 's Lands rekening alles in 't werk te ſtellen, wat de nood zoude mogen vorderen. Tevens werden bij openbare afkondiging door Kommisſarisſen-Generaal alle krijgslieden, welke in vroegere tijden den Staat ter zee of te land gediend hadden, opgeroepen om de wapenen op te vatten tot handhaving der Nationale Vrijheid, met aanduiding, dat die genen, welke ter zee gediend hadden, zich moesten laten inſchrijven bij den voormaligen Schout bij Nacht VERDOOREN, en die, welke tot de landmagt hadden behoord, bij den Generaal-Majoor KRAIJENHOFF, die bijzonder aan de geoefende kanonniers, welke zich mogten aanbieden, onmiddelijk eene nuttige beſtemming zoude aanwijzen.

Beide deze Heeren ſtelden van nu af met den grootſten ijver alles te werk, wat bij eenen zeer ſchralen voorraad van verdedigings middelen zou kunnen ſtrekken om althans eene overrompeling van het volk van MOLITOR aftewéeren. Daar de wallen van alle geſchut ontbloot waren, werd in deze zoo dringende behoefte door den Admiraal uit den voorraad, waarover hij thans te beſchikken had, zoo goed

mo-

mogelijk voorzien door het uitreiken van achtentwintig ſtukken kanon, van onderſcheidene grootte, met al den toeſtel, welke tot een doelmatig gebruik van dezelve vereischt werd. Deze ſtukken werden op last van den Generaal KRAIJENHOFF met den meesten ſpoed door het werkvolk van de Admiraliteit in gereedheid gebragt, ten einde om op den wal bij ieder der ſtads poorten geplaatst te worden, waartoe de beddingen gelegd werden onder opzigt van den Heer G. P. VERSTEEG, die op het tijdſtip van de vereeniging dezer landen met het Franſche Keizerrijk Kapitein zijnde bij de Koninklijke Artillerie en Genie, toen zijn ontſlag verzocht en met eer bekomen had, doch nu zijnen dienst vrijwillig kwam aanbieden; en door wiens loffelijken ijver dat werk binnen vier dagen werd voltooid. Hoe weinig men zich ook van deze zwakke verdedigings-middelen kon beloven, ingeval het den Franſchen Generaal gelust had om naar Amſterdam terug te trekken, en eenen ernſtigen aanval op de ſtad te doen, zoo ſchenen dezelve in de tegenwoordige omſtandigheden genoegzaam om de Franſchen, die, zich thans onder hunne vijanden bevindende, verwachten konden, dat van dezen kant het uiterſte zou worden gewaagd, en door de aannadering der Bondgenooten vrezen moesten,

ten, dat hun de terugtogt zou worden afgeſneden, van zoodanig beſluit afteſchrikken.

Na dat voorts gemelde Admiraal de Ambtenaren der Admiraliteit in den eed van het tegenwoordige Beſtuur, en van Zijne Koninklijke Hoogheid den Prins van Oranje had genomen, werd er dadelijk eene werving van Zeevolk door denzelven ondernomen, die in den tijd van zestien dagen een getal van zes honderd man opleverde, en tevens een aantal kleine vaartuigen uitgeruſt, om de Zuiderzee te beveiligen.

Het Stedelijke Beſtuur bleef van hunne zijde mede niet in gebreke om voor de veiligheid der ſtad te zorgen, en begreep wijsſelijk hunne medeburgeren zelve in ſtaat te moeten ſtellen om hunne haardſteden te beſchermen. Ten dien einde beſloot hetzelve de Nationale Garde of Gewapende Burgermagt, die reeds zulke treffelijke dienſten aan de ſtad bewezen had, met een vijfde Bataillon te vermeerderen, roepende daartoe op alle burgers zonder onderſcheid van jaren, die in ſtaat waren om de wapenen te dragen, en aan de zulken, die wegens ouderdom of ligchaamsgebrek daartoe niet geſchikt waren, gelegenheid gevende om door het leveren van eenen plaatsvervanger hunne bereidwilligheid te toonen tot medewerking voor de algemeene veiligheid.

Daar

Daar dus verre de Omwenteling, zoowel hier als elders, met geesdrift begonnen, en de moed door de bovengemelde gunſtige tijdingen, op den eerſten dag alhier ingekomen, wegens het verdrag met den Bevelhebber der ſterkte op Halfweg van Haarlem, en de welgelukte onderneming op Woerden, gelijk ook nog van het aftrekken der Franſchen van voor Dordrecht, op de aankomst van den Generaal SWEERTS DE LANDAS, ten ſterkſten aangewakkerd was, deed eene andere, hoogstbedroevende tijding, een weinig later, in den nacht tusſchen den vier- en vijfentwintigſten bij de Kommisſarisſen Generaal ingekomen, dezen met reden beducht zijn, dat die geestdrift door eene tegengeſtelde, en in dit tijdſtip hoogstgevaarlijke gemoedsgeſteldheid zou worden afgewisſeld. Deze tijding behelsde, dat Woerden door de Franſchen hernomen was, en dat zich bij die gelegenheid een moordtooneel had geopend, waarvan de menschheid moest ijzen. Terwijl de pligt van den Geſchiedſchrijver vordert deze gebeurtenis met hare omſtandigheden medetedeelen, ſchroomt het menſchelijke gevoel de gedachtenis te hernieuwen van wandaden, die elk menſchenvriend wenſchen moet, dat in eenen eeuwigen nacht van vergetelheid konden bedolven worden.

Wij hebben boven reeds gemeld, dat de Ge-

ne-

neraals SWEERTS DE LANDAS en DE JONGE door het Algemeene Bestuur gelast zijnde om met de manschap, onder hun opperbevel staande, de eerste naar Rotterdam, en de laatste naar Leijden optetrekken, dadelijk den volgenden dag, den twee-en-twintigsten, zich naar de plaats hunner bestemming begaven, en dat laatstgenoemde, met de Oranje-Garde van den Haag te Leijden gekomen zijnde, daar nader bevel ontving om den volgenden dag met zijne manschap op Woerden los te gaan, en zich van die plaats meester te maken.

De aankomst van den eerstgenoemden Generaal met zijn volk te Rotterdam, waarbij zich de Vrijwilligers van die stad voegden, strekte tot bemoediging en ondersteuning voor Dordrecht, welke stad in deze week, zoo vruchtbaar in gebeurtenissen, bij herhaling met de weggetrokken en weder terugkomende Franschen te worstelen had, en bij die gelegenheid een loffelijk voorbeeld van moed en standvastigheid heeft gegeven. Hiervan zullen wij kortelijk verslag doen, voordat wij den ongelukkigen togt van den Generaal DE JONGE naar Woerden beschrijven.

Nadat reeds op den zeventienden dezer maand een sterke doortogt van rijdtuigen door Dordrecht naar Braband was voorafgegaan, en den volgenden dag,

dag, behalven vele Douaniers en Gens d'armes, ook aanzienlijke perſonaadjen, zoo als de Gouverneur Generaal, de Directeur Generaal der Politie, benevens den Prefekt DE STASSART, door die ſtad naar Gorinchem vertrokken waren, begonnen ook de Franſchen, die zich hier bevonden, de ſtad te verlaten, zoodat op den negentienden geen Franschman meer binnen Dordrecht te vinden was. Vol vreugde over dezen aftogt, verſierde zich toen elk met het Oranjeteeken, en het ontbonden Franſche Beſtuur werd nog dien zelfden dag door een Tusſchenbeſtuur vervangen (*). Doch de vreugde over dit vertrek werd weldra door gegronde bekommering vervangen, toen men vernam, dat de Douaniers en Gens d'armes, wier doortogt over Papendrecht naar Gorkum nog ſteeds voortduurde, zich daar nestelden, en dat die gewapende magt door jonge manſchap uit de Nationale Garde van Braband, en door gewapende matrozen van de Franſche vloot te Antwerpen, verſterkt werd; waaruit men beſloot, dat de vijand nog niet van zin was om Holland geheel te verlaten, en de mogelijkheid bezefte om met een onvriendelijk bezoek van denzelven verrast te worden. Men nam dus, zoo veel mogelijk, de noodige voorzorg om niet geheel onverhoeds te worden overvallen,

en

(*) Zie Aant. en Bijl. N°. 24.

en vernomen hebbende, dat te Krimpen papieren van belang, voor Dordrecht bestemd, door Gens d'armes opgeligt waren, werden dadelijk de pont en de schuiten van Papendrecht naar de stad gehaald, aan de Rietdijksche poort en de Walevest wachten van de Nationale Garde geplaatst, bevelen gegeven om alle voorbijvarende schepen te onderzoeken, en aan de burgerwacht op het Raadhuis scherpe patronen uitgedeeld. De Hollandsche vlag, die den volgenden dag van de torens, openbare gebouwen en schepen waaide, scheen wel aanteduiden, dat men voor een bezoek van den wederkeerenden vijand niet zeer beducht was, doch de ingekomen berigten, dat reeds van de Gornichemsche Bezetting, die op vierduizend man werd begroot, een sterke voorpost te Hardinksveld was geplaatst, en dat er nog een groot aantal matrozen uit Antwerpen naar die stad in aantogt was, maakte de ongerustheid hoe langer hoe grooter. Dien zelfden dag werd een kruidschip, van Hellevoetsluis komende, en voor Gorkum bestemd, door de Dordrechtenaren aangehouden: welke maatregel, hoe raadzaam ook anders, nogthans in het gevreesde geval van terugkeering des vijands niet anders dan slechte gevolgen deed voorzien.

Reeds den volgenden dag, den eenëntwintig-

ften, was de ftaat van zaken zeer ten kwaden veranderd, zoo dat al vroeg in den morgen alle de Hollandfche vlaggen werden ingenomen. Er was namelijk in den nacht een brief uit Gorinchem van den Prefekt DE STASSART aan den Onder-Prefekt van Dordrecht aangekomen, bevattende eene vordering van tweemaalhonderd duizend Franken tot levensmiddelen voor de Vesting, welke uiterlijk voor den vierentwintigften geleverd en bij evenredige begrooting door de burgerij opgebragt moesten worden.

De omftandigheden, waarin de ftad zich op dit oogenblik bevond, zijnde van een der voorname middelen van verdediging, van gefchut geheel, en grootendeels ook van andere krijgsbehoeften ontbloot, en omringd door vijandige bezettingen van de naburige fteden, zoo als Geertruidenberg, de Willemftad, Hellevoetfluis en den Briel, die nog alle in handen der Franfchen waren, lieten geene keus in het beantwoorden van dien eisch over, en de hoop om daardoor, ten minften vooreerst, van een gevreesd bezoek verfchoond te blijven deed nog des te gereder het befluit nemen om op de best mogelijke wijze aan de gedane vordering, hoe zwaar ook, te voldoen; van welk befluit terftond berigt naar Gornichem werd overgezonden. Daar

M dit

dit nu dus de hoofdbemoeijing was, die de aandacht van het Bestuur en van de burgerij bezig hield, had men zich, zonder door andere zorgen voor het tegenwoordige zeer gekweld te worden, op het einde van dien dag te rust begeven, maar werd reeds te vijf uren in den morgen door hauwitsers en kanonkogels, die in de stad kwamen vliegen, verschrikkelijk gewekt. Al zeer vroeg, omstreeks twee uur, waren ongeveer vierhonderd man Douaniers en Brabanders, met eenen mortier en zesponder op Papendrecht aangekomen, en hadden, na het geschut op den Veerdam geplaatst te hebben, eene boot met eenige Douaniers overgezonden, om zich in stilte van de pont meester te maken. Deze ontdekt, en gevraagd zijnde naar het oogmerk van hunne overkomst, eischten, dat hun de pont zou worden overgegeven; doch men gaf hun ten antwoord, dat zulks niet mogt geschieden, voordat het Bestuur daartoe had last gegeven. Op dit antwoord volgde een snaphaanschoot uit de boot, en dadelijk begon het geschut op de stad te spelen. Dezelfde reden, die het 's daags te voren ongeraden had gemaakt om zich tegen de drukkende vordering van DE STASSART met wrevel te verzetten, ried ook thans zich, zonder laagheid of moedeloosheid, naar de omstandigheden te schikken,

en

en geenen weerſtand te beproeven, waar de krachten om denzelven vol te houden ontbraken. De Kommandant der Nationale Garde, de Heer M. BEELAERTS, ten gelukke bij de hand zijnde, had moeds genoeg om in eene boot naar Papendrecht overtevaren; wiens aankomst, nadat hij zich bekend had gemaakt, ten gevolge had, dat het ſchieten geſtaakt werd. Hij werd ſpoedig door eenige Leden van het Beſtuur gevolgd. Toen op de vraag naar het oogmerk van dien onverwachten aanval geantwoord was, dat men alleen kwam ter bewaring van de rust, en ter handhaving van de rijkswetten, werd er, bij wijze van overeenkomst, bepaald, dat de Franſchen niet dan met den dag in de ſtad zouden trekken; en hiervan werd 's morgens bij openbare afkondiging aan de burgerij kennis gegeven, welke tevens vermaand werd om de Oranjeteekens af te leggen, en zich ſtil en vreedzaam te gedragen. De Franſche vlag werd weder opgeſtoken, en alle burgers, die de wapens hadden opgevat, behalve die van de Nationale Garde, ontvingen bevel om heentegaan. Daarop trokken de Franſchen, zonder eenig geweld te plegen, in de ſtad, ſchaarden zich met hun geſchut op het plein voor het Raadhuis, en derzelver

Hoofden gingen naar binnen, waar de Leden van het Bestuur vergaderd waren.

De thans herhaald wordenee vordering van levensmiddelen voor Gornichem kon geene bevreemding of onrust baren, daar de vijand zich met eigene oogen kon overtuigen, dat men met allen ijver bezig was om daaraan te voldoen; echter werd dezelve nu nog door eene tweede vordering van geneesmiddelen verzwaard, welke zoo wel, als het voornoemde, binnen twee dagen moesten geleverd worden. Doch zoo veel te grooter was de ontsteltenis, toen men dit volk hoorde spreken van zekeren last, dien zij hadden uittevoeren, en waarvan de geheimhouding natuurlijker wijze een angstvallig verschiet opleverde; terwijl nogthans het Bestuur zijne waardigheid, en de Nationale Garde, met haren wakkeren Bevelhebber, steeds kloekmoedigheid in haar gedrag bleven behouden. Intusschen begonnen er reeds dien zelfden avond geruchten te loopen van aannaderende hulp uit Rotterdam, welke echter toen nog, en gedurende den volgenden nacht, geene merkelijke opschudding verwekten. Maar toen 's anderendaags in den voormiddag de meer bevestigde tijding inkwam van een aanzienlijk aantal gewapende manschappen, die uit Rotterdam in aantogt waren, geraakte al-

les

les op de been, en de schrik sloeg nu van de verheugde burgerij op de Franschen over, die, zonder zelfs de trom te roeren, in groote verwarring bijeen kwamen loopen. Derzelver Hoofden, zich naar het Raadhuis begevende, kwamen nu met geene onbeschofte vorderingen of geheimzinnige bedreigingen, maar met den kleinmoedigen voorslag van eenen ongehinderden aftogt, onder belofte, van nimmer weder de wapenen tegen de stad te zullen gebruiken. Zij voegden daarbij eene welverdiende, doch waarschijnlijk niet gemeende, en slechts door de vrees afgeperste lofspraak op het gedrag des Bestuurs, waardoor de rust zoo gelukkig bewaard was gebleven; ook maakten zij nu geen geheim meer van den tot hiertoe onbekenden last, welke, zoo zij zeiden, hierin bestond, dat zij, in gegeven omstandigheden, eenige, door hun genoemde, personen uit de stad moesten opligten en wegvoeren. Het gedane voorstel werd geredelijk aangenomen, en dus werd de stad, voor het tegenwoordige, onverwacht verlost van deze gevaarlijke gasten, die bij het uittrekken niet dan met moeite tegen de mishandeling van een verbitterd volk beveiligd werden. Het was reeds laat in den avond, eer de aangekondigde hulp uit Rotterdam aankwam, bestaande uit eenige honderd

vrijwilligers, die tot het boven gemelde volk van den Generaal SWEERTS DE LANDAS behoorden. Een gedeelte daarvan trok dadelijk op Papendrecht, om tot voorposten te dienen, terwijl de overigen bij de burgers werden ingelegerd. Dien zelfden nacht kwamen ook nog twee kanonneerboten aan, die tusſchen de ſtad en Papendrecht geplaatst werden.

Het weder uitſteken van de Hollandſche vlag toonde duidelijk genoeg, dat men alle gevaar voor een nieuw bezoek van dien aard achtte voor bij te zijn, en de geruchten, dat de Franſchen zich andermaal tot eenen aanval gereed maakten, ſchenen door de plegtige verzekering, bij den aftogt gedaan, ten vollen wederſproken te worden. Daarenboven had men, om hun allen ſchijnbaren grond daartoe afteſnijden, vóór de aangekomene hulp, aan derzelver Bevelhebber te Giesſendam ſchriftelijk te kennen gegeven, dat men gereed was om het geëischte grootendeels op den beſtemden dag te leveren, en met het overige allen ſpoed zoude maken; welk ſchrijven reeds verzonden was, toen een brief van gedachten Bevelhebber werd ontvangen, houdende, dat hij de bezorging van het gevorderde ten bepaalden tijde verwachtte, voor zoo verre als het zelve kon gereed zijn, en dat, na de bezorging daarvan, de ſtad niets had te vrezen. Maar Franſche

ſche trouw was in die tijden met ruim zoo veel regt, als Karthaagſche trouw ten tijde der Romeinen, reeds voorlang een ſpotwoord geworden, waarvan de gepastheid ook ditmaal ten vollen kwam te blijken. Op den zelfden dag, waarop de gevorderde voorraad geleverd zoude worden, zijnde Woensdag de vierentwintigſte, werd in den vroegen morgen een nieuwe en geduchte aanval tegen Dordrecht ondernomen. De manſchap, die te Papendrecht post had gevat, na eenigen weêrſtand met klein geweer geboden te hebben, waarin zij door de twee kanonneerboten, doch niet doelmatig genoeg, onderſteund werd, zag zich, na eenig verlies aan dooden en gekwetſten geleden te hebben, genoodzaakt op Alblasſerdam te wijken, waarop de vijand terſtond zijn geſchut aan het Veer tegen de ſtad plantede. In dit hagchelijke tijdſtip begon een der kanonneerbooten, na een kort gevecht, (om welke reden ſchijnt onzeker) aftedeinzen, en keerde langs de Oude Maas terug, Dordrecht verlatende; doch de andere vattede post regt tegen over het Veer, aan het Rietdijkſche Hoofd; en daarop begon van den kant des vijands een hevig vuur uit kanonnen en hauwitſers op de ſtad, 't welk ruim twee uren duurde, en door de Kanonneerboot aanhoudende beantwoord werd. In de ſtad, ſchoon door het Beſtuur de

noodige voorzorg werd gebruikt, door dadelijk met het eerfte kanonfchot alle de brandfpuiten in gereedheid te doen brengen en op derzelver posten te plaatfen, had echter de grootfte ontfteltenis en verwarring plaats, terwijl door eene menigte kogels en hauwitfers verfcheidene huizen zeer aanmerkelijk befchadigd werden; en beklagelijk zou het lot der ftad zijn geweest, ware het den vijand gelukt ditmaal dezelve te bemagtigen: doch juist het eigene oogenblik, waarin alle hoop op redding fcheen te moeten bezwijken, was, door de befchikking der Voorzienigheid, het oogenblik van hare verlosfing. De voorraad van kruid en lood was reeds zoo verre geheel verbruikt, dat in de Kanonneerboot, die fchier alleen de ftad verdedigde, het laatfte fchot op het kanon werd gezet, toen iemand, die de behandeling van hetzelve beter dan de overigen verftond, daarbij komende, verzocht, dat men hem het laden en rigten van het ftuk op het regte doel wilde overlaten. Dit toegeftaan zijnde, werd met de laatfte kardoes tevens een voorhanden zijnde koevoet in 't kanon geftopt, en hetzelve zoo wel beftuurd, dat door dit laatfte fchot zeven man van de vijanden te gelijk fneuvelden; 't welk dezen dermate met fchrik vervulde, dat zij, na een verlies van ongeveer

veer dertig man aan dooden en gekwetsten, overhaast de vlugt namen. Terstond na dezen aftogt trokken eenige vrijwillige Dortenaars en Rotterdammers, onder Bevel van eenen Rotterdamschen Luitenant, de rivier over, en maakten eene Fransche achterhoede van tien man gevangen, terwijl nog een ander, die zich door de vlugt zocht te redden, daarbij het leven verloor. De vijand zijnen aftogt voortzettende, begon men boven Papendrecht in den dijk verhakkingen te maken, en eene batterij aanteleggen, bij welke gelegenheid nog eenige Franschen, die hier en daar verborgen lagen, gevangen werden gemaakt. 's Anderendaags trokken de Vrijwilligers, met ongeveer twintig krijgsgevangenen, op Rotterdam terug. De Dortenaars, dus nu weder aan zich zelven overgelaten, verzuimden niet dadelijk de bestmogelijke voorzorgen te nemen, ten einde dergelijke bezoeken in 't vervolg voortekomen. Er werden meer vrijwillige burgers gewapend, te Papendrecht en langs het geheele eiland posten uitgezet, en door boden te paard geregelde kennisgeving onderhouden, waarbij de medewerking der boeren van uitstekenden dienst was. Nieuwe hulp, van buiten aankomende, sterkte den moed. Tusschen Donderdag en Vrijdag kwamen honderdentwintig Vrijwilligers uit Schiedam aan, die 's mor-

 gens

gens naar Papendrecht overſtaken om zich bij de Dordrechtſche burgers te voegen. Tevens werd men ook nog door de aankomst van eene kanonneerboot verblijd, en maakte zich meester van twee vaartuigen met geweeren, krijgsvoorraad en levensmiddelen, welke voor Gornichem beſtemd waren. Voorts werden er, gedurende twee dagen, in de ſtad en den omtrek eenige zich ſchuilhoudende Franſchen en verdachte perſonen in bewaring genomen; na welk alles men zich niet alleen genoegzaam veilig achtede, maar zelfs weldra moeds genoeg had om zelf den vijand in eene van zijne ſtelligen aantetasten, daar de Luitenant A. VYGH, op Maandag den negenentwintigſten, in den laten avond met een vrij ſterk getal vrijwillige ſchutters uittrok om eene vijandelijke batterij bij de Buitenſluis te overrompelen, wordende in de dorpen 's Gravendeel en Strijen met nog zestig Vrijwilligers vandaar verſterkt. Doch deze dappere manſchap vond bij hunne aankomst aan genoemde plaats reeds gedaan werk, zijnde die post denzelfden nacht door de boeren van Beijerland bij verrasſing ingenomen, welke daarbij veertig Franſchen krijgsgevangen gemaakt, en elf kanonnen buit gemaakt hadden. Desniettegenſtaande heeft Dordrecht nog weder op den laatſten dier maand van

nieuws

nieuws eenen geheel onverwachten en hevigen aanval der Franſchen moeten verduren: doch de vijand, na de bezetting van Papendrecht te hebben doen wijken, werd door de kanonneerboten en de batterij buiten de Rietdijkſche poort zoowel ontvangen, dat hij ſpoedig met een verlies van eenige dooden en gekwetſten genoodzaakt werd aftetrekken, en ſedert geene poging weder tegen die ſtad heeft durven wagen.

Ondertusſchen hadden die herhaalde aanvallen, ſchoon tegen Dordrecht meestal vruchteloos ondernomen, voor de dorpen, tusſchen die ſtad en Gornichem gelegen, noodlottige gevolgen gehad, en de inwoners van Giesſendam, Sliedrecht en Papendrecht hebben, bij het aan en aftrekken der Franſchen, door plondering, beroving en mishandeling, geweldig geleden: voornamelijk van de Douaniers; en wel bijzonder van die, welke aan de edelmoedigheid der Hollanderen het behoud van hun leven te danken, en het beste onthaal van dezelve genoten hadden. Thans roept ons de orde der zaken om, hoe zeer ook met weêrzin, van den gelukkigen uitſlag van zaken te Dordrecht tot de beſchrijving van de zoo veel te beklagelijker uitkomst te Woerden overtegaan.

Toen men in die ſtad op den achttienden van Slagt-

Slagtmaand vernomen had, wat er in den Haag, te Amſterdam en elders gaande was, en dat zelfs te Alphen de Oranjevlag reeds van den toren wapperde, waren ook daar de gemoederen in beweging geraakt; doch door de verzekering van den Maire, dat er den volgenden dag eene verandering in het Beſtuur zoude geſchieden, was de rust uitwendig bewaard gebleven. De beloofde verandering kwam inderdaad den volgenden dag tot ſtand, 't welk door een gejuich van *Oranjeboven* gevolgd werd. De Franſche Bevelhebber zich met zijne bezetting van ſlechts zestig man te zwak bevindende om dit tegentegaan, had zich den vorigen avond in ſtilte naar Utrecht begeven, om van daar verſterking te bekomen, en was den volgenden dag, te midden van de algemeene vreugde, met honderd vijf en twintig man terug gekomen, doch had zich vergenoegd met de vlag te doen wegnemen, de kloktouwen te laten afbranden, en verſcheidene noodwendigheden van de burgerij te vorderen, welke zonder tegenkanting werden opgebragt. Den volgenden dag was hij weder naar Utrecht vertrokken, met achterlating van een zeer gering getal manſchap, die niet beletten konde, dat het *Oranje boven* weder werd aangeheven.

Zoodanig was het te Woerden geſteld, toen

de

de Oranje-garde uit den Haag, deels met den Generaal DE JONGE in jaagschuiten, deels te voet, onder geleide van den Kolonel TULLINGH, met twee veldstukken, in den laten avond voor die stad aankwam. Onderweg was men door eenen Officier, die regtstreeks van Woerden kwam, onderrigt, dat de bezetting slechts bestond uit achtëntwintig man; dat de stad gemakkelijk omsingeld, en die manschap krijgsgevangen gemaakt kon worden. Of het raadzaam geweest ware deze aanwijzing te volgen, kunnen wij niet beoordeelen; doch de Generaal zond eenen krijgsman af met schriftelijke opeisching, dat de Bezetting terstond met wapenen en bagaadje de stad zoude ontruimen. Deze eerste opeisching werd afgewezen, doch na de tweede, waarbij men tevens met het geschut op de Leijdsche poort aanrukte, kreeg de vrees bij de bezetting dermate de overhand, dat zij in overijlde vlugt de stad verliet, en zich naar het hoofdkwartier van den Franschen Generaal begaf. Het Hollandsche krijgsvolk trok tusschen negen en tien uren de stad in, en werd met vreugdegejuich door de inwoners ontvangen.

Dan, helaas! deze vreugde was van korten duur, en den volgenden morgen was de stad reeds weder in handen der Franschen. Het zij, dat voorafgaande vermoeijenissen en de tegenwoor-

woordige vreugde over de zoo wel gelukte onderneming het bezef van gevaar geheel verdoofd hadden, het zij de onwaarſchijnlijkheid, dat de ſtad, den vorigen avond laat pas verlaten zijnde, nog voor het aanbreken van het volgende daglicht de terugkomst van den vijand te vrezen had, de aandacht had afgetrokken van den geheel weêrlozen ſtaat, waarin die anders wel verſterkte plaats zich op dit tijdſtip bevond, de uitkomst heeft maar al te duidelijk geleerd, dat men niet genoeg op zijne hoede is geweest tegen den onverwachten aanval, welke voor de burgerij zulke jammerlijke gevolgen gehad heeft. Het krijgsvolk, na een goed onthaal van de burgers genoten te hebben, had zich meerendeels onbezorgd tot de rust begeven, waaruit zij het eerst door het ſchieten van den aanvallenden vijand gewekt werden. Vierentwintig man, die, met een enkel veldſtuk, onder bevel van den Lieutenant MIRANDOLLE, het Fort Oranje bewaarden, zagen zich weldra genoodzaakt de vlugt naar de ſtad te nemen. Dezen met hunne overige ſpitsbroeders, welke zoo ſpoedig doenlijk bijeen verzameld werden, vatteden post op den wal tusſchen de Utrechtſche en Leijdſche poorten, waar zij inderdaad blijken van dapperheid gaven, die eenen gelukkiger uitſlag ſchenen te ver-

verdienen. Dan wat kon dapperheid hier baten, daar, volgens de getuigenis van eenen der Officieren, de ſtad zelve in zulk eenen weerlozen ſtaat was, dat de poorten zelfs niet behoorlijk konden geſloten, noch de bruggen opgehaald worden. Het duurde dan ook niet lang, of de dappere ſtrijders werden zoo wel van binnen als van buiten met kogels begroet; zoodat, de vijand reeds binnen de muren zijnde, verdere weêrſtand tegen overmagt nutteloos was geworden, en er geen ander middel overſchoot, dan zich door eene overhaaste vlugt, zoo mogelijk, tegen de woede van getergde wraakzucht te beveiligen. Zommigen gelukte dit, doch anderen vielen in 's vijands handen. Onder deze laatſten was de Kolonel TULLINGH, die, na verſcheidene ſteken met degen en bajonet ontvangen te hebben, onder woeste mishandelingen naar Utrecht geſleept, en bebloed en gebonden voor den Secretaris der Preſektuur ter verantwoording geſteld werd, zijnde verder als krijgsgevangen naar Frankrijk vervoerd, vanwaar hij eerst na den val van Bonaparte terug is gekomen.

Van nu af nam het plegen van ſchier alle gruwelen tevens, welke immer eene ſtad, ſtormenderhand ingenomen zijnde, geleden heeft, eenen aanvang: dit alleen, dat de ſtad zelve

niet

niet in de asfche is gelegd, heeft aan de voltooijing van hare ellende ontbroken. Het openslaan en openfchieten van deuren en venfters, het plunderen en rooven van alles wat voor de hand of verborgen was, mogen kleinigheden genoemd worden bij de barbaarfche mishandelingen en moorden, welke, zonder eerwaardige grijsheid of onnozele kindschheid, ja zelfs zonder zwangere en barende vrouwen te ontzien, alomme door de ftad gepleegd werden. De lezer verge van ons niet een uitvoerig tafereel te malen, met alle de bijzonderheden, die bij deze onmenfchelijke woede hebben plaats gehad, en waarvan de eerbaarheid zelfs verbieden zoude fommige te befchrijven. Het zij dus genoeg te zeggen, dat, 't geen zelden gebeurt, het gerucht, in de eerfte oogenblikken van den algemeenen fchrik verfpreid, door de zaak zelve naderhand bevonden is overtroffen te worden; en dat het verhaal der ijslijkheden, in vorige dagen door de Franfchen in ons vaderland, bijzonder te Bodegraven en Zwammerdam gepleegd, 't welk bij verloop van tijd, uit eerbied voor de menfchelijkheid, bij velen reeds geacht werd geen geloof te verdienen, door dit bedrijf binnen Woerden zijne volle geloofwaardigheid heeft wedergekregen. Het overige van dit affchuwelijke tooneel

neel laat zig genoeg opmaken, uit de echte lijst, die daarvan voorhanden is, en waaruit blijkt, dat vierentwintig inwoners van deze kleine ſtad dadelijk op eene barbaarſche wijze zijn vermoord geworden, en omtrent vijftig anderen, de een ligtere, de ander zwaarder wonden, sommigen verſcheidene tevens, bekomen hebben, waarvan eenige gevaarlijk en zelfs dodelijk waren (*). Het ſchijnt, dat deze, met zoo vele gruwelen vergezeld gaande, terugkomst der Franſchen in Woerden niet anders dan eene vloekwaardige wraakneming ten doel had gehad, daar zij reeds drie dagen later, na hunnen bloedigen roof met geſtolen wagens en paarden vervoerd te hebben, 's nachts in ſtilte de ſtad weder verlieten, wier kortſtondig bezit dus voor een langduriger verblijf in dit land hun van geenerhande nut is geweest.

De beklagenswaardige toeſtand der ongelukkige Woerdenaren kon niet misſen algemeen de gemoederen eener Natie, die zich door alle tijden heen den lof van menschlievendheid waardig heeft gemaakt, tot werkzaam medelijden te bewegen. De ſtad Leijden, die omtrent zeven jaren vroeger, bij den verſchrikkelijkſten ramp, door het ſpringen van een ſchip met kruid geleden, de liefdadigſte on-

(*) Zie Aant. en Bijl. N°. 25.

onderſteuning had ondervonden, ging voor met edelmoedige liefdegiften, die binnen kort de aanzienlijke zom van omtrent zeven duizend gulden beliepen, van hare burgerij intezamelen; welk voorbeeld ſpoedig door andere voorname ſteden, bijzondere perſonen en genootſchappen, gevolgd werd; onder welke edelmoedige gevers Zijne Koninklijke Hoogheid, onze thans geëerbiedigde Souvereine Vorst niet moet vergeten worden.

De tijding van deze ontzettende gebeurtenis, die weldra wijd en zijd werd verſpreid, baarde, gelijk ligt te denken is, groote mismoedigheid; en andere ontrustende omſtandigheden, welke zich hierbij voegden, bragten te wege, dat de laatſte dagen der week, waarin de Omwenteling haren aanvang had genomen, in de voornaamſte ſteden van Holland in kommervolle ongerustheid werden doorgebragt. Het Algemeene Beſtuur in den Haag, en deszelfs Kommisſarisſen Generaal te Amſterdam, levendig bezeffende de noodlottige gevolgen, welke van toenemende moedeloosheid, en daaruit te vrezen mistrouwen op het Beſtuur te wachten waren, verzuimden niet om met bedaarde ſtandvastigheid alle middelen aantegrijpen, welke maar eenigzins konden ſtrekken om de neerſlagtige gemoederen optebeuren, en gaven tevens door hunne beſluiten duidelijk te kennen, dat zij,

on-

ondanks de hagchelijke omſtandigheden, niet ſchroomden het begonnen werk verder te voltooijen. Gunſtige tijdingen, nu eens van nabijzijnde hulp van buiten, dan eens van het ontruimen van vestingen door de Franſchen, werden met den meesten ſpoed bekend gemaakt, welke nogthans bij de uitkomst wel eens bevonden werden te voorbarig geweest te zijn. In 's Gravenhage, waar bijzonder de ongerustheid en het mistrouwen, vooral na het vertrek van eenige Heeren naar Engeland, meer en meer toenamen, deed de verſchijning van den Heer CHARLES GRANT, eenen Engelschman, die alleen ter oorzake van handelzaken was overgekomen, op Vrijdag den zesëntwintigſten, eene zeer goede uitwerking (*). Deze bragt vooreerst bericht, niet alleen van de ongemeene vreugde, welke de aankomst van de Heeren FAGEL en PERPONCHER in Engeland had veroorzaakt, maar ook van de werkelijke toebereidſelen, die reeds gemaakt waren om de Hollanders in hunne onderneming krachtdadig te onderſteunen; en vervolgens vernomen hebbende, dat het in de tegenwoordige oogenblikken als een hoogstwenſchelijk, ja bijna zeker werkend middel beſchouwd werd, zoo een Engelschman, in het krijgsgewaad van zijn Land, zich in 't openbaar kwam

(*) Zie Aant. en Bijl. N°. 26.

kwam vertoonen, gaf hij dadelijk te kennen in staat, en tevens bereidwillig te zijn om dien wensch te vervullen, vermids hij als Britsche Vrijwilliger zoodanig gewaad bij zich had. Onbeschrijflijk was de vreugde over deze ontdekking, en onze Engelsche koopman, zich terstond daarop in het krijgsgewaad gestoken hebbende, vertoonde zich overal door den Haag, als een Officier van Zijne Brittanische Majesteit, onder het luidruchtigste gejuich der verheugde Hagenaren. Op verzoek van den Heer HOGENDORP ging hij nog dien zelfden dag, in het zelfde gewaad, naar Rotterdam, waar hij eenen brief van welgemelden Heer aan den Generaal DE LANDAS overbragt. Hier verwekte deszelfs verschijning nog des te grooter vreugde, doordat juist op dien dag de Afkondiging van het Algemeene Bestuur openlijk aan het Volk voorgelezen, en dus de Omwenteling ook hier tot volkomenheid gebragt was; waarbij de Vice-Admiraal KIKKERT tevens, in eene regt Oud-Hollandsche taal, zijne Vaderlandsche gevoelens openlijk aan den dag had gelegd: van welk een en ander, gelijk mede van 't gene daar voorafgegaan was, wij beneden eenige breedere melding zullen maken.

Te Amsterdam had het gevaar van den nabij zijnde vijand zich in die zelfde week reeds

in uitwerkſelen vertoond, daar de Douaniers en Franſche ſoldaten, die tusſchen deze ſtad en Utrecht aan de Vecht hadden post gevat, en aldaar vele geweldenarijen pleegden, 's nachts in het huis van den Notaris STRUIK VAN BERGEN, aan de Diemerbrug, waren ingedrongen, met oogmerk om denzelven opteligten, welk gevaar deze door zijne afwezigheid ontkwam, terwijl de geweldenaars, die het huis wilden plonderen, door de Kozakken, welke buiten de Muiderpoort lagen, op de vlugt werden gedreven; die echter naderhand twee der vrijwillige ruiters, welke aan de Diemerbrug de wacht hielden, onverhoeds opligteden en wegvoerden, doch door den Generaal MOLITOR gelast werden om dezelven weder te ontſlaan. Thans nam de ongerustheid, ſedert het gebeurde te Woerden, meer en meer toe; zoo door de gansch onguntige tijdingen uit Leijden, waar het gerucht, dat de Franſchen derwaards en op den Haag in aantogt waren, zulk eenen ſchrik had verſpreid, dat zommigen reeds begonnen te ſpreken van het hoofd in den ſchoot te leggen, en ſchikkingen met den Generaal MOLITOR te beproeven; als ook door ingekomen berigten, die niet van grond ontbloot ſchenen te zijn, dat door dien Generaal werkelijk toebereidzelen tot eenen aanval op Amſterdam werden gemaakt.

maakt. Dit alles kon voor de hier achtergebleven Franſchen niet verborgen blijven, die dan ook in hunne houding en gedrag reeds meer ſtoutheid dan voorheen vertoonden, waartegen het hoognoodig was middelen van voorziening te gebruiken. Heeren Kommisſarisſen Generaal gingen dus vooreerst rustig voort met het werk der Omwenteling verder te voltooijen, gelastende onderen anderen, dat in alle ſtukken, waarin tot dus verre ter bekrachtiging de woorden, IN NAAM DES KEIZERS, gebruikt waren, voortaan de woorden, IN NAAM VAN DEN SOUVEREIN, zouden gebezigd worden; en vermids door de waakzaamheid der Politie en des Generaals KRAIJENHOFF zeer verdachte bijeenkomſten en zamenrottingen onder de Franſchen ontdekt waren geworden, lieten zij alle de Franſchen, welke in de ſtad werden aangetroffen, alleen veiligheidshalven, in bewaring nemen, terwijl tevens de Generaal KRAIJENHOFF gelast werd alle ſoort van wapentuig te laten opnemen, en des noods opteëiſchen. Aanbiedingen van hulp, zoo van overal elders, als bijzonder ook van den kant der Joden gedaan, gaven hun hierbij genoegzame zekerheid, dat het hun, in geval van tegenwoordig zijnde gevaar, aan handen ter verdediging niet zoude ontbreken. Dan naauwelijks

wa-

waren deze ſchikkingen beraamd, of 'er kwamen van nieuws uit Leijden te middernacht de ſchrikbarendſte tijdingen, dat de Franſchen dadelijk zich gereed maakten om op die ſtad aantetrekken, 't welk ten gevolge had, dat het gevoelen der kleinmoedigen aldaar, die geraden hadden om zich op de best mogelijke wijze met den vijand te verdragen, van oogenblik tot oogenblik meer veld won. Dit, en de van Utrecht tevens ingekomen nadere bevestiging van de vijandige oogmerken des Franſchen Generaals maakten den toeſtand van Amſterdam, en bijzonder ook der Kommisſarisſen Generaal, ten hoogſten zorgelijk. De Heer KEMPER had vrouw en kinderen, en, met één woord, alles wat hem in dit leven meest dierbaar was, te Leijden achtergelaten: alles drong zich daar aan zijn huis te zamen, om zekere tijding van den toeſtand der zaken te bekomen, en men beſchouwde het vertrekken of blijven van zijn huisgezin als het zekerſte teeken, waaruit zich het lot van Leijden liet voorſpellen. Daar hij dus van dien kant op het ernſtigſte gedrongen werd om de ware toedragt van zaken te openbaren, zal het niemand, die de geringſte kennis van het menſchelijke hart heeft, bevreemden kunnen, dat de man, die zulke ſprekende blijken van waren moed en vurige vaderlandsliefde gegeven

 had,

had, thans in een oogenblik van wankelmoedigheid, op het punt ſtond, om den zijnen het vertrek uit Leijden aanteraden, 't welk de wanhoop van de burgerij dier ſtad zou hebben voltooid: dan het gevoel van ſpijt, dat daardoor de goede zaak misſchien in het zelfde oogenblik te loor zoude gaan, waarin zij bijna hare volkomenheid had bereikt, als mede de bedenking, dat zulk een raad aan de zijnen gegeven hem zoude beletten, om den Beſtuurderen van Leijden door zijn antwoord een hart onder den riem te ſteken, gaven ſterkte aan het zwakke hart, en nu moest het voortdurende verblijf van 's Hoogleeraars huisgezin dienen ter bevestiging van den brief, die tevens ter aanmoediging aan het Beſtuur dier ſtad werd geſchreven. Doch nu was het ook hooge tijd om niet ſlechts door bemoedigende raadgevingen, maar te gelijk door krachtdadige middelen de gevreesde gevolgen dier bekommering, zoo veel mogelijk, voortekomen.

Nadat dan de Heer SCHOLTEN, die even ſtandvastig als zijn Ambtgenoot op den goeden uitſlag der zaak bleef vertrouwen, door den Heer KEMPER verzocht was om voor eenen enkelen dag de geheele regeling van zaken te Amſterdam op zich te nemen, begaf laatstgenoemde zich dadelijk, 's morgens te drie uren,

naar

naar den Majoor MARKLAY, aan wien hij zijne brieven uit den Haag en Leijden mededeelde. Ook deze werd ras overtuigd van de noodzakelijkheid om de gevolgen dier beginſelen van moedeloosheid voortekomen; doch hoewel de Heer KEMPER hem aanbood om zich zelven aan het hoofd te ſtellen van zoo veele Kozakken, als dezelve ter zijner beſchikking zoude willen medegeven, werd daardoor bij den krijgsman de zwarigheid niet overwonnen, die zich opdeed om Kozakken over Alphen naar Leijden te zenden, langs eenen weg, die gemakkelijk door een paar veldſtukken beveiligd kon worden tegen eene ruiterij, die geen geſchut met zich voerde. Eindelijk echter kwam men zoo verre overeen, dat de Majoor aannam vijftig man van zijn volk aan den Heer KEMPER medetegeven, mits dat deze zich verbond om in de eerſte plaats te beproeven di emanſchap over Halfweg-Haarlem te voeren, en voorts, bij het onverhoopte mislukken van die poging, niets met dezelve te doen, voordat men nadere afſpraak zoude hebben gemaakt, terwijl intusſchen de renboden, die reeds door den Kommisſaris Generaal naar den kant van Bodegraven afgezonden waren, konden zijn teruggekomen. Ten gevolge van deze overeenkomst begaf zich dan ook de Heer KEMPER,

met den Heer ROM, die twee dagen vroeger het verdrag met de Bezetting der Serkte op Halfweg getroffen had, derwaarts op weg, terwijl intusſchen de Kozakken zich tot den togt gereed maakten: dan, gelijk men reden had om te vrezen, het aanzoek bij den Bevelhebber van die Sterkte was geheel vruchteloos, en deze weigerde volſtrektelijk eenig krijgsvolk, vóór den tijd bij het verdrag bepaald, doortelaten, terwijl eene welbezette batterij met vierentwintig-ponders, die den Haarlemmer weg beſtreek, niet toeliet om aan vermeestering door geweld te denken. Er bleef dus nu geene andere keus over, dan om of de zaken te Leijden en in den Haag aan haar eigen beloop over te laten, of den togt over Alphen te beproeven; en daar thans ook de Majoor MARKLAY, door het herlezen der berigten, dit laatſte meer en meer als noodzakelijk beſchouwde, werden de gevraagde Kozakken door hem toegeſtaan. Doch terwijl de Heer KEMPER zich gereed maakte om met dezelve de reis naar Leijden aantenemen, werd door de teruggekomen renboden de zekere tijding aangebragt, dat van de Franſche bezetting te Woerden geen gevaar voor Leijden te vrezen was, en althans de togt over Alphen naar Leijden zonder eenig gevaar ondernomen konde worden.

Daar

Daar dus door deze gunſtige berigten alle zwarigheid verdwenen was om een vijftigtal Kozakken naar Zuid-Holland aftezenden, waar derzelver komst, als een bewijs van nabij zijnde hulp van den kant der verbondene Mogendheden, vurig verlangd werd, werd tevens de perſoonlijke tegenwoordigheid van den Heer KEMPER daarbij nu min noodzakelijk geoordeeld, en het geleiden van dit krijgsvolk opgedragen aan den Heer ROM, aan wien mede de thans ingekomen tijdingen van het naderen der Bondgenoten, ter bezorging aan het Algemeene Beſtuur in den Haag, werden medegegeven.

Ondertusſchen hadden deze inderdaad zorgelijke omſtandigheden en de buitengewone maatregelen van veiligheid, welke, als een gevolg daarvan, genomen werden, voor eenen korten tijd eene vrij algemeene en groote neerſlagtigheid onder de burgerij van Amſterdam veroorzaakt, waarvan, vooral des Zaturdags, de teekens op veler gelaat duidelijk te zien waren, daar de poorten geſloten bleven, de trom tot werving van gewapend volk op dien dag geroerd werd, en de geruchten, dat te Utrecht de paarden reeds voor de kanonnen geſpannen, en ſchepen geprest waren om het Franſche krijgsvolk tegen deze ſtad aantevoeren, als zeker werden aangenomen. Wat kon in deze

kom-

kommerlijke omstandigheden de zuchtende harten meer vertroosten dan de bekendmaking van eenen brief, door Zijne Koninklijke Hoogheid, den Heere Prinse van Oranje, eigenhandig aan den Heer HOGENDORP geschreven, en in den nacht tusschen Vrijdag en Zaturdag in 's Gravenhage aangekomen? In dezen brief betuigde Zijne Koninklijke Hoogheid zijne blijdschap over het gebeurde in Holland, keurde alzins goed de maatregelen aanvankelijk genomen, en gaf tevens de stelligste verzekering van de nabij zijnde hulp, die uit Engeland stond aantekomen, en van Hoogstdeszelfs voornemen om binnen weinige dagen in persoon herwaarts overtekomen. (*)

Het bleek nu ook weldra, dat de vrees voor eenen aanval uit Utrecht ongegrond was geweest, daar men reeds den volgenden Zondagavond zekere berigten ontving, dat Utrecht zelf, 's nacht te voren, door MOLITOR was verlaten. Dan voordat wij de verlossing van Utrecht, met de omstandigheden, die dezelve voorafgingen, te boek stellen, vordert de tijdsorde, dat wij den voortgang der Omwenteling, zoo te Rotterdam, als in andere plaatsen van Holland, waarvan be-

(*) Zie Aant. en Bijl. N°. 27.

berigten, zijn uitgegeven, kortelijk vermelden.

Te Rotterdam was reeds den dertienden van deze maand der Omwenteling, toen de Gens d'armes vertrokken waren, en bij de overige Franschen duidelijke blijken van vrees werd bespeurd, met het verkopen en dragen van Oranjelint een aanvang gemaakt, 't welk echter terstond door den Franschen Kommissaris der Politie krachtdadig werd gestuit. De Hollandsche Tooneelspeler ROSENVELD, die met een Oranjekleurig lint dien avond op het Tooneel verscheen, werd 's nachts van zijn bed opgeligt, en gevangelijk naar Breda gevoerd. Dan de ontrustende tijdingen, welke in de volgende week van elders inkwamen, en de steeds toenemende doortogt van rijdtuigen met vrouwen en goederen, veroorzaakten ook hier spoedig het lang gewenschte vertrek der Fransche beambten en Douaniers, die den volgenden Donderdag alle de stad verlieten. Nu rees de vreugde der burgerij ten top; de Oranjelinten en kokarden kwamen wijd en zijd voor den dag, en scharen volks van de lagere klassen liepen zingende en dansende door de stad. Ter voorkoming van ongeregeldheden, liet de Heer Maire, C. J. BLANKENHEIM, die met zijne Bijzitteren op het Stadshuis bleef, eenige burgers bij zich

zich roepen, welke hij verzocht tot bewaring van de rust behulpzaam te zijn. Door deze, en meer andere, welke zich daarbij voegden, en die gezamenlijk ten ſpoedigſten van de noodige wapenen voorzien werden, werd het heilzame oogmerk volkomen bereikt; zoodat, niet tegenſtaande de woeste vreugde van ſommigen uit het gemeen, de geweldddadigheden, die men vreesde, zich bepaalden tot het afrukken of ſchenden van eenige Franſchen wapenborden, en het omverhalen van twee huisjes van het oktrooi. Op Vrijdag, den negentienden, werd een geregeld Tusſchen-Beſtuur uit de aanzienlijkſten en deftigſten der ſtad aangeſteld, waarvan bij openbare afkondiging, door den Voorzitter van dat Beſtuur, den Heer J. T. VAN HOGENDORP, aan de juichende Burgerij kennis werd gegeven. (*) Nu werd ook de Hollandſche vlag, die van de ſchepen reeds wapperde, van den Dom der groote Kerk en van andere openbare gebouwen opgehaald. Vervolgens werd de Bezoldigde Garde, nog in den eed van NAPOLEON ſtaande, afgedankt, van welke velen dadelijk den eed aan den Prins van Oranje afleiden.

Dus was hier in de eerſte dagen na het vertrek

(*) Zie Aant. en Bijl. N°. 28.

trek der Franſchen, door de goede voorzorg van het Oude en Nieuwe Beſtuur, en de waakzaamheid der Burgerij, alles zonder het plegen van geweldenarijen afgelopen; doch na de aankomst van den Generaal SWEERTS DE LANDAS, waarvan wij boven geſproken hebben, ontſtond 'er, door een misverſtand, eene vrij hevige opſchudding, welke ligtelijk ongelukkige gevolgen had kunnen na zich ſlepen. De Generaal had namelijk het uitrusten van eenige kanoneerboten bevolen, om op de Maas gebruikt te worden. De Heer HENDRIKSEN, Koopvaardij-Kapitein, bood zich aan om over een derzelve het bevel te voeren, en daarmede een ontwerp, door hem zelven beraamd, uittevoeren, hierin beſtaande, om het Spuij met zinkſchepen te ſtoppen, en daardoor de talrijke ſcheepsmagt van Hellevoetſluis te beletten, om door hetzelve de Maas of de Merwe optevaren, en eenen aanval op Rotterdam, Schiedam, Vlaardingen, Maasſluis en Dordrecht te ondernemen. Dit ontwerp werd goedgekeurd, en de Heer HENDRIKSEN door den Generaal tot de uitvoering daarvan gevolmagtigd. Deze bezig zijnde met de ſchepen daartoe te presſen, vond in een derzelven eenige kisten en koffers van eenen Kommisſaris der Politie uit Leijden, 't welk hij, na eenigen tegenſtand, in beſlag nam.

Dit

Dit vaartuig werd naar de Hooikade gevoerd, en eene wacht van burgers daarbij geplaatst, opdat de koffers daaruit konden gehaald, en het schip met ballast gevuld kon worden. Intusschen werden er pogingen gedaan om die koffers heimelijk wegtenemen, waardoor de wacht, die zich hier tegen verzettede, op het vermoeden viel, dat 'er Douaniers in het schip verborgen waren, om de stad te verrassen. Het gerucht hiervan verspreidde zich ijlings door de stad, 'er werd alarm geslagen, alles kwam op de been, en de gemeente was tot geen bedaren te brengen, hoe zeer de Heeren HENDRIKSEN, HOEK, MAAS en KOLF alle moeite aanwendden om dit ongegronde vermoeden weg te nemen. De Heer MAAS, eenen groenen rok aan hebbende, werd voor een' Douanier aangezien, geweldig mishandeld, en geraakte zelfs in levensgevaar; de Heer KOLF werd met eene roestige bajonet door den arm gestoken. De voorname aanleiding tot dat vermoeden was het ontdekken van eene geheime verstandhouding met den vijand, welke echter geene andere gevolgen had, dan dat sommige verdachte personen, zoo wel Hollanders, als Franschen, in bewaring genomen werden. Ook maakte men zich meester van eenige Fransche goederen, terwijl nogthans eenige kisten met geld, die

door

door den Kapitein HENDRIKSEN aangehouden waren, men weet niet hoe, weder aan de Franschen werden toegezonden, welke naderhand in handen der Kozakken zijn gevallen.

Na deze voorafgaande gebeurtenisſen, waaruit men ziet, dat het Stedelijke Tusſchen-Beſtuur zich vooreerst nog tot het bewaren van de rust, en het zorgen voor de veiligheid had bepaald, werd op den zesëntwintigſten de Haagſche Afkondiging van het Algemeene Beſtuur door openbare aflezing bekend gemaakt; waardoor nu ook deze aanzienlijke ſtad van Holland hare gedwongene en onnatuurlijke betrekking met den Franſchen Keizer volkomen verbrak, en Zijne Koninklijke Hoogheid den Prins van Oranje als het Hoofd van Nederlands Beſtuur erkende. De Vice-Admiraal A. KIKKERT, aan wien door het Algemeene Beſtuur het Opperbevel van de verdediging der Maas was opgedragen, aanvaardde dien zelfden dag deze zijne waardigheid door eene openlijke Afkondiging, welke zoo ten aanzien van taal, als van gevoelens, in den geest onzer aloude Zeehelden was geſteld, en den Nederlander den roem, door zijne Voorvaderen behaald, op het levendigſte herinnerde. „ In dit gewigtige oogenblik (dus „ ſprak de moedige Vlootvoogd) moeten alle „ Nederlanders, op alle punten, in alle be-

„ trekkingen, een ieder daar hij te huis hoort, „ zich ſcharen om het Algemeen Beſtuur der „ Vereenigde Nederlanden, dat in naam van „ Zijne Doorluchtige Hoogheid, DEN PRINS „ VAN ORANJE, ons oproept, om ons dier- „ baar Vaderland te helpen redden. Mijne keus „ is niet twijfelachtig: ik zweer den Franſchen „ Keizer voor eeuwig af. Ik aanvaard den mij „ opgedragen post van Opper-kommandant der „ Defenſie van de Maas. Snelt nu aan ter „ mijner hulpe, gij allen, die nog werkelijk „ in dienst van Frankrijk, gij allen, die be- „ kwaam of genegen zijt om u onder onzen „ herſtelden waterſtandaard te vereenigen. De „ zeelieden zullen hunne ſoldij genieten. Zij „ verbinden zich proviſioneel voor ſlechts twee „ maanden. Eene volle maand ſoldij zal voor- „ uit betaald worden. Iederen bodem zal ik „ van bedrevene Officieren voorzien. Voldoet „ dan met mij aan uwen zoo lang gevoeden „ wensch: verlaat de Franſche vlag, die een „ afgrijzen van geheel Europa is. De bezem „ weer op den mast! en de wateren ſchoon „ geveegd van de aanhangelingen van onzen „ Veroveraar, die in de razernij zijner heete „ verbeelding, zich onoverwinnelijk wanende, „ zijn gebied tot aan de grenzen der aarde „ zocht uittebreiden! Herſtelt de glorie van

„ HOL-

„ HOLLANDS VLAG, weleer onverwinnelijk, „ weleer geëerbiedigd, maar sedert, door de „ heiligschendende handen onzer verdrukkers, „ met schande bezoedeld en aan flarden ge- „ scheurd. Wij strijden nu niet meer voor ee- „ nen dwingeland, die ons uitputtede, die alle „ onze pogingen, die het bloed onzer jonge- „ lingschap schatbaar maakte aan zijne heersch- „ zucht, en die zoo veele jaren lang een spel „ maakte van den vernielendsten oorlog: neen! „ wij strijden voor ons eigen Vaderland, voor „ onze ouders, voor onze vrouwen, onze kin- „ deren en onze bezittingen. Deze zaak is wet- „ tig, is heilig: DE ZAAK VAN HET VA- „ DERLAND IS DE ZAAK VAN GOD! Snelt „ aan ter mijner hulpe! overwinning en glorie „ wachten ons! VADERLAND en ORANJE „ is onze leuze: in de schitterendste tijdperken „ onzer geschiedenis was zij altijd het teeken „ der zegepraal, en zal het weder zijn. Acht- „ tien jaren verdrukking hebben ons nog niet „ doen ontaarden: het Hollandsche bloed kan „ niet verbasteren; het ontvlamt weder tot „ moed; het haakt weder naar den strijd en „ nieuwe lauweren. Snelt dan ter mijner hul- „ pe, en komt u onverwijld aangeven aan het „ kantoor van wapening voor geheel het Zee- „ departement van Rotterdam!"

Andere voorname Hollandsche steden hadden ook reeds al vroeger, omtrent hare Besturen, nieuwe schikkingen, overeenkomstig de tijdsomstandigheden, gemaakt. Dus was te Gouda reeds den achttienden dezer maand, na dat de Maire der Stad, de Heer J. E. LIGTVOET VAN LEEUWEN, de Burgerij tot voortdurende bewaring van rust en orde had vermaand, een viertal Leden van het oude Stadsbestuur, uit de laatste tijden van het Stadhouderschap, opgeroepen en verzocht om een Tusschen-Bestuur uittemaken, en in alles te voorzien, tot dat eene nieuwe orde van zaken nader gevestigd zoude zijn; welke Heeren ook dadelijk de waarneming van zaken hadden op zich genomen: zijnde daarbij de rust der Stad volkomen bewaard gebleven. Ook te Haarlem had genoegzaam gelijktijdig eene dergelijke verandering van Bestuur plaats gehad. Na dat de Onder-Prefekt van dat Arrondissement aan den Maire der Stad kennis gegeven had, dat hij de werkzaamheden van zijnen post zoude staken, had ook deze, benevens zijne Bijzitteren, van het gezag, dus verre door hun geoefend, afstand gedaan: waarna door den Bevelhebber der stedelijke Rustbewaarders, vereenigd met de Hoofden der gewapende Burgermagt, een getal van zestien der aanzienlijkste personen tot Leden

van

van een Tusschen-Bestuur waren benoemd, welke dien last gewillig op zich nemende, tot hunnen Voorzitter benoemden den Heer DAVID HOEUFT, en tot Geheimschrijver den Heer JAKOB SCHOLTING: van welk een en ander bij openbare Afkondiging, op den negentienden dezer maand, aan de Burgerij werd kennis gegeven. Edam was nog eenen stap verder gegaan, en had op denzelfden negentienden van Slagtmaand de Afkondiging, door den Graaf VAN LIMBURG STIRUM, als Gouverneur van den Haag, gedaan, openlijk en met vele plegtigheid, bekend gemaakt. Zoo hier, als in de voormelde Steden, en door geheel Holland, zag men sedert de Hollandsche vlaggen van de torens waaijen, en de ingezetenen met Oranjeteekenen versierd.

Deze gelukkige voortgang der Omwenteling, gepaard met de bekomen verzekering, dat eene aanzienlijke magt van Russisch krijgsvolk, van geschut voorzien, onder het opperbevel van den Prins NARISCHKIN, reeds tot Amersfoort genaderd was, en vandaar op Amsterdam stond te trekken, boezemde het Algemeene Bestuur in 's Gravenhage zoo veel vertrouwen in, dat hetzelve, bij openbare Afkondiging van den zesentwintigsten zijn besluit te kennen gaf, om den oorlog tegen de Franschen

voortaan niet flechts verwerender, maar ook aanvallender wijze te voeren, en zijne krachten, gevoegd bij de reeds aangekomen en ieder uur verder verwacht wordende krijgsmagt der Bondgenooten, op één punt rigtende, te water en te lande op Gorinchem te trekken, ten einde den vijand over de rivieren te verdrijven, of aftefnijden en gevangen te nemen (*). Deze fiere houding fchijnt echter voornamelijk ten doel gehad te hebben, de ingezetenen te bemoedigen en den vijand een blijk van onverfaagdheid van onzen kant te geven; want op dat pas waren de krachten zekerlijk in 't geheel niet toereikende om met meestal ongeoefende vrijwilligers eenen afgerigten vijand uit zijne fterke ftellingen te verjagen.

Vaster grond van vertrouwen gaf de verlating van Utrecht, en andere deels gelijktijdige, deels fpoedig daarop gevolgde gebeurtenisfen, op het einde dezer maand voorgevallen; gebeurtenisfen, waarvan het verhaal nog tot deze eerste Afdeeling van ons werk behoort.

De ftad Utrecht was, zoo als wij reeds vroeger verhaald hebben, door den Generaal MOLITOR tot zijn Hoofdkwartier gekozen, waar al het krijgsvolk, 't welk ter zijne befchikking ftond, bijeen werd verzameld, en waaruit van

(*) Zie Aant. en Bijl. N°. 29.

van tijd tot tijd gedeelten ter bezetting van de naburige plaatsen werden afgezonden.

Deze krijgsmagt, zamengesteld uit zoogenaamde *Etrangers*, of vreemde krijgsknechten, meerendeels Duitschers, die krijgsgevangen gemaakt zijnde onder de Franschen dienst hadden genomen; uit Jagers, en *Pupillen*, die uit godshuizen genomen waren, werd op ruim drie duizend man, alle geoefende soldaten, begroot, en was met geschut voorzien. Dadelijk na het gebeurde in 's Gravenhage en Amsterdam kreeg alles hier een meer dreigend en schrikbarend voorkomen. Men zocht de ingezetenen van het gene 'er buiten omging, door het achterhouden der nieuwspapieren, zoo veel mogelijk onkundig te houden, doch het doortrekken van hoogere en lagere Fransche Beambten, die zich naar hun land spoedden, de zigtbare vrees op het gelaat van vele derzelve, en de aanbiedingen van hooge vrachtgelden om te spoediger voorttekomen, gaven ruime aanleiding tot veelvuldige gissingen en geruchten. Op den zestienden was door den Maire, den Heer BOSCH VAN DRAKESTEIN, op last van den Generaal, afgekondigd, dat mogelijk de Bezetting zich voor eene korte wijl uit de stad zoude verwijderen, met bijgevoegde vermaning aan de inwoners om intusschen voor de bewa-

ring van de rust te zorgen. Dit werd weldra van ſtrengere maatregelen gevolgd. Zeker Hoedenmaker, MAGERSEN genaamd, verſtoutte zich om oranjelinten en kokarden te koop te hangen; doch werd terſtond gevat en gevangelijk weggevoerd. Ten gevolge hiervan werd op den achttienden, volgens beſluit van den Generaal, een ſtreng verbod door den Maire afgekondigd, waarbij met dadelijke gevangenneming en veroordeeling als Oproermakers bedreigd werden allen, die bevonden zouden worden tot eene verzameling van meer dan vijf perſonen te behoren; allen, die Oranjeteekenen, thans voor oproer-leuzen erkend, zouden verkoopen of dragen; allen, die zich aan oproerig geſchreeuw, of het zingen van oproerige liederen zouden ſchuldig maken; allen, eindelijk, die weigeren mogten het gezag van Zijne Majesteit den Keizer, of deszelfs Gelastigden te eerbiedigen; wordende, tot meerder afſchrik, daarbij gevoegd, dat, in geval van weerſtand of bedreigingen tegen de gewapende magt, deze oogenblikkelijk op den verzamelden troep zoude losbranden. Het ſlot behelsde eenen last aan den Maire, om op ſtaanden voet de kloekſten uit de meest gegoede klasſe der ingezetenen opteroepen, welke, gemeenſchappelijk met den Kommandant der Nationale Garde, eene

wacht

wacht moest uitmaken, en benevens den Magiſtraat verantwoordelijk werden geſteld voor de goede orde en openbare rust. Van toen af liep elk, wiens woorden of daden hem in verdenking bragten van de zaak der Omwenteling te begunstigen, gevaar om voor eenen krijgsraad, of zoogenaamde *Militaire Commisſie*, te regt geſteld, en als Oproermaker geſtraft te worden. Om alle zamenſcholingen op ſtraat te beletten of uiteen te drijven, kruisten onophoudelijk ſterke wachten, zomtijds van dertig man, door de ſtad, die dit werk op zulk eene ruwe wijze verrigteden, als of het oproer, 't welk zij moesten voorkomen, reeds werkelijk was uitgeborsten. De geheele ſtad werd met ſchrik voor deze vijandige maatregelen vervuld, voornamelijk, nadat een der zoogenaamde Pupillen, die zich verbeeldde door een Weeskind van dertien jaren, 't welk voor het Burgerweeshuis met zijne makkers ſpeelde, uitgelagchen te worden, dat kind op het zelfde oogenblik den ſabel door het hart ſtiet; voor welke wreedheid die boosdoener ſlechts met eene kortſtondige gevangenis geſtraft werd. Ondertusſchen werden 'er groote toebereidſels gemaakt om, althans zoo als men voorgaf, te Amſterdam den verderen voortgang der Omwenteling te ſtuiten: verſcheidene dagen achtereen

werden 'er ſchuiten en ſchepen ter overvoering van krijgsvolk in gereedheid gehouden; aan alle veeren over den Rhijn, de Lek en de Waal berigten ingewonnen, hoe vele manſchappen binnen eenen bepaalden tijd overgevoerd konden worden, terwijl men tevens eene verſterking van magt ſcheen te verwachten: ook werden 'er dadelijk voorposten tot aan Loenen toe uitgezet, zoo dat men elk oogenblik eenen aanval op Amſterdam te gemoet zag. Of dit alles echter bloote vertooning was om den reeds voorgenomen aftogt te beter te bedekken, dan of de vergrootende geruchten van de ſterkte der Haagſche en Amſterdamſche gewapende verzamelingen, en de vrees voor het aannaderende leger der Bondgenoten de uitvoering van dat ontwerp beletteden, was toen althans moeilijk te beoordeelen.

Jonkheer R. VAN DER CAPELLEN, in 't begin der laatſte week van der Franſchen verblijf in Utrecht, aangekomen zijnde, werd weldra opgeligt en in verzekerde bewaring genomen. Hem werd te laste gelegd, dat hij pogingen had gedaan om het krijgsvolk omtekopen, en tot afval van den Keizer te bewegen. Velen vreesden niet zonder reden, dat hij dadelijk voor eenen krijgsraad te regt geſteld en als oproermaker ter dood gebragt zoude worden

den. Schoon dit niet gebeurd is, baarde dit voorval echter te Utrecht geene geringe bekommering, toen kort daarop een gerucht, 't welk van grond ontbloot was, verſpreid werd, dat de Zee-Prefekt TRUGUET, en een Adjudant van MOLITOR te Amſterdam in verzekering genomen waren, om voor den Heer VAN DER CAPELLEN te verantwoorden (*). Van toen af begon men voor tegenmaatregelen van den kant der Franſchen te duchten. De vrees, zoo hiervoor, als voor andere gevolgen van der Franſchen hagchelijke omſtandigheden, vermeerderde, toen op den vierentwintigſten, op last van den Generaal, door den Maire werd afgekondigd, dat niemand zich na zes uren 's avonds op ſtraat mogt bevinden, op ſtraf van gevangenis; uitgezonderd die genen, welke openbare Ambtenaren zijnde, met een teeken, als zoodanige, verſierd waren: ter uitvoering van welken maatregel *cartes de ſureté* werden uitgegeven, 't welk zich echter alleen tot openbare Ambtenaren bepaalde. Dezelfde Afkondiging behelsde tevens een algemeen verbod aan de ingezetenen van, ingeval de vijand mogt naderen, zich op ſtraat te begeven, en bevel tot het ſluiten der winkels, en het verlichten der huizen,

(*) Zie Aant. en Bijl. N°. 30.

ven, zoodra 'er alarm zou worden geflagen. Deze Afkondiging gefchiedde juist op den noodlottigen dag van Woerden. Een gedeelte der Franfche Bezetting, na 's daags te voren door een Bataillon Jagers verfterkt te zijn, was in den nacht tusfchen den drie- en vierentwintigften onvoorziens uitgetrokken, en op gemelde ftad los gegaan, terwijl de overigen meerendeels, ten getale van ruim tweeduizend vijfhonderd man, op het Vreeburg gefchaard ftonden, om, op den eerften wenk, het uitgetrokken gedeelte te verfterken. De Generaal MOLITOR begaf zich in perfoon, aan het hoofd van vijftig man ruiterij, mede naar dien kant op weg: doch niet verre van de ftad berigt ontvangende van het welgelukken der onderneming, keerde dezelve terug. Het ijsfelijke lot dier ftad werd ras bekend, en men zag den volgenden dag de krijgsgevangenen binnen brengen. Ook kwam niet lang daarna een gedeelte van het krijgsvolk met den geroofden buit, en met het bloed der ongelukkige inwoners bezoedeld, zoo wel Officieren, als Gemeenen terug, en werd als zegevierende met krijgsmuzijk ingehaald. De buit werd openlijk, en meestal door Joden opgekocht. Dit afgrijzen verwekkende fchouwfpel vergrootte niet weinig den angst der Utrechtfche burgeren, die in de vrees voor een

der-

dergelijk lot verfterkt werden door loopende geruchten, dat het achtergebleven krijgsvolk, 't welk geen deel aan dien buit had gehad, hierover misnoegd, ter vergoeding de plondering van Utrecht gevorderd had: welke geruchten door de dreigende gefprekken van dat krijgsvolk zelf te meer fchijn van waarheid kregen. Zulks bewoog de Hoofden der Nationale Garde om van den Generaal zelven eenige geruststelling des aangaande te verzoeken, welke hun ook, zonder eenige dubbelzinnigheid, werd gegeven. Desniettemin hield zich fchier elk in ftilte bezig met zijne kostbaarfte bezittingen, zoo veel mogelijk, in veiligheid te brengen, en de gemoederen bleven fteeds beklemd. Vrienden fcheidden van elkander even zoo, als of dit het laatfte affcheid ware, en het minfte gerucht vervulde elk met fchrik voor plundering en moord.

Offchoon nu deze vrees bij de uitkomst gebleken is ijdel te zijn geweest, was echter eenigen der Aanzienlijkften uit de ftad een zeer hard lot befchoren. In den laten avond van den vierentwintigften, op welken dag het verbod van na zes uren op ftraat te verfchijnen, was afgekondigd, werden de Heeren RAM, SINGENDONCK en VAN GOLSTEIN door de bedienden der Politie gewelddadig uit hunne hui-

huizen gehaald; doch laatstgenoemde Heer, uit hoofde van zijnen ziekelijken toestand, dadelijk weder ontslagen zijnde, trof dat zelfde lot den Heer BUDDINGH, die tot deszelfs bijstand was toegesneld. De Heer BOTH HENDRIKSEN, die vruchteloos gezocht werd, ontkwam het gevaar, en de Heer VAN WESTRENEN VAN STERKENBURG werd mede, door de trouwe zorg zijner huisgenooten, die hem wisten te verwijderen, gelukkig gered, niettegenstaande dat de deur van het huis, welke, ondanks herhaalde opeisching, gesloten bleef, met de kolven der geweeren geweldig gebeukt werd, en het huis den geheelen nacht door eene wacht bezet bleef. Nadat men dezen den volgenden dag, toen het huis geopend was, niet gevonden, en gedreigd had de vrouw des huizes in zijne plaats medetenemen, moest de Heer DE PERPONCHER van Wolphaartsdijk het viertal der Gijzelaren, waartoe men zich schijnt bepaald te hebben, vervullen. De drie eerstgemelden werden nog dien zelfden nacht, en de laatstgenoemde twee dagen later, onder eene bedekking van Gens d'armes, naar Gorinchem gevoerd, en daar in de gemeene gevangenis opgesloten, vanwaar zij vervolgens naar Parijs zijn overgebragt. Hier zijn zij zeer hard, en als gemeene gevangenen behandeld geworden,

tot op den zeventienden van Lentemaand des volgenden jaars, toen zij, door tusſchenkomst van den gewezen Koning van Holland, uit den kerker zijn ontſlagen, en alleen verpligt werden zich binnen den omtrek der ſtad te houden. Niet voordat de Dwingelandij van NAPOLEON een einde had genomen, zijn deze Martelaars van zijne alles opofferende heerschzucht tot hunne haardſteden teruggekeerd (*).

Dan, hoe zeer ook deze geweldadige maatregelen nieuwe ſtof tot bekommering, vooral bij de voornaamſten der ſtad opleverden, bleek echter ſpoedig, dat dezelve niets anders dan voorbereidingen waren geweest tot het aanſtaande vertrek der Franſchen. Te midden van de algemeene vrees voor erger lot, waaraan de Franſchen zelve niet verzuimden, door uitgeſtrooide geruchten van aankomende verſterking uit Braband, voedzel te geven, werd men in den vroegen morgen van Zondag den achtentwintigſten verrast door de onverwachte en hoogstverblijdende ontdekking, dat MOLITOR in den voornacht de uitgezette voorposten van Woerden, langs de Vecht, en naar den kant van Amersfoort hebbende doen intrekken, dien zelfden nacht met de geheele Bezetting, en met

(*) Zie Aant. en Bijl. N°. 31.

met alles wat tot het Fransche Bestuur behoorde, in stilte was opgebroken en Utrecht verlaten had. De orde, waarmede dit geschied was, en het beletten van alle gewelddenarijen bij dit vertrek, hebben den Generaal de verdiende lofspraken der ingezetenen verworven. De Maire maakte daarop bekend, eene aanschrijving van den Generaal MOLITOR ontvangen te hebben, welke behelsde, dat hij voor eene wijle tijds de stad verliet, en op eenen korten afstand post vatten zoude; wordende daarbij tevens de Kommandant, Officieren en verdere leden der Gewapende burgermagt voor hunnen ijver bedankt, en de Rustbewaarders opgeroepen om voor de openbare rust te zorgen.

Zoodra de ontruiming der stad bekend was geworden, kwam de Gewapende burgermagt op de been, en in iedere wijk verzamelde zich een aantal burgers, die reeds te voren door het Bestuur daartoe uitgenodigd, en met jagtgeweeren, pistolen en sabels voorzien waren: ook had zich op de Neude een ander gedeelte te paard verzameld, 't welk vervolgens, onder aanvoeren van den Onder-Prefekt, den Heer VAN TUIJL VAN SEROOSKERKEN door de stad rond reed, en met de overige gewapende burgers krachtdadig tot handhaving van de rust me-

medewerkte. Eenige tuchthuisboeven, die zich dit oogenblik van verwarring ten nutte gemaakt hadden om uit hunne gevangenſchap te ontſnappen, werden ſpoedig weder tot orde terug gebragt. De burgermagt, onder bevel van den Heer VAN HEECKEREN TOT BRANDSENBURG, rukte, op het voorbeeld van dezen, de Adelaars van de mutſen, en ſtak de Oranjekokarde op, welk laatſte ras door de geheele ſtad gevolgd werd; en van nu af weergalmde alles van vreugde over deze zoo onverwachte, als heugchelijke verlosſing.

Dien zelfden morgen, omtrent elf uren, kwam eene voorhoede van Kozakken voor de ſtad, om die te bezetten. De Kommandant der Nationale Garde hierin bewilligd hebbende, trokken zij dadelijk naar de Vaart, waar eene kleine ſchermutſeling voorviel, in welke een Officier der Kozakken gekwetst werd. Voorts werd dit krijgsvolk met vreugde ontvangen, en van hunnen kant geenerhande ongeregeldheid gepleegd. Derzelver Hoofden kozen zich zelve eenige huizen ter inlegering, en de gemeenen legerden zich onder den blooten hemel op het St. Jans-Kerkhof en in de Maliebaan.

Den volgenden dag deed de Prins NARITSCHKIN, aan het hoofd van tweeduizend Kozakken, zijne intrede binnen Utrecht; doch

ten zelfden tijde verscheen de Heer Kolonel VAN DEN BOSCH, Adjudant van den Generaal KRAIJENHOFF, voor de poort, aan het hoofd van eenig krijgsvolk uit Amsterdam, welke met bewilliging van den Russischen Bevelhebber binnen getrokken zijnde, de stad in naam van den Prins van Oranje in bezit nam. Hierop werd dadelijk een nieuw, zoo wel Gewestelijk, als Stedelijk Bestuur aangesteld, welks Leden, nadat de Maire, benevens zijne Bijzitters, hunne posten neêrgelegd hadden, hoofd voor hoofd, in handen van den Heer VAN DEN BOSCH den eed van getrouwheid aan het Vaderland en Zijne Koninklijke Hoogheid, den Heere Prinse van Oranje, plegtig afleiden; van welk een en ander bij openbare Afkondiging aan de Ingezetenen kennis werd gegeven.

Was dus deze laatste Zondag, of achtëntwintigste dag van Slagtmaand, ten hoogsten belangrijk en gezegend voor het Vaderland, door de verlossing van Utrecht, en de verwijdering van eene zoo geduchte krijgsmagt op verderen afstand, en bevestigde dezelve de openbare dankzeggingen, welke reeds dien dag, op last van het Algemeene Bestuur, in 's Gravenhage, Amsterdam, en andere steden, aan het Opperwezen gedaan werden, niet minder belangrijk werd dezelve door de overkomst van voorlopige

ge hulp uit Engeland, welke ten zelfden tijde te Scheveningen aanlandde, en waarvan ons de volgende bijzonderheden zijn medegedeeld.

De Heer FR. SCHWARTZMANN, voorheen Hollandsch Conful in Spanje, was in den nacht tusfchen den een- en tweeëntwintigften dezer maand door den Graaf VAN LIMBURG STIRUM, Gouverneur van 's Gravenhage, aangezocht geworden om de Engelfche Vloot, in de Noordzee kruifende, optezoeken, en aan den Bevelhebber van dezelve mondelijk de toedragt van zaken hier te lande, en wel bijzonder het gebrek aan wapenen en krijgsbehoeften, met nadruk onder het oog te brengen. Ingevolge hiervan was hij dan ook, na eenen behoorlijken lastbrief van den Heer Gouverneur verkregen te hebben, zonder verwijl, in den nacht van den tweeëntwintigften, aan boord van eene Pink in zee geftoken, met het vaste voornemen om niet terug te komen, zonder gemelde Vloot, waar die zich ook bevinden mogt, aangedaan te hebben. Het was hem dan ook gelukt, na vergeefs den Hoek van Holland en de Goereê bezeild te hebben, dezelve binnen de banken van Hollesleybaay aantetreffen, en dadelijk tot een mondgefprek met den Vice-Admiraal FERRIER, aan boord van de Scarborough, toegelaten te worden. Zijne voordragt overtuigde

den Vlootvoogd zoo zeer van de dringende noodzakelijkheid om ten ſpoedigſten den Hollanderen eenig blijk van bijſtand te doen zien, dat dezelve ten eerſten aan de ſchepen onder zijn bevel ſtaande, zijnde de Cumberland, de Bedſort en de Princes Carolina, ſein gaf om naar de Hollandſche kust te ſtevenen; waarop de Heer SCHWARTZMAN, genodigd zijnde om aan boord van de Cumberland te komen, het genoegen had om met de Britſche ſchepen ter hulpe van zijn Vaderland te ſnellen. Nadat voorts, op den afſtand van weinige mijlen van de kust, de Admiraal, met de Bedford den ſteven naar Texel wendende, het bevel over de twee andere ſchepen aan den Kapitein BAKER had opgedragen, met last om op Scheveningen te ſturen, kwam de Heer SCHWARTZMANN des Zondags in den namiddag aldaar aan den wal, en had dus de eer van het eerst eenen Britſchen Officier naar den zetel van het Nederlandſche Beſtuur te geleiden, ten gevolge waarvan 's anderendaags een aanzienlijk getal Engelſche zee-zoldaten, met wapenen voorzien, zich ontſcheepte, en terſtond naar den Haag begaf; waar deze manſchap, voorafgegaan door eenige Vrijwilligers te paard, tusſchen vijf en zes uren aankwam, en in het

Voor-

Voorhout gekomen zijnde, met eenëntwintig ſalvo's begroet werd.

Hoe gering ook deze hulp op zich zelve mogt zijn, de vertooning van Engelsch krijgsvolk, en de verzekering van veel grooter magt, die eerstdaags ſtond aantekomen, waren genoeg om den moed der Natie te verſterken, en den vijand, dien zij nog in haren boezem had, vrees aantejagen.

Op dezen zelfden dag, den negenëntwintigſten der maand, werd ook Amſterdam, waar de tijding der ontruiming van Utrecht den vorigen avond met de grootſte vreugde was ontvangen, nog nader gerust geſteld door de aankomst van ongeveer twaalf of dertien honderd man Kozakken, zijnde geregelde troepen, die men vernam dat eerstdaags door Rusſisch voetvolk ſtonden gevolgd te worden. Doch middelerwijl had hier het bevel om de achtergebleven Franſchen in bewaring te nemen, 't welk door de noodzakelijke zorg voor de veiligheid der ſtad, en door de zorgelijke omſtandigheden van de voorgaande week volkomen gewettigd was, aanleiding gegeven tot ongeregeldheden, die krachtdadig dienden geſtuit te worden. De verbittering tegen eene Natie, waarvan men zoo veel geleden had, deed zommige perſonen in het vervolgen niet alleen van ei-

genlijke Franſchen, maar zelfs van de zulken hunner landgenoten, die in den dienst des Franſchen Keizers een middel van beſtaan hadden gezocht, alle maat te buiten gaan, dezelven, even als het wild op eene jagtpartij, overal in hunne ſchuilhoeken opſporende, en niet zelden onder grove mishandelingen gevangen nemende. Kommisſarisſen-Generaal het alzins ongepaste van zoodanige maatregelen in aanmerking nemende, verzochten het Stedelijke Tusſchen-Beſtuur om zoo ten aanzien der reeds aangehouden perſonen, als voor het vervolg, zoodanige verordeningen te maken, dat voor de rust en veiligheid der ſtad, en voor de belangen niet alleen der ingezetenen, maar ook der vreemdelingen, die zich in dezelve bevonden, in allen deele gezorgd wierd. Ingevolge hiervan deed gemelde Beſtuur op den laatſten van Slagtmaand eene verordening afkondigen, waarbij alle Franſchen, zonder onderſcheid, die zich in de ſtad bevonden, verpligt werden om binnen vierentwintig uren aan het Stadshuis opgave te doen van hunne namen, ouderdom, beroep, geboorte- en verblijfplaats, met bijvoeging van alle zoodanige omſtandigheden, als zij ter beoordeeling van hun gedrag dienſtig zouden oordeelen. De inwoners zelve, die Franſchen, 't zij beambten of anderen, bij zich

ge-

gehuisvest of geherbergd mogten hebben, werden gelast om daarvan, binnen het zelfde tijdsbestek, schriftelijke opgave te doen. Alle Franschen, die zich aan het doen van zoodanige opgave mogten onttrekken, of bevonden worden valsche opgave gedaan te hebben, zouden als gevaarlijk voor de rust worden aangemerkt, en dadelijk worden aangehouden. Aan eene Kommissie uit het Bestuur werd overgelaten te beoordeelen, tegen welke Franschen, en op welk eene wijze, maatregelen van zekerheid zouden dienen genomen te worden; en de zoodanigen, die zij bevinden zouden onder geene verdenking te vallen, van behoorlijke bewijzen of zekerheidskaarten te voorzien. Voorts werden alle ingezetenen in 't gemeen, die van het verblijf van Franschen binnen de stad, strijdig zijnde met deze verordening, mogten kennis dragen, verzocht om het Bestuur niet onkundig daarvan te laten. Eindelijk werden de Schutterij der stad, de Burgers die 's nachts door de Wijken rondgingen, en de Dienaren van het geregt, gemagtigd om, zoodanige personen, als onder voorwendzel van Franschen opteligten of optesporen mogten bijeenverzameld zijn, dadelijk uit elkander te drijven. Door deze wijze voorzorg nam de begonnen wanorde spoedig een einde, en het willekeurig

 ver-

vervolgen door onbevoegde perſonen tegengegaan.

Na dus de voornaamſte gebeurtenisſen, welke in de eerſte maand der Omwenteling, tot op de komst van Zijne Koninklijke Hoogheid, bijzonder in Holland en het naast aangrenzende Utrecht, hebben plaats gehad, voor zoo verre ons die bekend geworden zijn, te boek geſteld te hebben, moeten wij thans nog, eer dat wij, volgens het gemaakte beſtek, deze Eerſte Afdeeling van ons werk mogen beſluiten, den voorſpoedigen voortgang van der Bondgenooten wapenen in Gelderland, waardoor dat Gewest ten zelfden tijde van de Franſche Overheerſching grootendeels verlost is geworden, kortelijk beſchrijven.

Zutphen, 't welk behalve de Nationale Garde, die, niets meer verlangde, dan een beter gebruik van hare wapenen te maken, een gering getal Franſchen, meerendeels Douaniers, in bezetting had, was reeds eenige dagen door partijen van Kozakken omringd geweest, en herhaalde reizen opgeëischt, zonder dat de Franſche Bevelhebber tot overgave had kunnen bewogen worden, toen 's morgens van den vierëntwintigſten van Slagtmaand eene aanzienlijke krijgsmagt, beſtaande uit Pruisſiſche ruiterij en jagers zich voor de ſtad vertoonde, welke 's middags door

een

een ander gedeelte, voorzien van zes ſtukken geſchut, werd verſterkt. Nadat hierop de ſtad met kogels en hauwitſers begonnen was beſchoten te worden, volgde weldra eene onderhandeling tot overgave, doch welke vruchteloos afliep, en ten gevolge had, dat de aanval als voren hervat werd. Dit was te veel voor het lang getergde geduld der burgerij, en algemeen was de verontwaardiging, dat men, door den wanhopigen en nuttelozen tegenſtand van eene handvol Franſchen, zijne ſtad aan het gevaar van vernieling moest zien blootgeſteld. De Heer OP TEN NOORT, Maire der ſtad, begaf zich derhalve, met nog andere van de voornaamſte ingezetenen, naar de poort, en noodzaakte den Franſchen Bevelhebber, die zich daar bevond, om de poorten voor de Belegeraars te doen ontſluiten, 't welk daarop geſchiedde. De onvoorwaardelijke overgave der ſtad veroorzaakte in den beginne wel eenige verwarring en ontſteltenis, doch de lofwaardige krijgstucht der overwinnaren kwam alle ongeregeldheden, zoo veel mogelijk, voor, en de goede wil der burgerij beijverde zich om ten ſpoedigſten nu, en ook in 't vervolg, in de dringende behoeften van het binnengetrokken krijgsvolk, 't welk op ongeveer vierduizend man, ruiterij en voetvolk, begroot werd, en dien

geheelen dag, van drie uren 's morgens af, niets genuttigd had, naar vermogen te voorzien. Sedert was de vreugde algemeen: de Nationale vlaggen verſierden de torens; de Hoofden van het krijgsvolk werden door de Stad op een Bal onthaald, en de huizen werden door de burgers uit eigene beweging verlicht. Ook werd, in naam van den Prins van Oranje, de Afkondiging van het Algemeene Beſtuur, zoodra die was aangekomen, openlijk bekend gemaakt, en door eene andere Afkondiging, de Burgerij opgeroepen, om vrijwillig de wapenen tegen den algemeenen vijand optevatten. Eindelijk werd aan de Nationale Garde, uit den eed des Keizers ontſlagen zijnde, op het voorbeeld van den Haag, de naam van Oranje-Garde gegeven.

De ſteden Doesburg en Arnhem werden mede in die zelfde maand, ſchoon niet zoo gemakkelijk, door de wapenen der Bondgenooten aan het herſtelde Nederland toegevoegd. De zekere berigten, dat de Kozakken den IJſſel reeds overgetrokken waren, en zich over de Veluwe hadden verſpreid, joeg den Franſche Beambten zulk eenen ſchrik aan, dat zij in der haast hunne goederen deels verkochten, deels verzonden, en hunne huisgezinnen naar Nijmegen en verder op deden vertrekken. De zeer zwakke bezetting van Arnhem, alleen uit de

Gar-

Garde van den Prefekt en de Nationale Garde, die hier even als overal gezind was, bestaande, was kort te voren met omtrent tweehonderd *Etrangers* versterkt, waarvan tachtig man naar Doesburg waren afgezonden. Dan naauwlijks was in den nacht tusschen den achttienden en negentienden eenige Pruisische ligte Ruiterij voor laatstgenoemde Vesting aangekomen, of de bezetting liep tot dezelve over, en leverde Doesburg in de handen der Bondgenooten; 't welk den Generaal AMEY bewoog, om dadelijk de vreemdelingen, welke zich onder de Bezetting van Arnhem bevonden, zijnde meest Pruissen, te ontwapenen, en naar Utrecht optezenden. Tevens nam hij maatregelen om Doesburg te ontzetten; en inmiddels met eenige Gens d'armes, en een bataillon Douaniers, die van Wezel, al vechtende met de Kozakken, over Nijmegen aangekomen waren, versterkt zijnde, zond hij deze manschap, op den avond van den tweeëntwintigsten, op genoemde Vesting af, op welker aankomst de Pruissen, die dezelve bemagtigd hadden, naar Doetichem weken, en de plaats weder in handen der Franschen lieten. Doch deze mogten zich niet lang in die schijnbare overwinning verheugen. De Pruissen, door eene grooter magt ligte ruiterij versterkt, kwamen dien zelfden dag terug, vielen de

Fran-

Franſchen, die zich binnen de huizen zorgeloos aan de vrolijkheid en den drank hadden overgegeven, geheel onverhoeds op het lijf, en joegen de geheele bezetting ijlings op de vlugt. De overtogt over de brug belemmerd zijnde, gelukte het ſlechts een twintigtal Douaniers met zwemmen te ontkomen, de overigen, waaronder de Bevelhebber zelf, zijnde een Kapitein van de Gens d'armes, ſneuvelden, of verdronken, of werden gekwetst en gevangen genomen. De Generaal AMEY, nog weder eene verſterking van twee bataillons voetvolk bekomen hebbende, wilde andermaal eene poging beproeven om Doesburg te hernemen, maar de manſchap, den drieëntwintigſten 's avonds, daartoe afgezonden, ſtiet den volgenden morgen achter het dorp Velp op eenen troep Pruisſiſche jagers en ruiterij, die twee veldſtukken en eenen mortier met zich voerden, en werd daar zoo wel ontvangen, dat zij ſpoedig langs Klarenbeek, met een aanmerkelijk verlies, tot binnen de ſtad en de ſchanſen buiten de Rhijnpoort terug moest trekken. Deze vlugtende terugkomst, gevolgd door eenige hauwitſergranaten, die, niet zonder ſchade aanteregten, in de ſtad vielen, verwekte groote ontſteltenis en verwarring, doch door den loffelijken ijver der Nationale Garde, die aanhoudend door de

ſtad

ſtad rondging, bleef de rust bewaard. 's Namiddags, nadat de bruggen voor de Velper-, St. Jans- en Sabelpoorten vernield waren, kwamen 'er Onderhandelaars met voorwaarden van overgaaf; doch deze werden onverrigter zake terug gezonden. Gedurende de twee volgende dagen bleef alles in den zelfden ſtaat van onzekerheid, terwijl het Pruisſiſche krijgsvolk, zoo ruiterij als voetknechten, zich beſtendig in de nabijheid der ſtad vertoonde, en men de jagers van tijd tot tijd hunne busſen hoorde losſen op de Franſche posten, welke op den wal ſtonden.

Op Saturdag, den zevenëntwintigſten, kwam 'er 's avonds tijding, dat de Hertog van Tarente, (MACDONALD) met zijn gevolg, beſtaande in verſcheidene Generaals, Aides-de-Camps, benevens twee diviſiën ruiterij en veel geſchut, van Nijmegen herwaarts ſtond overtekomen, om in deze ſtad zijn hoofdkwartier te vestigen. Dezelve kwam ook den volgenden morgen, doch nadat hij den ſtaat van verdediging had opgenomen, vertrok hij nog dien zelfden dag weder naar Nijmegen; waaruit men beſloot, dat hij Arnhem, welks vestingwerken, op last van den Koning van Holland, gedeeltelijk geſlecht waren, niet geſchikt oordeelde om daar zijn verblijf te nemen. Ten zelfden tijde voorzag hij nogthans den Arnhemſchen Bevelheb-

hebber van eenige zeer verzwakte bataillons voetvolk en een regiment ruiterij; als mede van eenige ſtukken geſchut met de noodige kanonniers; 't welk alles te zamen de ſterkte der Bezetting thans op ongeveer drieduizend en vierhonderd man had gebragt. Bovendien ſtonden 'er ook nog tusſchen Arnhem en Nijmegen eenige gedeelten van Bataillons, waarvan men het getal der manſchap niet kan bepalen. 's Avonds van dien zelfden dag hoorde men, naar den kant van het dorp Driel, aan de wederzijdſche oevers van den Rijn, een ſterk gebulder van 't kanon, 't welk veroorzaakt werd door eene poging van het leger, onder den Generaal BULOW, om de rivier overtetrekken. 's Maandags vernam men, dat die troepen werkelijk het dorp Oosterbeek, en het Drielſche en Lekskens-veer bezet hadden: waarop de Franſche Ambtenaren, die nog overgebleven waren, vrijheid kregen om naar Grave aftetrekken. Op den middag deden de Franſchen uit het Kamp buiten de Rhijnpoort eenen uitval, met oogmerk om de geſteldheid hunner vijanden optenemen, waarvan zij niet, dan na een aanmerkelijk verlies aan doden en gekwetſten bekomen te hebben, terug kwamen. Van toen af bleef alles ſtil tot den volgenden dag, zijnde de laatſte van Slagtmaand. Terwijl de burgerij zich nog ſteeds te vergeefs

met

met geheime onderhandelingen tot een verdrag vleide, vernam men tegen den middag, dat een talrijk leger der Bondgenooten van alle kanten aanrukte om de ſtad en de verſchanſingen buiten de Rhijnpoort te beſtormen, 't welk weldra door het meer en meer naderende gebulder van 't kanon bevestigd werd. In de grootſte ontſteltenis zocht nu elk zich en de zijnen, zoo goed mogelijk, in kelders te beveiligen. Het onweder kwam elken oogenblik nader, en reeds even na den middag was het vuur van kanonnen en musketten nabij de ſtad en op de wallen verſchrikkelijk. De ingevallen hauwitſers veroorzaakten brand op onderſcheidene plaatſen, welke echter ſpoedig gebluscht werd. Na een woedend gevecht van ruim anderhalf uur werd de ſtad, nadat de poorten overweldigd en de muren met ladders beklommen waren, ſtormenderhand ingenomen. De Franſchen, onder het geſchreeuw om lijfsgenade, van ſtraat tot ſtraat vervolgd, poogden door de Rhijnpoort, over de brug, naar Nijmegen te ontkomen, maar werden grootendeels over den kling gejaagd, doorſchoten of gevangen genomen.

Thans, van hunne eigenlijke vijanden verlost, kwamen de burgers weder uit hunne ſchuilplaatſen te voorſchijn, zich haastende om de overwinnaars als vrienden te begroeten, en

de

de noodige verkwikking aan dezelve te bezorgen, terwijl tevens de Oranje - linten en kokarden overal voor den dag kwamen. Het zou schier boven het mogelijke gaan, dat in eene stad, door storm ingenomen, alle wanorde en ongeregeldheid wierde voorgekomen; doch door de goede voorzorg van den Generaal BULOW en deszelfs Officieren, werd de orde spoedig hersteld, en de burgerij tegen plondering en geweld beveiligd. Van de burgers zijn slechts twee omgekomen, waarvan de een was de Oud-Majoor Ingenieur VAN HOOFF, die door eenen Pruissischen soldaat op straat aangevallen zijnde, nadat hij geweigerd had zijn zak - uurwerk aftegeven, de vlugt nam binnen de Societeit, doch reeds binnen zijnde, door eenen kogel, welke door de deur heen geschoten werd, het leven verloor. De Nationale Garde werd wel in 't eerst ontwapend en krijgsgevangen gemaakt, doch bekwam spoedig weder hare vrijheid, en betrok van toen af als Schutterij de wacht, om de rust en orde in de stad te bewaren. Verscheidene huizen waren door de hauwitsers zeer aanmerkelijk beschadigd, bijzonder die van de Heeren THOMAS en CREMER, in welk laatste alleen zes hauwitsergranaten gevallen zijn. De Herberg de Roode Haan, buiten de St. Jans poort, is gedeeltelijk afgebrand.

De

De Franſchen hadden, vóór het beſtormen van de ſtad, de Rhijnbrug van onderen met vet en andere, ſpoedig vlam vattende, ſtoffen voorzien, ten einde door het afbranden van dezelve, in geval van nood, hunnen aftogt te dekken. Dit ontwerp werd ook gedeeltelijk ter uitvoer gebragt door die gene van de Bezetting, die het gevaar ontkomen waren; doch door den ijver der Pruisſen, en de hulp der bruggeknechten, is dit kostbare eigendom der ſtad nog in tijds gered. De vlugtende Franſchen werden door de ruiterij vervolgd, en nog vele van dezelve gedood of gevangen genomen. De gene, welken het gelukte over de Waal te ontkomen, lieten de Gierbrug voor Nijmegen dadelijk zinken. In het veroverde kamp buiten de Rhijnbrug, gelijk ook op den dijk van Nijmegen vond men 's anderen daags eene groote menigte dooden en gekwetſten; en de vertrekken der huizen aan de Oude Kraan waren met lijken, ſtervenden, en gekwetſten, die niet hadden kunnen verbonden worden, opgevuld. De krijgsgevangenen zijn kort daarop naar Duitschland opgezonden.

De gehele legermagt, onder bevel van den Generaal BULOW, na de verſterking, welke 's morgens van den dertigſten van den kant van Munſter was aangekomen, werd op achttien

of twintig duizend man begroot, en het getal der gene, die den volgenden nacht in de ſtad zelve hebben doorgebragt, op omtrent twaalf duizend. Het meerendeel van deze troepen, met den Generaal zelven, begaf zich 's anderendaags naar Utrecht. De burgerij, na in de eerſte plaats in de behoeften van hare Verloſſers voorzien te hebben, verzuimde vervolgens ook niet de pligten der Christelijke menschlievendheid aan de Franſche gekwetſten en gevangenen te bewijzen. Den Heere VAN ECK, dus verre Maire der ſtad, werd onder den naam van Burgemeester, vooreerst de voortdurende waarneming der ſtadszaken opgedragen.

Dus was dan Arnhem ook nog juist voor het einde van Slagtmaand, en dus voor, of, zoo men wil, gelijktijdig met de overkomst van Zijne Koninklijke Hoogheid, den Heer Prins van Oranje, tot het gedeeltelijk herſtelde Nederland toegevoegd.

Hoogstgewigtig voor het welgelukken van de begonnen Omwenteling in ons Vaderland, was inderdaad het beſluit van den Generaal BULOW, om met het leger, onder zijn bevel ſtaande, den overtogt over den IJsſel te ondernemen; daar deze overtogt in de eerſte plaats, gelijk althans zeer waarſchijnlijk is, de ontruiming van Utrecht had beſpoedigd, en nu ook

de

de overgave van Arnhem ten gevolge had, welke welhaast, gelijk wij in 't vervolg zullen zien, door de nog belangrijker overgave van Breda ſtond gevolgd te worden. Maar allermerkwaardigst wordt deze overtogt, wanneér men weet den hagchelijken toeſtand, waarin het Vaderland zich bevond, voordat gemelde Generaal dat beſluit had genomen, en de oorzaak, die hetzelve te regter tijd heeft te wege gebragt; waaromtrent ons, nadat reeds deze Afdeeling van ons werk in gereedheid gebragt, en bijna geheel afgedrukt was, de volgende, geenzins algemeen bekende omſtandigheden zijn medegedeeld.

Na de altoos gedenkwaardige gevechten bij Leipzich, en het verbazend verlies, door de Franſchen daarbij geleden, was echter derzelver aftogt, inzonderheid voor dit Land, niet weinig ſchrikbarende; vooral zoo lang het nog onzeker was, welken weg of het geheel, of een gedeelte van het leger nemen zoude om op den Rhijn te komen: of het den grooten weg geheel op Frankfort en Maintz zoude inſlaan, dan of een deel op Kasſel naar den Neder-Rhijn zoude trekken; en eindelijk of de Prins VAN ECKMUHL (DAVOUST) bevel zoude krijgen om Hamburg te verlaten en in Holland te trekken. En inderdaad, indien niet

de slegte wegen eenen renbode hadden opgehouden, zou een deel van het leger, na den slag van Leipzich, werkelijk over Kasſel zijn gegaan, en DAVOUST in het begin van November last ontvangen hebben om van Hamburg optebreken, en zich in Holland te werpen. Ware deze laatstgenoemde maatregel ter uitvoer gebragt, dan zou die geduchte krijgsmagt meer dan genoegzaam zijn geweest om dit Land, 't welk den aanvalleren voet voor voet betwist kon worden, tegen de Bondgenooten te verdedigen, en onze geheele ondergang ware zoo goed als zeker geweest. Toen de opſtand te Amſterdam in 't midden van Slagtmaand uitbrak, was de toeſtand nog zoo hagchelijk, dat de Generaal BULOW geenen last had om den IJsſel overtetrekken. Het was deze rivier, welke de Franſchen voorgaven te willen verdedigen, en het leger onder den Maarſchalk MACDONALD zou dit ter uitvoer brengen. Dan gelukkig hadden de geheime aanleggers van het werk der Omwenteling, die zich van de briefwisſeling der Franſchen hadden weten meester te maken, onder meer andere gewigtige ontdekkingen, eenen brief opgevangen, door den Prefekt te Coblentz aan den Prefekt der Zuiderzée, DE CELLES, geſchreven, welke brief de ontwijfel-

felbaarfte bewijzen van den rampzaligen toeftand des Franfchen legers op en aan den Rhijn opleverde. Men bedacht zich niet lang om dezen oorfpronkelijken brief door eenen renbode aan den Generaal BULOW toetezenden, die nu van den flechten toeftand der Franfche krijgsmagt overtuigd, het ftoute befluit nam om verder te gaan, dan zijn last hem eigenlijk toeliet, en den IJsfel overtetrekken. Wie aanbidt hier niet met ons de wegen der Algoede Voorzienigheid, die door zulke gering fchijnende oorzaken het groote werk der Verlosfing onzes Vaderlands gewrogt, en de verfchrikkelijke rampen, die ons aanvankelijk daarbij dreigden, zoo genadig heeft afgeweerd!

En hiermede zijn wij genaderd tot het tijdftip, waarop de Omwenteling haar groote doel ftond te bereiken. Dit doel had reeds bij den eerften aanvang aan niemand raadzelachtig kunnen fchijnen. Immers van den oogenblik af, dat de Hoofden van het alzins onwettige Franfche Beftuur, uit vrees voor hunne aannaderende vijanden, welke vrees door geheime middelen, die zij niet kenden of vermoedden, fteeds gevoed en vergroot werd, de teugels hadden laten glippen, en daardoor den opftand mogelijk gemaakt hadden, was de Algemeene beheering van 's Lands zaken begonnen gevoerd te worden in

naam

naam van den Prins van Oranje; en dit gezag was algemeen reeds zoo duidelijk erkend geworden, dat 'er niets meer dan de plegtige verklaring van den wil der Natie, en de persoonlijke aanneming van het Hooge Bestuur dezer Landen door dien Vorst, welke daarop de naaste, ja eenigste aanspraak had, aan de volkomene wettigheid van hetzelve ontbrak. De van allen vuriglijk verlangde overkomst van Zijne Koninklijke Hoogheid moest dus het begonnen werk tot volkomenheid brengen, en tevens de edele Helden, die het eerst met zeldzame stoutheid, onder het oog zelf der onderdrukkeren, den standaart des opstands hadden durven planten, verdedigen tegen het vermoeden, en de beschuldiging van sommigen, als of zij zonder eenigen vasten grond het leven en de bezittingen der geheele Natie in de waagschaal gesteld, en eenen ijdelen naam van gezag gebruikt hadden, om aan een roekeloos bestaan den schijn van een welberaamd ontwerp te geven. Deze heugelijke overkomst, met de eerste gewigtige gevolgen van dezelve, zal de belangrijke en tevens aangename stof der volgende Afdeeling uitmaken.

AANTEEKENINGEN

EN

BIJLAGEN.

AANTEEKENINGEN

EN

BIJLAGEN.

(1) Het geheele Tractaat, tusſchen de Nationale Conventie van Frankrijk en het toenmalige Beſtuur der Bataafſche Republijk is onder anderen, te vinden in het LVſten Deel der Vaderlandſche Historie, bl. 12. en volgg., waaruit wij alleen het volgende, als betrekking hebbende tot de naastvolgende Aanteekening, hier zullen uittrekken. Het derde artikel ſtelde tusſchen de beide Republijken eene *Offenſive* en *Defenſive Alliantie* vast, tegen alle derzelver vijanden, zonder onderſcheid; en bepaaldelijk, volgens het vierde artikel, tegen Engeland. Volgens het achtſte artikel moest de Land- en Zeemagt van de Nederlandſche Republijk, die uitdrukkelijk beſtemd was om met die der Franſche Republijk in gemeenſchap te handelen, onder de bevelen van Franſche Bevelhebbers geſteld worden. — Als billijke ſchadeloosſtelling voor de terug gegeven Landen en Steden, moest de Bataafſche Republijk volgens Art. XII. afſtaan, vooreerst: Hollands of Staats Vlaanderen, daaronder begrepen het geheele grondgebied, aan den linker oever van den Hond gelegen; ten tweeden Maastricht, Venloo en het geen daaraan behoort, ge-

lijk ook alle andere daarbij ingefloten bezittingen, gelegen ten zuiden van Venlo, aan de beide oevers van de Maas. — Artikel XIII. bepaalde, dat de ftad en haven van Vlisfingen, bij uitfluiting, zoo wel in vrede als oorlog, eene Franfche Bezetting zoude hebben, tot zoo lange 'er op dat ftuk tusfchen de beide Volken nadere bepalingen zouden gemaakt worden: terwijl in het XIVde Artikel werd vastgefteld, dat de Haven van Vlisfingen met alle vrijheid voor de beide Volken gemeen zou zijn. — Artikel XV. dat, ingeval de Nederlandfche Republijk door eenige Mogendheid, van de zijde van den Rhijn of van Zeeland, mogt worden aangevallen, het Franfche Beftuur eene Franfche Bezetting zou mogen leggen in de Steden 's Hertogenbosch, Grave en Bergen op Zoom. — Volgens Artikel XVI. werd de Franfche Republijk verbonden om bij den Algemeenen Vrede aan die der Vereenigde Nederlanden, in de overwonnen Landen, die Fransch eigendom gebleven waren, zulke gedeelten van landftreken afteftaan, als in oppervlakte zouden overeenkomen met die, welke zij volgens Art. XII. tot fchadeloosftelling had bekomen. Deze afteftane landen zouden gekozen worden in de meest gefchikte ligging, ten einde de fcheiding der beiderzijdfche grenzen op de beste wijze te bepalen. — Eindelijk verbond zich de Nederlandfche Republijk, volgens Art. XX. om aan de Franfche, ter vergoeding voor de kosten des oorlogs, te betalen een honderd Milliöen Guldens, *Hollandsch Courant*, het zij in geld of in goe-

goede Wisſels op Buitenlanders. Het Aanhangzel van dit Verdrag behelst eene regeling van de wijze, waarop de Haven van Vlisſingen door de beide Natien gebruikt zoude worden.

(2) Na dat reeds de *Preliminairen* van dat Vredesverdrag tusſchen Engeland en de Franſche Republijk, te Londen, den eerſten van Wijnmaand 1801, afzonderlijk getroffen en geteekend waren, werd vervolgens de Bataafſche Republijk mede uitgenodigd om eenen Afgevaardigden naar Amiens te zenden. De Heer R. J. SCHIMMELPENNINCK, derwaarts afgezonden, droeg, bij de opening der onderhandelingen, de belangen van zijn Land, en de billijke eiſchen, die hetzelve te doen had, in de volgende Nota voor:

„ *L'Art* 16. *du Traité de la Haye porte, qu'à la pacification générale la République Francaise cédera à la République des Provinces Unies sur les pays conquis, et restés à la France des portions de territoire égales en surface à celles reservées par l'Art* 12. *les quelles portions de territoire seront choisies dans le site le plus convenable pour la démarcation des Limites réciproques.*"

„ Le désir de concilier les intérêts des deux Républiques, et d'accélérer autant qu'il depend de lui la fin de cette négotiation, détermine le Gouvernement Batave à renoncer en partie aux brillantes espérances que cet article pouvait lui faire concevoir : il croit donc donner une éclatante preuve de sa modération en se bornant à demander: 1°. La restitution de la ci-de-

vante Flandre Hollandaise. 2°. Une partie de la Gueldre et du pays de Cléve, qui serait terminée par une ligne tirée de *Kranendonk*, appartenant a la République Batave, par *Ordingen* jusqu'au Rhin et par le Rhin. 3°. Que la limite de la République Batave à l'Est soit formée par *l'Ems*, depuis son embouchure jusqu'à *Rhin* et jusqu'aux frontieres actuelles de la République, par le grand chemin qui va du *Rhin* par *Gildehuis* à *Delden*. 4°. Que la transaction passée entre les deux Républiques le 5 Janvier 1800. transaction dont le Gouvernement Batave a deja de son coté rempli toutes les obligations, reçoive dès la signature du Traité définitif son entiere exécution, et que par conséquent le pays de *Sevenaar*, vulgairement connu sous le nom du *Liemers*, entiérement enclavé dans la République Batave, revienne immediatement à celle-ci ainsi que la ville de *Hussen* et son territoire, y compris *Malburgen*, *Hulhuisen* et quelques villages situées dans le pays de *Kuyck*. 5°. Que conformément a cette transaction tous les Princes de l'Empire, qui avaient autrefois des fiefs ou des droits quelconques sur le territoire Batave, notamment *l'Electeur Palatin*, les maisons de *Hultzbach* et de *Salm* renoncent purement et simplement à leurs prétentions. 6°. Qu'en vertu de l'Art. 1. du traité de la Haye, l'Angleterre soit tenue de se désister solemnellement de la garantie du Stadhoudérat stipulée dans son traité d'alliance avec la Prusse. 7°. Que pour l'accomplissement de l'Art. 21. du traité de la Haye, la République Française employe ses bons offices auprès des cours de Londres, et de Vienne, à l'appui des Réclames, que la République Batave est fondée de faire, afin de faire payer aux citoyens Bataves les sommes, qu'elles peuvent leur devoir. 8°. Enfin que la République Batave soit ainsi que la République Française admise à la libre navigation du Rhin."

„ Le Gouvernement Français remarquera sans doute, que

que dans les diverses demandes il n'en est pas une seule, qui ne soit la suite nécessaire, ou l'application naturelle des conventions deja subsistantes entre les deux Etats; il sentira sans doute aussi, que des raisons de convenance, formées sur la conformité des moeurs, des usages, et des coutumes des habitans de la ci-devant Flandre Hollandaise, et sur leur extrême attachement à leur ancienne patrie, ont bien plutôt, que des considerations politiques, ou commerciales, motive la réclamation de ce petit territoire; objet d'ailleurs d'un très faible interêt pour la République Française, aussi magnifiquement dotée par sa victoire."

„ Le Gouvernement Batave n'aurait point d'autres voeux à manifester; si une sage prévoyance, et le sentiment de sa propre dignité ne lui imposaient rigoureusement le devoir de demander du Premier Consul la suppression des Articles 4, 13 et 14. du traité de la Haye. Ces Articles ne sont que le résultat forcé de circonstances extraordinaires et passagères, et ils doivent disparaitre au moment, ou le motif qui les dicta n'existe plus: l'un de ces Articles compromet évidemment la tranquillité future de la Batave; les autres détruisent son indépendance, blessent et irritent sa fierté Nationale, et exposent les Bataves à des altercations continuelles. l'Article 4. s'exprime en ces termes: *l'alliance offensive et défensive entre les deux Etats aura toujours lieu contre l'Angleterre, dans tous les cas ou l'une des deux Républiques sera en guerre avec elle.*"

„ Le Gouvernement Batave doit s'expliquer avec franchise sur cet article."

„ Trop longtems une ambition deplacée et une fausse politique entrainèrent les Bataves dans les guerres des grandes Puissances: la gloire d'une République essentiellement commerçante consiste dans sa fidelité à remplir ses engagemens, dans l'accroissement et le maintien de son crédit, dans sa bonne foi, et la moralité de ses

vertus privées. Bienveillante pour tous les peuples elle se montre jalouse de l'estime, et de l'amitié de tous, et lorsque la guerre devaste quelques parties du monde, ses vaisseaux doivent sans crainte parcourir les mers, et n'apparaitre aux contrées desolées par ce fléau, que comme des génies bienfaisans et consolateurs: un bon systême de neutralité est donc le seul, que, pour sa sureté, et sa prospérité, la République Batave puisse désormais adopter."

,, Créée par le commerce, elle ne peut être conservée que par lui, *aussi y attache-t-elle l'unique espoir qui lui reste.* Ce n'est que par l'industrieuse et journaliere activité de ses habitans, que ce Pays, petit il est vrai sur la carte, mais d'un intérêt particulier aux yeux des Philosophes, peut-être arraché de l'abime, ou son sol, son climat et tous les Elémens paraissent sans cesse vouloir le précipter. Obligée de lutter chaque jour contre des ennemis aussi redoutables, la Batavie peut elle, sans courir à une perte certaine, s'exposer par des alliances offensives à en combattre de nouveaux qu'elle n'aurait point provoqués? la prudence lui *commande impérieusement de ne point s'immiscer dans les querelles qui peuvent agiter l'Europe.* La sagesse lui défend de s'engager par des contrats politiques à prendre part à des guerres, dont les motifs pourraient lui être absolument étrangers. Sa position géographique, le peu d'étendue de son territoire, la petitesse de sa population, l'insuffisance de ses ressources; tout enfin lui impose plus particulierement encore, qu'aux autres Etats *le devoir et la nécescité de vivre en paix avec toutes les puissances, et d'observer en tous les tems envers chacune d'elles, la plus stricte neutralité.* Ses véritables ennemis ne seraient ils pas ceux, qui voudraient l'empêcher de jouir paisiblement des bienfaits de cette neutralité? Doit elle dans aucune circonstance et sous aucun prétexte pendre les armes, sans avoir été directement me-

na-

tacée ou attaquée? Sans doute les malheurs de cette guerre lui ont acquis le droit d'aspirer à un bon système de neutralité et de s'y tenir inébranlablement fixée. *Elle n'a point la prétention de jouer un rôle dans les grandes affaire de l'Europe, elle ne veut s'aggrandir ni s'enrichir aux dépends de quique ce soit.* Le travail fait toute sa force et sa puissance: avec de telles principes a qui pourrait elle porter ombrage? Ces principes ne sont ils pas au contraire les garants de son repos? ne doivent-ils pas lui concilier l'estime et la faveur de tous les peuples? d'ailleurs quelles avantages militaires la République Française retirerait-elle d'une alliance offensive et défensive avec la République Batave? la France appellée par sa nature à renouveller sur l'océan, si les circonstances l'y obligaient, tous les miracles qu'elle vient de prodiguer sur le continent, aura-t-elle jamais un besoin réel des secours maritimes de la Batavie? quelques vaisseaux Bataves ajouteraient-ils beaucoup aux forces de la Marine Française? *les avantages que l'on pourait tirer de ces vaisseaux peuvent-ils être mis en balance avec ceux qu'offrirait a la France la neutralité de la République Batave?* Les nouveaux départements de la France ne seraient ils pas défendus par cette neutralité? n'est ce pas cette neutralité, qui assurerait à la France des ressources inépuisables dans tous les genres? Ses ports ne seraient ils pas alors de préférence et avec tout le zele de l'amitié constamment approvisionnés par les Bataves? les secours de cette espece, secours si essentiels pour une Puissance belligerante, ne présentent ils pas une utilité plus immediate, plus certaine que la réunion d'une Escadre Batave aux flottes de la France? l'expérience de nos jours ne prouve-t-elle pas, qu'avant que la Batave fut engagée dans cette guerre, les Negocians approvisionnaient toutes les villes maritimes de la France? dès l'instant ou les Bataves ont pris une part active dans cette guerre, leurs ressources person-

nelles n'ont elles pas été épuisées? La France aurait-elle éprouvé tant de privations, aurait-elle contracté des marchés aussi onéreux, *si le pavillon de ces alliés eut été libre?* C'est donc principalement sous le rapport des ressources commerciales, que le Gouvernement Français envisagera l'utilité de son alliance avec la Batavie. *Certes si la modération, l'heroisme, la sagesse, et le genie gouvernaient éternellement les empires, si tant de vertus honoraient aussi longtems la terre, qu'elles vivront dans l'histoire, la République Batave n'aurait aucune inquietude sur l'article contre le quel elle reclame*, mais les grands hommes meurent; on admire leurs exemples, mais les exemples ne sont pas toujours imités. Le premier Consul est plus que personne dans le cas d'apprécier la justesse de les réflexions: sa politique est trop éclairée, pour ne pas prévoir les avantages immenses, que dans des tems difficiles la France doit retirer de la Batavie? l'intérêt bien entendu des deux Républiques exige donc la suppression de l'article 4 du traité de la Haye. Le soussigné est chargé de la solliciter avec les plus vives instances."

„ Les Articles 13 et 14. du traité de la Haye contre lesquels l'Ambassadeur soussigné est aussi chargé de réclamer, disent."

Article 13. „ *Il y aura dans la place et le port de Flessingue garnison française exclusivement soit en paix soit en guerre, jusqu'à ce qu'il en soit stipulé entre les deux Nations.*"

Article 14. „ *Le Port de Flessingue sera commun aux deux Nations en toute franchise; son usage sera soumis à un reglement convenu entre les parties contractantes, lequel sera attaché comme supplement au present traité.*"

„ Le soussigné croit inutile de rappeler ici les desagrements nombreux, les altercations pénibles, les malheurs mêmes, auxquels cette communauté d'usage a donné lieu depuis qu'elle existe. Ces malheurs ont été *l'effet iné-*

inévitable d'un Etat de choses qui n'est point naturel, et qui ne peut s'accorder avec les principes d'une administration sage, libre, et éclairée. Les redacteurs du Traité avaient eux-mêmes prévus, que cette communauté d'usage, qui dans l'execution présentait tant d'inconveniens et de difficultés, serait infailliblement le motif et l'occasion des contestations les plus graves, puisque par le cinquieme article réglementaire ils avaient statué, qu'elles seraient terminées par des arbitres. l'Expérience n'a que trop confirmé leurs craintes, le Gouvernement Batave, après avoir dans des notes successives épuisé tous les argumens que pouvaient lui fournir l'équité, et la raison, pour démontrer, que cet ordre de choses est incompatible avec la tranquillité du Peuple et avec le véritable intérêt des deux Nations; après avoir vainement sollicité sur ce point la justice du Gouvernement Français; s'est vu reduit à provoquer lui-même l'arbitrage. Cette demande, quoique faite aux termes du traité, n'a eu aucune suite: *mais cette circonstance même a fortifié les esperances, que le gouvernement Batave a dû concevoir sur les intentions du premier Consul a cet égard*, il a cru déméler dans son silence *le désir de se reserver pour l'epoque de la paix la jouissance d'un acte généreux et magnanime*, qui, par le double lien de l'intérêt et de la reconnaissance lui attachera éternellement la Nation Batave."

„ Des considerations aussi majeures ne peuvent être indifférentes au Premier Consul : tout ce qui est grand, noble et élevé, est dans son ame; aussi les Bataves se flattent ils, qu'il mettra quelque intérêt á calmer leurs inquiétudes, et qu'en dérogeant aux articles 13 et 14 du Traité de la Haye il prouvera à l'Europe entiere, que ce n'est pas en vain, que la France a garanti leur liberté et leur indépendance."

„ En stipulant l'article 3 des préliminaires, la France et l'Angleterre n'ont surement pas en l'intention de se

ré-

réserver la faculté de rélacher au Cap de bonne Espérance, sans concourir aux frais d'entretien que ce Port exige, il sera donc convenable, que les parties contractantes fixent entr'elles un tarif uniforme, qui déterminera les droits d'entrée, et de sortie, que payeront au Cap les vaisseaux des deux puissances."

„ Après avoir exposé les voeux et les espérances de son pays, le soussigné croit devoir appeller l'attention du Ministre Français *sur la nécessité généralement sentie de resserrer par un Traité de commerce également avantageux aux deux Peuples les noeuds de leur alliance.* C'est au commerce, mais au commerce libre et dégagé de toute entrave, qu'il appartient de guérir les blessures de la guerre; on ne saurait donc trop se hâter d'établir entre les Français et les Bataves ces relations intimes, qui, en contribuant au développement de leur industrie respective, doivent fixer chez eux la prosperité et le bonheur.

Dan de Heer SCHIMMELPENNINCK ontdekte weldra in de gesprekken, met JOSEPH BUONAPARTE, die door den eersten Consul gevolmagtigd was, en den Engelschen Gezant, Lord CORNWALLIS, daarover gehouden, dat de verraderlijke bedoeling der Franschen, dat is van den toenmaligen Eersten Consul BUONAPARTE, geene andere was, dan, na de voorlopige punten met Engeland afzonderlijk getroffen te hebben, dezelve slechts aan den Bataafschen Minister medetedeelen, ten einde deze dat verdrag, hoogst nadeelig voor zijn Vaderland, gaaf aannemen, en in naam van zijne Zenders onderteekenen zoude. Daardoor was dan de weg afgesneden ter vereffening van hetgene de Bataafsche Republijk van de Fransche te vorderen had,

en

en men zou zich aan alle onderhandelingen daarover of geheel onttrekken, of de fchikkingen zelf bepalen en de opofferingen voorfchrijven. De Heer SCHIMMELPENNINCK gaf den Franfchen Afgevaardigden met ronde woorden te kennen, dat hij die bedoeling zeer wel had begrepen, en verklaarde tevens, dat zoo men den Bataaffchen Afgezant geene andere rol had toegedacht, dan het onderfchrijven van een verdrag, het welk niets dan opofferingen voor zijn Land zoude bevatten, hij die rol niet begeerde te vervullen; verzoekende, dat dit zijn gevoelen aan den Eerften Conful wierd kennelijk gemaakt. Men gaf daarop ten antwoord, dat zoodanig de bedoeling niet was; dat men voor de belangen der Bataaffche Republijk zoude zorgen; dat het Bataaffche Beftuur te vrede zou zijn, enz. enz. alles ijdele klanken en beloften, die niets beteekenden. Hoogst opmerkenswaardig hier bij was het, dat, terwijl onze zoogenaamde Bondgenoot ons alle de voordeelen, die wij van den aanftaanden vrede meenden te mogen hopen, bedriegelijk zocht te ontdraaijen, de Afgezant van de destijds vijandelijke Mogendheid het geftelde van onzen Afgevaardigden billijkte en onderfteunde, en men daar aan datgene, wat de Bataaffche Republijk dan nog eindelijk, na langdurigen tegenftand van de Franfche zijde, verkregen heeft, grootendeels moet toefchrijven. Was dat geheele Bondgenootfchap met de Franfchen iets anders, dan eene *Societas vere leonina?*

(3) De oorspronkelijke Lastbrief of *Instructie* luidde aldus:

Instructie voor de Heeren VERHUËLL, *Secretaris van Staat der Marine*, GOGEL, *Secretaris van Staat der Financien*, VAN STYRUM, *Lid der Vergadering van Hun Hoog Mogenden*, SIX, *Lid van den Staats-Raad, als, met adjunctie van den Heer* BRANTZEN, *Minister Plenipotentiaris dezer Republiek te Parijs, uitmakende de Commissie door den Heere Raadpensionaris benoemd, om bij Zijne Majesteit den Keizer der Franschen, en Koning van Italien, te gaan volbrengen den tweeledigen last, vastgesteld in het Groot-Besogne gehouden op het Huis in 't Bosch den* 10 *April* 1806.

Art. 1.

„ Ingevolge het Verbaal van het verhandelde „ in het Groot Besogne, gehouden op het Huis „ in Bosch den 10 April 1806, wordt aan de „ bovengemelde Commissie toevertrouwd de navol- „ gende tweeledige last;

„ *Voor eerst*, om aan Zijne Majesteit den Kei- „ zer der Franschen en Koning van Italiën, op „ eene gematigde en betamelijke wijze, met den „ overredenden toon der waarheid, en van ge- „ voel den waren beminnaar van Zijn Vaderland „ eigen, den indruk voortestellen, die de en- „ kele gedachten van de verandering, welke Zijne „ Keizerlijke Majesteit in ons Bestuur wil daar-

„ stel-

„ ftellen, bij de Bataaffche Natie heeft gemaakt; „ het diep gevoel het welk dezelve bij haar heeft „ te weeg gebragt, zoo natuurlijk en zoo refpec„ tabel bij een Volk, dat nadrukkelijke bewijzen „ heeft gegeven, hoe dierbaar aan hetzelve het „ behoud is zijner Burgerlijke en Godsdienstige „ Regten en Vrijheden, zijner Nationale gewoon„ ten en Zeden; het vertrouwen, dat een Vorst „ zoo groot, als de magtige NAPOLEON, dit ge„ voel niet kan miskennen bij eene Natie, die „ in deze hare voorregten haar grootfte geluk „ vindt, en daar in de eenige bron van aanftaan„ den voorfpoed ziet; dat Hij die Natie zelf dan „ nog daarom zoude moeten hoogfchatten, wan„ neer ook dat vooruitzigt ongegrond en die „ voorftellen ijdel waren — en om wijders op de „ meest overtuigende wijze, aan Zijne Keizerlijke „ Koninglijke Majefteit voor te houden, dat Hoogst„ deszelfs bedoelingen, om, door eene verandering „ van Regeringsform in dit Land, de identiteit „ van deszelfs Staatkundig Sijsthema met dat van „ het Franfche Rijk voor altijd te verzekeren, op de „ volledigfte en kragtigfte wijze kan worden ver„ kregen door andere middelen, die met het ka„ rakter der Natie volkomen kunnen worden over„ een gebragt, en tot welker daarftelling het Gou„ vernement in alle opzigten bereid en genegen „ zal worden gevonden; als, door eene Acte van „ bemiddeling, of door Traktaten van allerleie aart, „ welke die identiteit van Staatkunde op onwrik„ bare gronden kunnen vestigen."

„ En

„ En *ten anderen*, om bij aldien deze nadere „ poging bij den Keizer der Franſchen geenen „ ingang mogt vinden, maar Zijne Keizerlijke Ko- „ ninglijke Majeſteit Hoogstdeszelfs wil mogt her- „ halen, om de oppermagt over het Bataafſche „ Volk in eene erffelijke waardigheid optedragen „ aan den Prins LOUIS, als dan, en uit dien hoof- „ de, bij Zijne Majeſteit, of deszelfs Minister „ van Buitenlandſche Betrekkingen, op de meest „ voorzigtige en delicate wijze te vernemen naar „ de ontwikkeling der denkbeelden van den Kei- „ zer, omtrent die waarborgen, door welke de „ Bataafſche Natie, ingevolge de gezindheid, door „ Zijne Keizerlijke en Koninglijke Majeſteit bij her- „ haling aan den Vice-Admiraal en Secretaris van „ Staat voor de Marine te kennen gegeven, ook „ bij zoodanige verandering van Regeringsform in „ haar Land, verzekerd zoude blijven van alle „ die voorregten, op welke zij zulk eenen hoogen „ prijs ſtelt, en tevens den grond zoude uitleve- „ ren voor de uitzigten van welvaart en voor- „ ſpoed, tot welke gedagte Zijne Majeſteit zoo „ uitdrukkelijk verklaard heeft het Bataafſche Volk „ te willen opvoeren; en dat in deze ontwikke- „ ling eigenaartig de gelegenheid zal behooren „ te worden gevonden, om aan Zijne Keizerlijke „ Koninglijke Majeſteit onder het oog te brengen „ die groote voorwerpen, welke met het eigen- „ zelvig beſtaan van het Bataafſche Volk als Na- „ tie in zoo onmiddelijk verband ſtaan, en op „ welker onbepaalde verzekering eenſtemmig den

„ hoog-

„ hoogsten prijs wordt gesteld, als daar zijn: gua-
„ rantie der Nationale onafhanglijkheid; de inte-
„ griteit van het Territoir; bewaring van de Land-
„ taal; de duurzame vrijheid van Godsdienst; de
„ onafhangelijke Administratie der Justitie; de hand-
„ having bij de aloude Burgerlijke Regten en Vrij-
„ heden; een onbelemmerd inwendig Bestuur, bij
„ uitsluiting door Landzaten uitteoeffenen; verze-
„ kering van de Nationale Schuld; de uitsluiting
„ van uitheemsch Krijgsvolk; verligting in de Fi-
„ nantien; uitzigten op eene billijke wederkerig-
„ heid in de onderscheidene Handelsbetrekkingen
„ met het Fransche Rijk; en wijders al het geen
„ verder in een onmiddelijk verband staat met
„ onze inwendige independentie, of strekken kan
„ tot wegneming van den ongunstigen indruk,
„ welken het voorstel van Zijne Keizerlijke Koning-
„ lijke Majesteit bij de Natie heeft gemaakt, —
„ ten einde vervolgens het Resultaat dezer ont-
„ wikkeling en de opgave der Voorwaarden, wel-
„ ke door den Keizer der Franschen zullen wor-
„ den geproponeerd, aan den Raadpensionaris over-
„ tebrengen, en door denzelven aan het Groot-
„ Besogne te worden medegedeeld, en overwo-
„ gen, of het Resultaat is van dien gunstigen
„ aart, dat daarvan een onderwerp voor de
„ Volkskeuze zoude kunnen worden gemaakt, dan
„ wel of 's Lands Regering zoude moeten beslui-
„ ten om het bij de gedane Remonstrantien te
„ laten berusten, en de evenementen gelaten af-
„ tewagten, liever dan de hand te leenen aan eene

„ verandering in de Regerings-form, waaruit zoo
„ veele onheilen zouden kunnen refulteren."

Art. 2.

„ De Commisfie zal zich in de uitoeffening
„ van deze belangrijke taak geheel en al hou-
„ den aan het geen daaromtrend in het voorgaand
„ Artikel is voorgefchreven, en over het algemeen
„ volgen de regelen van gedrag, welke cordate
„ Vaderlandsliefde, gepaard met die voorzichtig-
„ heid, welke uit de kennis der omftandigheden
„ van Europa in het algemeen, en van hun Va-
„ derland in het bijzonder moet geboren worden,
„ en niet misfen kan bij de Commisfie plaats te
„ hebben, haar in eene zaak van zoo teder ge-
„ wigt voor hare Landgenooten, ten meesten nutte
„ derzelve, zal aan de hand geven."

Art. 3.

„ Ten aanzien van het eerfte gedeelte des twee-
„ ledigen last aan de Commisfie opgedragen, zal
„ zij bepaaldelijk in het oog houden:"

a.) „ Dat de nadere Reprefentatien, daarbij aan
„ hare zorgen toevertrouwd, door Haar in
„ perfoon, of zoo zij daar toe tegen ver-
„ wachting geene gelegenheid mogt vinden,
„ in gefchrifte aan Zijne Keizerlijke Ko-
„ ninglijke Majefteit *zelve* behooren te wor-
„ den gedaan. — Zij zal ten dien einde
„ eene bijzondere Audientie bij Zijne Ma-
„ jefteit doen vragen door tusfchenkomst
„ van deszelfs Minister van Buitenlandfche
„ Betrekkingen, en aan dien Minister al-
„ leen-

„ leenlijk opening geven, dat zij door het
„ Bataafsch Gouvernement expresſelijk is
„ gelast, om de gevoelens van de notabe-
„ len der Natie over de begeerte van den
„ Keizer, betrekkelijk eene verandering in
„ de Regerings-form der Republijk, aan
„ Zijne Majeſteit *zelve* openteleggen."

b.) „ Dat die nadere Repreſentatien door Haar
„ aan Zijne Keizerlijke Koninglijke Maje-
„ ſteit worden voorgeſteld met de fierheid
„ het karakter der Bataafſche Natie eigen,
„ en welke het kenmerk der waarheid is,
„ doch tevens met die gematigdheid in
„ toon en uitdrukkingen, welke moet voort-
„ vloeijen uit het bezef van de magt des
„ Franſchen Keizers, van den dadelijken
„ invloed, welken Hij op ons Lot kan uit-
„ oefenen en van de onmogelijkheid waar-
„ in onze Natie zich bevindt, om zijnen
„ wil, wanneer die eenmaal ſtellig geves-
„ tigd is, te wederſtreven. — De Commis-
„ ſie moet zich dus daarbij tot regel van
„ gedrag voorſtellen, om die Repreſenta-
„ tien zoodanig interigten, dat wel verre
„ van den Keizer door dezelve in het minst
„ te indisponeren, dezelve hem in tegen-
„ deel meerdere hoogachting moeten inboe-
„ zemen voor een Volk, het welk, ſchoon
„ klein in uitgebreidheid en zwak in krag-
„ ten, groot is in deugd en rondbors-
„ tigheid."

c.) „ Dat die nadere Repreſentatien grooten-
„ deels kunnen worden onleend uit de
„ gronden en motiven, welke in het bree-
„ de zijn aangevoerd in de Inſtruktie door
„ den Raadpenſionaris, den 15den Februarij
„ ll., aan den Vice-Admiraal en Secretaris
„ van Staat der Marine over dit onderwerp
„ gegeven, waartoe, als in handen zijnde
„ van het eerstbenoemde Lid der Com-
„ misſie, ten dezen wordt gerefereerd; dat
„ de Commisſie bij alle die gronden en
„ motiven nog kan voegen alle zoodanige
„ andere als zij meest dienſtig zal oordee-
„ len, en welke in het breede kunnen
„ worden gevonden in de gehegtheid der
„ Natie aan hare Godsdienſtige en Burger-
„ lijke Vrijheden, aan hare Taal, Zeden,
„ Wetten en gewoonten."

d.) „ Dat, ten ſlotte van die nadere Repreſen-
„ tatien aan den Franſchen Keizer, met
„ kragt en duidelijkheid moeten worden
„ gedeveloppeerd die middelen, waardoor
„ Hoogstdeszelfs verlangen, om de identi-
„ teit van Staatkunde tusſchen zijn Rijk en
„ ons Land voor altijd te verzekeren, kan
„ worden vervuld op eene wijze beſtaan-
„ baar met het karakter der Bataafſche Na-
„ tie, en dat volledig en klaar aan Zijne
„ Majeſteit behoort te worden aangetoond,
„ dat die middelen nog meer voldoende
„ aan dat verlangen zullen worden bevon-

„ den,

„ den, dan de daarſtelling van eene ver-
„ anderde Regerings-form, en dat de Ba-
„ taafſche Natie daardoor veel nuttiger
„ voor Frankrijk zal wezen, dan zij onder
„ het Opperbeſtuur van eenen vreemden
„ Vorst voor hetzelve zoude kunnen zijn.
„ De Commisſie zal bij het developpement
„ dier middelen vooral behooren aantedrin-
„ gen op de onbetwistbare zekerheid *van*
„ en dadelijke invloed *op* de Staatkunde der
„ Bataafſche Republijk, welke de Franſche
„ Keizer kan vinden in de plegtige toe-
„ treding van dit Gemeenebest, qua Sou-
„ verain Medelid, tot dat groot verbond
„ van Mogendheden, het welk Zijne Kei-
„ zerlijke Koninglijke Majeſteit ſchijnt te
„ willen daarſtellen, en in de ſolemneele
„ erkenning van Hoogstdenzelven als Op-
„ perheer van dit Verbond.

c.) „ Dat bij aldien die nadere Repreſentatien
„ dat gewenscht effect eens mogten hebben,
„ dat de Franſche Keizer mogt toeſtemmen
„ om de bereiking van zijne oogmerken in
„ zoodanige andere middelen te zoeken,
„ de Commisſie gemagtigd is, om met zoo-
„ danig Perſoon of Perſonen, als daar toe
„ van wegens Zijne Keizerlijke Koninglijke
„ Majeſteit zal of zullen worden benoemd,
„ te negotiëren, en onder nadere approba-
„ tie te ſluiten zoodanige Akte of Traktaat
„ als hun daartoe dienſtig zal voorkomen,

„ en overeentebrengen zal zijn met de in-
„ wendige onafhanglijkheid van den Staat."

f.) „ Dat bij aldien die nadere Representatien
„ volstrekt geene verandering in het voor-
„ nemen van den Franschen Keizer, ten
„ aanzien van ons Land, kunnen te weeg
„ brengen, de Commisfie wel bijzonderlijk
„ behoort zorge te dragen den wil van
„ Zijne Keizerlijke Koninglijke Majesteit ten
„ dezen opzichte op alle mogelijke wijze
„ zoodanig te doen constateren, dat daar-
„ omtrend noch bij het tegenswoordig Ge-
„ slagt, noch bij de Nakomelingschap eenige
„ de minste twijfel kan overblijven, en dat
„ alzoo de Commisfie volstrektelijk niet be-
„ hoort over te gaan tot de volvoering van
„ het tweede gedeelte van den last aan haar
„ toevertrouwd, dan na dat het volledigljk
„ blijke dat zij daartoe alleenlijk gedwongen
„ heeft besloten."

Art. 4.

Met betrekking tot het tweede gedeelte der tweeledigen last aan de Commisfie opgedragen, zal zij bepaaldelijk in het oog houden:

a.) „ Daar zij zich nimmer bevoegd mag noch
„ kan rekenen, om ten opzichten van de
„ invoering eener nieuwe Regeringsform in
„ dit Land, overeenkomstig het voornemen
„ van den Franschen Keizer, met Zijne
„ Keizerlijke Koninglijke Majesteit, of met
„ deszelfs Ministers in eenige negotiatie te
„ tre-

„ treden; dat zij dus, overgaande tot de
„ vervulling van haren ſecundairen last,
„ zich alleenlijk behoort voortenemen,
„ om zich in ſtaat te ſtellen aan het Bataaf-
„ ſche Gouvernement overtebrengen een
„ geheel en volledig developpement van dat
„ voornemen van den Franſchen Keizer,
„ zoodanig dat 's Lands Regering bij de
„ terugkomst der Commisſie in ſtaat zij,
„ hetzelve in deszelfs geheelen omvang te
„ beſchouwen en te beoordeelen; en 'er
„ daar omtrend geene de minſte twijfeling
„ of dubbelzinnigheid overblijven."

b.) „ Dat de Commisſie aan het Franſche Gou-
„ vernement zelve, bij de conferentien des-
„ wegens te houden, behoort te doen ge-
„ voelen, dat de finale beſlisſing op het
„ developpement der denkbeelden van Zijne
„ Keizerlijke Koninglijke Majeſteit, waar
„ naar zij gelast is te vernemen, ſteeds
„ blijft een voorwerp van de beſlisſing van
„ het Bataafſche Volk."

Art. 5.

„ De Commisſie zal gedurende haar verblijf te
„ Parijs, geregeld corresponderen onmiddelijk met
„ den Raadpenſionaris; zij zal Zijne Excellentie au
„ courant houden van alle haare verrigtingen en
„ bevindingen."

Art. 6.

„ De Commisſie zal, na het volbrengen van
„ haren last, zoo ſpoedig mogelijk de terug reize

„ naar den Haag aannemen, en aan den Raadpen-
„ ſionaris volledig en ſchriftelijk rapport van hare
„ verrigtingen en bevindingen overgeven."

Aldus gedaan en gearresteerd den 19 April 1806.

Door Mij

(Getekend) R. J. SCHIMMELPENNINCK,
Raadpenſionaris.

(4) Het Tractaat was van den volgenden inhoud:

„ Sa Majesté Impériale et Royale NAPOLÉON,
„ Empéreur des Français, Roi d'Italie, et l'As-
„ semblée de Leurs Hautes Puissances, Repré-
„ sentant la République Batave, présidée par Son
„ Excellence Le Grand Pensionnaire, accompagné
„ du Conseil d'Etat et des Ministres Secretaires
„ d'Etat, considérant:

1°. „ Que vû la disposition générale des
„ Esprits, et l'Organisation actuelle de
„ l'Europe, un Gouvernement sans con-
„ sistance et sans durée certainè ne peut
„ remplir le but de son institution:"

2°. „ Que le renouvellement périodique du chef
„ de l'Etat sera toujours en Hollande une
„ source de dissentions, et au déhors un
„ sujet constant d'agitation et de discorde
„ entre les Puissances Amies, ou Ennemies
„ de la Hollande:"

3°. „ Qu'un Gouvernement héréditaire peut seul
„ garantir la tranquille possession de tout

„ ce

„ ce qui est cher au Peuple Hollandois,
„ le libre exercice de sa Réligion, la con-
„ servation de ses Loix, son indépendance
„ politique et sa Liberté Civile:

4°. „ Que le premier de ses intérêts est de
„ s'assurer d'une protection puissante, à
„ l'abri de laquelle il puisse exercer libre-
„ ment son industrie et se maintenir dans
„ la possession de son Territoire, de son
„ Commerce, et de ses Colonies:

5°. „ Que la France est essentiellement inté-
„ ressée au bonheur du Peuple Hollandois,
„ à la prospérité de l'Etat, et à la stabilité
„ de ses institutions, tant en considération
„ des Frontières Septentrionales de l'Em-
„ pire, ouvertes et degarnies de places
„ Fortes, que sous le rapport des princi-
„ pes, et des intérêts de la politique gé-
„ nérale:"

„ Ont nommé pour Ministres Plénipotentiaires,
„ savoir: Sa Majesté l'Empereur des Français,
„ Roi d'Italie,"

„ Mr. CHARLES MAURICE TALLEYRAND, Grand
„ Chambellan, Ministre des Relations Extérieu-
„ res, grand Cordon de la Legion d'honneur,
„ Chevalier des ordres de l'aigle Noir et Rouge de
„ Prusse, et de l'Ordre de St. Hubert etc. etc. etc.

„ Et Son Excellence Mr. Le Grand Pension-
„ naire Mr. CHARLES HENRY VERHUELL, Vice-
„ Admiral et Ministre de la Marine de la Répu-

,, blique Batave, decoré du Grand Aigle de la
,, Légion d'honneur,"

,, Mr. ISAAC JEAN ALEXANDRE GOGEL, Ministre
,, des Finances,"

,, Mr. JEAN VAN STYRUM, Membre de l'Assemblée de Leurs Hautes Puissances,"

,, Mr. GUILLAUME SIX, Membre du Conseil
,, d'Etat,"

,, Et Mr. GERARD DE BRANTSEN, Ministre Plénipotentiaire de la République Batave, auprès
,, de Sa Majesté Impériale et Royale, decoré du
,, grand Aigle de la Légion d'honneur."

,, Lesquels, après avoir fait l'échange de leurs
,, pleinspouvoirs, sont convenus de ce qui suit."

Art. 1.

,, Sa Majesté l'Empereur des Français, Roi
,, d'Italie, tant pour lui que pour ses Heritiers
,, et Successeurs à perpétuité, garantit à la Hollande le maintien de ses Loix Constitutionnelles, son indépendance, l'intégrité de ses possessions dans les deux mondes, sa liberté politique, civile et Réligieuse, telle qu'elle est
,, consacrée par les Loix actuellement établies, et
,, l'abolition de tout Privilège en matière d'impôts.

Art. 2.

,, Sur la demande formelle faite par Leurs
,, Hautes Puissances, Représentants la République Batave, que le Prince LOUIS NAPOLÉON soit
,, nommé et couronné Roi Héréditaire et Constitutionnel de la Hollande, Sa Majesté défer à
,, ce voeu, et autorise le Prince LOUIS NAPOLÉON

,, à

„ à accepter la couronne de Hollande, pour être „ possedée par lui et sa descendance naturelle, „ légitime et Masculine, par ordre de primogéni- „ ture, à l'exclusion perpétuelle des Femmes et „ de leurs Descendances."

„ En conséquence de cette autorisation, le Prin- „ ce LOUIS NAPOLÉON possédera cette Couronne „ sous le titre de Roi, et avec tout le pouvoir „ et toute l'autorité, qui seront déterminés par „ les Loix Constitutionelles, que l'Empereur NA- „ PALÉON à garanties dans l'Article Précédent."

„ Néanmoins il est statué que les Couronnes „ de France et de Hollande ne pourront jamais „ être reunies sur la même tête."

Art. 3.

„ Le Domaine de la Couronne comprend. 1°. „ Un Palais à la Haye, qui sera destiné au sé- „ jour de la Maison Royale. 2°. Le Palais du „ Bois. 3°. Le Domaine de Soestdick. 4°. Un „ revenu en biens fonds de cinq cents mille „ Florins."

„ La Loi de l'Etat assure de plus au Roi une „ somme annuelle de quinze cents mille Florins, „ argent Courant de Hollande, payable chaque „ mois par douzième."

Art. 4.

„ En cas de minorité, la Régence appartient „ de droit à la Reine; et à son défaut l'Empé- „ reur des François, en sa qualité de chef per- „ pétuel de la Famille Impériale, nomme le Ré- „ gent du Royaume. Il choisit parmi les Princes

„ de

„ de la Famille Royale, et à leur défaut parmi
„ les Nationaux.

„ La minorité des Rois finit à l'Age de dix
„ huit ans accomplis.

Art. 5.

„ Le Douaire de la Reine sera determiné par
„ son contract de mariage; pour cette fois, il
„ est convenu que ce Douaire est fixé à la som-
„ me de deux cents cinquante Mille Florins, qui
„ sera prise sur le Domaine de la Couronne.
„ Cette somme prélevée, la moitié restante des
„ revenus de la Couronne servira aux frais de
„ l'entretien de la Maison du Roi mineur; l'autre
„ moitié sera affectée aux dépenses de la Régence."

Art. 6.

„ Le Roi de Hollande sera à perpétuité Grand
„ Dignitaire de l'Empire, sous le Titre de Grand
„ Connétable: les fonctions de cette grande dig-
„ nité pourront néanmoins être remplies au gré
„ de l'Empéreur des Français par un Prince Vice
„ Connétable, lorsqu'il jugera à propos de créer
„ cette dignité."

Art. 7.

„ Les membres de la Maison Regnante en Hol-
„ lande resteront personnellement soumis aux dis-
„ positions du statut Constitutionnel du 30 Mars
„ dernier, formant la Loi de la famille Impériale
„ de France."

Art. 8.

„ Les charges et emplois de l'Etat, autres que
„ ceux tenant au Service personnel de la Mai-
„ son

„ son du Roi, ne pourront être conféres qu'à des
„ nationaux."

Art. 9.

„ Les Armes du Roi seront les Armes Anciennes de la Hollande, écartellées de l'aigle Impérial de France, er surmontées de la Couronne Royale."

Art. 10.

„ Il sera incessamment conclu entre les Puissances contractantes un Traité de Commerce, en vertu du quel les sujets Hollandois seront traités en tout tems dans les ports et sur le Territoire de l'Empire Français, comme la Nation la plus specialement favorisée."

„ Sa Majesté l'Empereur et Roi s'engage de plus à intervenir auprès des Puissances Barbaresques pour que le Pavillon Hollandais soit respecté par Elles, ainsi que celui de Sa Majesté l'Empereur des Français."

„ Les ratifications du présent Traité seront signées et échangées à Paris dans l'espace de dix jours."

Paris ce vingt quatre Mai dix huit cent six.

[L. S.] CH. MAC. TALLEYRAND.
[L. S.] CH. H. VERHUELL.
[L. S.] I. J. A. GOGEL.
[L. S.] JEAN VAN STYRUM.
[L. S.] W. SIX.
[L. S.] G. BRANTSEN.

(5) Dus luidde de brief van den Raadpenſionaris:

De Raadpenſionaris der Bataafſche Republiek, aan de Vergadering van Hun Hoog Mogenden, vertegenwoordigende het Bataafsch Gemeenebest.

HOOG MOGENDE HEEREN!

Hoe zeer ik reeds ſints een geruimen tijd in den wankelenden ſtaat van mijne gezondheid, en vooral in de ongelukkige belemmering van mijn gezicht, eene maar al te gegronde reden zoude hebben kunnen vinden, om mij aan de moeijelijkheden van het Staatsbeſtuur te onttrekken, heeft echter tot nog toe bezef van plicht, geboren uit het bemoedigend vooruitzicht aan mijn Vaderland van eenigen wezenlijken dienst te kunnen zijn, mij daarvan weerhouden, terwijl ook de aanmerking, dat de omſtandigheden, waarin het Land door den jongst uitgebersten Oorlog gebragt was, en waarvan de gevolgen de vijandelijke benden tot aan onze Frontieren gevoerd hadden, zoodanigen ſtap destijds minder betamelijk maakten. Thans, Hoog Mogende Heeren! houden deze drangredenen op, en de overtuiging, dat mijn verdere dienst, in mijne tegenwoordige geſteldheid en in den tegenwoordigen ſtand van zaken, het Vaderland van geen wezentlijk nut kan zijn, doet mij beſluiten om een post te verlaten, welken ik het

het voor mijne Landgenoten niet meer nuttig en voor mij zelven niet meer voegzaam acht langer te bekleeden.

Ik make derhalven gebruik van het regt, mij bij Artikel 41 der Staatsregeling toegekend, en legge, uit krachte van hetzelve, bij deze mijnen post als Raadpenſionaris neder in den ſchoot der Vergadering van U Hoog Mogenden.

Ik verlaat dien Post met de innerlijke bewustheid van alles, wat van mij afhing, te hebben beproefd voor mijne Landgenoten; ik verlaat denzelven, doordrongen van het gevoel der hartelijkſte erkentenis voor zoo veele blijken van vertrouwen, van Uwe Vergadering en van mijne Medeburgers in het algemeen ontvangen. Ik betuige daarvoor aan alle de Leden van Uwe Vergadering, en in U Hoog Mogenden aan de geheele Natie mijnen opregtſten dank, met de verzekering, dat het aandenken aan dezelve mij, in mijne verwijdering, op eene aangename wijze zal vergezellen.

En hiermede ſcheidende van die naauwere betrekkingen, in welken mijn Post mij tot de Vergadering van U Hoog Mogenden had geſteld, bidde ik de Algoede Voorzienigheid, dat Zij mijn Vaderland, het welk mij ſteeds boven alles dierbaar zal blijven, in hare bijzondere hoede en beſcherming neme, deszelfs bloei, welvaart, en daardoor het geluk van deszelfs Ingezetenen bevordere, en U Hoog Mogenden in derzelver Per-

ſo-

fonen en Familien hare beste Zegeningen doe ondervinden.

Den Haag 4 Junij 1806.

(was get.) R. J. SCHIMMELPENNINCK,

(onderftond) Ter Ordonnantie

De Algemeene Secretaris van Staat.

(was gecontrafigneerd) C. G. HULTMAN.

Hierbij voegen wij

Extract uit het Register der Refolutien van Hun Hoog Mogenden, vertegenwoordigende het Bataafsch Gemeenebest.

Donderdag den 5den Junij 1806.

Is gelezen eene Misfive van Zijne Excellentie, den Heere Raadpenfionaris, aan de Vergadering van Hun Hoog Mogenden, vertegenwoordigende het Bataafsch Gemeenebest, gefchreven alhier in den Haag den 4 Junij l. l., daarbij om geällegueerde redenen, en uit kragte van het regt, aan Hoogst denzelven bij Art. 41. der Staatsregeling toegekend, zynen Post als Raadpenfionaris in den fchoot dezer Vergadering nederleggende.

Waarop gehoord zijnde het Rapport eener perfonele Commisfie ftaande de Vergadering uitgebragt, is, na voorgaande Deliberatie, goedgevonden, en verftaan, in den afftand, door den Heer Raadpen-

penſionaris, uit krachte van het voorſz. Art. der Staatsregeling, gedaan, te berusten; en te verzoeken, en te committeren, gelijk verzocht en gecommitteerd worden mits dezen, de vier oudſte Leden dezer Vergadering, zijnde de Heeren WEERTS, BUSCH, VAN HENGST en TWENT VAN RAAPHORST, met den Griffier, om namens dezelve aan Zijne Excellentie hier van kennis te geven, met expresſe verklaring:

Dat de Vergadering van Hun Hoog Mogenden niet dan met een opregt gevoel van leedwezen den afſtand, door Zijne Excellentie gedaan, heeft vernomen; dat dit leedwezen dies te levendiger wordt, naar mate zij bevroedt, dat de wankelende gezondheid en de ongelukkige belemmering in Hoogstdeszelfs Gezigt tot dit Beſluit geene geringe motiven heeft opgeleverd.

Dat de Vergadering intusſchen uit de ſtellige bewoordingen dezer Misſive zoo wel, als om meer andere redenen, zich ten volle overtuigd houdt, dat dit Beſluit bij Zijne Excellentie onveranderlijk en onherroepelijk is gevestigd, en dat er diensvolgens voor haar geene andere keuze overblijft, dan in den gemelden afſtand door den Heer Raadpenſionaris, uit kracht van het 41 Artikel der Staatsregeling gedaan, hares ondanks te berusten.

Dat intusſchen de Vergadering bij deze gelegenheid met genoegen uit de, in het hoofd dezes gemelde, Misſive heeft gezien de gevoelens, welke Zijne Excellentie jegens dezelve bezielen, en zich verheugt, zoo dikwerf de duidelijkſte bewij-

zen te hebben kunnen geven van haar vertrouwen *op*, en hoogachting *voor* den Heer Raadpensionaris; dat deze gevoelens noch door tijden, noch door omſtandigheden veranderd zijnde, zij de verzekering daarvan bij dezen herhaalt, en niets meer welmeenend wenscht, dan dat Zijne Excellentie niet alleen tot vorigen welſtand worde herſteld, maar ook bij voortduring al dat heil en alle die genoegens moge ondervinden, welke de bewustheid van, naar de inſpraak van het geweten, de belangen van Volk en Vaderland behartigd te hebben, kan opleveren; eene bewustheid, die de dierbaarſte belooning is voor een wel geplaatst en edel hart.

(Was geparapheerd)

C. DE VOS VAN STEENWIJK.

(Onderſtond) Accordeert met voorſz. Register.

(Was geteekend)

J. COUPERUS.

(6) Dit Verdrag behelsde de volgende punten:

Art. 1.

Tot tijd en wijle het Engelsch Gouvernement plegtig zal hebben afgezien van de bepalingen, in deszelfs orders van den Raad van 1807 vervat, is alle Handel, hoegenaamd, tusſchen de havens van Holland en de havens van Engeland verbo-

boden. Zoo er redenen mogten zijn, om vrijpasſen (*licences*) te verleenen, zullen alleen die, welke in name van den Keizer zijn afgeleverd, van waarde zijn.

Art. 2.

Een korps troepen van achttien duizend man, waarvan drie duizend man Paardevolk, en beſtaande uit zes duizend Franſchen en twaalf duizend Hollanders, zal geplaatst worden aan alle de monden der rivieren, met bedienden van de Franſche Tollen, om te waken, dat aan den inhoud van het vorig Artikel voldaan worde.

Art. 3.

Deze troepen zullen door het Hollandsch Gouvernement onderhouden, gevoed en gekleed worden.

Art. 4.

Alle vaartuigen, het eerſte Artikel overtredende, welke door Franſche Oorlogſchepen of Kapers op de Hollandſche kusten mogten genomen worden, zullen voor goeden prijs worden verklaard, en ingevalle van twijfeling, zal de zwarigheid alleen door Zijne Majeſteit den Keizer kunnen worden beoordeeld.

Art. 5.

De bepalingen, in de hier bovenſtaande Artikelen vervat, zullen worden ingetrokken, zoodra Engeland plegtig zal hebben ingetrokken deszelfs orders van den Raad van 1807, en van dat oogenblik af zullen de Franſche troepen Holland ontruimen, en aan hetzelve het volle genot zijner onafhankelijkheid laten.

Art. 6.

Daar het in Frankrijk tot een conſtitutioneel beginſel is aangenomen, dat de Dalweg van den Rhijn de grensſcheiding uitmaakt van het Fransch Keizerrijk, en daar de Scheepswerven van Antwerpen, door den tegenwoordigen ſtaat der grenzen tusſchen de beide landen, ongedekt zijn en bloot liggen, zoo doet Zijne Majeſteit de Koning van Holland, ten behoeve van Zijne Majeſteit den Keizer der Franſchen, Koning van Italie, Beſchermer van het Rhijnverbond, Bemiddelaar van het Zwitſersch Bondgenootſchap, afſtand van Hollandsch Braband, van geheel Zeeland, het Eiland Schouwen daarin begrepen, van dat gedeelte van Gelderland, het geen op den linker oever van de Waal gelegen is; zoodanig, dat voortaan de grensſcheiding tusſchen Frankrijk en Holland zal wezen de Dalweg van de Waal, van Schenkenſchans af, op den linker oever latende Nijmegen, Bommel en Woudrichem, voorts de voornaamſte ſtrang van de Merwede, die zich in den Biesbosch werpt, door welken, als ook door het Hollandsch-Diep en het Wolke-Rak de grensſcheiding zal heen loopen, om vervolgens in zee te vallen bij de Bieningen of Gravelingen, ter linker zijde latende het Eiland Schouwen.

Art. 7.

Ieder van de afgeſtane Provintien zal ontheven zijn van alle ſchulden, welke niet voor derzelver bijzonder belang zijn gemaakt, door derzelver Beſtuur toegeſtaan en op derzelver grond gevestigd.

Art.

Art. 8.

Zijne Majesteit de Koning van Holland zal, ten einde met de magt van het Fransch Keizerrijk mede te werken, op reede hebben een Eskader van negen Schepen en zes Fregatten, gewapend en geproviandeerd voor zes maanden, en gereed, om te kunnen uitloopen tegen den eersten van hooimaand aanstaande, alsmede eene flotille van honderd Kanonneerbooten of andere Oorlogsvaartuigen. Deze magt zal, gedurende al den tijd van den oorlog, moeten onderhouden worden en steeds in gereedheid zijn.

Art. 9.

De inkomsten van de afgestane Provintien zullen aan Holland behooren, tot den dag toe van de uitwisseling der ratificatien van het tegenwoordig Traktaat. Tot dien tijd toe, zal de Koning van Holland moeten voorzien in alle de onkosten van derzelver administratie.

Art. 10.

Alle de koopwaren, aangebragt door Amerikaansche schepen, in de havens van Holland binnengeloopen, sedert den 1sten van Louwmaand 1809, zullen in beslag worden genomen en aan Frankrijk gelaten worden, ten einde daarover te beschikken, naar mate van de omstandigheden en deszelfs politieke betrekkingen met de Vereenigde Staten.

Art. 11.

Alle koopwaren van Engelsche Fabriek zijn in Holland verboden.

Art. 12.

Er zullen maatregelen van politie genomen worden, om een wakend oog te houden op, en in verzekering te nemen alle de Asſuradeurs in den verboden handel, alle Contrabandiers, hunne begunſtigers, enz. In één woord, het Hollandsch Gouvernement verbindt zich, om den contraband handel te zullen uitroeijen.

Art. 13.

Er zal geen Magazijn van goederen, die in Frankrijk verboden zijn, en tot contrabande aanleiding geven, kunnen opgerigt worden in eenen omtrek van vier uren afſtands van de linie der Franſche Douane; en, ingevalle van overtreding, zal zoodanig Magazijn kunnen worden aangehaald, al ware het ook op Hollandsch grondgebied.

Art. 14.

Behoudens deze bepalingen, en zoo lang dezelve in werking zullen zijn, zal Zijne Majeſteit de Keizer opheffen het decreet van verbod, hetwelk de barrières der grenzen tusſchen Holland en Frankrijk ſluit.

Art. 15.

Vol vertrouwen in de wijze, waarop de verpligtingen, uit het tegenwoordig traktaat voortſpruitende, zullen worden vervuld, garandeert Zijne Majeſteit de Keizer en Koning de integriteit der Hollandſche Bezittingen, zoodanig als dezelve krachtens dit Traktaat zijn moeten.

Art. 16.

Het tegenwoordig Traktaat zal geratificeerd, en

de

de ratificatien zullen uitgewisſeld worden, te Parijs, binnen den tijd van veertien dagen, of vroeger, indien zulks mogelijk is.

(Geteekend) CHAMPAGNY,
Hertog van Cadore.

De Admiraal VERHUELL.

(7) Deze Verklaring, benevens het Affcheid des Konings van het Wetgevend Ligchaam, vindt men in de *Merkwaardige en echte berichten, wegens het vertrek van* LODEWIJK NAPOLEON, *voormaals Koning van Holland*, uitgegeven te Amſterdam, bij Maaskamp, 1814.

(8) Gedeeltelijk de *Conſcriptie*, doch veel meer nog de drukkende belasting, gelegd op de Leerlingen der Lagere Scholen, om daaruit de kosten voor het Hooger onderwijs te vinden, hebben in zeer korten tijd de Latijnſche Scholen onzes Lands in zulk een deerlijk verval gebragt, dat ſommige, voorheen bloeiende Scholen geheel te niet gingen, en zelfs de aanzienlijkſte van allen, die van Amſterdam, naauwlijks de helft van het voormalige getal harer Leerlingen overhield. De *Conſcriptie* veroorzaakte, dat vele Leerlingen, om dezelve te ontduiken, de ſchoolſche loopbaan, wanneer zij die pas half hadden afgelopen, eensklaps verlieten, en zich, hoe geheel onbekwaam ook, onder de Theologiſche banier begaven, waarvan

de gevolgen voor dat vak der Wetenſchappen ligt zijn optemaken: de zware belasting noodzaakte vele ouders, wier inkomſten, door den algemeenen ſtaat van verarming, naauwlijks meer toereikende waren voor hun eigen beſtaan, om de verdere opleiding hunner kinderen tot geleerdheid te ſtaken: en, eindelijk, het toenemende getal van bijzondere onderwijzers, bij welke met minder kosten onderwijs te bekomen was, voltooide het gene nog aan het geheele verval der openbare ſcholen, en met deze aan het verval der ware geleerdheid ontbrak.

(9) Behalven dezen brief aan den Onderprefekt van Spiers, welke gevonden wordt in de Staats-Courant van den 20ſten Mei dezes jaars, is ſedert in druk verſchenen een rondgaande brief (*circulaire*) van SAVARY, waarbij insgelijks eene opgave van gegoede jonge dochters uit de voorname ſtanden, met aanmaning om zulks met alle mogelijke geheimhouding te doen, gevorderd wordt. En zoo men mogt twijfelen, of die maatregel zich ook wel tot onze gewesten hebbe uitgeſtrekt, zal de volgende brief, door den Directeur Generaal der Politie aan eenen Commisſaris van die zelfde Politie in Holland geſchreven, dien twijfel geheel wegnemen, en tevens de *verborgenheid der ongeregtigheid* van NAPOLEONS Beſtuur nader doen kennen.

Niet wetende, of de hier bedoelde Commisſaris van Politie verkoos, dat zijn naam wierd uitge-

gedrukt, hebben wij dien, gelijk ook de namen der plaatsen achterwegen gelaten. De brief is gedagteekend de elfde December 1811.

Le Commissaire General de Police

à

Mr. — Commissaire de Police
à ——.

Ma confiance en vous, Monsieur, me porte à vous demander un travail régulier et fait avec le plus grand soin sur la statistique Personelle (*).

La statistique necessaire à la Police embrasse:

1°. Les fonctionnaires publics de tout rang, civils, militaires et judiciaires.

2°. Les ministres des Cultes.

3°. Les nobles des villes et Bourgs principaux, propriétaires, fermiers, et negocians etc.

4°. Les personnes ou les familles les plus influentes par leur fortune ou par leur famille.

Il faut que la Police connaisse l'état ancien et ac-

(*) Bij het Ministerie van Politie te Parijs bestond eene divisie, zamengesteld uit 4 Bureaux, welker verrigtingen de *Statistique Personelle*, alleen ten doel hadden. Wierd den Keizer eene voordragt gedaan tot de vervulling van den een of anderen belangrijken post, dan moest de Minister van Politie door middel der statistique kunnen opgeven, welke hoedanigheden de persoon bezat, die naar denzelven stond.

actuel de chacun, sa vie publique, ses opinions politiques et religieuses, sa fortune, sa moralité, l'espèce de talens ou de moyens qui le distingue ou le caractérise, s'il est veuf ou marié, le nombre, le sexe et l'age de ses enfants, ou ils sont, ce qu'ils font, sa conduite actuelle publique et privée, la consideration dont il jouit, les rapports qu'il a eu et qu'il peut avoir conservés hors de l'Empire, les pays où ses rapports ont existés ou existent encore, ses habitudes sociales et journalières, les sentimens qu'il témoigne ainsi que sa famille à l'égard de S. M. et de son Auguste Dynastie: Enfin tout ce qui sera propre à éclairer la police sur ce que chaque homme marquant a été et est, sur ce qu'il pense et sur ce qu'on peut en esperer ou en craindre. Le travail de la Statistique Personnelle n'embrasse point les hommes obscurs, les mauvais sujets d'une classe inférieure, ceux enfin qui sont en butte à l'action répressive de la Police; tous ces hommes doivent faire l'objet d'un travail particulier, que je vous demanderai ultérieurement; mais tout ce qui sort de la classe ordinaire, tout ce qui se présente avec un nom, des talens, des moyens, des fonctions, de la fortune, devient dès lors de sa compétence.

Votre attention doit particulièrement se porter sur la jeunesse des deux Sexes: vous vous procurerez des éclaircissements touchants les jeunes héritières non encore mariées, leur avoir, leur espérances, la direction de leur éducation et de

leur

leur gout, leurs talens, leur age, leurs agrémens, et mêmes leurs déformités; rien de ce qui est important ne devra vous échapper. Quant aux jeunes gens de famille, il vous sera facile d'apprécier le parti que le gouvernement pourra en retirer, et de me les désigner d'après leur age, leur éducation, leurs habitudes, leur fortune, leurs noms et leurs alliances, sans oublier leur taille, leur conformation, leurs facultés et leur caractère.

Afin de vous faciliter l'opération, je vous engage à vous occuper d'abord des fonctionnaires et des ministres des cultes. Ces deux classes doivent vous être assez connus, pour que leur tableau vous prenne peu de tems. C'est d'ailleurs celles sur lesquelles S. E. le Ministre de la Police est le plus pressé d'avoir des renseignemens; vous descendrez ensuite dans les classes sécondaires et vous m'adresserez vos observations sur chacune à mesure que vous les aurez complette.

Leur objet doit vous annoncer avec quels soins et quelle discrétion vous devrez les recueiller.

Agréez etc.

(10) MANIFESTEN of Oorlogsverklaringen zijn gewoonlijk niets anders, dan proeven eener bedrieglijke Redekunst om aan de heerschzuchtige oogmerken der Vorsten eenen schijn van regt te geven; maar de volgende Verklaring van Keizer ALEXANDER moet in de Geschiedenis als een altoosdurend Gedenkstuk pralen van de edelmoedigste

ſte bedoeling, in de eenvoudige doch krachtige taal der waarheid voorgedragen. Wij zouden dus achten ons Geſchiedkundig ſtuk zijn voorname ſieraad te onthouden, indien wij verzuimden deze Verklaring hier in haar geheel medetedeelen.

Declaratie van den Keizer van Rusland.

Warſchauw, den 10 (22) Februarij 1813.

„ Op het oogenblik, dat de tempels van ons uitgeſtrekt Rijk van dankzeggingen weergalmen; op het oogenblik, dat onze dappere ſoldaten, van de gelukkige uitſlagen, die zij aan hunnen moed te danken hebben, gebruik makende, voorwaarts ſnellen, om den woesten roover te achterhalen, die de velden der dappere Sclaven meende te verdeelen, hebben wij noodig geoordeeld Europa met onze ontwerpen bekend te maken."

„ De goddelijke Voorzienigheid, de regtvaardigſte zaak begunſtigende, heeft de alarmklok der verlosſing doen luiden, welke alle de Natien tot de verdediging van de eer des Vaderlands oproept; wij herinneren den Volken en den Koningen hunne pligten en hunne belangen."

„ Sedert lang, hadden wij ontwaar geworden, dat de onderwerping van het vaste land het doel was, waarheen de intrigues en gruweldaden van het opperhoofd der Franſche Natie zich uitſtrekken. Op de dapperheid onzer ſoldaten ons verlatende, hadden wij geene de minſte ongerustheid, omtrent

de

de onschendbaarheid van ons rijk; onze verontwaardiging in ons zelven opsluitende, zagen wij met smart, doch onbevreesd voor ons zelven, hoe alle de Volken tot dienstbaarheid gebragt werden, en slechts met tranen de dwingelandij, onder welke zij zuchtten, beantwoordden."

„ De oorlog van 1806, waarin wij door onze Bondgenooten verlaten werden, ontzegde ons alle betrekking met de Mogendheden, die hare rampzalige onderdanen overgaven aan de onverzadelijke heerschzucht van eenen man, welken de Almagtige voorzeker heeft losgelaten, om de monarchen en de onderdanen te kastijden."

„ Ons eeniglijk bezig houdende met de welvaart onzer getrouwe volkeren, wilden wij derzelver rust niet storen voor belangen, die hun vreemd waren. Onze schijnbare werkeloosheid heeft onzen vijand bedrogen; hij dacht ons wetten voor te schrijven; hij verzamelde een ontzaggelijk leger en voerde hetzelve aan tegen onze grenzen; Rusland vloog te wapen; ieder man wilde soldaat zijn, om zijnen godsdienst en zijne haardsteden te verdedigen. Wij hebben die edelmoedige geestdrift beteugeld, zonder dezelve uittedooven; ongehoorde uitkomsten zijn er het gevolg van geweest. Onze dapperen hebben den vijand, in spijt zijner groote overmagt, door bekwame manoeuvres gelokt in het middelpunt van het rijk, dat hij wilde verwoesten; zijn marsch is gekenteekend geworden door de verschrikkelijkste gruweldaden; hij heeft onze steden verbrand, om zich daar over

te

te wreken, dat wij onze magazijnen, welke hem van eenig nut konden zijn, ten prooi der vlammen gegeven hebben. Onze troepen hebben zich vereenigd, en aan het oog van het verbaasd Europa getoond, dat er nog ſoldaten van Trebia en Eylau overig waren.

„ Laat ons van onze overwinningen gebruik maken, en eene behulpzame hand naar de verdrukte volkeren uitſtrekken; nooit heeft zich eene ſchoonere gelegenheid aan het ongelukkig Duitschland aangeboden; onze gemeene vijand vlugt; zijn ſchrik verbaast de Natien, die gewoon waren alleen over zijne trotschheid en barbaarschheid verbaasd te wezen."

„ Het is met die openhartigheid, welke aan de kracht voegt, dat wij heden ſpreken. Rusland, en zijn moedige Bondgenoot Engeland, die, ſedert twintig jaar, den Colosſus, welke het geheelal dreigt te verpletteren, doet ſchudden, hebben geene oogmerken om zich te vergrooten; het zijn onze weldaden en niet de grenzen van ons rijk, welke wij tot de verst afgelegene Natien willen uitſtrekken. Het lot van de Guadiana en den Veſuvius is op de oevers van den Borysthenes beſlist geworden; het is vandaar, dat Spanje de vrijheid zal weder krijgen, welke hetzelve met heldenmoed, in eene eeuw van zwakheid en lafhartigheid, verdedigt.

„ Wij verklaren door dit Manifest aan de Natien, hetgeen wij onze Gezanten gelast hebben aan de Koningen zeggen...."

„ Duitsch-

„ Duitschland moet zich zijn' moed herinneren, en weldra zal de dwingeland niet meer bestaan. Oostenrijkers wat hoopt gij van het verbond met het opperhoofd der Franschen? Met uwe schoonste Provintien betaalt gij het uitzigt van eenmaal uw leven onder het staal der Spanjaarden te verliezen, ter verdediging eener onregtvaardige en heiligschennende zaak. Uw handel is vernietigd, uwe eer vernederd; uwe vanen, weleer met het teeken der overwinning versierd, buigen zich voor den Franschen Adelaar; zie daar de trofeën van dat verbond.

„ Zullen wij aan Pruissen de ijsselijke jammeren, welke het hebben ter neergeslagen, te binnen brengen? Die herinnering zou deszelfs woede, en niet deszelfs moed vermeerderen; reeds schijnen de steden en velden van de monarchie van FREDERIK alomme op nieuw bezield te worden met den geest van dien grooten man, en eenen uitslag te beloven, die hunner vaderlandsliefde waardig is."

„ Saxers, Hollanders, Belgen en Beijerschen, wij rigten dezelfde woorden tot u; overweegt, en weldra zullen uwe legioenen gevormd worden uit die genen, die, te midden van het hen omgevend verderf, eenige schaduwe van eer en deugd bewaard hebben."

„ De vrees moge uwe Souvereinen geketend houden; laat geene rampzalige gehoorzaamheid u weerhouden; zij, even ongelukkig als gij, verfoeijen de magt, welke zij vreezen; zij zullen in het

het verborgen de edele pogingen goedkeuren, welke uwe eer en vrijheid moeten bekroonen."

„ Onze zegevierende troepen gaan haren marsch naar de grenzen van den vijand voortzetten; indien gij u waardig betoond, om naast de helden van Rusland op te trekken; indien de jammeren van uw vaderland u treffen; indien het Noorden het verheven voorbeeld navolgt, hetwelk de fiere Kastilianen geven; dan zal aldaar de rouw der wereld een einde nemen, en onze moedige Bataillons zullen dat rijk binnen trekken, welks magt en hoogmoed door eene enkele overwinning verpletterd zijn."

„ Indien, na dit alles, die verdoolde natie uit zulke buitengewone gebeurtenisſen eenige edelmoedige gevoelens put, en betraande oogen werpt op het geluk, dat zij onder hare Koningen genoot, dan zullen wij haar de behulpzame hand toereiken, en dat Europa, hetwelk op het punt was van de prooi eens monsters te worden, zal zijne onafhankelijkheid en zijne rust te gelijker tijd herkrijgen."

„ Mogt er eindelijk van dien bloedigen Colosſus, welke het vaste land met de voortduring zijner gruweldaden bedreigde, ſlechts eene lange herinnering van afgrijzen en medelijden overblijven."

ALEXANDER.

(11) Het Manifest van Oostenrijk, waarin NAPOLEONS gedrag jegens het Duitſche rijk, zoo wel als

als de zelfs perſoonlijke opofferingen des Keizers van Oostenrijk zelven, ter bevordering van den vrede, duidelijk aan den dag worden gelegd, hebben wij, om deszelfs breedvoerigheid, geoordeeld te moeten weglaten. Hetzelve is te vinden in de meermalen aangehaalde Echte Stukken, bij Maaskamp uitgegeven, N°. 3. of bladz. 131.

(12) De Koning van Beijeren had kort voor de nederlaag der Franſchen bij Leipzich, (blijkens deszelfs Manifest, gegeven te Munchen den 14den October) zijne betrekkingen met NAPOLEON afgebroken, en zich bij de verbondene Mogendheden gevoegd, zie Echte ſtukken N°. 2. of bl. 159. Het Saxiſche Krijgsvolk, den gedwongen dienst van NAPOLEON reeds lang moede zijnde, had, in de beſlisſende gevechten van Leipzich, de wapenen tegen hunne onderdrukkers gekeerd, en geheel het Land, door de krijgsbenden der Bondgenooten bezet, terwijl de Koning naar Berlijn was gevoerd, juichte weldra in zijne verlosſing. De Groot-Hertog van Wurzburg trad den 26ſten October plegtig toe tot de zaak der verbondene Mogendheden. Ook de inwoners van het koninkrijk Westphalen hadden, nadat zij van de Franſchen verlost waren, geenen dwang noodig om de partij van hunne onderdrukkers te verlaten.

(13) De Proclamatie van den Baron ROSIN, luidt als volgt:

Proclamatie aan de Ingezetenen van het Departement van de Wester-Eems.

Alzoo het de ſtellige intentie is van de tegen den Franſchen Keizer gecoaliſeerde Mogendheden, dat in alle de Landen en Steden, welke door Hoogstderzelver zegevierende wapenen worden ingenomen, de publieke rust en orde worde gehandhaafd, en dat een iegelijk ingezeten worde gemaintineerd bij het genot van de veiligheid van zijn perſoon en goederen; en alzoo het bij onze aankomst in dit Departement, en bijzonder bij onze intrede in de Stad Groningen, aan ons gebleken is, dat de Prefect van dit Departement hetzelve heeft verlaten, zonder eenige geconſtitueerde magt te belasten met de waarneming van de functien, waarmede hij in het bijzonder was gechargeerd.

Zoo is het, dat wij ter voorkoming van alle verwarring, en van de nadeelige gevolgen, welke bij gebreke van eene behoorlijke adminiſtratie van dit Departement, ten nadeele van de goede ingezetenen van dit Departement, zouden kunnen ontſtaan, hebben goedgevonden, de navolgende proviſioneele ſchikkingen te maken:

Art. I.

De Heeren Raden van Prefecture, E. LEWE, S. W. TJASSENS, P. G. VAN IDDEKINGE en H. GUI-

GUICHART, worden bij dezen gerequireerd en gelast, om de functien van den Prefect, welke volgens de tot hiertoe bestaande orders aan den Prefect alleen waren gedemandeerd, waartenemen en uitteoefenen, en de Secretaris-Generaal van de Prefecture, M. SALVERDA, wordt bij deze al mede gerequireerd en gelast, om de voorschreven Raden van Prefecture in deze hunne werkzaamheden te adsisteeren.

Art. 2.

De Heeren Raden voornoemd worden bij dezen geautoriseerd, om in de uitoefening van eenig gedeelte der Administratie, bijzonder van de Finantien, zoodanig persoon of personen uit onzen naam te requireeren, als zij zullen vermenen te behoren.

Art. 3.

De Heeren Onder-Prefecten in de onderscheidene Arrondissementen worden bij dezen gerequireerd, om bij provisie in hunne respective functien te continueeren; zij worden bij dezen gemagtigd, om een of twee geschikte personen te requireeren, om hun in hunne menigvuldige werkzaamheden te adsisteeren.

Art. 4.

De thans nog in dit Departement bestaande justitiële Ambtenaren, mitsgaders de Maires, Adjuncten en Municipale Raden van de onderscheidene Communes, worden bij dezen gerequireerd, om bij provisie in hunne respective functien te continueeren.

Art. 5.

Alle geconstitueerde Autoriteiten, publieke Amb-

tenaren, en in het algemeen elk ingezeten van dit Departement, wordt mits dezen op het ernstigste gelast, om de voorschreven Heeren Raden van Prefecture en Onder-Prefecten in de hiervoren door ons aan hun opgedragene functien te erkennen en hunne orders te gehoorzamen.

Art. 6.

De Ambtenaren, welke tot hiertoe zijn belast geweest met eenige finantiële Administratie, betrekkelijk tot de schatkist van het Fransche Keizerrijk, worden bij dezen gelast, om binnen vier en twintig uren na Publicatie dezes aan de Bureaux van de Heeren Onder-Prefecten optezenden met behoorlijke opgave, alle de contante penningen en losse goederen, (waaronder niet begrepen Registers en Boeken), welke ten tijde van het cesseeren van de Fransche Keizerlijke administratie, onder hun berustende waren en nog onder hun berustende zijn, aan het Rijk toebehoorende. — Zij zullen tevens eene notitie hebben overtegeven van alle die pretentien welke de Schatkist van particulieren te vorderen had op den 15den dezer.

Onder de voorschreven penningen zijn niet begrepen de zodanige, welke gevonden worden in de Dorps-, Vleks-, Kerken-, Gemeente-, Dijks- en Zijlkassen, als zijnde een privaat Hollandsch eigendom.

Art. 7.

Zoodanige ingezetenen, welke eenige goederen onder zich berustende hebben, toebehorende aan het Fransche Keizerrijk, zullen verpligt zijn, daarvan

van dadelijk na publicatie dezes aan de Maires van hunne respective Gemeenten schriftelijke opgave te doen; de Maires zullen deze opgaven ten spoedigsten inzenden aan de Heeren Onder-Prefecten.

Art. 8.

Elk en een iegelijk ingezeten van dit Departement wordt mits dezen gelast, om door geene hoe ook genaamde middelen mede te werken tot storing van de openbare rust en veiligheid.

Art. 9.

De overtreders van dit en van de drie naast voorgemelde artikelen zullen, naar bevind van zaken, ten strengsten worden gestraft.

Art. 10.

En zal deze ten spoedigsten worden gedrukt en alom in dit Departement worden gepubliceerd en geaffigeerd, en van de Predikstoelen van de onderscheidene Godsdienstige gezindheden te Lande worden afgelezen, en voorts aan de Administrative en Justitieele Autoriteiten in dit Departement verzonden.

Aldus gedaan in Ons Hoofdkwartier te Groninningen, den 16 November 1813.

DE BARON ROSIN, *Ridder van de Woldomir Orde, van de tweede Classe, commandeerende het Detachement Russisch Keizerlijke Troepes, ingerukt in het Departement van de Wester-Eems.*

(14) De namen der overige Schippers waren: IBE SCHELTS, HARM SMIT, DERK ALBERTS HOFF, PIETER MUNTENDAM, SJOERD JAKOBS SCHUIRING, JACOB SMIT, HEMME J. LEWE en KORNELIS KNOOK.

(15) De Verklaring aan den Heer CHARLÉ gegeven luidde als volgt:

De Colonel en Chef en verdere Officieren der Nationale Garde, de dringende behoefte bezeffende van een Bestuur dat niet alleen ten volle krachtdadig zij, maar ook in form en zamenstelling, het volksvertrouwen in genoegzame mate bezitte, om in dezen bedenkelijken toestand onzer stad, hunne volijverige pogingen tot herstel der rust te ondersteunen en te regelen, hadden de Ondergeteekenden opgedragen zich deswege in de eerste plaats te moeten wenden tot Mijnheer den Maire, in de hoop dat deze in de oprigting van zoodanig een geheel nieuw Bestuur met hun zoude gelieven medetewerken. Deze echter daarin vermeend hebbende te moeten difficulteren, uit hoofde zijner Instructie en de daarbij opgelegde verpligtingen, zijn de Ondergeteekenden in de onaangename noodzakelijkheid om, uit naam hunner Committenten, aan welker gemanifesteerde intentien zij geen oogenblik uitstellen kunnen, door alle mogelijke middelen te voldoen, den Heer CHARLÉ te kennen te geven, dat zij het Stedelijk Bestuur, waarvan hij, tot dus verre, Chef geweest is, beschouwen als door de daad vervallen, en no-

notoir ontbonden door de gebiedende kracht der publieke omſtandigheden; weshalve ook de Schutterij zich aan de bevelen van hetzelve niet verlangt noch vermag te onderwerpen.

Amſterdam 16 November 1813.

(geteekend) VAN BRIENEN,
Chef de Légion.

M. P. BRANTS,
Chef de Cohorts.

A. R. FALCK,
Kapitein.

V. J. LUDEN,
Luitenant.

A. J. VAN VOLLENHOVEN,
Luitenant.

Die het Beſtuur werkelijk aanvaard hebben, waren de Heeren Mr. J. C. VAN DER HOOP, Mr. P. A. VAN BOETZELAAR, Mr. D. W. ELIAS, P. P. CHARLÉ, W. BOREEL, Mr. C. VAN DER OUDERMEULEN, Mr. J. VAN LOON JANSZ., Mr. D. J. VAN LENNEP, H. VAN SLINGELANDT, G. TEN SANDE, A. MENDES DE LEON, J. A. WILLINK, J. J. MAY, Mr. P. A. BRUGMANS, Mr. J. D. MEYER, Mr. J. S. VAN DE POLL, en Mr. A. A. DEUTZ VAN ASSENDELFT.

(16) De twee eerſte Afkondigingen waren van den volgenden inhoud:

„ Het provifioneel Beftuur der ftad Amfterdam, „ geinftalleerd bij Publicatie van den Heer Kolonel „ en Chef van de Schutterij, gedaan op heden, „ notificeert bij deze, dat hetzelve zich heeft „ geconftitueerd en tot deszelfs Prefident heeft be- „ noemd den Heer Mr. J. C. VAN DER HOOP.

„ En daar het provifioneel Beftuur voornoemd „ alleen ter harte neemt het herftel der publieke „ rust, welke ongelukkig federt gisteren op eene „ verregaande wijze is geftoord geworden, zoo „ worden allen en een iegelijk nogmaals ten ern- „ ftigfte vermaand, om zich als ftille en vreedza- „ me burgers te gedragen, tot de rust en goede „ orde terug te keeren, en alzoo te voorkomen „ de verfchrikkelijke gevolgen, welke bij verdere „ verftoring der openbare rust, en van aanranding „ van perfonen en publieke of bijzondere eigen- „ dommen, voor deze ftad en derzelver ingezete- „ nen te vreezen zijn."

„ Het provifioneel Beftuur der ftad Amfterdam, „ overwegende, dat de gewone inkomften derzel- „ ver ftad moeten worden verzekerd, zonder „ welke geene middelen van beftaan, om de kin- „ deren in de wees-, de zieken- in de gasthuizen „ te voeden en de noodige verzorgingen te ver- „ fchaffen, om in dit jaargetij de vereischte be- „ deelingen bij het huiszittenhuis te kunnen doen „ plaats hebben, en in het algemeen, om de gods- „ huizen te onderhouden, om de heiligfte fchul- „ den te voldoen, en in de onvermijdelijke be-

„ hoef-

„ hoeften dezer ftad te voorzien; dat alzoo de
„ ontvangst van den ftedelijken impost, zonder
„ eenige tusfchenpoozing, moet worden gehandhaafd
„ op den beftaanden voet, tot dat daaromtrent
„ anders mogt worden voorzien;

„ Vermaant elk en een' iegelijk, zich van zijne
„ dure verpligting in deze met de meeste ge-
„ trouwheid te kwijten, en de over de invordering
„ van dien impost geftelde beambten bevorderlijk
„ te zijn in de uitoefening hunner functien."

(17) Deze derde Afkondiging luidde aldus:

„ Het provifioneele Beftuur der ftad Amfterdam,
„ ondervonden hebbende, hoe het der Goddelijke
„ Voorzienigheid behaagd heeft, deszelfs pogingen
„ tot herftel der rust in deze groote en aanzie-
„ nelijke ftad met den besten uitflag te bekroo-
„ nen, zoo dat niet alleen al fpoedig, na deszelfs
„ conftitutie, op verleden Dingsdag avond, alle
„ excesfen hebben opgehouden, maar zich hoe
„ langer hoe meer de gegrondfte hoop opdoet, dat
„ ook in het vervolg de publieke orde niet zal
„ worden geftoord, en dat deze gelukkige en fpoe-
„ dige uitflag, naast God, grootendeels te dan-
„ ken is aan de onvermoeide pogingen, zoowel
„ van de heeren officieren en manfchappen der
„ gewapende burgermagt, als van zoodanige in-
„ gezetenen, die, het zij te paard of te voet, in
„ dezen dienst hebben gedaan; zoo is het, dat
„ hetzelve provifionele Beftuur aan heeren officie-
„ ren en die der manfchappen van de gewapende

„ burgermagt, die zich in dezen van hunnen moei-
„ lijken pligt met zoo vele onderscheiding hebben
„ gekweten, en aan de andere ingezetenen, die,
„ het zij te paard of te voet, de rust hebben
„ helpen bewaren, den schuldigen dank van de
„ geheele burgerij betuigt voor de diensten, door
„ dezelve bewezen, die, onder den Goddelijken ze-
„ gen, den verderen voortgang der ongeregeld-
„ heden binnen deze stad hebben gestuit, en de-
„ zelve daardoor voor meerdere onheilen bewaard;
„ en tevens dezelve alle uitnoodigt, om met den-
„ zelfden onvermoeiden ijver voort te gaan, het
„ provisioneel Bestuur in de handhaving der rust
„ en der veiligheid van personen en eigendommen
„ behulpzaam te zijn; en tevens alle de ingeze-
„ tenen dezer stad te vermanen, zich te onthou-
„ den van alle excessen, maar in tegendeel de
„ werkzaamheden der nationale garde en der ove-
„ rige ingezetenen, die zich tot herstel van orde
„ bij dezelven hebben gevoegd, in allen opzigte te
„ onderschragen; zullende het Bestuur, zoo veel
„ in hetzelve is, trachten te zorgen, dat de dien-
„ sten, ten nutte dezer stad en harer ingezetenen
„ gedaan, niet zullen worden vergeten, en die
„ genen, die zich ongelukkiglijk aan excessen
„ mogten schuldig gemaakt hebben, ten strengsten
„ worden vervolgd: terwijl het Bestuur, tevens de
„ zoodanigen, die als remplaçanten bij de Nationale
„ Garde dienst doen, ten opzigte hunner con-
„ tracten, meent te moeten gerust stellen, in het
„ vertrouwen, dat zij met denzelfden ijver, wel-
„ ken

„ ken zij tot dus verre betoond hebben, ſteeds „ zullen voortgaan, tot bewaring van rust en or- „ de mede te werken.”

(18) Voor dat wij de Afkondiging des Graven van Limburg Stirum laten volgen, oordeelen wij hier te moeten aanvullen, het geen opzigtelijk het Stads-Beſtuur van 's Gravenhage in het verhaal zelf, bij gebrek aan berigt, onvermeld is gebleven. De post van Maire werd des tijds waargenomen door den Heer FABER VAN RIEMSDIJK, die reeds in den vroegen morgen door eene groote menigte volks, het welk de Franſche Adelaars afgerukt en zich voor het Raadhuis geſchaard had, beſtormd was geworden met dringende vorderingen om de Oranje-Vlag te doen opſteken, doch waarin dezelve, uit hoofde van de nog voortdurende tegenwoordigheid van den Prefekt en het overige Franſche Beſtuur, zwarigheid had gemaakt. Nog dien zelfden morgen namen drie Leden van het in 1795 afgetreden Stads-Beſtuur zitting op het Raadhuis, en vormden zich tot een nieuw Tusſchen-Beſtuur. Deze Heeren waren de Oud-Burgemeesters SLICHER, 'T HOEN en BACHMAN, mannen geacht bij het volk, en van welke bijzonder de eerstgenoemde een bijna onbepaald vertrouwen van hetzelve bezat: en het is aan de vaderlijke vermaningen van dezen geëerbiedigden Magiſtraatsperſoon grootendeels te danken, dat de Gemeente zich van geweldadigheden heeft onthouden. Door dit beſtuur werd de Heer A.

AMPT,

AMPT, Commisſaris van de Politie, met de voortdurende zorg voor de bewaring van de rust en veiligheid der ſtad belast. Zie hier nu de bovengemelde Afkondiging van den GRAAF VAN LIMBURG STIRUM.

„ Alzoo de gezegende herſtelling van zaken met „ vaste ſchreden nadert, zoo geef ik kennis aan „ alle de ingezetenen van den Haag, dat hunne „ wenſchen binnen kort bekroond zullen worden, „ en dat aanſtonds eene Proviſioneele Regering „ zal optreden, om in alles te voorzien, totdat „ Zijne Hoogheid zich in eigen Perſoon onder „ ons vertoonen zal."

„ Inmiddels roep ik op alle goede Burgers, om „ te waken voor de rust en orde: ik beloof aan „ den geringſten zelfs eenen dag van vreugde en „ vrolijkheid op ſtads kosten; maar ik waarſchuw „ elk, die zou willen rooven of plunderen, dat „ de zwaarſte ſtraf op hen zal vallen."

(19) Dit naamloze ſtuk, hetwelk, zoo veel wij weten, geenerhande erkend gezag heeft gehad, is in de Nieuwspapieren van dien tijd op zulk eene wijze geplaatst, als behoorde hetzelve tot de Afkondiging van den Gouverneur GRAAF VAN LIMBURG STIRUM. Dus luidde hetzelve:

„ Oranje Boven!
„ Holland is vrij.
„ De Bondgenooten trekken op Utrecht,
„ De Engelſchen worden geroepen,
„ De Franſchen vlugten aan alle kanten,

„ De

„ De zee is open.
„ De koophandel herleeft.
„ Alle partijſchap heeft opgehouden.
„ Al het geledene is vergeten
„ En vergeven.
„ Alle de aanzienlijke komen in de regering.
„ De regering roept den Prins uit
„ Tot hooge Overheid,
„ Wij voegen ons bij de Bondgenooten.
„ En dwingen den vijand tot vrede.
„ Het volk krijgt een' vrolijken dag
„ Op gemeene kosten,
„ Zonder plundering of mishandeling.
„ Elk dankt God.
„ De oude tijden komen wederom.
„ Oranje Boven!"

(20) De eerſte afkondiging was als volgt:

„ Alzoo de Regeringloosheid veel is voorge„ komen in de meeste ſteden door wijze voor„ zieningen van de notabelſte ingezetenen, maar „ het algemeen Beſtuur geheel verwaarloosd en „ in niemands handen is, terwijl het geroep van „ allen zijde om zulk een Beſtuur tot redding van „ het Vaderland onze harten diep getroffen heeft; „ zoo is het, dat wij beſloten hebben hetzelve „ optevatten tot de komst van Zijne Hoog„ heid toe; — bezwerende alle de brave Neder„ landers, om zich te vereenigen tot onderſteu„ ning

„ ning van dit ons cordaat Besluit. GOD helpt „ die genen, die zich zelven helpen."

's Hage den 20 November 1813.

(Geteekend)

F. VAN DER DUIJN VAN MAASDAM,

G. K. VAN HOGENDORP.

(21) De tweede was van dezen inhoud:

„ Het oogenblik is geboren, waarop wij ons „ nationaal bestaan hernemen; de zegepraal der „ Bondgenooten heeft den hoogmoed van onzen „ onderdrukker vernederd, heeft zijne reuzenmagt „ vergruisd."

„ Moede van het juk te torschen, waaronder „ men ons zoo schandelijk deed bukken, gevoelt „ elk Nederlander zijnen moed ontvlammen in dit „ plegtig oogenblik. *Nationale Vrijheid* en *On-* „ *afhankelijkheid* is ieders leus, ORANJE, het „ punt der algemeene vereeniging van al wat „ trotsch is op den naam van NEDERLANDER. „ Wij voldeden aan den wensch van alle onze „ bondgenooten, wanneer wij in afwachting van „ de komst van ZIJNE HOOGHEID, den Heere „ *Prince* van ORANJE, en in zijnen naam, dezen „ dag ons stelden aan het hoofd der regering; „ wij namen die taak op ons, met vertrouwen „ op de hulp der Goddelijke Voorzienigheid, wier „ hand de aanstaande verlossing van ons verguisde

„ Va-

„ Vaderland zoo zigtbaar beſtuurt, maar wij de-
„ den het ook met vertrouwen op den bijſtand,
„ op de hulp van elk Nederlander, die, zonder
„ herinnering aan al het voorledene, zonder on-
„ derſcheid van rang of ſtaat, of van Godsdien-
„ ſtige gezindheid, met ons de behoefte gevoelt
„ van nog éénmaal te herwinnen dat vaderland,
„ dat op de elementen, op PHILIPS en ALVA ver-
„ overd, van den moed onzer Voorvaderen zoo
„ heerlijk getuigde, doch met ſmaad en ſchande
„ te lange bezoedeld werd.

„ Van dit oogenblik af zijn onze ketenen af-
„ geworpen, geene vreemdelingen zullen ons meer
„ beheerſchen; alle verbindtenis van dwang en
„ ſlaafſche onderwerping aan den gemeenen vijand
„ van Europa, aan den verſtoorder der rust, der
„ welvaart en der onafhankelijkheid der volken,
„ zeggen wij onherroepelijk en voor altoos op.

„ In naam van ZIJNE HOOGHEID den Heere
„ PRINCE VAN ORANJE, als de hooge regering der
„ Nederlanden aanvarende, ontſlaan wij alle onze
„ landgenooten, in welke betrekking ook, in het
„ geheele voormalige gebied der Vereenigde Pro-
„ vintien, van den eed van trouw en gehoorzaam-
„ heid aan den Keizer der Franſchen gedaan, en
„ van de afkondiging dezes af aan, verklaren wij
„ als verraders van hun vaderland en rebellen
„ tegen de wettige nationale regering te zullen
„ beſchouwen en doen ſtraffen dezulken, die uit
„ krachte van hunne verbindtenis met de Franſche
„ regering of hunne ondergeſchiktheid aan deszelfs

„ ad-

„ adminiſtratie, aan eenige orders of bevelen van „ deze mogten defereren, of aan die regering of „ derzelver ambtenaren of gedelegueerden, eenige „ gehoorzaamheid betoonen of correspondentie met „ dezelve voeren mogten."

„ Alle betrekkingen met onze onderdrukkers, „ wier verachting en ſmaad elks aangezigt en hart „ in vuurgloed ontſteekt, zijn dus van heden af „ vernietigd; doch dit is niet genoeg!"

„ Nederlanders! wij roepen u op, om u een- „ dragtig om den ſtandaard te ſcharen, dien wij „ geplant hebben; wij roepen u op om de wapens „ als mannen optevatten, en den vijand, die „ nog op onzen bodem ons ſchijnt te trotſeren, „ doch reeds ſiddert voor onze verééniging, van „ onze grenzen te verdrijven."

„ Elk onzer zij gedachtig aan het geen onze „ brave voorvaderen deden, toen de onſterfelijke „ *Eerſte* WILLEM Hollands moed in laaije vlam „ ontſtak, en laat het edele voorbeeld van Span- „ jes volkeren, die na den hagchelijkſten ſtrijd met „ opzetting van goed en bloed, het gehaatte juk „ verbrijzeld hebben, en thans den heerlijkſten da- „ geraad van verlosſing en zegen zien aanbreken; „ laat dit voorbeeld ons leeren, dat de uitkomst „ niet falen kan."

„ Wij hebben overal mannen van beproefd krijgs- „ beleid met de zorg uwer wapening belast; zij „ zullen u voorgaan in het gevaar, dat ſlechts „ kortſtondig zijn kan bij het aanrukken der bond- „ genooten tot onze bevrijding."

„ Or-

„ Orde en krijgstucht zullen onze legerbenden „ kenmerken, zij zijn onaffcheidbaar van den wa„ ren moed.

„ Wij zullen zorgen, dat het onzen ftrijderen „ aan niets ontbreke; dat hun vertrouwen niet „ wankele: de God van Nederland ftrijdt voor „ ons!"

„ Maar zullen wij onze toerusting tot wapening „ en verwering van onzen vrijen grond rustig „ kunnen voortzetten, zullen de dagelijkfche uit„ gaven van het binnenlandsch beftuur worden „ gaande gehouden, dan moet ook de opbrengst „ der lasten geregeld haren gang gaan. Wij be„ hoeven de Nederlanders niet te herinneren „ aan hunne dure verpligting: hun te zeggen, dat „ wij 's lands fchatten tot 's lands welzijn vorde„ ren, is genoeg, om ons van aller welwillend„ heid in dit beflisfend tijdsgewricht te verzekeren.

„ Een ieder beijvere zich dan, van heden af, „ om zijn verfchuldigde aantebetalen en de fchat„ kist te ftijven."

„ Alle de belastingen moeten bij provifie en tot „ dat daarin, door de hooge regering, wettiglijk „ zal zijn voorzien, op den eigen voet als tot „ dus verre worden geheven. Een ieder, die aan „ den ophef der belastingen ftoornis zoude willen „ toebrengen of die zoude willen verkorten, zou„ de de blaam op zich laden van het vaderland „ vijandig te zijn, en zeker zullen wij dit niet „ ftraffeloos gedogen.

„ Wij bevelen, dat alle hollandfche ambtenaren, „ op

„ op hunne posten zullen blijven, en wij ſtellen „ hen in de uitoefening hunner ambtsverrigtingen „ onder de beſcherming van alle regtſchapen Ne„ derlanders.

„ Wij ontbieden en qualificeren zoodanige amb„ tenaren, welke, door het vertrek hunner ſupe„ rieuren, de zaken hunner adminiſtratie op dit „ oogenblik zonder beheering zien, om den eer„ ſten in rang van het departement, arrondisſe„ ment, of plaats hunner reſidentie, als hun hoofd „ te gehoorzamen, en ſtellen wij tevens den laat„ ſten verantwoordelijk voor alle nadeelen, welke, „ door zijn dralen of verzuim, bij ontſtentenis van „ voorziening, uit langer ſtilſtand der adminis„ tratie en opſchorting der perceptie zouden kun„ nen voortvloeijen."

„ Wij vertrouwen voorts op den geest van or„ de, welke den Nederlander kenſchetst; wij ma„ ken ſtaat, dat in alle vakken van beſtuur, ſpe„ ciaal ook dat der juſtitie, een ieder zal voort„ gaan in de getrouwe en onafgebrokene vervulling „ zijner pligten, overeenkomſtig de wetten, thans „ in vigeur."

„ Wij ontbieden en gelasten alle departements-, „ ſtedelijke en plaatſelijke autoriteiten, om deze af „ te kondigen en te affigeren, alomme waar zulks „ te geſchieden gebruikelijk is."

Nog zijn in den loop van die zelfde week, de twee volgende afkondigingen gedaan.

UIT

UIT NAAM VAN ZIJNE DOORLUCHTIGE HOOGHEID, DEN HEERE PRINCE VAN ORANJE EN NASSAU.

Het Algemeen Bestuur der Vereenigde Nederlanden aan de Magistraten en Regeringen van het Platte Land.

Met genoegen heeft het Algemeen Bestuur vernomen, dat de rust en orde vrij algemeen te Platte Lande is gehandhaafd gebleven. Daar echter op sommige Dorpen de authoriteiten zich hebben geabsenteerd, zoo gelasten wij, dat aldaar en overal, waar zulks mogt gebeuren, de meest gegoede en best gezinde opgezetenen de handen in een zullen slaan, zich constitueeren tot eene provisionele Regering met een President, gemagtigd om, des noods, onverwijld in dringende zaken te voorzien.

Nederlanders! onze zaak is behouden, als wij eendragtig blijven, en de orde bewaren: dat niemand uwer zich verberge; dat lafhartigheid of koelbloedige kans berekening van zelfbehoud Nederland in het oog van alle de Volken van Europa niet voor eeuwig brandmerken. Dat niemand uwer vergete, dat, zoo de uitslag van dezen kamp twijfelachtig zijn zoude, elk niet te min de uitwerkselen der verschrikkelijkste wraak te wachten heeft van Hem, die aan Holland zelf de laatste overblijfselen harer vroegere welvaart benijdt. Dat niemand onzer vergete, dat, zoo wij zwichten,

onze zonen door nieuwe ligtingen ons meêdogenloos van het hart zullen worden afgescheurd, en dat het bloed van Nederlandsch edele jongelingschap voor de heerschzucht van een dwingeland stromen moet, indien zij aarzelen voor de vrijheid en onafhankelijkheid des dierbaren Vaderlands optestaan.

Gedaan in den Haag den 22sten November 1813.

F. VAN DER DUIJN VAN MAASDAM,

G. K. VAN HOGENDORP.

UIT NAAM VAN ZIJNE HOOGHEID.

Het Algemeen Bestuur.

MEDE-NEDERLANDERS!

„ Wij staan op onzen post om het Vaderland
„ te behouden; wij neemen de diensten aan, van
„ elk die gereed is om met ons te werken; wij
„ zien eenig en alleen op het groote doel van
„ Eendragt en Wering van vreemde Heerschappij;
„ wij beoordeelen elk naar zijn tegenwoordige
„ gezindheid om dien geest uit te spreken. Ne-
„ derlanders komt op, spreekt ons aan, en stelt

„ ons

„ ons in ftaat om elk uwer werkzaam te maken,
„ naar de begeerte van zijn eigen hart."

Gedaan in 's Gravenhage den 23 Nov. 1813.

F. VAN DER DUIJN VAN MAASDAM,

G. K. VAN HOGENDORP.

Voorts werd ook nog bij openbare Afkondiging aan alle de Jongelingen uit de Wees- en Godshuizen, hoe ook genaamd, vrijheid gegeven om dienst te nemen, voorbehoudens derzelver regt om, wanneer de vijand verdreven zoude zijn, wederom in die huizen terug te keeren.

In het verhaal zelf is verzuimd te melden, dat door het Algemeen Beftuur was aangefteld tot Gouverneur Generaal der Gewapende magt in Holland, de Graaf VAN LIMBURG STIRUM, en tot Directeur van de Politie de reeds boven (N°. 18) gemelde Heer A. AMBT, een man, die als Commisfaris van de Politie het vertrouwen des Franfchen Beftuurs bezittende, een zeer verftandig gebruik daarvan had gemaakt om fommige voorgenomen maatregelen van geweld te verijdelen, gelijk hij ook bij het begin van den opftand zich door het te keer gaan van buitenfpoorigheden zeer verdienftelijk heeft gemaakt.

(22) Deze Nationale Garde was reeds vroegtijdig door derzelver Kolonel den Heer TULLINK voorbereid, om bij de eerfte gunftige gelegenheid

ter bevordering van de goede zaak, krachtdadig medetewerken, zoodat dezelve 's Vrijdags met geestdrift den eed van getrouwheid aan Zijne Hoogheid den Prins van Oranje afleide.

(23) *Uit naam van Zijne Hoogheid den Heere Prins van Oranje.*

PROCLAMATIE.

De Commisſarisſen Generaal van het algemeen beſtuur der Vereenigde Nederlanden, aan de Ingezetenen van Amſterdam.

Eindelijk is dan Amſterdam niet meer de derde Hoofdſtad van een door veroveringen aan elkander geklonken ſtaat, welks reusachtige uitbreiding geheel Europa bedreigde, maar, gelijk van ouds de vrije Hoofdſtad van een door nijverheid bloeiend en van alle vreemde overheerſching afkeerig Volk.

De Proclamatie op gisteren door ons, van de Puije van uw voormalig Raadhuis, het gedenkteken uwer grootheid en de vrucht van de nijverheid onzer Voorvaderen, afgelezen, ontwikkelt de beginſelen, waarop de thans ingevoerde orde van zaken rust, en wie onzer is er, die zich daarmede niet vereenigt? Twintig jaren van onophoudelijk op elkander gevolgde ongelukken hebben ons verſchriklijk geleerd, welke de gevolgen zijn van partijſchappen en burgerlijke oneenigheid. Wij zullen het, even als het Gouvernement, dat ons ge

zon-

zonden heeft, nimmer vergeten. Het is niet meer de overwinning van eene partij, het is de zegepraal van het zoo lang geteisterd Vaderland op de overheerfching van Vreemden, welke door hen bedoeld werdt, wier moed het eerfte voorbeeld gaf van de nog niet geheel uitgedoofde geestdrift der Nederlanders.

Bij de ongelukken, door ons doorgeftaan, bij den God uwer Vaderen, wiens hulp in deze gebeurtenisfen zoo zigtbaar met ons is, bij uwe dierbaarfte betrekkingen bidden en bezweren wij U, dezen geest, den eenigen, die ons redden kan, maar ook zeker redden zal, in uwe kringen, in uwe huisgezinnen voortteplanten, en de belooning zal het geluk, de herftelling van ons dierbaar Vaderland zijn.

Nederland en Oranje was voor twee Eeuwen de Leus onzer groote Vaderen, en bij nog grootere zwarigheden brachten zij het Gebouw in ftand, hetwelk zoo lang de bewondering van Europa geweest is. *Nederland en Oranje* is op nieuw onze Leus, en de vrucht zal, bij Eendragt en Medewerking van allen, dezelfde zijn.

Medewerking van allen zeggen wij, en de geestdrift waarmede gisteren de Proclamatie van het Algemeen Beftuur ontvangen is, waarborgt ons dat wij daarop niet vergeefsch rekenden.

De onzijdigheid tot op gisteren toe door uwe Provifionele Regering als beginfel hunner handelingen aangenomen, en met die onwrikbare wijsheid gehandhaafd, welke zich van eene dergelijke Re-

gering verwachten liet, was de vrucht van bedaard overleg, en welgewikte redenering. Onze eerſte pligt is het geweest, en wij hebben dien met zelfsvoldoening vervuld, die Regering te danken, waaraan gij de rust uwer Stad, en de veiligheid uwer Perſonen en Goederen verſchuldigd zijt. Doch eindelijk hebben de altijd overwinnende Wapenen onzer Bondgenooten aan deze onzijdigheid een einde gemaakt, en gelijk het vorig ſtelſel de vrucht van eene wijze bedaardheid was, zoo is ook nu de tegenwoordige ſtaat van zaken geenszins het gevolg eener blinde geestdrift, welke zonder de gevolgen en de middelen te berekenen partij kiest; en de bedaardheid zelve, waarmede dit Beſluit genomen is, waarborgt u voor onverzettelijke ſtandvastigheid, waarmede het zal gehandhaafd worden.

Voor de verdediging uwer Stad, wier belangen die van het geheele Vaderland zijn, is gezorgd, maar wij moeten ook uwe Verdedigers niet vergeten, en bereids zijn door ons alle de maatregelen genomen, welke aan uwe Schutterij Schadevergoeding voor verloren tijd, aan uwe Bezoldigde Magt Handgelden, Fouragie en Kleding, aan uwe Magazijnen voorraad van het nodige Materiaal verzekert.

Het getal van hen, die zich op het ſpoor onzer Vaderen tot verdediging der naauwlijks herſtelde Volksvrijheid aanbieden, groeit bij het uur; dan het is niet noodig, dit vuur, door eigen gevoel van verontwaardiging zoo wel als door de op gis-

teren afgelezene Proclamatie ontvlamd, door nieuwe aanfporingen op te wekken.

Maar ook zij, wier jaren of betrekkingen niet toelaten den Lande op deze wijze nuttig te zijn, branden van verlangen hunne zucht voor de goede zaak aan den dag te leggen door opofferingen, welke voor hunne omftandigheden meer berekend zijn.

Wij volgen dezen wenk, aan ons door de beste Burgers dezer Stad van zelf gegeven, zoowel als den last, ons door het Algemeen Beftuur opgedragen, door aantekondigen, dat van morgen af, onder behoorlijk toevoorzicht door de Stedelijke Regering te benoemen, in Gebouwen door dat zelfde Beftuur aangewezen, aan alle Burgers gelegenheid zal gegeven worden tot het ftorten, in daartoe beftemde Kisten, van vrijwillige bijdragen in geld tot onderfteuning van de gemeene zaak des Lands.

Hollanders! gij zult uwe verdedigers te hulp fnellen, door voor hunne kleding, voor hun onderhoud de eerfte bijdragen te doen; gij zult ons in ftaat ftellen de middelen, die wij daartoe beraamd hebben, met kracht doortezetten. Opofferingen voor de zaak des Lands zijn voor Hollanders nimmer opofferingen geweest.

De berichten zijn van alle kanten gunftig, en met vertrouwen op den God onzer Vaderen, wiens eerdag nu niet meer door ongepaste en met den geest van onzen Landaard ftrijdige voortzetting van openbare vermaken zal geftoord worden, wien de

eerſte dankzeggingen van een herlevend Volk reeds den volgende Zondag nederig zullen worden opgedragen, is er geen twijfel aan, of ook dit Land zal ſpoedig weder dat zijn, wat het door de herſtelde betrekkingen van Koophandel en Zeevaart, door herlevende nijverheid, door de nog niet geheel afgelegde Hollandſche zeden, en door Deugd en Godsdienstigheid worden kan, en wat het eenmaal geweest is.

Gedaan te Amſterdam, den 25 November, 1813.

J. M. KEMPER,

FANNIUS SCHOLTEN.

(24) Het Tusſchen-Beſtuur te Dordrecht beſtond uit de volgende Leden:

„ Mr. HENDRIK ONDERWATER, HENDRIK FRAN-
„ ÇOIS DECOURT, Mr. ABRAHAM POMPE VAN MEER-
„ DERVOORT VAN ZWIJNDRECHT, LEENDERT VAN
„ DER SCHOOR, Mr. JOHAN REPELAER, Mr. JO-
„ HANNES EREUR, Mr. HUGO GEVERS, HENDRIK
„ BOONEN, Mr. PAULUS REPELAER VAN SPIJKENIS-
„ SE, Mr. HERMANUS PIETER HOOG, DAVID VAN
„ POELIEN VAN NULAND, Mr. ARNOLD WILLEM
„ NICOLAAS VAN TETS VAN GOUDRIAAN, LEONARD
„ ROBBERS GEVERTS, ARNOLDUS GIJSBERTUS WES-
„ TEROUEN VAN MEETEREN, Mr. WILLEM BOU-
„ WIJN DONKER CURTIUS, ARNOUD VAN ZUIJLEN
„ VAN NIJEVELT VAN NIEUW BEIJERLAND, FRAN-
„ ÇOIS DE ROO VAN WESTMAAS, JACOB VAN DER
„ ELST, JAN SCHOUTEN.

(25) Zie hier deze Lijst, welke door eene daartoe aangestelde Commissie in Wintermaand is opgemaakt.

„ De slagtoffers, die dadelijk zijn vermoord, of „ kort daarna aan hunne wonden overleden, en „ waardoor vijftien weduwen, onder welke eeni- „ ge, die zich zwanger bevonden, zijn nagela- „ ten, zijn de volgende:

„ D^o^. PETRUS BUIJT, Gereformeerd Predikant;

„ Mr. GIJSBERTUS COSTERUS, Dijkgraaf;

„ HERMANUS VAN LOON, Griffier van het Vre- „ degeregt;

„ Mr. WILLEM SCHUIL VAN DER DOES, Ont- „ vanger;

„ JAN VOLLEBREGT, Rentenier;

„ ANTONIUS ROMANUS VAN DASHORST, Tabaks- „ kooper;

„ DIRK JOAN GROOS, Koekebakker;

„ HUIBERT ROOS, Mr. Kleeremaker;

„ DAMMIS OKHUIJSEN, Winkelier;

„ ANTHONIE VAN WIJK, Kruidenier;

„ DIRK VAN DER QUAST, Kantoorbediende;

„ PJETER VAN MEURS, Tuinman;

„ WILLEM VAN STAVEREN, Wagenmaker;

„ ADRIANUS KOK, Koopman;

„ SALOMON ABRAHAM, Joodsch Koopman;

„ JOHANNES UTSINGER, gepensioneerd Militair;

„ HENDRIK WEBER, als voren;

„ JAN MAAS, Koperslager;

„ DIRK ROOS, Schoenmaker;

„ ANTHONIE VAN VLIET, buiten beroep;

„ De

„ De huisvrouw van PINAS, Lakenwinkelier;
„ PETRONELLA VAN VEEN, huisvrouw van HEN-
„ DRIK TIBBE, Schipper, zijnde in barensnood van
„ tweelingen;
„ TEUNTJE BOMMENAAR, Dienstmeid;
„ NEELTJE DEN BLANKE, als voren;
„ AARTJE KIP, een meisje van zes jaren;
„ Volgen de gekwetsten:
„ De Heer VAN DER HEIJDE, Roomsch Priester,
„ een bajonetsteek door de hand;
„ KLAAS MEIJER, zwaar gekwetst door een ko-
„ gel in den schouder;
„ GERRIT MEIJER, in de borst en arm door een
„ sabelsteek;
„ DIONISIUS MEIJER, in den opper- en onder-
„ arm eenige sabelsteken;
„ MARIA TRESSELT, het kakenbeen en tong bijna
„ weggeschoten;
„ JAN VAN STAVEL, een bajonetsteek in de dij;
„ HERMANUS SCHAAK, een steek van een bajonet
„ in de zijde;
„ D°. KEER, een kogel in de bil;
„ F. X. UDEMAN, een bajonetsteek dwars door
„ de borst, gevaarlijk;
„ KUIPER, een kogel door de dij, met vergrui-
„ sing van het dijbeen;
„ VERBRUGGE, een kogel door den schouder,
„ diezelfde kogel heeft zijn kind gedood;
„ CORNELIS GROENEVELD, een bajonetsteek in
„ de lendenen;

„ ALI-

„ ALIDA VAN DER QUAST, een kogel, die het
„ armbeen geheel verbrijzeld heeft;
„ GEERTJE VAN DER QUAST, een kogel door den
„ opperarm, zeer zwaar gekwetst;
„ KLAAS OOSTRUM, door een kogel in den ſchou-
„ der gekwetst;
„ JAN ROOS JANSZOON, door een kogel aan het
„ hoofd gekwetst;
„ ENGELTJE PINAS, een kogel in den arm;
„ GIJSBERT HERDVORST, een bajonetſteek in de
„ bil;
„ GIJSBERT FELIX, een bajonetſteek onder de
„ borst;
„ De Heer J. P. L. SPRENGER, een ſabelhouw
„ in het hoofd, en zwaar gekneusd;
„ GERRIT NIEUWENDIJK, een kogel in den on-
„ derarm;
„ ANNA MARIA VAN BUUREN, een bajonetſteek
„ in de hand;
„ LAMMERT BOEF, het linker oog verbrijzeld
„ door een ſlag met de kolf van het geweer;
„ De Heer LEONARDUS VOLLEBREGT, een ſnap-
„ haanſchot door de zijde en een in den arm;
„ De Heer G. D. B. DALHOFF, een bajonet-
„ ſteek in de hand;
„ De Heer Mr. J. BREDIUS, een bajonetſteek
„ in het hoofd en in de dij;
„ De Heer WEIJMANS, een bajonetſteek in het
„ been;
„ JOCHEM VAN VEEN, de borst door een ſtoot
„ met

„ met de kolf van den ſnaphaan zeer zwaar ge-
„ kneusd;

„ Mevrouw KOERMAN, een kogel door den
„ arm;

„ De Heer DE HAIJNIN, een bajonetſteek in de
„ bil;

„ De Heer ANDRIES VAN WIJNBERGEN, gekneusd
„ op de borst door de kolf van het geweer;

„ De huisvrouw van ANTHONIE VAN WIJK, een
„ kogel door de ſchouder en een door de hand,
„ waardoor drie vingers weg zijn;

„ De huisvrouw van JOHANNES OTTERSPEER,
„ eenige bajonetſteken in de hand;

„ De huisvrouw van den Heer W. PALING, aan
„ het gezigt gekwetst;

„ De dochter van denzelven, den arm gebroken
„ in het vlugten;

„ CORNELIS BROEKHUIJZEN, eene ſteek met een
„ bajonet aan de knie;

„ Een klein kind van DOMMERS, een kogel door
„ de beide billen;

„ DIRK VAN LEEUWEN, een bajonetſteek aan het
„ hoofd, en de ſchouder zeer gekneusd door het
„ ſlaan met de kolf van het geweer.

„ Voorts nog een aantal ligter gekwetſten."

(26) De Heer GRAND heeft zelf van zijne ontmoeting in 's Gravenhage en te Rotterdam een verſlag in het licht gegeven, hetwelk gevonden wordt in het Tijdſchrift *l'Ambigu*, N°. CCCLXXXV.

(27) De oorſpronkelijke Brief, in het Fransch geſchreven, luidde als volgt:

MONSIEUR!

„ Me reférant à ce que le Colonel FAGEL vous „ dira de ma part, je ne veux cependant pas le „ laisser partir sans vous temoigner toute la sa- „ tisfaction que j'éprouve de l'heureux événement, „ qui place de nouveau ma patrie au rang des „ nations de l'Europe. La manière dont elle a „ prononcé son voeu me pénétre de reconnois- „ sance, et augmente encore, s'il est possible, „ les obligations, qui reposent sur moi, de tra- „ vailler à remplir son attente, et de me vouer à „ sa prospérité et à son bonheur. FAGEL vous „ dira l'effet, qu'a fait ici la conduite observée „ en Hollande, et que le Prince Régent et ses „ ministres ont pris toutes les meſures pour nous „ assister de tous les moyens disponibles. Vous „ en resſentirez immédiatement les effets. J'es- „ pére suivre en peu de jours, et ressens une „ vive impatience de revoir mes compatriotes „ après les dix neuf années que j'en ai été sé- „ paré. Heureux de repondre par là à l'invita- „ tion que Messieurs DE PERPONCHER et JAQUES „ FAGEL m'ont porté, je me réjouïs infinement „ de la manière, dont tout s'est passé, et ap- „ prouve entièrement les bases d'après les quelles „ il a été agi provisoirement. Veuillez en être „ assuré et donner également à connoitre aux Mes-

„ si-

„ sieurs, qui avec vous se sont mis en avant dans
„ ces circonstances critiques, les droits qu'ils se
„ sont acquis à ma reconnaissance et à celle de
„ leurs concitoyens. Je suis avec une considé-
„ ration distinguée,"

MONSIEUR!

Votre très devoué serviteur

(signé) G. F. PR. DE ORANGE.

Londres, le 22 Novembre 1813.

(28) De aanſtelling van een nieuw Tusſchen-Beſtuur te Rotterdam, werd op de volgende wijze bekend gemaakt:

„ Een notabel gedeelte der goede Burgerij, die
„ zich met zoo veel bereidwilligheid heeft ge-
„ leend tot behoud der rust, en daarin als nog
„ met den meesten ijver voortgaat, heeft haren
„ wensch geuit, dat ik mij, tot voortduring van
„ de beſtaande goede orde, zoude ſtellen aan het
„ hoofd der Regering."

„ Zij verlangt de voortduring dier orde, zij wil
„ de handhaving daarvan, de rigtige ontvangst
„ van het Stedelijk Octroiregt, onder den naam
„ van Stads Belasting, uit welke ontvangſten de
„ Armen moeten geholpen, de Weezen gevoed
„ en de Godshuizen voorzien worden."

„ Zij verlangt, dat ik alle de ſtads belangen
„ be-

„ behartige; daaraan mag ik mij niet onttrekken, „ ik ſtem in den wensch der Burgerij. En om „ alle de zaken met orde te doen voortduren, „ heb ik gemeend het volgende Beſtuur te mogen „ benoemen, zoo als geſchied bij deze, als:

Tot Burgemeesteren.

De Heeren J. F. VAN HOGENDORP, Preſident Burgemeester.

SAMUEL VAN HOOGSTRATEN.

Tot Raden.

De Heeren P. BAALDE, C. J. BLANKENHEIJM, G. VAN GENNEP, W. T. GEVERS DEIJNOOT, G. P. GROENINK VAN ZOELEN VAN RIDDERKERK, A. VAN DER HEIM, J. F. HOFFMAN, N. J. A. C. HOFFMAN, M. HOOG, J. HUBERT, F. B. 'S JACOB, E. A. DE JONG, M. M. DE MONCHIJ, G. VAN OORDT, T. L. PRINS, J. REEPMAKER VAN STREVELSHOEK, A. F. VAN SCHELLE, C. W. SCHULLER, F. SMEER, W. SUERMONDT, H. VINCK, C. VAN VOLLENHOVEN JZ., P. WACHTER, H. VAN ZUIJLEN VAN NIJEVELT.

Tot Secretarisſen.

De Heeren L. VAN OIJEN AZ., JACOB ABRAHAM VAN ZUIJLEN VAN NIJEVELT, SENIOR.

„ Terwijl ik tevens alle de Heeren, die onder
„ de namen van Maire en Adjuncten tot heden
„ hebben gefungeerd en aan wie de goede Bur-
„ gerij zulke groote verpligting heeft, die met
„ zoo veel belangloosheid en ijver, de rust en
„ goede orde, door wijze en tevens voorzichtige
„ maatregelen hebben bewaard, voor hun gehou-
„ den gedrag en adminiſtratie dank betuig."

„ De eendragtige en betaamlijke vreugde, wel-
„ ke in deze ſtad dezer dagen heeft plaats ge-
„ had, maakt het mij overtollig om iemand tot
„ de rust aan te manen, en de goede, brave en
„ ſtille Ingezetenen zullen gerustelijk vertrouwen,
„ dat dit Beſtuur het zich een eerſte pligt zal
„ achten, een ieder kragtdadig bij deszelfs goe-
„ den naam en al wat hem dierbaar zijn kan,
„ onder Gods zegen en bijſtand, te maintineeren
„ en beſchermen."

(Geteekend)

J. F. VAN HOGENDORP,
Rotterdam den *Preſid. Burgemeester.*
den 19den November.

(29) Dus liet het Algemeen Beſtuur zich hooren:

„ Alzoo uit de ontvangen berigten van de ge-
„ neraals aan ons gebleken is, dat de vijand,
„ op den 24ſten dezer een algemeenen aanval

„ heeft

„ heeft gedaan op Amſterdam, Woerden en
„ Dordrecht, dat hij te Amſterdam is afgeſlagen
„ met verlies van eene batterij van vijf ſtukken
„ geſchut; dat hij op den weg van Dordrecht,
„ door onze troepen en kanonneerbooten begroet,
„ met verlies van vele dooden en krijgsgevange-
„ nen is terug gedeinsd naar Gorinchem; dat hij
„ te Woerden alleen heeft kunnen indringen,
„ ſchoon met verlies van vijftig dooden, waar-
„ onder de kommandant; en dat de aanval ge-
„ volgelijk over het geheel is mislukt;"

„ Alzoo wijders, uit de berigten van onze
„ Commisſarisſen te Amſterdam, aan ons is ge-
„ bleken, dat, gister den 25ſten dezer, in die
„ ſtad is aangekomen de Rusſiſche Kapitein Ba-
„ ron VAN ZWIEL, Adjudant van den Generaal
„ der Rusſiſche voorhoede, Prins NARISCHKIN,
„ uit het hoofdkwartier van Putten, bij Amers-
„ foort, tijding brengende, dat aldaar was ge-
„ posteerd een korps Kavallerie, met Artillerie
„ en eenige Infanterie, dat dit korps voortmar-
„ cheerde en denkelijk reeds ſtond op den weg
„ van Amersfoort naar Amſterdam; voorts, dat
„ onze Commisſaris met den gemelden Rusſi-
„ ſchen Adjudant gezamelijk brieven hebben af-
„ gezonden in dezen afgeloopen nacht aan den
„ Prins NARISCHKIN, aandringende op den op-
„ marsch van eenige duizend man Infanterie met
„ Artillerie en Kavallerie; eindelijk, dat, zoodra
„ de eerſte Rusſiſche troepen te Amſterdam zul-

„ len aangekomen zijn, eenige derzelve zullen „ afgezonderd worden, om naar Leyden en den „ Haag te rukken, en inmiddels eenige officie- „ ren van de Amſterdamſche Artillerie ter bedie- „ ning van geſchut, en vijfhonderd geweren voor „ onze vrijwilligers, derwaarts zullen afgezonden „ worden."

„ Alzoo wij daarenboven, door de edelmoedi- „ ge toetreding van Amſterdam en Rotterdam, „ onder bevelen van *Z. H.* in ſtaat zijn, om „ den vijand ook te water het hoofd te bieden, „ en den oorlog, in plaats van verwerender wij- „ ze, aanvallender wijze te voeren.

„ Zoo is het, uit aanmerking van dezen ſtaat „ van zaken, dat wij hebben beſloten, om onze „ krachten, gevoegd bij de aangekomene, en ieder „ uur aankomende troepen der Bondgenooten, „ te zamen op één punt te rigten, en te water „ en te lande op Gorinchem te trekken, ten ein- „ de den vijand ééns voor altoos over de rivieren „ te ſmijten, of wie niet vlugt, af te ſnijden en „ gevangen te nemen."

„ Wij belasten onze Commisſarisſen te Am- „ ſterdam en Rotterdam, om met vereende krach- „ ten mede te werken tot uitvoering van dit „ ons beſluit, en de algemeene pogingen der vrije „ Nederlanders, alle bezield met eene en de- „ zelfde geestdrift, tot dit einde te vereenigen, „ en daarin te brengen de noodige orde en „ beleid."

„ Wij gelasten onze Generaals en Admiraals, „ om de naauwste afspraak met elkander te hou- „ den, hunne middelen van aanval te vermeerde- „ ren, door de bereidwilligheid der brave inge- „ zetenen, en als het uur zal gekomen zijn, met „ spoed, kracht en eenparigheid, uitvoering aan „ ons besluit te geven."

„ Wij zouden eindelijk alle de vrije Nederlan- „ ders oproepen, om als één man opteftaan in „ dezen roemrijken strijd, indien zij zelve niet „ veelmeer ons hadden opgeroepen, om hun slechts „ voor te gaan in de herstelling van *Nederland* „ en *Oranje*."

„ Terwijl voorts deze strijd van vrijwilligers „ gestreden wordt, wachten wij elken dag, elk „ uur, de transporten van wapenen en krijgsbe- „ hoeften, al zedert lang voorbereid door Prins „ WILLEM DE ZESDE, en die Hij zelf ons toe- „ voeren zal, en om geen oogenblik te verlie- „ zen, doen wij van nu af aan gereed maken, „ aan ons departement van oorlog, de organisa- „ tie van een leger van vijf en twintig duizend „ man, om daarmede in het voorjaar te velde te „ trekken; dezer dagen zullen wij alomme de „ wervingen openen, in Holland, in Utrecht, „ in Friesland, in Groningen, in Overijssel en „ Drenthe, overal, waar de vlag der *Vrijheid* „ en *Oranje* geplant is op de puinen der dwin- „ gelandij."

(30)

(30) De Admiraal Zee-Prefekt TRUGUET geraakte te Rotterdam onder handen van de Kozakken, die hem van alles beroofden. Echter heeft hij naderhand, ſchoon onder toezigt blijvende van de Politie, door de goede zorg van den Heer AMPT, op last van Zijne Koninklijke Hoogheid, een voornaam gedeelte zijner goederen terug gekregen. Dat het vasthouden van dien Zee Prefekt de oorzaak zou zijn geweest van de arreſtatien, door den Generaal MOLITOR te Utrecht gedaan, daarvan is ons niets gebleken.

(31) De Heer DE PERPONCHER heeft zelf het gene hem in zijne gevangenſchap wedervaren is, naauwkeurig verhaald in het vijfde ſtuk zijner *Spreuken*, *Opgaven*, *Overwegingen*, enz.

H. W. Caspari ad viv. del. 1814 — *J. E. Marcus sculp.*

GESCHIEDENIS

DER

STAATS-OMWENTELING

IN

NEDERLAND,

IN HET JAAR 1813.

TWEEDE HOOFDDEEL.

VAN 'S VORSTEN KOMST IN HET VADERLAND TOT OP HET EINDE VAN DAT JAAR.

Rijk is de Geſchiedenis in voorbeelden van Staatkundige partijen, die beurtelings op elkander zegevierden en van elkander overwonnen werden; van Vorſten, die onttroond en weder op den troon herſteld, verbannen en door overmagt van wapenen weder teruggebragt werden: welk alles noodwendig de voortdurende ellende der Volken, en den eindelijken ondergang van Rijken en Staten ten gevolge moest hebben.

Maar waar levert die zelfde Gefchiedenis ons een voorbeeld op, dat uit die onzalige worftelingen eindelijk eene zoo opregte verzoening wierd geboren, dat beide partijen, door bittere ondervinding wijs geworden, alle vorige vete, met opoffering tevens van voormaals geliefkoosde begrippen, geheel vergaten, en zich ter bereiking van één doel, het algemeene welzijn, vereenigden; dat de Hoofden der Partij, die in den ftrijd met de andere het onderfpit had moeten delven, en het Vaderland verlaten, na eene fcheiding van vele jaren, niet door geweld van wapenen daarin herfteld wierden, om over eene tegenpartij te zegevieren, en zich door wraakoefening voldoening voor geleden beledigingen te verfchaffen, maar door de vurigfte wenfchen niet min van hunne vorige tegenftrevers, dan van hunne beftendige aanhangers, begeerd en terug geroepen wierden, en de eenen zoo wel als de anderen de grootfte gevaren durfden tarten om door eene gewenschte hereeniging de krachten alleenlijk tegen den algemeenen vijand des Vaderlands te verfterken. Dit voorbeeld heeft Nederland, dit heeft WILLEM FREDERIK Prins van Oranje-Nasfau, wien thans de oppermagt over Nederland door den algemeenen wil des Volks opgedragen is, in onzen tijd gegeven. Harde

fla-

ſlagen, door beide geleden, hadden die gezegende uitkomst voorbereid, en de Voorzienigheid heeft op dit werk zoo duidelijk het merk van haar Alvermogen gedrukt, dat het eene onverſchoonlijke verwaandheid zijn zoude, aan menſchelijke wijsheid de eer daarvan te geven.

Welke tuchtigingen het Volk van Nederland ſedert den val van het Stadhouderlijke Bewind ondergaan heeft, hebben wij, ſchoon met flaauwe trekken, in de Inleiding van dit werk geſchetst: de treurige lotgevallen, welke den onſchuldigen Vorst zelven van toen af zijn overgekomen, verdienen hier ter plaatſe kortelijk gemeld te worden.

Door den inval der Franſchen in Nederland, ten jare zeventienhonderd vijfennegentig, genoodzaakt zijnde, met eene jeugdige Gemalin en nog teder kroost, den grond, waarop hij geboren en opgevoed was, het tooneel van voorouderlijke en eigene heldendaden, te verlaten, zag hij, door den aanhoudenden voorſpoed der Franſche wapenen, de hoop om weder in het Vaderland terug te komen, en, Erfprins van Oranje zijnde, eenmaal als wettig Erfgenaam de Hooge waardigheden, aan zijn Doorluchtig geſlacht voorheen opgedragen, te bekleden, hoe langer hoe meer verflaauwen. Zijn broeder, nog naauwlijks van eene zware wonde, welke

hij in een gevecht des vorigen jaars tegen de Franſchen bekomen had, genezen zijnde, kwam wel in Hooimaand van dat jaar weder op het vaste land terug, eenigen tijd daarna door onzen Vorst gevolgd, en door beiden werd, in hoop op medewerking van Pruisſen, omſtreeks Osnabrug eene legermagt verzameld, ten einde daarmede, onderſteund door de hulp der vrienden van hun Huis binnen 's lands, eene poging tot herſtel der vorige orde van zaken in Nederland te beproeven; dan het ſchijnt toenmaals met de Staatkunde van het Pruiſiſche Hof niet geſtrookt te hebben, deze onderneming te begunſtigen: althans nog voor het einde van dat jaar werd die bijeen verzamelde krijgsmagt ontbonden, en deze poging hiermede ten eenenmale verijdeld. Van toen af heeft de Vorst zich meestal in, en omſtreeks Berlijn opgehouden; en aanzienlijke landgoederen in Polen, of Zuid-Pruisſen aangekocht hebbende, plaatste hij daarop vele uitgeweken Hollanders, welken hij de noodige gereedſchappen tot den landbouw verſchafte, en gedurende eenige jaren vrijdom van pacht- en belastingen verleende. De landing der Engelſchen in Noordholland, in zeventienhonderd negenennegentig, zonder deelneming van het Huis van Oranje, en dus eigenlijk niet, gelijk men meende, voor de her-

ſtel-

ſtelling van dat Huis ondernomen, werd aanvankelijk wel met zulk een gelukkig gevolg bekroond, dat de Vorst, zijne belangen daarbij niet uit het oog verliezende, beſloot in perſoon derwaarts te gaan, waardoor hij weder voet op den Vaderlandſchen bodem kwam zetten, en de ſtad Alkmaar hem binnen hare muren ontving; en daar nu ook de vrienden van het Huis van Oranje hier te lande den Prins als het Hoofd der onderneming beſchouwden, werden er zelfs dadelijk onderhandelingen met denzelven, ter bewerking van eene Omwenteling, begonnen: dan de kans ſpoedig weder ten kwade voor Hem gekeerd zijnde, moest hij andermaal, als balling, den geliefden grond, dien hij ſlechts eenen zeer korten tijd had mogen betreden, verlaten, en bijna geheel hopeloos terug keeren.

Van toen af zag hij zich en zijn Huis van alle kanten door het ongeluk beſprongen. Het jaar achtienhonderd en zes was voor den Vorst bij uitſtek noodlottig. In de Lente van dat jaar, den negenden van Grasmaand, verloor hij zijnen geliefden Vader, WILLEM DEN VIJFDEN; die tot op den Vrede van Amiens in Engeland gebleven was, nog ſteeds hoop koesterende om, bij het verkeeren van den wisſelvalligen oorlogskans, of door eenigen

anderen gunstiger keer van zaken, wel niet zelf in zijne vorige waardigheid hersteld te worden, daar hij reeds besloten had om eerlang zijne regten aan zijnen thans eenigen Zoon overtedragen; maar zijn Huis althans weder in vorigen luister in het Vaderland hersteld, of op eenigerhande billijke wijze schadeloos gesteld te zien: doch zich, na het sluiten van dien Vrede, naar Brunswijk had begeven, waar hij ten bovengemelden jare, aan de gevolgen van gesmoord hartenleed, in de armen van zijne Gemalin, en in het bijzijn van zijn nog overgebleven kroost overleed. (*) In den zomer van dat zelfde jaar zag onze Vorst zich eensklaps van zijne Vaderlijke Erflanden in Duitschland door eene schreeuwende onregtvaardigheid beroofd; wordende dezelve, volgens eene willekeurige beschikking van Keizer NAPOLEON, grootendeels aan het Groot-Hertogdom Berg, als Lid van het nieuwe Rhijn Verbond, toegevoegd. In 't begin van den Herfst werden hem, als Veldheer in Pruissischen dienst, en dus als vijand van den Franschen Keizer, ook het Vorstendom Fulda en verdere wettige bezittingen ontnomen; en, ten overmate van ongeluk, viel hij nu zelf, na dap-

(*) Zie Aant. en Bijl. N°. 1.

dapperlijk tegen den Dwingeland van Europa geſtreden te hebben, door het lot des oorlogs, ſchoon ſlechts voor korten tijd, als krijgsgevangen in der Franſchen handen.

Van dien tijd af, daar 's Vorſten Vaderland eerst onder eenen vreemden Koning geſteld, en niet lang daarna in het Franſche Keizerrijk ingelijfd werd, moest alle menſchelijk vooruitzicht de hoop op herſtel voor zijne Hoogheid geheel verloren achten: want hoe zeer ook Engeland met voorbeeldeloze ſtandvastigheid zijne krachten bleef inſpannen, om NAPOLEONS algemeene Dwingelandij over geheel Europa te keer te gaan, deze Aartsgeweldenaar zag op het vaste land alle zijne ongehoorde pogingen ſteeds nog met eenen zoo gelukkigen uitſlag bekroond, dat men in verzoeking moest komen om te geloven, dat de Voorzienigheid zelve hem de Alleenheerſching over dit werelddeel had beſchoren. Dan deze wilde aan het menschdom een nieuw bewijs geven, dat zij zich zelve voorbehoudt, hare eeuwige wet van regtvaardigheid, om den hoogmoedigen, na den hoogſten trap van ſtoutheid beklommen te hebben, onverwacht ter neder te ſtorten, krachtdadig te handhaven. De onvoorziene en verbazende ommekeer van zaken, in het jaar achttienhonderd en dertien voorgevallen, waarvan

wij in het eerſte gedeelte van dit ons werk melding hebben gemaakt, heeft bijzonder ook daartoe moeten dienen, om Hooggemelden Vorst niet alleen in zijn Vaderland terug te brengen, maar hem zelfs tot veel hooger trap van aanzien, dan zijne Doorluchtige Voorvaders ooit bereikt hadden, te verheffen, en de rampen, zoo wel hem zelven, als zijn Vaderland overgekomen, ter beſchaming van menſchelijke wijsheid, tot middelen te doen ſtrekken, waardoor Nederland en Oranje, vaster dan ooit te voren, weder vereenigd moesten worden.

Het is inderdaad zeer opmerkenswaardig, dat, na de nederlaag van het Franſche leger in Rusland, zoo wel bij de vroegere beraadſlagingen om, zoodra de gelegenheid gunſtig zou ſchijnen, het juk van vreemde overheerſching te verbreken, als bij de dadelijke uitvoering van dat grootſche ontwerp, de gedachten eenparig op Zijne Koninglijke Hoogheid den Prins van Oranje, als het toekomſtige Hoofd van 's Lands Beſtuur, bij het welgelukken eener gehoopte Omwenteling, gevestigd waren. De Oranjekleur was dan ook dadelijk de leus, waarmede de opſtand, zoo te Amſterdam, als in den Haag, eenen aanvang nam, en dezelve werd in eerstgemelde ſtad, ook nadat de rust herſteld was, ſchoon de vrees voor eenen terugkeerenden vijand

and nog niet tot den dadelijken afval kon doen besluiten, niet slechts geduld, maar zelfs door de Leden van het aangestelde Tusschenbestuur, zoo wel als door alle de overige inwoners, reeds openlijk gedragen. De Vorst zelf is ook al vroeg van deze gezindheid zijner Landgenoten verwittigd geweest, waaromtrent reeds andere omstandigheden ons niet toelieten te twijfelen, en waarvan wij sedert in het zekere onderrigt zijn geworden door eenen man, die zelf een ijverig medewerker in de zaak der Omwenteling geweest is. De Heer C. P. GEVERS Oud Regent, die ten allen tijde een getrouw aanhanger van het Vorstelijke Huis geweest zijnde, reeds in 't jaar zeventienhonderd negenennegentig met zijnen broeder D. C. GEVERS van Endegeest had medegewerkt om van den inval in Holland, ter herstelling van den Stadhouder, partij te trekken, is, dit mislukt zijnde, vervolgens, sedert Wintermaand van achttienhonderd en twaalf tot op het tijdstip der heugelijke Omwenteling, door herhaalde reizen, zoo naar Parijs, als naar Londen, mede ijverig in de weer geweest om de belangen van het Vaderland en die van het Vorstelijke Huis te behartigen, en het Britsche Bestuur tot dadelijke ondersteuning van de meer en meer gehoopt

wordende Omwenteling te bewegen; met dat gewenschte gevolg, dat er werkelijk krijgsvolk met de noodige wapenen en krijgsbehoeften ter inscheping werden gereed gemaakt, waarmede hij dan ook in persoon, drie dagen na de aankomst van Zijne Koninklijke Hoogheid, te Scheveningen is geland. (*) Het moet echter niemand bevreemden, dat de Vorst, met wiens medeweten alles ondernomen werd, ten hoogsten verbaasd stond, toen hem de eerste tijding der Omwenteling door de Heeren FAGEL en DE PERPONCHER werd aangebragt; want Hoogstdezelve had onmogelijk kunnen verwachten, dat reeds bij de toenmalige gesteldheid van zaken, terwijl men binnen 's lands nog van rondsom door eenen wraakzuchtigen vijand bedreigd werd, de Nederlanders het zouden wagen openlijk tegen hunne onderdrukkers opteestaan, en den onwettigen Dwingeland de hulde opzeggende, een wettig Opperhoofd interoepen.

Men kan dus zeggen, dat de geheele Natie van den beginne af, toen er zich nog slechts eene flaauwe hoop van verlossing opdeed, ten aanzien van dit punt van ganscher harten vereenigd is geweest, en er zich, uitwendig althans, geen zweem van eene andere denkwijze, van een ander ontwerp tot herstel heeft ge-

(*) Zie Aant. en Bijl. N°. 2.

geopenbaard. Welke voorteekenen van eene aanſtaande gelukkige Regeering! Dan wie, die den hagchelijken toeſtand, waarin het Vaderland zich bij de Omwenteling bevond, volkomen kende, had zich durven vleijen met de hoop, dat de Vorst, ſchoon deszelfs dapperheid door veelvuldige proeven voormaals genoeg gebleken was, zich dadelijk uit zijn veilig verblijf buiten 's lands herwaarts tot redding van zijn Vaderland zoude begeven, in ſpijt van gevaren, die toen nog zoo groot waren, dat zelfs de kundigſten onder het Volk aan eenen goeden uitſlag ſchenen te twijfelen? Wij achten het voor de Geſchiedenis van belang, dien hagchelijken toeſtand kortelijk te ſchetſen, door eene opgave van de magt, welke den vijand hier te lande destijds nog ten hoogſten geducht maakte.

Op het zelfde tijdſtip, toen de Vorst de eerſte tijding van den Opſtand in Holland ontving, en dit was tevens het tijdſtip van deszelfs verklaard beſluit om herwaarts overtekomen, had de vijand, behalven de verzameling van krijgsvolk, welke MOLITOR in zijn hoofdkwartier te Utrecht bij zich had, alle de Vestingen des Lands, van de Oostfrieſche grenzen af tot die van Braband toe, met krijgsvolk, benevens voorraad van levensmiddelen en oorlogs-

logsbehoeften voor hetzelve bezet (*). Buitenlandſche hulp werd wel gehoopt en dagelijks verwacht, maar was nog niet aanwezig, daar van de legermagt onder den Kroonprins van Zweden ſlechts een klein gedeelte in Groningerland, Friesland en Overijsſel was ingerukt: en hoe welgezind en vol van geestdrift ook de Natie was, toen de Opſtand begonnen werd, het gebeurde te Woerden, het vertragen van hulp, die men gemeend had reeds nader bij te zijn, het gedrag van eenige der Hoofden, die, onder voorwendzel van het aanvoeren van hulp uit Engeland te beſpoedigen, vermoed werden niets anders te doen, dan door eene tijdige vlugt voor eigene veiligheid te zorgen, en eindelijk het bezef van onoverzienlijke rampen, die men zich op den hals zou hebben gehaald, in geval de vijand verſterking uit Frankrijk bekwam, dit alles had, tot op de ontruiming van Utrecht, eene zoo algemeene neerſlagtigheid in Holland veroorzaakt, dat bedaarde overweging van den inwendigen toeſtand ſchier aan 't welgelukken der onderneming moest doen wanhopen. Het grootmoedige beſluit van den Vorst, gebouwd op de reeds voorhanden zijnde hulp van Groot-Brittanje, en

(*) Zie Aant. en Bijl. N°. 3.

en door de ſpoedigſte uitvoering gevolgd, verdreef binnen weinige dagen alle die donkere wolken, en Hoogstdeszelfs gewenschte overkomst deed den ſchoonſten zonneglans over het Vaderland te voorſchijn komen.

Na deze voorlopige aanmerkingen, welke ons voorkwamen hier niet ongepast te zijn, gaan wij thans over om 's Vorſten vertrek uit Engeland en deszelfs aankomst in het Vaderland te beſchrijven.

Het was op Zondag, den eenentwintigſten van Slagtmaand, dat de Heeren FAGEL en DE PERPONCHER met de blijde mare van den Opſtand in Holland te Londen aankwamen. De uitwerking, welke deze, in 't geheel niet zoo ras verwachte tijding, niet alleen te Londen, maar wijd en zijd door het geheele land, waar dezelve ten ſpoedigſten door de Telegraaf, en langs andere wegen bekend gemaakt werd, op de gemoederen der Engelſche Natie, even als door eenen Elektriſchen ſchok veroorzaakte, was geëvenredigd aan den vurigen ijver, welken de Britten reeds vooraf voor de zaak hunner oude Bondgenooten aan den dag hadden gelegd (*). Het Oranje-teeken werd daar bijna even zoo algemeen, als in Holland zelf, overal ge-

(*) Zie Aant. en Bijl. N°. 4.

gezien, en honderden van maaltijden werden er aangeregt om aan de vreugde over deze gebeurtenis bot te vieren. Men heeft den Waard van het London-Koffijhuis horen zeggen, dat hij in drie jaren tijds zoo veel wijn niet had uitgefchonken, als op dien eenen dag, waarop de Omwenteling in Holland bekend was geworden. De Vorst zelf was in de eerfte oogenblikken van de ontvangen tijding door verbaasdheid zoo zeer getroffen, dat hij naauwlijks kon geloven, 't geen hij zag en hoorde: doch niet zoodra was deze eerfte bedwelming van vreugde voorbij, of alles werd met zulk eenen fpoed tot deszelfs vertrek naar Holland in gereedheid gebragt, dat hij reeds den vijfden dag na de aankomst der gemelde Heeren, zijnde de zesentwintigfte van Slagtmaand, met het Engelfche Fregat *The Warrior*, vergezeld van nog een ander, te Deal in zee ftak. Doch aanhoudende tegenwinden veroorzaakten, dat Hoogstdeszelfs aankomst tot op den laatften dier maand werd vertraagd. 's Morgens van den dertigften kreeg men te Scheveningen de twee fchepen in 't gezigt; doch het duurde tot omftreeks vier uren in den namiddag, eer dezelve het land konden naderen. Inmiddels was er, op grond van eene voorbarige en valfche tijding, dat Brielle reeds door de Franfchen verlaten, en

we-

weder met het Vaderland vereenigd was, een voorſtel gedaan om in plaats van naar Scheveningen, den ſteven derwaarts te wenden: doch gelukkig bleef men bij het eerſte voornemen volharden. Voordat men echter aan land kwam, overreedde men Zijne Hoogheid, uit aanmerking van den nog onzekeren ſtaat van zaken, de Heeren PERPONCHER en HOPPNER vooraf aan wal te laten gaan, om kondſchap intewinnen, en door teekens te kennen te geven, of het al, dan niet raadzaam voor den Vorst ware, voet aan land te zetten. Maar de Prins, zonder het afgeſproken teeken aftewachten, begaf zich, kort na het vertrek dier Heeren, in eene ſchuit, en werd vervolgens met eenen wagen aan wal gebragt, wordende door de Engelſche ſchepen met het Koninklijk ſalvo begroet. Reeds voor dat de ſchepen geland waren, was het Algemeene Beſtuur in den Haag verwittigd, dat een van dezelve het dierbaar pand van 's Lands behoud aan boord had; zoodat de Vorst bij zijne aankomst aan land door dat Beſtuur, vergezeld van den Graaf VAN LIMBURG STIRUM, op het hartelijkst verwelkomd, en vervolgens naar de Hofplaats begeleid werd. In 't gezelſchap van Zijne Koninklijke Hoogheid bevonden zich de Heeren FAGEL en PERPONCHER, benevens

vens den Minister van Groot-Brittanje, Lord CLANCARTY. Het is bijna overbodig te melden, 't geen zich van zelfs laat denken, dat niet alleen al wat in Scheveningen in ſtaat was om op de been te komen, naar het ſtrand was heen geſneld, maar dat ook eene talloze ſchare uit het naburige 's Gravenhage derwaart ſtroomde, om zich met het eerſte gezigt van den langgewenschten Redder des Vaderlands te verlustigen; en het tooneel, 't welk zich hier opende, in volle kracht te ſchilderen, zulks mag het penſeel der Dichtkunst zich verſtouten, de Geſchiedpen is daartoe veel te zwak.

Een open rijtuig, waarin de Vorst met den Graaf VAN STIRUM gezeten naar de Hofplaats reed, gaf aan elk gelegenheid om zijn ongeduldig verlangen, althans gedeeltelijk, vooreerst te voldoen. Zijne Hoogheid, bij gemelden Graaf afgeſtapt zijnde, nam vervolgens zijnen intrek ten huize van den Heer COLLOT D'ESCURY VAN HEINENOORD, en liet dadelijk na zijne aankomst deze heugelijke mare algemeen bekend maken door eene Afkondiging, die als het onderpand der thans volkomen herſtelde vereeniging van Oranje en Nederland, en der vernietiging van alle vorige twisten en verdeeldheden, in de harten van alle ware beminnaars des Vaderlands bewaard moet blijven, en

aan

aan de kinderen en nakomelingen tot in het laatſte nageſlagt worden medegedeeld.

„ Waarde Landgenooten! (dus ſprak thans „ WILLEM FREDERIK, Prins van Oranje-„ Nasſau, tot geheel Nederland.) Na eene „ ſcheiding van negentien jaren, en na zoo ve-„ le rampen, heb ik het onuitſprekelijke genoe-„ gen, dat ik door u zelve eenſtemmig in uw „ midden worde terug geroepen. Ziet mij hier „ aangekomen en gereed om, onder den God-„ delijken bijſtand, u in het genot van uwe „ vorige onafhankelijkheid en welvaart te hel-„ pen herſtellen. Dit is mijn eenig doelwit, „ en het opregt en vurig verlangen van mijn „ hart. Ik kan u de ſtellige verzekering ge-„ ven, dat het insgelijks het oogmerk is der „ Bondgenooten. Het is in het bijzonder de „ wensch van Zijne Koninklijke Hoogheid, „ den Prins Regent van het vereenigde Ko-„ ningrijk van Groot-Brittanje en Ierland. „ Hiervan zult gijlieden overtuigd worden door „ den grootmoedigen bijſtand van dat magtige „ Rijk, die u onmiddelijk ſtaat gegeven te „ worden, en die den grondſlag zal leggen van „ de hernieuwing dier oude en naauwe betrek-„ kingen van vriendſchap en alliantie, die zoo „ lang het geluk gemaakt hebben van beide „ Staten. Ik ben bereid en heb vastelijk be-

„ floten, al het verledene te vergeven en te „ vergeten. Ons gemeen en eenig doeleinde „ moet zijn, de wonden van ons dierbaar Va- „ derland te heelen, en hetzelve in zijnen vo- „ rigen luister en aanzien onder de Volkeren „ te herftellen. De herlevende Koophandel „ zal, zoo ik vertrouwe, een der eerfte en „ onmiddelijkfte gevolgen zijn van mijne aan- „ komst. Alle partijfchap moet voor altoos „ van onder ons gebannen zijn. Geene po- „ gingen zullen van mijnen kant en van dien „ van de mijne onbeproefd gelaten worden om „ uwe onafhanglijkheid, uw geluk en voor- „ fpoed te verzekeren en te bevestigen. Mijn „ oudfte Zoon, die, onder den onfterflijken „ Lord WELLINGTON, zich den roem zij- „ ner Voorouders niet onwaardig getoond heeft, „ ftaat mij binnen kort te volgen. Vereenigt „ u dan, waarde Landgenooten, met hart en „ ziel met mij, en ons gemeene Vaderland is „ gered: de oude tijden zullen weldra herle- „ ven; en wij zullen aan onze kinderen de „ dierbare panden kunnen overmaken, die wij „ van onze voorouders ontvangen hebben." (*)

Eene

(*) Aan 't hoofd der Afkondiging ftond: WILLEM FREDERIK, bij de Gratie Gods, Prins van Oranje en Nasfau, enz. enz. enz.

Eene algemeene verlichting der huizen van 's Gravenhage, welke door geene uitnodiging, veel min bevel behoefde daargesteld te worden, besloot dezen voor altoos gedenkwaardigen dag.

Zeer gepast en volkomen overeenkomstig met den godsdienstigen geest der Natie, besloot het Bestuur de gewone predikbeurt van den volgenden Woensdag avond in eenen plegtigen Dank- en Bedestond te veranderen, in welken de Predikant VERWEY de Haagsche Gemeente en den Vorst, wien de drukke en gewigtige Staatsbezigheden niet konden terug houden van deze plegtigheid bijtewonen; voorging om het Opperwezen voor de behouden aankomst van 's Lands Verlosser te danken, en deszelfs verderen zegen over Vorst en Volk aftesmeken; 't welk niet zonder sterke aandoeningen van wederzijden werd verrigt, en algemeen zeer heilzame indrukken in de gemoederen naliet.

Hee-

Allen den genen, die dezen zullen zien ofte hooren lezen, salut; Doen te weten: Het slot was: *Aldus gedaan den* 30 *November* 1813, *en uitgegeven onder mijne handteekening en bijgedrukt zegel.* De onderteekening was:

W. F. PR. V. ORANJE.

en lager:

Ter Ordonnantie Zijner Hoogheid

H. FAGEL.

Heeren Kommisſarisſen van het Algemeene Beſtuur te Amſterdam, die reeds in den laten avond van den dag der aankomst van Zijne Koninklijke Hoogheid hiervan verwittigd waren geworden, en dadelijk aan de verheugde inwoners dier ſtad van deze heugelijke gebeurtenis kennis gegeven hadden, ontvingen 's anderen daags de niet minder heugelijke tijding van 's Vorſten beſluit om den volgenden dag, den tweeden van Wintermaand, deze Hoofdſtad met zijne tegenwoordigheid te vereeren. Geen geſchikter tijdſtip had men kunnen uitkiezen, om den beſlisſenden, en door de omſtandigheden volſtrekt noodzakelijk geworden, ſtap te doen, waardoor de vaste grondſlag voor het aanſtaande gebouw van Nederlands Staatsbeſtuur gelegd moest worden.

Het algemeene verlangen der geheele Natie, om het Vorſtelijke Huis van Oranje-Nasſau weder aan het hoofd van 's Lands Beſtuur te zien, was, zoo als wij reeds gemeld hebben, al voorlang duidelijk gebleken, doch aangaande de wijze, waarop de herſtelling van dat Huis geſchieden, en den vorm van Beſtuur, welke in de tegenwoordige omſtandigheden aangenomen moest worden, waren de gevoelens nog zeer verſchillende, en wij hebben vroeger gezien, dat dit ſtruikelblok reeds aanvankelijk eene ver-

wij-

wijdering veroorzaakte, en den voortgang der Omwenteling tegenhield. Zij, die ten tijde van het Stadhouderſchap deel in 's Lands Beſtuur hadden gehad, wilden, dat alles weder op den zelfden voet gebragt wierd, waarop het vóór den jare zeventienhonderd vijfennegentig was geweest, 't welk door de anderen, en met reden, beſchouwd werd als een zeker middel om, met de vorige gebreken in het Staatsbeſtuur, tevens de vorige verdeeldheden en partijſchappen te vernieuwen en beſtendig te maken. Dezen oordeelden het derhalve voor het duurzame behoud des Vaderlands allezins noodzakelijk, tot het oorſpronkelijke Nationaal ontwerp, 't welk reeds bij den afval van Spanje bedoeld, doch door den ontijdigen dood van WILLEM den Eerſten verijdeld was, terug te keeren, en de Oppermagt des Lands, reeds aan Vader WILLEM toegedacht, aan deszelfs Geſlacht- en Naamgenoot optedragen. Dit gevoelen werd door de omſtandigheden, waarin het Vaderland zich bevond, ten krachtigſten onderſteund: zoo ooit, was in dat hagchelijke tijdſtip eenheid van wil, en magt tot uitvoering noodzakelijk; en het bezef dier noodzakelijkheid deed ook weldra dit gevoelen zoodanig veld winnen, dat Kommisſarisſen Generaal van het Algemeene Beſtuur te Amſterdam zich van

de goedkeuring der Natie verzekerd konden houden, toen zij na vooraf gehouden raadpleging met den Heer VAN DER DUIN VAN MAASDAM, op dien onvergetelijken eersten dag van Wintermaand, op de volgende wijze den Doorluchtigen Afstammeling uit het Huis van Oranje Nassau als den Souvereinen Vorst van Nederland uitriepen.

„ Landgenooten! Eindelijk is dan het oogen-„ blik daar, dat aan alle uwe onzekerheid een „ einde maakt. De stormen van Omwenteling „ zijn voorbij, en het werk, door onze groote „ Voorouders voor twee eeuwen onder groote „ oneenigheden begonnen, is door ons einde-„ lijk, onder bijna nog grootere zwarigheden, „ voleindigd. Geen vreemd Vorst, onbekend „ met uwe belangen en met uwe zeden, zal „ meer over uwe dierbaarste regten naar wil-„ lekeur beschikken, niet meer zal de vrucht „ uwer nijverheid eene prooi voor vreemdelin-„ gen zijn; niet meer zullen uwe kinderen „ voor vreemde en met uw geluk strijdige be-„ langen buiten 's lands ter slagtbank gevoerd „ worden, maar ook niet meer zal de oude „ onzekerheid over de verdeeling der opper-„ magt uwe krachten verlammen, uwe magt „ ontzenuwen. Het is geen WILLEM DE „ ZESDE, welken het Nederlandsche Volk

„ heeft

„ heeft terug gevraagd, zonder te weten, wat
„ het eigenlijk van hem te hopen of te ver-
„ wachten had: het is WILLEM DE EERSTE,
„ die als *Souverein Vorst*, naar den wensch
„ der Nederlanderen, onder het Volk optreedt,
„ het welk eenmaal door eenen anderen WIL-
„ LEM DEN EERSTEN aan de ſlavernij eener
„ ſchandelijke buitenlandſche overheerſching ont-
„ rukt werd. Uwe burgerlijke vrijheid zal
„ door wetten, door eene, die vrijheid waar-
„ borgende, Conſtitutie zekerder dan ooit ge-
„ vestigd zijn. Maar de veerkracht van bui-
„ ten, de veerkracht van Volken, wier ſtaats-
„ inrigting voor het grootſte gedeelte de oor-
„ zaak was dier wonderen, die zoo dikwijls
„ Europa deden verſtomd ſtaan, zal ook bij
„ ons, door eene gelijke veerkracht, in even-
„ wigt gehouden worden: nog ſlechts weinige
„ opofferingen zijn er noodig, en de naam van
„ Holland zal, gelijk te voren, geëerbiedigd,
„ de vlag der Nederlanderen op alle zeeën ge-
„ zien worden. De groote gebeurtenis is vol-
„ eindigd, Nederland is vrij, en WILLEM DE
„ EERSTE Souverein Vorst van dat vrije Ne-
„ derland."

Deze hoogstbelangrijke ſtap mag hier en daar in de andere gewesten zommigen, die denzelven niet zoo haast verwacht hadden, of, van

de omſtandigheden onkundig, de noodzakelijkheid daarvan niet duidelijk genoeg bezeften, eenigzins bevreemd hebben, verre het grootſte gedeelte der Natie, dit getuigenis ſchromen wij niet voor de nakomelingſchap afteleggen, heeft denzelven van harten toegejuicht, als daarin ziende de volkomene vernietiging der vorige partijſchappen, en eenen vasten grond gelegd voor het Staatsbeſtuur, dat thans gebouwd ſtond te worden. Geen onſtuimig gemeen had door woest geſchreeuw deze verklaring afgeperst (*), geene gewapende magt van buiten aan de Natie eenen Vorst tegen haren wil opgedrongen; de Vorst zelf, ſchoon gerugſteund door de wapenen der Bondgenooten en bijzonder van het magtige Groot-Brittanje, wel verre van zich als Opperheerſcher intedringen, heeft zich niet, dan na hevige tegenkanting, en door de volledigſte overtuiging van de begeerte des Volks, laten overhalen om dat gene aantenemen, 't welk hij, alleen uit een zedig wantrouwen op eigene krachten, in den beginne ſchroomde te aanvaarden.

Den volgenden dag had Amſterdam het gewenschte geluk den Vorst binnen hare muren te ontvangen. Welk een verſchil van aandoenin-

(*) Zie Aant. en Bijl. N°. 5.

ningen bij deze intrede van Hem, dien elk Nederlander als den Redder des Vaderlands beschouwde, en bij de vorige intogten, eerst van eenen opgedrongen vreemden Koning over Holland, en vervolgens van den algemeenen Dwingeland des menschdoms, die zich toen openlijk de volkomene Heerschappij over ons had aangematigd! Bij beide laatstgenoemde moest het flaauw geroep van *Vive le Roi*, *Vive l'Empereur* door geld uitgelokt, of door bevelen uit de keel gewrongen worden, terwijl aller harten door het gezigt van eenen schrikbarenden trein van krijgsvolk waren toegenepen; bij de eerstgenoemde, daarentegen, deed de ongeveinsde vreugde des harten bij ouden en jongen, bij de aanzienlijksten en geringsten, den heilwensch voor ORANJE en het onophoudelijk HOEZEE uitgalmen; en 't geen bij de voorgaande bloote nieuwsgierigheid was geweest om iets ongewoons te zien, was hier ongeduldig verlangen om het waardige voorwerp der algemeene liefde van nabij te beschouwen. Dan ik gevoel reeds terstond bij het begin dezer beschrijving, dat, om zulk een tooneel naar waarheid te schilderen, niet minder dan de begaafdheid van eenen PLINIUS zoude vereischt worden, wiens heerlijke beschrijving van de heugelijke intrede des Keizers TRAJANUS binnen Rome veel beter

dan mijn zwakke veder, geschikt is om hun, die de intrede van Neêrlands Vorst in de Hoofdstad des Lands niet hebben mogen zien, voor dat gemis eenigermate schadeloos te stellen (*). Wij zullen ons dus alleen tot eene kunsteloze opgave der voornaamste omstandigheden bepalen.

De Heeren Kommissarissen Generaal F. SCHOLTEN en KEMPER hadden zich 's morgens tijdig genoeg naar Haarlem begeven, om den Vorst op de grenzen van het toen genoemde Departement der Zuiderzee te ontvangen. Zijn Koninklijke Hoogheid, door de vrijwillige ruiterbende der stedelijke rustbewaarders aldaar van Bennenbroek afgehaald, en door Afgevaardigden van het Stads-Bestuur aan de Houtpoort ontvangen zijnde, begaf zich dadelijk naar het Raadhuis, waar Hoogstdezelve door gemelde Heeren Kommissarissen, buiten getreden zijnde, ontvangen, en door den Heer SCHOLTEN met de volgende merkwaardige aanspraak begroet werd:

„ DOORLUCHTIGSTE VORST EN HEER!
„ Kommissarissen Generaal van het Vereenigde
„ Bestuur der Nederlanden gevoelen in deszelfs
„ volle waarde het gewigtige, maar tevens
„ hoogstaangename van de taak, waarmede zij
„ ver-

(*) Zie Aant. en Bijl. N°. 6.

MR. FANNIUS SCHOLTEN.

H. W. Caspari ad viv. del. 1814. *J. E. Marcus sculp.*

„ vereerd worden: zij toch zijn de tolken der
„ geheele Natie; uit haren naam wenſchen zij
„ Uwe Doorluchtige Hoogheid en het Vader-
„ land geluk met deszelfs aankomst op Neêr-
„ lands bodem. Zij doen hulde aan een'
„ Vorst, door de Voorzienigheid, die zoo
„ zigtbaar onze pogingen onderſteunde, be-
„ ſtemd om datgene te voleinden, hetgeen door
„ Hoogstdeszelfs Voorvader WILLEM DEN
„ EERSTEN zoo glorierijk werd aangevan-
„ gen. Deszelfs ontijdige dood was oorzaak,
„ dat aan de Vereenigde Nederlanden niet da-
„ delijk die Conſtitutie werd gegeven, waar-
„ door dezelve eene geduchte houding naar
„ buiten, en een eenparig binnenlandsch be-
„ ſtuur konden erlangen. Thans is het tijdſtip
„ daartoe geboren; de geheele Natie gevoelt
„ het; zij ſmeekt Uwe Doorluchtige Hoogheid
„ de Oppermagt dezer Landen te aanvaarden.
„ Doordrongen van de algemeene gevoelens des
„ Volks, hebben wij reeds op gister in de
„ Hoofdſtad Uwe Doorluchtige Hoogheid als
„ Souverein geproclameerd. Het vervullen van
„ dien wensch zal de belooning onzer opoffe-
„ ringen zijn.

„ Wij bieden Uwe Doorluchtige Hoogheid
„ de Proviſioneele Regeering dezer ſtad aan:
„ haar wijs en voorzigtig gedrag in de zoo
„ hag-

„ hagchelijke tijdstippen, die wij beleefd heb-
„ ben, heeft de rust in de stad bewaard, en
„ dit heeft niet weinig medegewerkt om ons
„ in staat te stellen, onze groote bedoelingen
„ onder Gods zegen te kunnen doorzetten,
„ welke wij thans door de aanwezendheid van
„ Uwe Doorluchtige Hoogheid voor bereikt
„ achten."

Vervolgens werden de sleutels der stad door den Heer D. HOEUFFT, als Voorzitter van het Stedelijke Tusschen-Bestuur, met eene passende aanspraak aan den Vorst aangeboden, die, na zich nog eenigen tijd met de aanzienlijksten uit onderscheidene standen in een openbaar gehoor op het Stadshuis onderhouden te hebben, deze plaats verliet om de reis naar Amsterdam voorttezetten. De stedelijke ruiterij begeleidde den Vorst tot Halfweg, latende daar het verdere geleide over aan de Eerewacht, welke, uit aanzienlijke jonge lieden van Amsterdam bestaande, Zijne Hoogheid reeds tot Haarlem was te gemoet gereden. Aan de tweehonderd roeden gekomen zijnde, vond Zijne Hoogheid daar, behalve den Gouverneur KRAIJENHOF met deszelfs Adjudanten, den Admiraal VERDOOREN met deszelfs Staf-Officieren, en eene onoverzienlijke schare van verheugde burgers, de Leden van het Stedelijke

Tus-

Tusſchenbeſtuur van Amſterdam, welke door Heeren Kommisſarisſen Generaal, bij monde van den Heer KEMPER, met deze aanſpraak werden voorgeſteld.

„ Doorluchtigſte Vorst en Heer! Ik ſtelle
„ aan Uwe Hoogheid voor de Stedelijke Re-
„ geering van Amſterdam. Op zich zelve reeds
„ is deze voorſtelling aan den eerſten Neder-
„ landſchen Souverein van de Regenten van
„ Nederlands eerſte Hoofdſtad voor mij, als
„ Amſterdammer, eene taak, waarvan ik het
„ verrukkende niet kan uitdrukken; maar dit
„ is echter het eenige niet, dat mij hierop
„ prijs doet ſtellen. De Regeering, welke ik
„ de eer heb Uwe Hoogheid aantebieden, be-
„ ſtaat niet uit perſonen, welke, in kalme
„ oogenblikken tot de regeering geroepen,
„ zich onaangenaamheden getroost hebben, die
„ zij niet konden afkeeren; maar in tegendeel
„ uit mannen, die voor het grootſte gedeelte
„ lang aan rust en ſtille huislijkheid gewoon,
„ in die ſtormen zelve eenen beweeggrond za-
„ gen om zich aan het gevaar bloot te geven
„ voor het belang der ſtad, welker oudſte
„ jaarboeken op de namen van hunne geſlach-
„ ten roem dragen; die het roer hebben aan-
„ gevat, toen onze trouwlooze overheerſchers
„ het land, dat zij niet meer beſchermen kon-

„ den,

„ den, voor het minst aan de woede van een
„ sedert jaren geteisterd Volk, en aan alle de
„ rampen der Regeeringloosheid hebben willen
„ ter prooije laten. Uwe Hoogheid ziet de
„ Regenten voor zich, wier bedaardheid, voor-
„ zigtigheid en onwankelbare standvastigheid
„ uwe Hoofdstad voor het Vaderland bewaard
„ hebben; maar die ook nu met alle Neder-
„ landers gevoelen, dat het oogenblik van her-
„ neming der verlorene, wat zeg ik, der ont-
„ stolene regten daar is. Nederland, Oranje,
„ en onverzoenlijke haat tegen vreemde onder-
„ drukking is de leus van allen; dit is hetgeen
„ Uwe Hoogheid in de oogen van alle Amster-
„ dammers lezen zal, dat U van alle lippen
„ zal tegenvloeijen."

Deze aanspraak door Zijne Hoogheid niet zonder zigtbare ontroering kortelijk beantwoord zijnde, werden door den Voorzitter van dat Bestuur, den Heer VAN DER HOOP, de sleutels der stad aan Hoogstdenzelven overhandigd; waarop de Vorst in een open rijtuig overstapte, met zes paarden bespannen, en toebehoorende aan den Heer J. J. VAN WINTER, Zoon van den beroemden Hollandschen Dichter P. VAN WINTER. De trein werd gevormd uit een gedeelte van de Nationale Garde of gewapende burgerij, en van de bovengenoemde

Eere-

Eerewacht, gevolgd door den Admiraal der Zuiderzee met deszelfs Staf, en het Stedelijke Bestuur, in koetsen gezeten. Het rijtuig van den Prins, waarin tevens de Engelsche Gezant en Kommissarissen Generaal gezeten waren, voor en achter door de Eerewacht gedekt, werd gevolgd door den Gouverneur KRAIJENHOFF met deszelfs Staf. Niet dan met groote moeite kon de menigte door Zijne Hoogheid belet worden om de paarden aftespannen, en het rijdtuig zelve voorttetrekken; een gebruik, 't welk vrij algemeen bij dergelijke gelegenheden elders plaats hebbende, en schoon hier zeker, zoo ooit ergens, uit zuivere genegenheid beproefd, echter aan het oog van den ernsthaftigen en vrijgeboren Nederlander, als eene slaafsche hulde, niet kan behagen. Onder het lossen van 't geschut en een onophoudelijk gejuich ging de trein door een voornaam gedeelte der stad, waar alle de huizen in eenen fraaijen smaak met vlaggen en groen loof versierd waren, naar den Dam, op welken de naam van *Napoleons plein*, zelf in den tijd der slavernij, niet had willen hechten. Hier vond Zijne Hoogheid de Nationale Garde en eenig Russisch krijgsvolk in de wapenen, en werd dezelve door het Stedelijk Bestuur, inmiddels uit de koetsen gestegen zijnde, ontvangen en in

het

het Paleis binnengeleid, waaruit Hoogstdezelve kort daarna op het Balkon te voorſchijn kwam, om aan de ontelbare ſchare, die zich op den Dam verzameld had, gelegenheid te geven zich met het gezigt van den geliefden Vorst eenige oogenblikken te verlustigen, terwijl van binnen eene luisterrijke ſchare uit de aanzienlijkſte rangen en ſtanden, Wereldlijke en Geestelijke, die de geheele groote zaal vervulden, met reikhalzend verlangen en met harten kloppende van vreugde, de verſchijning van den Vorst verwachtede. Na dat dit plegtige gehoor, en de daarop gevolgde maaltijd waren afgelopen, begaf Zijne Hoogheid zich naar den Hollandſchen Schouwburg, waar de opregtſte vreugde zich niet minder door herhaald handgeklap en hartelijke aanſpraken vertoonde. Eene heerlijke verlichting van de geheele ſtad deed de vreugde, waarvan alle ſtraten en huizen weergalmden, tot laat in den nacht voortduren.

Na dus aan het verlangen der Ingezetenen van Amſterdam voor ditmaal voldaan te hebben, vertrok Zijne Hoogheid den volgenden middag weder naar den Haag, doch gaf nog dien zelfden dag zijne gevoelens en bedoelingen door de volgende zeer nadrukkelijke verklaring aan de Natie te kennen:

„ Onuitſprekelijk waren mijne aandoeningen

„ bij

„ bij de intrede van heden binnen deze Hoofd-
„ ſtad (*). Terug gegeven aan het Volk, dat
„ ik nimmer opgehouden heb te beminnen,
„ zag ik mij na negentien jaren als een Vader in
„ het midden van zijn huisgezin. Nooit, Ne-
„ derlanders! zal mijne ontvangst in Holland,
„ nooit mijne intrede in Amſterdam uit mijn
„ geheugen gaan, en, bij uwe liefde belove ik
„ het u, bedrogen zult gij u niet vinden. Gij
„ wilt het, Nederlanders! dat ik u meer zal
„ zijn, dan ik u zonder mijne afwezigheid
„ zoude geweest zijn; uw vertrouwen, uwe
„ liefde legt de Souvereiniteit in mijne han-
„ den, en van alle zijden dringt men op de
„ aanneming daarvan, wijl de nood van het
„ Vaderland, wijl de toeſtand van Europa dit
„ vordert. Welaan dan, ik zal mijne beden-
„ kingen aan uwe wenſchen opofferen; ik aan-
„ vaarde, wat Nederland mij aanbiedt; maar
„ ik aanvaarde het ook alleen onder waarbor-
„ ging eener wijze Conſtitutie, welke uwe
„ Vrijheid tegen volgende mogelijke misbrui-
„ ken verzekert; ik aanvaarde het in het volle
„ gevoel der verpligting, welke mij deze aan-
„ neming oplegt. Mijne Voorouders hebben
„ uwe Onafhankelijkheid doen geboren wor-
„ den;

(*) Het Stuk was gedagteekend den 2den December, zijnde de dag der intrede binnen Amſterdam.

„ den; de handhaving daarvan zal de nimmer
„ ophoudende taak van mij en de mijnen zijn.
„ Ik reken in deze, nog altijd eenigzins hag-
„ chelijke, oogenblikken op uwe medewerking
„ en opofferingen, en weldra zal, na eene
„ korte inſpanning, geen vreemdeling meer op
„ uwen grond aan de geestdrift der herborene
„ Natie, aan de zegepralende wapenen onzer
„ Bondgenooten, onder Gods hulp, tegenſtand
„ kunnen bieden."

Na het voorgevallene te Amſterdam moest het tooneel, 't welk in den Haag geopend ſtond te worden, den Vorst minder als onverwacht verrasſen, dan hem, indien zulks nog noodig ware geweest, nader overtuigen, dat 's Volks verlangen geen ander was, dan dat, 't welk door Kommisſarisſen Generaal van het Algemeene Beſtuur te Amſterdam reeds openlijk uitgeboezemd, en door de toejuichende menigte bevestigd was: want 's Gravenhage, de oude zetel van het Algemeene Beſtuur des Lands, had ſlechts aan de Hoofdſtad de eer overgelaten, om den Prins het eerst als Souvereinen Vorst van Nederland te erkennen, daar hetzelve hartelijk gewenscht had hierin te mogen voorgaan.

Aldaar werd Zijne Hoogheid in het Huis in 't Bosch opgewacht door den Gouverneur Generaal van de plaats, Graaf VAN LIMBURG STIRUM, het Algemeene Beſtuur der Veree-

eenigde Nederlanden, de Kommisſarisſen Generaal der Binnenlandſche Zaken en der Politie, benevens die van het Departement der Monden van de Maas, alle kort te voren door het Algemeene Beſtuur aangeſteld (*), en door de Leden van het Stedelijke Tusſchen-Beſtuur; welke alle eenparig 's Volks verlangen en den wensch van hún eigen hart te kennen gegeven hebbende, Hoogstdezelve vervolgens naar de Hofplaats begeleiden. Nadat de Prins zich hier eenige oogenblikken aan de juichende ſchare had vertoond, en deze hierop tot ſtilte was vermaand, werd de Opdragt der Souvereiniteit, als de wensch des Volks, en bijzonder ook der Haagſche Burgerij, door den mond van den grijzen Burgemeester SLICHER den Vorst in deze aanſpraak aan denzelven, openlijk bekend gemaakt:

„ Doorluchtige Vorst! De roep van het „ magtige Amſterdam is de ſtem van geheel „ Nederland; hij drukt uit het vurig verlangen „ uwer getrouwe Hagenaren, die *hier* uit „ kieschheid volgen, waar het hart had wen- „ ſchen voor te gaan.

„ WILLEM DE EERSTE, Souverein Vorst „ van Nederland! zie daar het middenpunt van „ vereeniging voor alle bewoneren des lands, „ van de vriendſchap der Bondgenooten, van „ den

(*) Zie Aant. en Bijl. N°. 7.

„ den eerbied zelfs onzer vijanden. Zie daar
„ eene Éénheid van bestuur, door den Stam-
„ vader van Uw Doorluchtig Huis bedoeld,
„ dikwijls door de kundigen der Natie be-
„ geerd, in de laatste jaren ten grondregel van
„ ons Staatsgebouw gelegd, en alleen zeer on-
„ langs door overheersching bevlekt. Zulk
„ eene Eenheid van Oppermagt, gewaarborgd
„ door een Nederlandsch Vorst, die den wenk
„ der Almagt onder dit alles erkent, die onze
„ zeden eerbiedigt, onze belangen doorgrondt,
„ wiens roem die van het Vaderland, wiens
„ belangen die van het Volk zijn, verzekert
„ ons geluk, het leven onzer kinderen, de
„ schatten van den Godsdienst, en de Onaf-
„ hankelijkheid van Nederland. WILLEM DEN
„ EERSTEN als Souverein Vorst van Neder-
„ land op dit oogenblik plegtig uitteroepen,
„ is niet anders dan de tolk te zijn van den
„ algemeenen wil der Natie, en zich te kwij-
„ ten van de dierbaarste pligten aan God en
„ het Vaderland."

Had te Amsterdam de Volksstem zich luid genoeg doen hooren, hier voorzeker deed zij zulks niet minder, daar de woorden SOUVEREIN VORST VAN NEDERLAND naauwlijks waren uitgesproken, of de lucht weergalmde zoodanig van het vreugdegejuich, dat de spreker eenen tijd lang verhinderd werd voortte-
gaan,

gaan, en niet dan met moeite zijne verdere rede ten einde kon brengen. Diep getroffen door deze vernieuwde blijken van algemeene Volksliefde, betuigde de Vorst, dat hij den Almagtigen bad om de noodige krachten, ten einde aan het verlangen der Natie te kunnen beantwoorden, en hare belangen tot het geheele rigtſnoer zijner daden te ſtellen.

Het voorbeeld van Amſterdam en van het Vorſtelijke 's Gravenhage werd het eerst te Rotterdam en Dordrecht, op den zevenden, en te Leijden op den negenden dezer maand, en voorts ſpoedig alomme, waar zulks niet door eenen achtergebleven vijand ondoenlijk was, met geestdrift gevolgd; terwijl de ſtellige belofte van eene aanſtaande Staatsregeling, op Onafhankelijkheid en Vrijheid gegrond, zelfs de weinige zwaarmoedigen, die er te dezen aanzien nog gevonden werden, moest gerust ſtellen.

'sVorſten dadelijke aanneming van het Oppermagtige Beſtuur maakte nu de verdere bemoeijingen van het dus verre beſtaan hebbende Algemeene Beſtuur overbodig en ongepast, van 't welk dus, na de aankomst van Zijne Hoogheid, ſlechts nog twee beſluiten, kracht van Wet hebbende, op den eerſten van Wintermaand, zijn afgekondigd. Het eerſte behelsde eenige noodige verordeningen omtrent de verlatene kanto-

ren en kasſen, midsgaders de zulken, die nog van wegen het vernietigd Franſche Beſtuur met de waarneming van zaken belast waren; en het andere de ontbinding van het Keizerlijke Geregtshof in den Haag, verandering in de titelen door de Ambtenaren en Onderhoorigen bij hetzelve gevoerd, gelijk ook in het formulier, bij arresten en vonnisſen gebruikelijk, en eindelijk de afſchaffing van de Franſche taal in alle regterlijke zaken en ſtukken, welke van nu af alleen in de Nederduitſche Moedertaal moesten behandeld en opgeſteld worden (*).

Reeds op den zesden dezer maand, zijnde de blijde verjaardag van den Erfprins, die zich thans nog in Engeland bevond, ging het onmiddelijke Opperbeſtuur van 's Lands zaken in handen van den Souvereinen Vorst zelven over, 't welk, vermits de omſtandigheden nog geene plegtige inhuldiging toelieten, thans nog alleen bij openbare afkondiging den Volke werd bekend gemaakt: hierbij werden tevens die verdienſtelijke mannen, die in den hoogen nood des Lands moedig het roer in handen genomen, en de Staatshulk voor zinken behoed hadden, met den alzins verdienden lof en volkomene goedkeuring van derzelver verrigtingen, als Hoofden van het Algemeene Beſtuur, van hunne moeilijke en hoogstgevaarlijke posten afgelost,

(*) Zie Aant. en Bijl. N°. 8.

lost, en verder alle ingezetenen der voormaals vereenigde gewesten van allen eed of belofte van getrouwheid en gehoorzaamheid aan den Keizer der Franſchen voortaan ontſlagen; ja elk derzelven, die, met miskenning van zijnen thans wettigen Souverein, verbindtenisſen met vreemde Mogendheden mogt aangaan of derzelver bevelen gehoorzamen, werd als ſchuldig aan landverraad verklaard, en met verdiende ſtraf bedreigd (*).

Eer wij nu den ſtaatkundigen loop der zaken, die van de aanvaarding der Souvereiniteit zijnen aanvang nam, gaan beſchouwen, willen wij eenig omſtandig berigt van den voortgang, welken de Omwenteling zelve, door het verdrijven van den vijand uit de nog bezette plaatſen gemaakt had, laten voorafgaan.

Reeds den vijfentwintigſten van Slagtmaand had een twaalftal van de Amſterdamſche gewapende burgers te paard, met eenige Kozakken en derzelver Officier, het ſteedje Muiden, waar nog Franſche bezetting lag, die het omliggende land niet weinig nadeel toebragt, opgeeiſcht, doch in plaats van antwoord te ontvangen, waren zij met eenige kanonſchoten begroet, waardoor een dier manſchappen, zijnde een

(*) Zie Aant. en Bijl. N°. 9.

een koetſier uit Amſterdam, eene niet geringe wonde bekwam. Dan 's daags na de aankomst van den Vorst, den eerſten van Wintermaand, kwam de Rusſiſche Generaal BERKENDORFF met een gedeelte van zijne krijgsmagt binnen Amſterdam, en zond dadelijk eenige manſchappen derwaarts af, met dat gevolg, dat hij reeds dien zelfden dag den Gouverneur van Amſterdam KRAIJENHOFF door eenen brief liet weten, dat zijn volk te Muiden was binnengekomen; de geheele bezetting, beſtaande uit vierhonderd man en twaalf Officieren, krijgsgevangen had gemaakt, en dat de Hollanders, zijnde de gewapende burgers van Amſterdam, welke voor die plaats gelegen hadden, zich aan de zijde der Kozakken loffelijk hadden gekweten. Deze brief werd dadelijk door Kommisſarisſen Generaal bij openbare afkondiging aan de ingezetenen van Amſterdam bekend gemaakt. IJdel nogthans was de hoop, waarmede men zich toen al dadelijk paaide, dat dit bemagtigen van Muijden zeer ſpoedig het ontruimen van het veel belangrijker Naarden ten gevolge zoude hebben; gelijk wij een weinig later zullen zien.

Briele, in 's Lands vroegere Geſchiedenis bekend, als de eerſte ſtad, die, in den dageraad der Nederlandſche Vrijheid, destijds door

ge-

geweld gedwongen, den Prinſe van Oranje toeviel, verwierf zich thans den roem van door geenen dwang van buiten, maar door inwendige kracht en heldenmoed harer burgeren, zich mede onder de eerſten van de ſlaafſche overheerſching der Franſchen losterukken, en den waardigen Naneef van WILLEM DEN EERSTEN als haar wettig Hoofd te erkennen. Nadat de geruchten van het aannaderen der Bondgenooten ook daar reeds vooraf verſpreid waren geworden, en de Franſche Tolbedienden den elfden van Slagtmaand de ſtad hadden verlaten, werd de *Municipale*, of Stedelijke Raad door deszelfs hoofd, den Maire J. M. HEENEMAN, op Saturdag, den negentienden dier maand, des morgens te acht uur bijeen geroepen ten huize van Mr. P. H. HOOG, mede-lid van dien Raad, en aan denzelven te kennen gegeven, dat de Franſche Bevelhebber aanſchrijving had ontvangen om de ſtad dadelijk in ſtaat van beleg te ſtellen; dat de ſchromelijke gevolgen, welke hieruit voor de ſtad en burgerij te voorzien waren, hem Maire bewogen hadden om thans op eigen gezag eene Raadsvergadering te houden, 't welk hij anders niet, dan op uitdrukkelijken last van den Prefekt of Onder-Prefekt, vermogt te doen; en aan die Vergadering in overweging te geven,

of het niet raadzaam ware, drie of vier Leden uit derzelver midden te benoemen, om in ſtilte naar den Haag te vertrekken, ten einde te vernemen, of er zich eenige gegronde hoop op eene ſpoedige verlosſing opdeed, en, ingeval het tegendeel mogt blijken, zich dan naar het hoofdkwartier van den Generaal MOLITOR te begeven, ten einde dezen, zoo mogelijk, te bewegen, dat hij het beſluit ten aanzien van den Briel nog niet dadelijk ter uitvoer brengen, en de ſtad voor de gevolgen eener belegering ſparen mogt; en alleen dit laatſte voor den Franſchen Bevelhebber niet te verzwijgen, in geval dezelve het vertrek der Raads-leden te weten mogt komen. Het voorzigtige voorſtel van den Maire vond geredelijk ingang bij den Raad, zoo dat dadelijk uit deszelfs midden vier Leden, zijnde de Heeren Mr. P. H. HOOG, Mr. H. VAN ANDEL, Mr. R. A. KRAIJENHOFF VAN DE LEUR, en Mr. C. C. BRENDER à BRANDIS, ten gemelden einde benoemd, en bereidwillig gevonden werden om den last hun opgedragen te aanvaarden. Voordat nog de Vergadering uit elkander was gegaan, liet de Bevelhebber zich aanmelden om den Maire kennis te geven, dat hij, volgens bekomen last, nog dien zelfden dag te twaalf uur de ſtad in ſtaat van beleg dacht te ſtellen.

Dit

Dit berigt maakte echter geene verandering in het genomen Raadsbesluit, en de vier genoemde Heeren trokken in den namiddag, met alle omzigtigheid, uit verschillende poorten, ter stad uit. De Bevelhebber liet ter bepaalde ure door het kleppen van de klok de burgerij oproepen, verklaarde de stad van dien oogenblik af in staat van beleg, met verzekering nogthans, dat hij van zijnen kant alles doen zoude, wat de Burgerij van zijne inschikkelijkheid verwachten kon; voegende verder daarbij, dat hij bij de burgerij te veelvuldige blijken van vertrouwen op, en genegenheid jegens hem had gezien, om te kunnen vermoeden, dat iemand hunner door tegenwerking hem zoude noodzaken tot het nemen van maatregelen, die voor hem niet anders dan zeer onaangenaam en voor den anderen gevaarlijk zouden zijn; dat hij daarom eenen ieder vriendelijk, doch tevens op het ernstigste, waarschouwde om stiptelijk alles natekomen van 't gene hij in last had om aan de Burgerij aantezeggen: zoo als het opdoen van voorraad voor drie maanden, 's avonds na tien uur niet op straat te verschijnen, zich noch met woorden, noch met daden, met het dragen van teekenen of iets diergelijks uittelaten en alles te vermijden, 't welk eenige aanleiding tot oproer zoude kunnen geven; daar de zoodanige, wie hij ook zijn mogt,

mogt, die dit een en ander niet ſtiptelijk opvolgde, dadelijk voor eenen krijgsraad (*militaire commisſie*) zoude geroepen en met den dood geſtraft worden. Hoe zeer die afkondiging groote verſlagenheid onder de burgerij veroorzaakte, bleef dezelve nogthans bedaard. De Afgevaardigden naar den Haag, die daar zeer weinig troost en vooruitzigt op ſpoedige hulp gevonden, en het niet raadzaam geoordeeld hadden om het overige van hunnen last uittevoeren, kwamen onverrigter zake 's Maandags den negentienden in alle ſtilte, zoo als zij vertrokken waren, terug. De bezetting der ſtad beſtond uit driehonderd man bezoldigde Garde, drie Kompagnien zoogenaamde *Etrangers*, eene Kompagnie Kustkanonniers, waaronder veele Brielenaren, eenige *Gens-d'armes*, en eenige Franſche Kanonniers: eene krijgsmagt, wel ſterk genoeg in getal om de ſtad in rust en bedwang te houden, doch op welker getrouwheid aan den Franſchen Keizer de Bevelhebber der ſtad wel wist dat grootendeels weinig ſtaat was te maken, zoodra de ſlechte toeſtand van het Franſche leger en verdere omſtandigheden bekend wierden. Hij zorgde dus zoo veel hij kon, dat de briefwisſeling naar buiten belet, en de burgerij van 't gene er omging onkundig gehouden wierd. Doch ſchoon door deze maat-

re-

regelen de rust in de ſtad zelve, uitwendig althans, bewaard bleef, was het echter zoo niet geſteld op de omliggende dorpen, welke het eene na het andere de Oranjevlag begonnen uitteſteken. De Onder-Prefekt, hiervan onderrigt geworden, ſtelde zich weldra aan het hoofd van eene bende *Etrangers*, trok daarmede het platte land rond, ging de geringſte opſchuddingen met zware bedreigingen te keer; en waar vlaggen waaiden, of klokkengeluid gehoord werd, zoo als te Heenvliet, Geervliet, Abbenbroek, Zuidland en in andere dorpen, werd eene brandſchatting van hoornvee of geld gevorderd, en, tot zekerheid van de betaling, of de Maires, of andere gegoede ingezetenen medegevoerd: bij den minſten tegenſtand werd bevel gegeven om op den hoop los te branden, waardoor te Zuidland een jonge ſchippersgast, die bezig was met de klok te luiden, en op het verbod niet dadelijk ophield, van beneden met eenen kogel getroffen werd, en dood ter aarde viel; de afgerukte vlaggen werden als zegeteekenen medegevoerd, en in de ſtad voor het huis van den Bevelhebber, onder het geroep van *Vive l'Empereur*, in ſtukken geſcheurd, beſpogen en vertrapt. Zoo gaarne als wij bij loffelijke daden de namen der perſonen, die dezelve verrigt hebben, te boek ſtellen, even zoo zeer

zou-

zouden wij wenfchen, dat door ons ftilzwijgen voor het nageflacht verborgen kon blijven de naam van eenen onzer Landgenooten, wiens verrigtingen de pligt van Gefchiedfchrijver ons gebood hier te vermelden. Ondertusfchen begonnen die zelfde *Etrangers*, die zulke getrouwe dienaars der Dwingelandij fchenen te zijn, van tijd tot tijd heimelijk te vertrekken, zoodat in éénen nacht vijftig man te gelijk verdwenen waren, waarfchijnlijk verfchrikt door de geruchten, welke onder de hand door de voorftanders van de goede zaak verfpreid werden. Onder deze verdienftelijke Vaderlanders muntte uit de jongfte Predikant aldaar, HERMANNUS PAUW, die met den reeds gemelden Maire HEENEMAN goed en bloed veil had om den Briel te verlosfen en met het herboren Vaderland weder te vereenigen. Te dien einde begaf hij zich, met overleg van den Maire, den volgenden Vrijdag naar den Haag, en meldde zich aan bij den Heer HOGENDORP, die hem geredelijk van eenen fchriftelijken last voorzag om de Omwenteling in den Briel met voorzigtigheid doortezetten, en volmagt gaf, om, naar gelang der omftandigheden, over krijgsvolk, magazijnen, geld, en wat verder noodig mogt zijn, te befchikken. 's Anderendaags hiermede terug gekomen, maakte hij affpraak met den

Heer

Heer HEENEMAN om, volgens de bekomen Volmagt, alle mogelijke maatregelen tot het doorzetten van de Omwenteling ter hand te nemen, en in de eerste plaats de Hoofden van het krijgsvolk, bepaaldelijk van de *Etrangers*, door beloften in de belangen van het Vaderland overtehalen. Dit gelukte nog dien zelfden avond met eenen Kapitein van dat Volk, HOLSSOURT genaamd, die zich bij eede aan het Algemeen Bestuur verbond, en op zich nam de onder hem staande Officieren ook hiertoe te bewegen; waarin hij echter zeer kwalijk slaagde, door dat de Luitenant VREY de zaak aan den Bevelhebber te kennen gaf, die nog daarenboven bij toeval, door verkeerde bestelling, eenen brief over dezelfde zaak in handen kreeg, welke aan den Kapitein had moeten gebragt worden. Hierdoor viel het beraamde ontwerp om op Woensdag, den vierentwintigsten, 's avonds te vijf uur, na het aanvangen van den gewonen Godsdienst, het krijgsvolk in opstand te brengen, geheel in duigen. In den nacht tusschen Dingsdag en Woensdag werd het huis van den Predikant PAUW door Gens-d'armes en eenige Officieren der bezoldigde Garde omsingeld en overweldigd. Deze, geene mogelijkheid ziende om zich tegen die overmagt te verdedigen, nam, zoo als hij ongekleed uit het bed gespron-

sprongen was, de vlugt, liep van den eenen tuin in den anderen, tot dat hij in den morgenstond door eenen broodbakker in zijne buurt in huis werd genomen, en geraakte, door de getrouwe hulp van andere zijner medeburgers, den volgenden Donderdag avond gelukkig uit de stad. IJlings begaf hij zich naar 's Gravenhage, waar hij Vrijdag morgen behouden aankwam, met zich brengende twee *Etrangers*, die hij op het eiland Rozenburg aangetroffen en onder zijn geleide genomen had. Zijne vervolgers, woedende, om dat hunne prooi ontsnapt was, poogden te vergeefs door bedreigingen niet slechts, maar zelfs door geweldadige mishandeling, aan deszelfs echtgenoot en kinderen aangedaan, het verblijf van den gevlugten te ontdekken; waarbij een Luitenant der bezoldigde Garde zich door onbeschoftheid bijzonder onderscheidde, als die de reeds doodelijk ontstelde vrouw pistool en sabel op de borst zettede, en het jongste kind met vuisten dreigde en stiet, opdat zij 't gene zij of niet wisten, of wetende niet zonder den heiligsten pligt te schenden openbaren konden, verraden zouden. De Kapitein HOLSSOURT, benevens den Officier van gezondheid GAFRON, werden van hun bed geligt, gekluisterd en dadelijk naar Hellevoet gebragt, vanwaar zij vervolgens gevankelijk naar

Ant-

Antwerpen zijn gevoerd. De Onder-Prefekt begaf zich, met den Stedelijken Bevelhebber en den Keizerlijken Prokureur, dien zelfden morgen reeds vroeg naar het huis van den Maire HEENEMAN, en na hem gezegd te hebben, dat de gesmeedde toeleg ontdekt, en de Heer PAUW, benevens de medepligtige Officieren, gevat waren, verklaarde hij denzelven onwaardig om den Keizer verder te dienen, latende hem de keus om of oogenblikkelijk de stad te verlaten, of zich daar in verzekerde bewaring te geven. De Heer HEENEMAN wijsselijk het eerste gekozen hebbende, werd terstond door deze drie getrouwe dienaars van NAPOLEON tot aan het Veer gebragt, en begaf zich daarop naar den Haag: de post van Maire werd aan den Heer A. BROX opgedragen.

's Vrijdags, den zesentwintigsten, kwam er aanschrijving om, zoo spoedig doenlijk, voor duizend man Fransche Mariniers, onder bevel van den Generaal ROSTOLAND, briefjes van inlegering gereed te maken, 't welk de inwoners van den Briel met nieuwen schrik vervulde. Middelerwijl zaten de Heeren HEENEMAN en PAUW in 's Hage geenzins stil, maar beproefden wat zij konden, om hunne verlaten medeburgers uit de verlegenheid te redden, en zelve in veiligheid tot de hunnen wedertekeeren. Zij

hadden gelegenheid om geregeld van den ſtaat der zaken te huis narigt te bekomen, door den ijver van den verdienſtelijken burger HENDRIK VOGELAAR, die elken dag van den Haag tot op een kwartier uurs van den Briel over en weder liep, om berigten aftehalen van, en wederkeerig over te brengen aan den Heer JAN HENDRIK LUX, welke als Magazijnmeester vrijheid had om buiten de poort te gaan, en daarvan gebruik makende onder den ſchijn van te jagen, telkens den voornoemden VOGELAAR ging ſpreken. Ook nam de Heer BLANKEN, houtkooper aan de Leur, doch ſedert eenigen tijd bij zijne ouders in den Briel gehuisveſt, zijne kans waar om uit de ſtad te geraken, en kwam in den nacht tusſchen den vijf- en zesentwintigſten ten half twaalf uur in den Haag, waar hij den Heer PAUW aan het huis van deszelfs vriend, den Predikant VAN DE KASTEELE, opzocht, en met denzelven terſtond naar den Heer VAN HOGENDORP ging, die, ſchoon ongeſteld en ruſt noodig hebbende, zich nogthans vermande om een half uur in zijn ſlaapvertrek met hun te ſpreken; en het ontwerp van den Heer BLANKEN gehoord hebbende, om, zoo het Algemeene Beſtuur kon beſluiten honderdvijftig of tweehonderd man met hem te laten uittrekken, deze

langs

langs denzelfden weg, waarlangs men den Heer PAUW in veiligheid had doen ontkomen, heimelijk in de ſtad te brengen, beiden verzocht naar den Graaf VAN LIMBURG STIRUM te gaan, bij wien vervolgens hetzelfde voorſtel herhaald werd. Doch hier werd hun de onmogelijkheid voorgehouden om in de tegenwoordige omſtandigheden daaraan te voldoen, zoodat zij zich genoodzaakt zagen om dit plan, waaraan ook de Heer HEENEMAN deel had, die als Oud-Officier zich gaarne aan het hoofd van dat krijgsvolk zoude geſteld hebben, te laten varen, en van alle hoop op bijſtand van buiten aftezien, waarvan aan LUX kennis werd gegeven.

Intusſchen kwamen de verwachte Mariniers niet opdagen, en men vernam nu, dat dezelve eerst na verloop van eenige dagen te wachten waren. Dit uitſtel gaf den burger weder moed, en de Geneesheer DE LANG waagde het om eene Afkondiging van den Generaal BLUCHER in het Hoogduitsch aan de Kazernen der nog overgeblevene *Etrangers*, zijnde meerendeels Pruiſen, aan te plakken, behelzende aan den eenen kant de ſterkſte bedreigingen, indien zij verder voortgingen onder de vanen van NAPOLEON de wapenen tegen hunnen Vorst en Heer te voeren, doch aan den anderen kant

zeer uitlokkende beloften, zoo zij zich naar den Haag begaven, om of daar onder den Prins van Oranje te dienen, of, zulks verkiezende, naar hunne haardsteden terug te keeren. Dit middel schijnt niet weinig toegebragt te hebben tot de spoedig gevolgde verlossing der stad.

Op den eersten van Wintermaand kwam de Onder-Prefekt, die, reeds eenige dagen afwezig geweest zijnde, vermoed werd gevlugt te zijn, 's namiddags omtrent drie uur in eenen wagen van Hellevoet terug, vergezeld van den Keizerlijken Prokureur HUARD, eenen Franschen Ingenieur en eenen Artillerie-Officier, met eenen glans van vergenoegen op het gelaat, medebrengende eene aanschrijving om dadelijk briefjes van inlegering gereed te maken voor zesenvijftig Mariniers, welke van oogenblik tot oogenblik verwacht werden. Doch naauwlijks was het uur van vier geslagen, of men zag, terwijl de Kommissie van inlegering nog bezig was met schrijven, de nog overgeblevene *Etrangers*, onder het geroep van ORANJE BOVEN, en terwijl zij hunne geweeren, voornamelijk voor het huis van den Stads Bevelhebber, in de lucht afschoten, in grooten haast naar de Zuidpoort trekken, waar zij de wacht overweldigd hebbende, zonder veel te-

gen-

genſtand der Franſchen te ontmoeten, uittrokken, en aan de Zwarte Waal gekomen zijnde, zich daar lieten overzetten. Terſtond trokken de Franſche Kanonniers en Gens d'Armes, met den Onder-Prefekt, den Bevelhebber der ſtad, en de bovengemelde Officieren naar de markt, maakten zich meester van de Hoofdwacht, en van de twee daar ſtaande veldſtukken, welke met ſchroot geladen en zoo gerigt werden, dat zij daarmede, geholpen door hun klein geweer, den toeloop uit de vier op de markt uitlopende ſtraten, althans eenen tijdlang, konden beletten. Van nu af kon niemand de markt genaken, of hij werd met kruid en lood begroet, en de angst of woede verblindde deze helden dermate, dat zelfs een van de Nationale Garde, die op de markt poogde te komen om eenen brief overtebrengen, het ſlagtoffer werd van hunne dolle verdediging. Bijna een uur lang had er eene doodelijke ſtilte op de ſtraten geheerscht, toen eenige burgers, aangezet door NIKOLAAS DEN BROEDER, het moedig beſluit namen om een einde van dit ſpel te maken. Deze dappere man, buiten de ſtad woonachtig, doch thans in de ſtad zijnde om zijn koren te verkoopen, liet wagen en paarden in den loop, ſpoorde eerst drie of vier burgers aan, om met hem handen aan 't werk te ſlaan,

en kreeg weldra een twintigtal aan zijne zijde. Onder dezen bevond zich de meergenoemde onverschrokken Magazijnmeester LUX, op wiens voorstel men zich in aller ijl begaf naar de Kasernen der Kustkanonniers, die, na gedane belofte, dat men hun den noodigen voorraad van kruid en lood uit het Magazijn zoude bezorgen, zich weldra bij hun voegden. Daarop vloog men eerst naar de Waterpoort, overweldigde daar de Wacht, maakte zich vervolgens meester van de drie landpoorten, en liep nu naar de markt. Doch hier ondervond men ras, dat er geschut noodig was om tegen dat der tegenpartij overtestellen. In deze behoefte werd schielijk voorzien door twee stukken geschut, die van de wallen gehaald, geladen en geplant werden, het eene in het Zuideinde, en het andere in de Koopmansstraat. En nu volgde er een hevig schieten van weerskanten, tot geen' geringen schrik en nadeel van de bewoners der nabijstaande huizen, waarvan het gebroken glas in weinige oogenblikken de straten bedekte. Reeds waren eenigen van de zijde der burgers gekwetst, toen de moedige LUX, die bij het kanon op het Zuideinde het bevel voerde, eensklaps dien post verliet, en door eene straat achterom gelopen zijnde het Stadshuis van achter opstoof, om uit de vensters van voren den

vij-

vijand te befchieten. Weldra door eenige anderen van de zijnen onderfteund, zag hij zijnen inval zoo wel gelukken, dat de Franfchen, het gefchut verlatende, binnen de Hoofdwacht vlugteden, en zich terftond daarna op genade overgaven. Nu was het uur der verlosfing gekomen, 't welk door een herhaald geroep van HOEZEE en ORANJE BOVEN werd aangekondigd. In het gevecht waren van den kant der burgers drie gefneuveld, en twaalf gekwetst, terwijl de vijand twee dooden, en verfcheidene gekwetften had. Na hierop de Franfchen ontwapend te hebben, begaf men zich naar de Zuiderpoort, en ftelde bij de aldaar op den wal liggende ftukken eene driedubbelde wacht van burgers, ten einde aan de verwacht wordende Mariniers het inkomen te beletten. Deze, niet lang daarna aankomende, werden dan ook zoo wel ontvangen, dat zij in overhaaste vlugt op hunne fchreden naar Hellevoet moesten terug keeren. Nu werd onder een algemeen gejuich de Oranjevlag van den toren geftoken, en alle tot dus ver beklemde harten fchepten lucht door luide vreugdegalmen. Vervolgens kwamen eenige der aanzienlijkften van de ftad bijeen om den Souvereinen Vorst fchriftelijk hiervan te verwittigen; en nog voor middernacht werden alle de Franfchen, die in de

ſtad gevonden waren, onder een ſterk gevolg van gewapende burgers gevankelijk naar 's Gravenhage gevoerd. De Onder-Prefekt, van de eerſte oogenblikken van verwarring gebruik gemaakt hebbende, had zich verſtoken, en was niet te vinden.

Reeds den volgenden morgen kwamen de Vice-Admiraal KIKKERT en de Generaal ZWEERTS DE LANDAS in de ſtad, om uit naam van den Vorst de Brielenaren bij voorraad voor hunnen moed en betoonde vaderlandsliefde te bedanken, en om tevens een Stedelijk Tusſchenbeſtuur aanteſtellen, waartoe verkoren werden de Heeren J. VAN DER MINNE, J. VAN DER SCHILT, M^r. DE ROO VAN ALDERWERELT, M^r. KRAIJENHOFF VAN DE LEUR, M^r. H. VAN ANDEL, M^r. P. H. HOOG, M^r. C. C. BRENDER à BRANDIS en de toenmalige Maire M^r. A. BROX. Ten zelfden tijde kwamen er tweehonderd man Hollanders, die reeds in 's Vorſten dienst overgegaan waren, binnentrekken, welke, zonder zich hier optehouden, vergezeld van een aantal burgers en boeren, naar Hellevoet voorttrokken, om ook vandaar den vijand te vernestelen. 's Namiddags werd de Onder-Prefekt, op wiens hoofd een prijs van duizend gulden was gezet, uit zijnen ſchuilhoek voor den dag gehaald,

 die,

die, zonder de beſcherming van de Heeren KIKKERT en DE LANDAS, veelligt niet levende de woede des Volks zou zijn ontkomen, doch nu, na eenige ſtoten en ſlagen ontvangen te hebben, met de handen op den rug gebonden gevankelijk naar 's Gravenhage gevoerd werd. Den volgenden Zondag werd de verlosſing der ſtad godsdienſtig gevierd door den Leeraar PAUW, 's daags te voren met den Heer HEENEMAN terug gekomen, welke plegtigheid door den Admiraal KIKKERT en zijnen Staf werd bijgewoond. De Heer HEENEMAN was inmiddels door Zijne Koninklijke Hoogheid tot Kommisſaris van het Arrondisſement van den Briel aangeſteld.

De Verlosſing van den Briel werd ſpoedig door die van Hellevoet gevolgd. Het krijgsvolk, 't welk wij zeiden dat Donderdag, den tweeden, 's morgens door den Briel, vergezeld van een aantal Brielſche burgers en boeren derwaarts getrokken was, had dien dag vruchteloos eenige ſchoten op dat Fort gedaan, en kreeg des avonds bevel om voor als nog verdere pogingen te ſtaken, en gedeeltelijk op den Nieuwenhoorn, ongeveer drie kwartier uurs van Hellevoet, te vernachten; gedeeltelijk naar den Briel terug te keeren. Van deze gelegenheid maakte de Franſche bezetting gebruik om

den volgenden nacht eenen uitval te doen op de Heerlijkheid Stuiten, een kwartier van daar gelegen, waar alles, wat zij vonden, of geroofd of in ſtukken geſlagen werd. Den volgenden dag werd van de onzen eene tweede, en nadrukkelijker poging gedaan; dan niettegenſtaande dat het krijgsvolk tot onder den wal was doorgedrongen, werd men andermaal genoodzaakt de onderneming te ſtaken, en met eenige gekwetſten, en eenen dooden terug te trekken. Door het vuur der Franſchen was, ongelukkig, eene boeren woning, onder Nieuw-Hellevoet gelegen, in brand geſchoten. Op Saturdag, den vierden, werd Hellevoet voor de derdemaal tot overgave opgeëischt, doch het antwoord van den Bevelhebber was, dat hij het Fort niet aan eenen hoop muitelingen dacht overtegeven, en daarmede wachten zoude, totdat hetzelve door eene geregelde krijgsmagt zou worden aangevallen. Men beſloot dus weder tot den volgenden dag te wachten, wanneer eene verſterking van Engelſche Mariniers uit 's Gravenhage ſtond aan te komen. Deze, ten getale van ongeveer vijfhonderd man, des Zondags in den namiddag door den Briel getrokken zijnde, vatteden post bij den Nieuwenhoorn, om 's Maandags vroegtijdig den aanval te beginnen. Dan de Franſchen toonden geenen lust te hebben

ben om eenen nieuwen aanval aftewachten, daar zij 's nachts, na eenig buskruid in de vesten geworpen te hebben, met zak en pak uit Hellevoet vertrokken, en zich te scheep naar de Willemstad begaven. Dus kreeg de verlossing van het eiland Voorne en Putten haar volkomen beslag, en voor het aandeel, 't welk de Brielenaren in de bevrijding van dit gewigtige punt gehad hadden, zijn naderhand eenige derzelven door den Souvereinen Vorst van Nederland met eenen Zilveren Eerepenning beschonken, op welks eene zijde, binnen eenen krans van laurier, te lezen stond: BRIELL DEN 1 DECEMBER 1813; en op de tegenzijde: VOOR MOED EN VADERLANDSLIEFDE. Schouwen en Duiveland voegden zich mede weldra bij het herwonnen Vaderland.

Genoegzaam gelijktijdig met Hellevoetsluis werd ook Oeltgensplaat bemagtigd door de Kustkanonniers van de Goeree, wier Korporaal LORENZ den Franschen Generaal ROSTOLLAND, die daar zijne bevelen kwam geven, bij de borst vattede en gevangen nam, waarop de bezetting de wapens nederleide. De Franschen deden nog wel eene poging om met de schepen uit de Willemstad de plaats te heroveren, doch de Lieutenant Ingenieur VAN INGEN, die de werken van het Fort had aangelegd,

eeni-

eenige verſterking van Engelſche Mariniers uit Hellevoet bekomen hebbende, handhaafde zich zoo wel in het bezit van hetzelve, dat de vijand met aanmerkelijk verlies genoodzaakt werd af te deinzen.

Deze overgave van Oeltgensplaat en van Hellevoetſluis hadden den weg gebaand tot de ſpoedig hierop gevolgde bevrijding van de Willemſtad. De Franſchen, Hellevoetſluis verlatende, waren met de kleine vloot, die zich daar bevond, beſtaande uit de Korvet de Ajax, achttien Schooners en Brikken, benevens vier Kanonneerboten, naar de Willemſtad gezeild, met oogmerk om langs de Krommer naar de Schelde te vertrekken; dan, daar het Fort Oeltgensplaat reeds vermeesterd was, werd hun zulks hierdoor, en tevens door het lage water bij eenen Oostelijken wind, ondoenlijk, waarom zij dan eindelijk op den tienden het beſluit namen om alle de ſchepen in de haven te brengen en in den grond te hakken, waarna zij dien avond te elf uren de plaats verlieten en zich naar Bergen-op-Zoom begaven. Dadelijk werd de brug opgehaald, en hun met een Oranjeboven goede reis gewenscht. Een groote voorraad van krijgsbehoeften viel den onzen hierdoor in handen. In het Magazijn, door NAPOLEON met groote kosten

aan-

aangelegd, werd meer dan tweemaalhonderd duizend ponden buskruid gevonden, en de wallen waren met honderdtweeëndertig ſtukken geſchut bezet, die door de Franſchen wel vernageld waren, doch ſpoedig weder in ſtaat gebragt en naar Geertruidenberg verzonden werden, werwaarts Engelſche troepen waren vertrokken. De gezonken ſchepen konden ook meest alle weder bruikbaar worden gemaakt, zoo dat men de vloot als behouden moogt rekenen. De Luitenant OVERZEE van den Ajax was gelukkig met meest alle de Hollanders achtergebleven, die dus gezamenlijk in den dienst van den Souvereinen Vorst overgingen. 's Daags na de ontruiming van de Willemſtad, den elfden van Wintermaand, werd ook Steenbergen door de Franſchen met ſtille trom verlaten.

Ook in Zeeland gaf reeds weinige dagen na 's Vorſten aankomst in Holland de verloſſing van een gedeelte van dat gewest, met hulp der Engelſchen tot ſtand gebragt, aan de overige gedeelten de hoop om ſpoedig in den algemeenen zegen des Vaderlands te deelen, ſchoon het eiland Walcheren eerst na den geheelen val van BONAPARTE, in Grasmaand des volgenden jaars, zich in dat heil heeft mogen verblijden, na vooraf nog veel bitters geſmaakt te heb-

hebben: dit laatfte zal ten zijnen tijde worden vermeld; de bevrijding van Schouwen en Duiveland fcheen hier hare plaats te moeten vinden.

Reeds lang waren de Zeeuwfche eilanden in ftaat van beleg verklaard; doch de eigenlijke affluiting van dezelve kan gerekend worden den zevenëntwintigften van Slagtmaand te zijn begonnen, toen alle gemeenfchap met het vaste land werd afgefneden. Op den derden van Wintermaand kwam eene Engelfche vloot, die zich reeds vroeger voor den wal vertoond had, opzeilen, verdeelde zich de volgende dagen om en bij de gezegde eilanden; beftaande in het geheel uit tien Linie-fchepen, negen Fregatten, en vijf of zes Brikken. Een van die Fregatten vastgeraakt zijnde, deed de Franfche Bevelhebber te Veere eenige ftukken gefchut naar het ftrand brengen, om op hetzelve te fchieten; dan daar die ftukken onbruikbaar bevonden werden, was hij genoodzaakt hiervan aftezien, en het Fregat raakte fpoedig weder vlot. Twee dezer Fregatten en een Kotter lagen voor het eiland Noordbeveland ten anker, toen op den vijfden van Wintermaand een voorval te Zierikzee de gemoederen aldaar, en op de omgelegen dorpen, in beweging bragt, waardoor de Franfchen weldra genoodzaakt werden die

plaats

plaats en het eiland te verlaten. De Heer W. A. DE JONGE, een der Regenten in de laatfte tijden van het Stadhouderfchap, een man, die de achting en het vertrouwen der burgerij bezat, ontving op dien dag van den Generaal GILLY, die destijds het Opperbevel over het krijgsvolk in Zeeland voerde, geheel onverwacht bevel om, binnen het korte tijdsbeftek van flechts weinige uren, zich naar Rijsfel te begeven, met bijgevoegde bedreiging van, zoo hij zulks niet vrijwillig deed, gewapenderhand derwaarts gevoerd te zullen worden. Dit harde bevel door den Heer DE JONGE aan zijne vrienden, waaronder de Heer W. M. DE BRAUW was, bekend gemaakt zijnde, verzuimde laatstgenoemde niet zulks overal, zoo wel buiten als binnen de ftad, ruchtbaar te maken, met dat gevolg, dat 's namiddags te vijf uur, zijnde het tijdftip tot het vertrek bepaald, eene groote menigte volks voor en omftreeks het huis van den Heer DE JONGE was zamengefchoold, denzelven belettede in het rijtuig te treden, en zelfs gereed was om de ftrengen der paarden in ftukken te fnijden. Hij zich dus buiten ftaat bevindende om het bevel van den Franfchen Generaal optevolgen, hield zich van toen af verborgen, en de Generaal geloofde, immers gaf zulks voor, dat zijn gevangen in ftilte was

ver-

vertrokken. Die dag liep vervolgens rustig ten einde, schoon zommigen, wier drift hierdoor gaande gemaakt was, bij den Heer DE BRAUW aandrongen, dat hij zich aan hun hoofd zoude stellen om de Omwenteling te beginnen; 't welk deze, niet wetende in hoe verre hij zich in geval van tegenstand op de menigte kon verlaten, voor als nog ongeraden vond. 's Anderendaags, den zesden, nam de drift hand over hand toe, en kon ter naauwer nood door de vereenigde pogingen der Heeren DE BRAUW, W. J. VAN HEMERT en K. W. DE JONGE in toom gehouden worden. Middelerwijl was het op de dorpen Bruinisse, Oosterland en Nieuwerkerk mede aan het gisten geraakt, en dien zelfden dag kwamen de Heer SCHUTTER, Ontvanger der Direkte Middelen, wonende te Oosterland, en de Heer VAN DER STOLPE, Maire van Bruinisse, te Zierikzee, met hulpaanbieding van eenige honderd boeren, die gereed waren om de pogingen der ingezetenen van Zierikzee krachtdadig te ondersteunen: welke hulp wel aangenomen, doch tevens daarbij verzocht werd om dezelve niet, dan na voorafgaande inroeping, te doen aanrukken. De bevelhebbende Generaal zond hierop eenen ingezeten van Zierikzee, MEERENDONK genaamd, naar Bergen-op-Zoom, om versterking

van

van krijgsvolk te ontbieden; 't welk bekend geworden zijnde, den Heer DE BRAUW deed besluiten om pogingen aantewenden, dat de Bevelhebber der Engelsche schepen, die voor Noordbeveland geankerd lagen, van de toedragt der zaken verwittigd, en, zoo mogelijk, overgehaald wierd om ter ontzetting van de stad optekomen; ten welken einde hij eenen brief aan dien Bevelhebber had gereed gemaakt, en ter bestelling aan vertrouwde Lootsen van Zierikzee opgedragen. Doch deze geenen kans ziende om veilig van wal te steken, werd de brief naar Bruinisse aan den Maire VAN DEN STOLPE gezonden, met verzoek om door lootsen vandaar den brief te doen overbrengen. Deze vertrokken nog dien zelfden avond, en hadden, in weerwil van eene sterke mist, het geluk om 's Dingsdags morgens vroeg bij den Engelschen Bevelhebber aantekomen, en den brief te overhandigen. Dezelve hield in eene opgave van de Batterijen, van de sterkte der Bezetting, en van het waarschijnlijke getal manschappen, welke men, zoo uit de stad als van buiten, ter medewerking zou kunnen aanvoeren; op grond van welk een en ander de Bevelhebber verzocht werd om met zijne schepen voor het hoofd van Zierikzee te komen, de overgave der stad te eischen, en, ingeval van weige-

ring den aanval te beginnen, welke dadelijk van binnen ondersteund zoude worden. De Bevelhebber, schoon geene stellige bevelen daartoe hebbende, aarselde niet aan dat verzoek te voldoen. Dien zelfden morgen zag men van de stad de schepen opzeilen, op welke van de Batterij aan het Hoofd eenige schoten, doch zonder vrucht, werden gedaan. De schepen kwamen onder den wal van Kolijnsplaat ten anker, doch men wachtte een groot gedeelte van den dag te vergeefs, dat de opeisching zou gedaan, en, in geval van weigering, de aanval begonnen worden: de oorzaak hiervan werd aan het mistige weder toegeschreven. De drift der menigte om des niet tegenstaande handen aan 't werk te slaan, was naauwlijks te bedwingen, en de Heer DE BRAUW moest hun op zijn woord van eer verzekeren, dat hij dien zelfden avond met hun aan dezen staat van onzekerheid een einde zoude maken. Middelerwijl kwam de Maire der stad, de Heer F. A. VAN ADRICHEM hem verzoeken, dat hij met de Regeering wilde medewerken om het volk bedaard te houden. Het Stads-bestuur besloot vervolgens, met overleg van den bevelvoerenden Generaal, eene Kommissie naar de schepen te zenden; welke Kommissie dan ook, vergezeld door den Heer DE BRAUW, die daar-

daartoe verzocht was, 's avonds daar aankwam, in last hebbende om den vrijen aftogt voor het Krijgsvolk en de Burgerlijke Beambten te bedingen. Deze voorflag werd niet aangenomen, maar gevorderd, dat men zich verdedigen of de ftad overgeven zoude. Alles was reeds tot den aanval gereed, welke, zonder de aankomst der Kommisfie werkelijk zoude zijn begonnen. Er werd afgefproken, dat er uit de ftad op het uur van middernacht een fein gegeven zoude worden, waaruit blijken zoude, welke partij men gekozen had. De Kommisfie terug gekomen zijnde, overhandigde het fchriftelijke antwoord van den Engelfchen Bevelhebber aan den Franfchen Generaal; die zich den inhoud in het Fransch hebbende doen vertolken, en het gevaarlijke van zijnen toeftand overwogen hebbende, weldra befloot de ftad te verlaten. Het fein van geen wederftand te bieden werd op den bepaalden tijd gegeven, en de Franfchen de ftad verlatende, begaven zich naar het veer van Vianen, om naar Stavenisfe op het eiland Tholen over te gaan, 't welk hun ook gelukte, daar de Engelfchen verzuimd hadden hun dien pas aftefnijden. Te drie uur in den morgen van den achtften kwam de Engelfche Bevelhebber met eenige Officieren en Mariniers in de ftad, welke dus zonder eenige bloedftor-

ting van de Fransche overheersching verlost werd. Bij de verandering van het Stedelijke Bestuur, welke terstond daarna geschiedde, werd de vervolgde Heer W. A. DE JONGE tot Burgemeester verkoren: onder de overige Leden van het Bestuur waren mede de gewezen Maire F. A. VAN ADRICHEM, en de meergemelde Heer DE BRAUW. De ontruiming van Schouwen en Duiveland werd kort daarna door die van Tholen en Noord-Beveland gevolgd; welk laatste, nadat het reeds verlaten was, van nieuws door eene landing van zestig man op het veer Kamperland bedreigd werd, doch dien aanval zoo wel afweerde, dat de Franschen hunnen Bevelhebber, benevens den Luitenant en vijftien gemeenen, als krijgsgevangenen moesten achterlaten. Ook werd Zuid-Beveland, uitgenomen het Fort Bath, wel verlaten, doch moest daarna nog herhaalde aanvallen verduren, waar bij voornamelijk het dorp Borsselen veel te lijden had.

Elders werd de vijand door de voortgangen der Bondgenooten op ons grondgebied uit de eene stelling naar de andere verdreven. Vianen aan de Lek was reeds tusschen den eersten en tweeden dezer maand door de Franschen verlaten en door de Kozakken bezet. Deze werden opgevolgd door het Pruisische krijgsvolk, 't welk naar Gorinchem en den Waalkant henen trok,

en

en den dertienden kwam de Generaal BULOW met zijn hoofdkwartier hier aan. Reeds den twaalfden was de Thielerwaart vol van Krijgsvolk der Bondgenooten, zijnde meest Pruisfen, en den elfden was men begonnen te Tuil batterijen op te werpen. Den veertienden werd de overtogt over de Waal op vier plaatfen tevens ondernomen; te Bommel, Heesfel, Varik en Thiel, welke overtogt op de drie eerfte plaatfen gelukte. Bommel werd den zelfden dag door de Franfchen ontruimd; waarna ook fpoedig de Forten Crevecoeur en St. Andries bemagtigd werden. Den vijftienden kwam de Generaal BULOW met zijn hoofdkwartier in Bommel, vergezeld, onder anderen, door den jongften Zoon van onzen Souvereinen Vorst, WILLEM GEORGE FREDERIK, die den achtften dezer in 's Hage was aangekomen. Woudrichem en Loeveftein werden den vijftienden overgegeven. Schoon deze plaatfen meestal door den vijand, zonder eenen eigenlijken ftorm af te wachten, verlaten werden, en dus de rampen van den oorlog nog al genadig ontkwamen, kan men echter ligtelijk begrijpen, dat niet overal de ingezetenen dier ftreken de vernielende handen des woesten krijgsmans ontkwamen. Dus weten wij, dat onderanderen te Hedel, bij den aftogt der Franfchen, verfcheidene huizen geplonderd, twee menfchen

gedood en eenige paarden zijn weggevoerd. En wat het ongelukkige Dalem, nabij Gorinchem, heeft moeten lijden, zullen wij beneden, van laatstgenoemde ſtad ſprekende, gelegenheid hebben om te melden.

De ontruiming van Heusden, omtrent dien zelfden tijd geſchied, werd weldra gevolgd door die van Geertruidenberg, welks Franſche Bevelhebber LORCET, eenige dagen te vooren te Antwerpen geſnoefd hebbende, dat hij met zesduizend man op Dordrecht los ging om die ſtad te verbranden, zich nu genoodzaakt zag, om zich met ruim vijftig man op genade overtegeven. Dan de Hollandſche Bevelhebber WILLEM SIJBRAND VAN HEEMSKERK, aangeſteld om met een korps nieuw geworvene Hollandſche Jagers deze plaats te beſchermen, liet zich eenige dagen later door ſchrikbarende, ſchoon ongegronde, tijdingen van den aannaderenden vijand, tegen wiens overmagt hij niet beſtand zou zijn geweest, tot het kleinmoedige beſluit overhalen, om die plaats weder te verlaten, en met zijne manſchap de wijk naar Dordrecht te nemen, achterlatende eenen Kapitein met veertig man, welke getrouw op hunnen post bleven. Het uitgeweken krijgsvolk kwam twee dagen daarna wel weder terug, doch het pligtverzuim van den Bevelhebber bleef niet onge-

ſtraft.

ſtraft. Bij vonnis van den Krijgsraad, door Zijne Koninklijke Hoogheid tot onderzoek van deszelfs gedrag aangeſteld, werd hij eerlang van zijne posten als Kolonel van een Regiment Jagers, en als Bevelhebber der Bezetting van Geertruidenberg, afgedankt en onbekwaam verklaard om den Lande in eenigerhande betrekking als krijgsman te dienen, met verwijzing in alle de kosten van dien Regtshandel; welk vonnis, met eene kleine verzachting in de bewoordingen, door den Vorst is bekrachtigd.

De overtogt der Rusſiſche troepen over de Maas, onder bevel van Prins NARISCHKIN, deed de zoo gewigtige vesting Breda vroeger, dan men zulks had durven hopen, door de Franſchen onruimen. De bezetting dier ſtad was op den achtſten dezer maand door achthonderd Franſche Mariniers met twee Veldſtukken uit Antwerpen verſterkt, 't welk de burgerij ſlechte hoop gaf om zoo gemakkelijk als vele andere ſteden van den algemeenen vijand verlost te worden: wie toch had kunnen denken, dat een Fransch Generaal, aan wien de verdediging van Antwerpen was toevertrouwd, op de eerſte verſchijning van zijns meesters vijanden bevel zou geven om eene vesting als Breda, welker behoud voor Antwerpen zelf van zoo veel belang was, te verlaten?

 doch

doch de naam alleen van Kozakken had eene ſchier wonderdadige kracht om de Franſchen op de vlugt te drijven. Op de tijding, des anderendaags ingekomen, dat die geduchte Kozakken te Oosterhout waren binnengerukt, trokken de Franſchen, ten getale van ten minſten tweehonderd man, ter poorte uit, doch eene patrouille van elf Kozakken was genoeg om dezelve in der haast terug te doen keeren, wordende door den vijand tot aan de eerſte brug vervolgd; en de burgerij, die zich het ergſte voorſtelde, daar zich onder het krijgsvolk der bezetting eenigen der moordenaars van Woerden bevonden, werd reeds den volgenden morgen, den tienden, verblijd door den geheel onverwachten aftogt van dat volk naar Antwerpen, welke meer naar eene vlugt dan naar eenen bedaarden aftogt geleek. Daar zij de ſleutels van de Boschpoort hadden medegenomen, werd die poort met geweld door de burgers geopend, en het Rusſiſche krijgsvolk met vreugde binnen gelaten. Een Officier met zes Kozakken rukte terſtond daarop de Antwerpſche poort uit, en weldra zag men twee derzelven met twee zwaar beladen wagens en dertig krijgsgevangenen wederkeeren. Dien zelfden dag kwamen nog eenige honderd Kozakken, met den Generaal STAAL VAN HOL-

STEIN

STEIN aan hun hoofd, in de ſtad, wier aankomst de beangſtigde burgerij van alle vrees vooreerst bevrijdde, en noopte om aan de vreugde den ruimen teugel te vieren. Reeds op den achttienden daaraan volgende werd de ſtad Breda met de plaatſen, tot derzelver Arrondisſement behoorende, in naam van den Souvereinen Vorst van Nederland, door Kommisſarisſen-Generaal van Zijne Koninklijke Hoogheid, de Heeren W. B. DONKER CURTIUS en G. A. M. VAN BOMMEL, plegtig in bezit genomen (*). Den Generaal-Majoor VAN DER PLAAT werd het krijgsbevel over dezelve opgedragen. NAPOLEON nam het verlaten van de Willemſtad en Breda zeer euvel op, en ſtelde den Generaal DECAN, die het Opperbevel over de troepen te Antwerpen voerde, daarvoor verantwoordelijk; in deszelfs plaats gaf hij het Bevel aan den Hertog van Plaiſance, en beval een ſtreng onderzoek te doen naar de oorzaken van het verlaten der twee genoemde ſteden. De Generaal ROGUET werd gelast Breda te hernemen, voordat de Bondgenooten zich daar genoegzaam konden vestigen (†). De uitvoering van

(*) Zie Aant. en Bijl. N°. 10.

(†) Zie Aant. en Bijl. N°. 11.

van dit bevel, of liever de poging daartoe, bleef niet achter, en de inwoners van Breda, die zich reeds als in hunne volkomene verlosſing hartelijk hadden verheugd, werden weldra aan veel grooter gevaren, dan de voorgaande blootgeſteld, doch kwamen daardoor tevens in de gelegenheid om, onder aanvoering van hunnen dapperen Bevelhebber, een luisterrijk bewijs te geven, dat de Nederlanders, hunne vrijheid eenmaal hernomen hebbende, ook nog, even als hunne voorouders, moeds genoeg hadden om zich in 't bezit van dezelve te handhaven.

De Kozakken waren, ten getale van twaalfhonderd man, verder op, voorbij Antwerpen heen, tot twee uren boven Brusſel voortgerukt, toen op den twintigſten eene Franſche krijgsmagt uit Antwerpen, tusſchen de vijf- en zesduizend man ſterk, en wel voorzien van geſchut, tegen Breda kwam aanrukken, welke de voorposten van Woestwezel en Zundert terug gedreven hebbende, de ſtad dadelijk lieten opeisſchen. De Officier, die de opeisſching kwam doen, werd niet binnen gelaten, en alle onderhandeling afgewezen. Vijf batterijen haastig opgeworpen begonnen 's namiddags te half vijf uren op de ſtad te ſpelen, en de binnenwerken werden met klein geweer van zoo nabij aangevallen, dat de ſnaphaankogels tot op

de

de wallen nedervielen; terwijl een aantal houwitzers binnen de ſtad geworpen den ſchrik niet weinig vermeerderden. De belegerden hadden niet meer dan vier ſtukken geſchut, met welke, en het kleine geweer, zij dezen eerſten vijandelijken aanval dapperlijk wederſtonden. Hiermede zouden zij echter, bij het hervatten van den aanval, op den duur tegen 's vijands overmagt niet beſtand zijn geweest: doch ten gelukke kwamen dien avond twee ſchepen met geſchut en kruid uit de Willemſtad, en daar de vijand, zich in en omtrent het dorp Hage digt bijeenhoudende, de toegangen tot de ſtad, uitgezonderd de Haagpoort, vrij gelaten had, ontmoette het ontſchepen van dien krijgsvoorraad geene belemmering; terwijl tevens de Kozakken, van hunnen inval in Braband terug gekomen, gelegenheid vonden om door de Ginnikſche poort weder binnen te rukken. Door deze gewenschte onderſteuning geraakte men in ſtaat om den volgenden morgen, toen de vijand te half acht uur zijnen aanval begon te hervatten, denzelven uit twintig ſtukken geſchut zoo nadrukkelijk te beantwoorden, dat er meer ſchoten uit de ſtad, dan op dezelve, gedaan werden. Deze tweede aanval werd tot twee uur in den namiddag met groote hevigheid voortgezet, wanneer het vijandelijke geſchut zich begon

te

te verwijderen, 't welk reeds te drie uur niet meer werd gehoord. Nu vleide men zich met de hoop, dat de vijand niet alleen van alle verdere pogingen zoude afzien, maar ook bij zijnen terugtogt op Antwerpen in den ſtrik vallen, die hem geſpannen was, daar de meergenoemde twaalfhonderd Kozakken in den vroegen morgen heimelijk de Boschpoort waren uitgetrokken, en zich achter Ginniken in een bosch verſcholen hadden, met oogmerk om de Franſchen, zoodra zij op de heide gekomen waren, onverhoeds op het lijf te vallen: dan in beiderlei opzigt zag men zich weldra bedrogen. De vijand bekwam aanzienlijke verſterking uit Antwerpen, waardoor zijne magt in de Baronie tot twaalfduizend man werd gebragt, 't welk hem in ſtaat ſtelde om met vijfentwintig ſtukken geſchut den aanval op de ſtad, den tweeëntwintigſten, met nieuwe kracht te hervatten. Ware deze laatſte poging gelukt, dan zouden de ingezetenen van Breda geen beter lot dan die van Woerden te wachten gehad hebben. Althans men heeft verzekerd, dat aan het krijgsvolk, ingeval hunne dapperheid over den tegenſtand kwam te zegevieren, de volkomene plondering der ſtad was toegezegd. Dan ook des te ſtandvastiger was het beſluit om het uiterſte te beproeven. De bezetting beſtond, bui-

buiten de Kozakken, uit twee Regimenten Russisch voetvolk, welke te zamen ongeveer dertienhonderd man ſterk waren, als mede uit een nieuw geworven Regiment Nationaal voetvolk van omtrent zeshonderd man. Deze laatstgenoemde manſchap, ſchoon nog weinig geoefend en meestal zeer jong, heeft zich in de verdediging der ſtad zoo loffelijk gekweten, dat zij de goedkeuring en den lof der dappere vreemdelingen wegdroegen. Dus werd dan ook ditmaal weder 's vijands poging verijdeld, die nu vrezende, door de van rondsom aanrukkende magt der Engelſchen uit Steenbergen, en der Pruisſen uit de Bommelerwaard, in den rug gevallen te worden, op den drieëntwintigſten alle zijne ſtellingen rondom Breda verliet, welke ſpoedig weder door de onzen bezet werden.

Was deze uitkomst heugelijk voor de ingezetenen van Breda, zij was het vooral niet minder voor de ongelukkige inwoners der naburige dorpen, het Ginniken, Waagje, Zundert en Woestwezel, waar de Franſche tijrannij zich nadrukkelijk had doen gevoelen, door het wegvoeren van jonge lieden van onderſcheiden rang en jaren, en door het plegen van vele geweldenarijen, waarvan de ſporen, door het vleesch van het geſlagte vee, 't welk zij hadden laten liggen, duidelijk te zien waren.

Be-

Behalve Breda, en de vroeger gemelde ſteden, welke bij en na de overkomst van Zijne Koninklijke Hoogheid in Wintermaand dezes jaars van de Franſche overheerſching verlost werden, bleven de overige verſterkte plaatſen des Lands tot in het volgende jaar door den vijand bezet, in weerwil der ijverige pogingen, welke zoo door de Bondgenooten, als door de Landzaten bij aanhoudendheid werden aangewend om derzelver Bevelhebbers tot overgave te overreden of te noodzaken. Beklaagde men met reden de ingezetenen dier plaatſen, welke te midden van de algemeene vreugde hunner overige landgenooten, waarvan zij om zich heen de teekenen in de Nationale- en Oranjevlaggen, die overal van de torens wapperden, voor oogen hadden, onder het juk van hunne onderdrukkers bleven zuchten, en met aanhoudende inlegering van krijgsvolk, afperſing van geld en levensmiddelen, en vrees voor vernieling van huis en have door aanvallen van buiten geplaagd werden, dragelijk echter was nog de toeſtand van dezen, in vergelijking van den aanhoudenden ſchrik, en de wezenlijke rampen, welke eene menigte landbewoners, in de nabijheid dier bezette ſteden, door herhaalde uitvallen van den vijand te lijden hadden. Hiervan, zoo wel als van de pogingen, tot ontzet van

die ſteden reeds aanvankelijk, ſchoon vruchteloos, in deze maand aangewend, zal de lezer met regt eenig verſlag van ons verwachten. Wij zullen naar vermogen trachten aan dit verlangen te voldoen, en met Naarden, in de nabijheid van Amſterdam gelegen, eenen aanvang maken.

Wij hebben boven gemeld, dat het ſtedeken Muiden, tusſchen Naarden en Amſterdam, door de Rusſiſche troepen, onder den Generaal BENKENDORF, krachtdadig onderſteund door onze dappere Landgenooten, op den eerſten dezer maand bemagtigd, en de bezetting van hetzelve krijgsgevangen gemaakt was. Het bemagtigen van deze plaats, ſchoon in andere opzigten geenzins onverſchillig, daar men hierdoor meester werd van de groote zeeſluis, en de vijand tevens genoodzaakt werd zijne posten te Muiderberg en aan het Tolhek intetrekken, kon echter luttel toebrengen om de Bezetting van Naarden, ſedert lang eene der ſterkſte vestingen des Lands, tot overgave te dwingen, en de Bevelhebber dier plaats kende te wel de ſterkte van zijne ſtelling, benevens de verantwoording, welke hij aan een Opperhoofd als NAPOLEON ſchuldig was, om zich door de nabijheid van Kozakken en eenige gewapende Burgers tot ontruiming der vesting te laten be-

we-

wegen. De Bezetting, welke in 't eerst ongeveer tweeduizend man ſterk ſchijnt geweest te zijn, beſtaande uit Etrangers, Nationale Garde, Douaniers en Gens-d'armes, was van allen krijgsvoorraad rijkelijk voorzien, en ter vervulling van de overige behoeften, begon dezelve weldra de nabijgelegen plaatſen door uitvallen geweldig te plagen. Den negenentwintigſten van Slagtmaand, en dus twee dagen voor het innemen van Muiden, had Weesp reeds een zeer onverwacht en onvriendelijk bezoek daarvan gehad, wanneer omtrent vierhonderd man der Naardenſche Bezetting, onder bevel van den Kolonel PFAFFENRATH, in die plaats eene opeiſching kwamen doen van duizend en zestig lakens, even zoo vele dekens, negenhonderd hembden, veertienhonderd pond windzels, zeshonderd ſervetten voor plukſel, vijfhonderd wolle kouſen, honderd en twintig ketels, en nog eene menigte andere voorwerpen van allerlei aard; met bedreiging van de ſtad te zullen plonderen, indien aan deze vorderingen niet dadelijk voldaan wierd. Het Stedelijke Beſtuur moest, onder geleide van Franſche ſoldaten, die zich niet ontzagen hen op de ſmadelijkſte wijze te bejegenen, bij de ingezetenen rondgaan, om die goederen optehalen, welke vervolgens op wagens geladen en naar Naarden

weg-

weggevoerd werden. Kort daarop echter werd deze ſtad, door de aankomst van een aantal Kozakken en Baskiers, tegen nieuwe aanvallen van dien aard voor het toekomende beveiligd. Aan de andere zijde van Naarden begonnen de landbewoners niet minder den overlast van dat krijgsvolk door roof en vernieling te gevoelen. De bekende en ſchone herberg van JAN TABAK werd in de asch gelegd: uit de dorpen werden vee en andere noodwendigheden met geweld weggevoerd, en te Busſem zelfs vele dingen, die niet medegevoerd konden worden, balddadig vernield.

Daar men nu hieruit ligtelijk kon voorzien, wat het platte land en de dorpen in de nabijheid van Naarden op den duur te duchten hadden, indien tegen den overmoed der Franſchen geene krachtdadige maatregelen genomen wierden, werd door den Generaal KRAIJENHOFF eene bijzondere krijgsbende gevormd, beſtemd om zich rondom die vesting te legeren, en den vijand in 't oog en in bedwang te houden. Deze krijgsmagt, beſtaande uit nieuw aangeworven vrijwillige manſchap, waaronder eenige ruiterij, en voorzien van acht ſtukken geſchut, werd onder bevel geſteld van den Kolonel VAN DEN BOSCH, Aide-de camp van den Generaal, die den elfden van Wintermaand met

dezelve uit Amſterdam naar zijne beſtemming vertrok, en, om Naarden aan den kant van het Gooiland waartenemen, zich in de dorpen 's Graveland, Hilverſum, Busſem en Huisſen legerde. Muiden, Weesp en Muiderberg, aan de linkerzijde van Naarden, kregen ſedert den achttienden tot bezetting de Schutterij, voorheen Nationale Garde, van Amſterdam, thans uit vijf bataillons beſtaande, welke beurteling elkander aflosten. De Kozakken, die het grootſte gedeelte van deze maand mede *rond*om Naarden post gevat hadden, braken den vijfentwintigſten van daar op, en lieten *dus* de waarneming van den vijand geheel aan het genoemde krijgsvolk van den Heer VAN DEN BOSCH, en de Amſterdamſche Schutterij over. De ijver en het geduld, waarmede deze regtſchapen burgers, onder welke niet weinige waren, wier beroep en kostwinning inmiddels ſtil ſtonden, met de andere troepen, den hun opgedragen post waargenomen, en alle de vermoeijenisſen en ongemakken, daaraan verknocht, gedurende een vrij ſtreng wintergetijde, waarin zij vaak geheele nachten onder den blooten hemel moesten doorbrengen, ten einde toe hebben doorgeſtaan, is boven alle lofſpraak verheven. Aan gelegenheid om blijken van moed en dapperheid te geven, heeft het ook reeds

aan-

aanvankelijk in deze maand niet ontbroken, daar vier onderſcheidene uitvallen met kracht geſtuit werden, en de vijand, niet zonder verlies aan dooden en gekwetſten, in de vesting terug werd gedreven. De hevigſte dier uitvallen was tegen het dorp Busſem, waar de Franſchen, met twee veldſtukken en een hauwitſer, alle krachten inſpanden om het dorp te vermeesteren, doch na een zeer hardnekkig gevecht, met aanmerkelijk verlies, tot den aftogt werden genoodzaakt. Het verlies der onzen, aan dooden, gekwetſten en vermisten, in de vier gevechten geleden, werd op ongeveer vijftig man begroot. Daar voorts de magt, waarover men thans nog te beſchikken had, te gering was om den vijand door nadrukkelijke maatregelen tot overgave te noodzaken, moest men zich gedurende deze maand vergenoegen de vesting op gemelde wijze met een wakend oog waartenemen. Even voor het einde van die maand werd ook nog door den Heer A. ROOZEBOOM een korps Vrijwillige Jagers opgerigt, 't welk zich in 't begin des volgenden jaars met de reeds genoemde troepen, onder bevel van den Kolonel VAN DEN BOSCH, vereenigde.

GORINCHEM, of Gorkum, eene ſtad door hare ligging bij uitſtek tot verdediging geſchikt, en reeds in vroegeren tijd door de kunst tot eene

vesting van Holland gemaakt, was gedurende den zomer van dit jaar der Omwenteling door de Franſchen meer en meer begonnen verſterkt te worden: in Wijnmaand bijzonder, toen het gevaar ſteeds nader kwam, werden de pogingen verdubbeld, om dezelve in eenen geduchten ſtaat van tegenweer te ſtellen. Daar zochten dan ook in 't begin van de Omwenteling de vlugtende Keizerlijke Beambten, groote en kleine, hunne toevlugt, om bij toenemend gevaar eenen veiligen uitweg naar hun Land te bekomen. Reeds den achttienden van Slagtmaand werd de ſtad in ſtaat van beleg verklaard, wier bezetting, door nieuwe manſchap van de Nationale Garde uit Braband verſterkt, toen gerekend werd uit ongeveer vijfduizend man te beſtaan. Van geſchut en verdere oorlogsbehoeften was zij rijkelijk genoeg voorzien, doch aan verſcheidene andere noodwendigheden was aanvankelijk gebrek, blijkens eenen onderſchepten brief van den Oorlogs-Kommisſaris aldaar aan den Generaal MOLITOR te Utrecht, waarin uitdrukkelijk geklaagd werd, dat de goederen, noodwendigheden, gereedſchappen, en vooral de geneesmiddelen, die hem toegezegd waren geworden, ter beſtemde plaatſe niet waren aangekomen; dat hij gebrek had aan alles, zelfs aan de eerſte noodwendighe-

den

den (*). De noodzakelijkheid om hierin te voorzien, had zeer drukkende afperfingen op de nabijgelegen dorpen, en herhaalde uitvallen op Dordrecht, waarvan wij reeds vroeger gefproken hebben, ten gevolge (†). Van den laatften aanval op die ftad, den dertigften van Slagtmaand, terug getrokken zijnde, bleven de Franfchen te Giesfendam vernachten, in afwachting van verfterking uit Gorkum, waarmede een nieuwe aanval tegen Dordrecht ondernomen zoude worden. Die verfterking was ook met gefchut inderdaad op den eerften van Wintermaand reeds in aantogt, toen dezelve op 't onverwachtst bevel ontving om terug te trekken, gelijk ook het overige krijgsvolk, 't welk zich te Giesfendam bevond, gelast werd om onverwijld naar Gorkum terug te keeren. Deze overhaaste aftogt, waarfchijnlijk veroorzaakt door de ontruiming van Utrecht, en het inrukken der Pruisfen in Kuilemburg en Vianen, verloste de ingezetenen der dorpen, althans van de ondragelijke geweldenarijen, die zij aanhoudend van de Bezetting van Gorkum te lijden hadden. Van nu af bleven de poorten dier ftad geflo-ten; doch den genen, die zulks verkiezen mog-

(*) Zie Jaarb. bl. 262.

(†) Zie Ifte Deel, bl. 176 en volgg.

mogten, werd de vrijheid gegeven om de ſtad te verlaten, van welke vrijheid velen gebruik maakten. Op denzelfden dag van dien terugtogt werd de burgerij gelast om 's avonds brandende kaarſen voor de glazen te zetten, en warm eten en drinken gereed te houden, tegen de aankomst van nieuwe troepen, welke ten minſten voor eenige uren moesten gehuisvest worden. Dit was het krijgsvolk van MOLITOR, dat hierdoor op Bommel kwam aftrekken, en waar onder dezelfde waren, die te Woerden zoo afſchuwelijk huisgehouden hadden. Deze maakten zich zelve weldra bekend door te roemen op hunne gepleegde gruwelen, en door het vertoonen van den bloedigen roof, dien zij vandaar hadden medegevoerd. Doch de Bevelhebber deed hen, toen zij ſlechts twee uren in de ſtad vertoefd hadden, vertrekken, en aan eenigen van dezelve, die achteraan kwamen, werd de intogt volſtrekt geweigerd. Van nu af werden alle toebereidzelen gemaakt tot eene hardnekkige verdediging der ſtad. Rondom dezelve tegen over Sleeuwijk, buiten de Arkelſche, Dalemſche en Kanſepoorten werden batterijen opgerigt, en alles, wat geoordeeld werd tot nadeel van de verdediging te kunnen ſtrekken, werd geſloopt en

ge-

geslecht. Met leede oogen zagen de burgers al dat gene, wat voorheen den omtrek hunner stad veraangenaamd en verfraaid had, door de bijl of het vuur vernielen. Op den tweeden en derden trokken eenige manschappen uit, om de Dalemsche sluis, over welke de kruin van den dijk en de algemeene weg lagen, door buskruid te doen springen, en dus den Bondgenooten het naderen tot de stad van de Oostzijde te beletten. Na zulks herhaalde malen vruchteloos beproefd te hebben, werd men genoodzaakt dezelve met groote moeite aftebreken. Het ongelukkige Dalem van nu af een betwist punt tusschen de belegeraars en belegerden geworden zijnde, heeft bij die gelegenheid op de jammerlijkste wijze in de rampen des oorlogs gedeeld. Behalve de watermolens, de steenen korenmolen, hooi- en graanbergen, zijn in en om dit dorp twee-en-dertig woningen, en vijfentwintig schuren een prooi der vlammen, en de inwoners van bijna alles beroofd geworden. Het fraaije schoolgebouw werd in een Fort herschapen, waarvan slechts de muren, met schietgaten doorboord, zijn overgebleven. De kerk en Leeraarswoning zijn ter naauwernood de geheele sloping ontkomen. Kortom, deze plaats werd zoo goed als geheel verwoest, en de schade, alleen hier ge-

leden, is op meer dan honderdduizend gulden berekend geworden (*). Op Saturdag den vierden zag men te Giesſendam reeds eenige Kozakken en Pruiſiſche Jagers aankomen, waarop al ſpoedig de Hollandſche vlag daar van den toren uitgeſtoken, en den volgenden Zondag openlijk voor de verloſſing uit den nood in de kerk gedankt werd, terwijl op dien zelfden dag de burgers van Gorkum het feest der Kroning van den Franſchen Keizer met een *Te Deum* en verlichting der huizen gedwongen moesten vieren. Dien zelfden Zondag werden de burgers bij omroeping vermaand om zich voor den tijd van een geheel jaar van levensmiddelen te voorzien, terwijl de ſtad toen reeds van drie kanten was ingeſloten. Om de inwoners te verligten, en den voorhanden zijnde voorraad te langer doen ſtrekken, werd een gedeelte van de ſchamele gemeente uit de ſtad geleid, 't welk van tijd tot tijd herhaald werd. Deze maatregel, ſchoon heilzaam voor de ſtad, ſtrekte echter tot groot bezwaar van het platte land en de omliggende dorpen, die reeds veel door inlegering van krijgsvolk, en drukkende opbrengſten geleden hadden. In de ſtad zelve werden de inwoners, bij gebrek aan kazernen, door aanhoudende inlegering wel zwaar gedrukt,

(*) Zie Aant. en Bijl. N°. 12.

drukt, daar zommige twaalf, andere zestien, eenige tot twintig en meer man van de bezetting moesten huisvesten; doch over de behandeling, welke zij van dat krijgsvolk ondervonden, hadden de meesten minder te klagen, dan men zich van buiten verbeeldde. Een groot deel van hetzelve, zoo als reeds gezegd is, bestond uit Brabanders van de Nationale Garde, en anderen, die eerst onlangs door dwang gewapend de zaak van NAPOLEON in 't geheel niet waren toegedaan, zoo als naderhand bij de overgave der stad duidelijk gebleken is. Het aanrukken van de troepen der Bondgenooten, Russen en Pruissen, naar Gorkum, ging, voornamelijk sedert den zesden, aanhoudend voort. Daar een gedeelte van dezelve bestemd was om naar Werkendam overtesteken, ten einde aan de vesting alle gemeenschap met den linkeroever van de Maas, en allen toevoer van dien kant aftesnijden, werden eene menigte schuiten en booten ter overvoering in gereedheid gebragt, en kanoneerboten aangevoerd om den overtogt te dekken, welke den achtsten ter uitvoer gebragt, en van toen af dagelijks voortgezet werd. Dat gedeelte, 't welk voor de belegering van Gorkum bestemd was, trok naar Sleeuwijk, regt tegen over die stad, om dus den vijand van alle kanten ingesloten

te houden. Veel leden hier bij de dorpen, van wegen de aanhoudende inlegering; bovenal het dorp Hardinksveld, 't welk geheel en al werd uitgeput. De ſtad werd van nu af ſteeds naauwer van alle kanten ingeſloten, daar ook Loeveſtein en Woudrichem in 't midden dezer maand verlaten werden, en den negentienden lagen reeds negen kanoneerboten, met Hollanders bemand, tegen over dezelve aan den kant van Sleeuwijk. Vruchteloos echter waren voor het einde van dit jaar de proeven, van tijd tot tijd genomen, om den Bevelhebber der vesting tot overgave te bewegen, zoodat men eindelijk in Louwmaand des volgenden jaars tot krachtdadige aanvallen op dezelve moest beſluiten, waarvan wij de uitkomst op zijnen tijd zullen melden.

Niet minder hardnekkig, en nog veel langduriger was de tegenſtand der Bezetting aan den HELDER, welken post de Franſchen met reden van zoo veel belang hadden geoordeeld, dat zij daar, ten tijde van hunne overheerſching onzes Vaderlands, vijf Forten, met name La Salle, Morland, du Gommier, Valga en l'Ecluſe, hadden aangelegd, voorzien met niet minder dan driehonderd en vijftig meest metalen vuurmonden, deels kanonnen, deels houwitzers en mortieren, benevens eenen ontzagchelijken voor-

raad van allerlei krijgsbehoeften. Ook lag hier, in en bij het Nieuwe Diep, 's Lands Vloot, bestaande uit negen schepen van Linie, zes Fregatten en verscheidene kleiner Vaartuigen, voor het grootste gedeelte opgetuigd, met geschut voorzien, in goeden staat, en genoegzaam bemand, voor dat nog het meerendeel der Hollandsche Matrozen, die de vijand eer gevaarlijk dan nuttig zal geoordeeld hebben, op den zesden en zevenden van Wintermaand, met passen voorzien, naar huis werden gezonden. De bezetting was op den gezegden tijd ongeveer duizend of elfhonderd man sterk, alle Franschen of zoogenaamde *Etrangers*, benevens dertig Gens d'armes te paard, en stond onder het bevel van den Vice-Admiraal VERHUELL, een' geboren Hollander, van wien men dus niet scheen te kunnen verwachten, dat hij de trouw, aan den Franschen Keizer gezworen, heiliger zoude 'geacht hebben, dan den pligt om naar vermogen tot de verlossing van zijn Vaderland uit de onregtvaardigste onderdrukking medetewerken, 't welk men nogthans van achteren uit deszelfs gehouden gedrag zou moeten besluiten, ten ware nooddwang van binnen hem de genomen maatregelen hebbe voorgeschreven.

Na reeds vooraf veel vee, hooi en andere

nood-

noodwendigheden van de inwoners van Noord-Holland gevorderd te hebben, zond hij den vierentwintigſten van Slagtmaand een gedeelte van zijn krijgsvolk tot in de nabijheid van Alkmaar, om aan zijne vorderingen te meer klem bij te zetten. Het gebeurde in den Haag was daar toen reeds bekend geworden, en de eerſte Afkondigingen van het Algemeene Beſtuur door eenigen gelezen: ook ontbrak het niet aan driftige voorſtanders van de goede zaak, die nu dadelijk den opſtand wilden beginnen. Maar de Onder-Prefekt, Mr. G. FONTEIN VERSCHUIR, die ook zelf 's daags te voren gemelde Afkondigingen met de post ontvangen had, meende dezelve niet als wettige ſtukken te mogen erkennen, bij gebrek van ſchriftelijken last aan hem, om dezelve openbaar te maken. Dit gaf aan de ijveraars groot misnoegen, die nu hier hun oogmerk niet kunnende bereiken, het volk van de dorpen in beweging bragten, met dat gevolg, dat te Oud-Karſpel de Afkondigingen dadelijk werden afgelezen, het Franſche Beſtuur vernietigd en een Tusſchen-Beſtuur aangeſteld werd. Kort voor dat het krijgsvolk van VERHUELL bij Alkmaar aankwam, was met de post de tijding ingekomen, dat de Franſchen weder in Dordrecht getrokken waren, en dat het met de zaak der

Om-

Omwenteling zeer ongunftig ftond, 't welk de zoodanigen, die het werk der Omwenteling nog niet gunstig waren, nog meer affchrikte; van welke eenigen reeds den vorigen dag de Heeren van het Algemeene Beftuur in een zeer nadeelig daglicht hadden doen voorkomen, als lieden namelijk, die op eenen geheel onzekeren kans alles waagden, en ingeval de zaak mislukte, gereed ftonden om zich te Scheveningen in te fchepen om eene veilige fchuilplaats in Engeland te zoeken. VERHUELL had dus geen gunftiger tijdftip kunnen kiezen om nog, voordat de Omwenteling in Noord-Holland tot ftand kwam, zich van eenige penningen te voorzien. De Onder-Prefekt reed in perfoon het krijgsvolk te gemoet, om met den bevelvoerenden Officier te onderhandelen, en nadat hij met denzelven in de ftad terug was gekomen, vernam men, dat de eisch beftond in eene zom gelds, begroot op drie of vierduizend guldens, waartoe de penningen dadelijk uit 's Lands kas genomen en aan den Officier ter hand gefteld werden. Na herhaalde aanzoeken, federt door de boeren en anderen gedaan, om de Nationale vlag uittefteken, werden eindelijk de Afkondigingen van het Algemeene Beftuur op den negenëntwintigften dezer maand openlijk ter kennisfe van het

Volk

Volk gebragt, en kwam dus ook hier de Omwenteling tot ſtand.

Daar inmiddels de maatregelen door VERHUELL genomen het niet meer twijfelachtig maakten, of de Helder zoude tot het uiterſte toe verdedigd worden, 't welk voor de ingezetenen van Noord-Holland de zorgelijkſte vooruitzigten opleverde, verzuimde men van den anderen kant ook niet, met den meesten ſpoed middelen te beramen, welke ſtrekken moesten om den vijand, zoo al nog niet dadelijk tot overgave te noodzaken, ten minſten door inſluiting in bedwang te houden, en hem, zoo veel mogelijk, buiten ſtaat te ſtellen, om dat gedeelte des Vaderlands tot een tooneel van roof, plondering en allerlei gewelddadigheden te maken. Met last hiertoe door den Souvereinen Vorst voorzien, kwam de Generaal C. F. DE JONGE den zevenden van Wintermaand te Alkmaar aan, om daar zijn Hoofdkwartier te vestigen, en nam het bevel op zich over de manſchappen, welke zich toen in Noord-Holland bevonden, zijnde niet alleen weinig in getal, maar daarenboven van wapenen en het verder benodigde zeer ſlecht voorzien. Behalve honderd en twee Kozakken, die zich op de voorposten tegen den Helder, aan het Zand en de Groote Keeten bevonden, waren te Me-

dem-

demblik, tot beveiliging der Arſenalen en Magazijnen, twee Officieren, vier Onderofficieren, en tweeëntwintig man van het toenmalige Eerſte Regiment Voetvolk van Linie, benevens een Officier, twee Onderofficieren en achtëntwintig Kustkanoniers. De Bezetting van Texel, beſtaande uit twee Onderofficieren en twintig Jagers van het voormalige Franſche Regiment *Etrangers*, was even te vooren door eene Kompagnie Kustbewaarders, onder bevel van den Kapitein VAN BRENINGEN, waarbij zich eenige burgers gevoegd hadden, tot overgave gedwongen, en deze manſchap, uitgezonderd derzelver Officieren, welke krijgsgevangen gemaakt werden, had zich bij de Hollanders gevoegd. Nog bevonden zich aan de bovengenoemde voorposten ten zelfden tijde dertig met ganzeroeren en ſtokken gewapende landlieden, en eenige Vrijwilligers uit Alkmaar en Hoorn. 'Te Alkmaar zelve waren vijfëndertig perſonen, die zich ter bewaring van de rust bijeengevoegd hadden, waaronder ſlechts zes met geweer en wapenen voorzien. Een grooter getal van de zoodanigen werd te Haarlem gevonden, van welke er vijfëndertig behoorlijk gewapend waren. Het ontbrak niet aan goeden wil bij de landlieden, die wel overtuigd moesten zijn van het belang, dat zij zelve er bij hadden om den

vij-

vijand het plegen van geweldenarijen te beletten, doch bij gebrek aan wapenen, was hiermede weinig uittevoeren. Hierin werd echter in den loop dezer maand op aanvrage van den Generaal voorzien; tevens werd op last van den Souvereinen Vorst eene algemeene werving van krijgsvolk in Noord-Holland geopend, terwijl ook uit de ſteden van tijd tot tijd gewapende Vrijwilligers opkwamen, die zich aanboden om de voorposten te helpen verſterken.

Schoon nu met deze zoo geringe magt aan geene pogingen te denken was om eenen veel magtiger vijand uit zijne geduchte verſterkingen te verdrijven, heeft men echter door een gepast gebruik van die anders geheel ontoereikende middelen, onderſteund door den ijver en de medewerking der ingezetenen, zoo veel uitgewerkt, dat de vijand van toen af in zijne pogingen om te roven en te plunderen geſtuit werd, en Noord-Holland van die geduchte rampen des oorlogs bevrijd is gebleven. Op den achtſten werd naar de zijde van de Groote Keeten eene verkenning gedaan door de Gens d'armes uit het Fort La Salle, welke door de Kozakken ſpoedig terug werden gedreven. Uit het verlaten van de Forten Valga en l'Ecluſe bleek het, dat de vijand zijne magt meer bijeen trok, doch uit zijne gedane vorderin-

ringen van benoodigdheden op het dorp den Helder, waaraan het den inwoneren onmogelijk was te voldoen, kon men tevens besluiten, wat de ingezetenen van andere plaatsen te wachten hadden, indien men hem niet zoo naauw mogelijk hield ingesloten. Een onderhandsche voorslag door den Admiraal VERHUELL gedaan, om zekere grenzen tot het doen der patrouilles aan de voorposten te bepalen, werd door den Generaal DE JONGE van de hand gewezen, en alle mogelijke voorzorgen werden genomen om den vijand de gemeenschap met andere plaatsen aftesnijden; ook verzuimde men de gelegenheden niet om de Afkondigingen van het Algemeene Bestuur aan de Bezetting te doen bekend worden. Op den twaalfden werden vijf Fransche Gens d'armes met drie paarden door de Kozakken aan de vijandelijke poorten opgeligt, en gevangen naar Alkmaar gevoerd. Van tijd tot tijd werden ook nog eenige Fransche Patrouilles, tegen de uiterste voorposten aanrukkende, terug gedreven, en het door den vijand weggevoerde vee van eenige landslieden, binnen deszelfs linie van posten gelegen, hem wederom afgenomen. Het Weeshuis aan den Helder, vanwaar men eene vijandelijke bende verjaagd had, werd, men weet niet door welke oorzaak, nadat

het reeds verlaten was, door den brand vernield.

In dezen ſtaat bleven de zaken aldaar gedurende deze maand, behalve dat nog, in 't begin van dezelve, twaalf of dertienhonderd Spaanſche krijgsgevangenen door den Bevelhebber van den Helder aan de onzen waren uitgeleverd, denkelijk omdat zij deels tot last waren, deels omdat men voor eenen opſtand van dezelve beducht was. (*)

's HERTOGENBOSCH, eene der hoofdvestingen des Lands, ſchoon bij herhaling in deze laatſte maand des jaars ter overgave opgeëischt, en zelfs met geſchut aangevallen, moest al mede dit jaar ten einde zien lopen, voor dat het zich in zijne verlosſing, en in de vereeniging met het herboren Vaderland mogt verheugen. Sedert dat deze plaats door de Franſchen, in 't jaar zeventienhonderd vierennegentig, ingenomen was, waren derzelver voortreffelijke vestingwerken langzamerhand verwaarloosd geworden, en in verval geraakt. LODEWIJK NAPOLEON, Koning van Holland, had dezelve wel eenigermate van geſchut voorzien, doch voorts aan het herſtel der werken niets gedaan. Na de vereeniging des Lands met het groote Keizerrijk had NAPOLEON de ſtad weder van haar geſchut

(*) Zie Aant. en Bijl. N°. 13.

ſchut ontbloot, en de vestingwerken, van toen af als niet noodzakelijk beſchouwd, vervielen hoe langer hoe meer. Na de nederlaag der Franſchen in Rusland moest de verdediging dezer plaats natuurlijker wijze weder in aanmerking komen, doch aan eene volkomene herſtelling der vervallene werken kon, bij eene uitgeputte kas, en bij zo veele andere nog dringender behoeften, niet gedacht worden. Men vergenoegde zich dus met de ſtad alleen van geſchut te voorzien, en het Fort Papenbril in eenen geduchten ſtaat van tegenweer te ſtellen. Dit kostte den inwoneren de ſchoone boomen, die hunne wallen verſierden, en hunne eenige wandelplaats uitmaakten; welk gemis van genoegen echter gering was in vergelijking van de onberekenbare ſchade, door het onder water zetten van hunne landerijen geleden, zijnde dit noodmiddel reeds zoo vroeg in het jaar te werk geſteld, dat het veldgewas niet konde worden ingeoogst. Zoodra de opſtand in Holland was uitgebroken, deed het Franſche Beſtuur wel zijn best om de ingezetenen door valſche berigten van aannaderende troepen uit Braband, en zoortgelijke meer, te misleiden, en zijne eigene vrees en verlegenheid te verbergen, doch de zelfde tooneelen, die men reeds elders had gezien, van vlugtende Douaniers en Bedienden der Ver-

eenigde Regten, die ook in 's Hertogenbosch met vrouwen en kinders in menigte in de grootſte verwarring aankwamen, deden de Burgerij de ware geſteldheid van zaken genoegzaam kennen; en nog meer, toen na de ingekomen tijdingen van de inneming der ſtad Arnhem door de Bondgenoten, en van de overkomst zijner Koninklijke Hoogheid, den Prins van Oranje, de Franſche Beambten ook daar aanſtalten tot hun vertrek begonnen te maken, welke echter nog tot den tienden in de ſtad verbleven. In dien tusſchentijd, 's daags voor dat vertrek, pleegde men nog de verregaande onregtvaardigheid, om den Advokaat SASSEN *Junior* 's nachts door gewapende Gens d'armes van zijn bed te ligten, en naar Frankrijk te vervoeren; om geene andere oorzaak, gelijk de berigten luiden, dan omdat hij ambtshalve, ten behoeve van eenen zijner medeburgers, bij den Regtbank van Koophandel vonnis en uitvoering van hetzelve verzocht en bekomen had tegen eenen Franschman, welke dien burger geld ſchuldig was. Men wilde door dat middel de overige burgers afſchrikken van hunne wettige aanſpraken tegen lieden, die tot betalen van hunne ſchulden ongezind waren, te doen gelden.

Daar nu het gevaar ſteeds naderde, werd er op de Batterijen aan de Hinthamer en Vugterpoor-

poorten geſchut geplant; ook het Fort Iſabella met eenige ſtukken voorzien, en de bezetting kreeg bevel om met ingepakte ranſels de wachten te bezetten. Voorts werd afgekondigd, dat van nu af 's avonds te tien uur de klok een kwartier lang zoude luiden; dat na het luiden van die klok niemand in een koffijhuis of herberg langer mogt vertoeven; en eindelijk, dat na dat geluid niemand zonder lantaarn, met een brandend licht voorzien, op de ſtraten mogt verſchijnen.

Op den tienden werden alle de Douaniers en Bedienden van de Vereenigde Regten uit hunnen dienst ontſlagen, met last om binnen twee uren na dit ontſlag te vertrekken. Deze, den weg naar Breda willende inſlaan, vonden denzelven afgeſneden, en werden genoodzaakt de reis over Grave te nemen. De verlegenheid van het Franſche Beſtuur werd niet weinig vermeerderd, toen men reeds in den volgenden nacht Patrouilles van het leger der Bondgenooten ontdekte. Nog te middernacht liet de Bevelhebber der ſtad de Bezetting onder de wapenen komen, het geſchut op de wallen laden, en het Stads-Beſtuur op het Raadhuis vergaderen. 's Morgens vernam men, dat de Kozakken en Gens d'armes reeds van nabij in elkanders gezigt waren geweest, en dat laatstgenoemden

 zich

zich daarop dadelijk op de vlugt hadden begeven. Nu durfde de Prefekt DE BEAUMONT het niet langer wagen op zijnen post te blijven, en verliet tegen den middag de hoofdplaats van zijn bewind, 't welk hij met vrij meer zachtheid en menschlievendheid had gevoerd, dan zijne Ambtgenooten in den Haag en te Amsterdam. Dan met dit vertrek waren de ingezetenen van den Bosch nog geenzins van de Fransche overheersching ontslagen: gelukkig, dat zij zich niet,. door dezen waan verblind, ontijdig tot vreugdebedrijven lieten vervoeren, die hun naderhand, gelijk den Woerdenaren, deerlijk berouwd zouden hebben. Het vertrek van den Prefekt bragt wel de inwoners op de been, en de nabijheid der Kozakken, die zich reeds te Berlicum lieten zien, scheen gegronde reden te geven om voor ongeregeldheden te vrezen: er gebeurde echter niets anders, dan dat uit het Magazijn van de zoogenaamde *Regie* eene menigte Tabak, (men weet niet uit welke oorzaak) op straat werd geworpen, waarmede het Gemeen zich als met eenen aangenamen buit vrolijk maakte. Het was alleen een maatregel van voorzichtigheid, dat de Keizerlijke Wapenborden overal werden afgenomen.

Thans echter werd het noodig geoordeeld maatregelen ter bewaring van de inwendige rust

te

te nemen; en tot dat einde werd eene burgerwacht opgerigt, welke post vattede op het Raadhuis, deels om de Stads Archiven, welke daar bewaard werden, te beveiligen, deels om in 't algemeen voor de rust en veiligheid te zorgen. Dien zelfden dag gaf de Fransche Bevelhebber last om de brug bij het Fort Isabella aftebreken, ten einde onverwachte overrompeling voortekomen.

De hoop om nu spoedig door de nabij zijnde hulp der Bondgenooten van de Fransche overheersching verlost te zullen worden, maakte twee dagen later plaats voor de vrees van eene langdurige belegering. De Generaal MOLITOR, genoodzaakt zijnde den Bommelerwaard voor het grootste gedeelte te ontruimen, slechts eene kleine bezetting daar achtergelaten hebbende, kwam den twaalfden van Wintermaand in 's Hertogenbosch zijn hoofdkwartier vestigen. De schrik voor het Volk van MOLITOR was, sedert het gebeurde te Woerden, zoo groot en algemeen, dat men hetzelve niet anders dan als een rot, 't welk enkel uit moordenaars bestond, beschouwde, en dus kan men zich ligtelijk verbeelden, met welke gemoedsgesteltenis deze onverwachte gasten ontvangen werden. Eenige uren na derzelver intogt, viel er tusschen de Gens d'armes uit den Bosch en eeni-

ge Kozakken eene ſchermutſeling voor, in de nabijheid van het dorp Berlicum. Vijfentwintig Gens d'armes te paard en vijftien te voet waren 's morgens op verkenning uitgegaan, welke nabij het gezegde dorp gekomen zijnde, zeventig man ligte ruiterij ontmoeteden, met welke zij dadelijk handgemeen raakten. De uitſlag van dit gevecht was, dat de Gens d'armes, verſcheidene gekwetſten bekomen, en eenige paarden verloren hebbende, met achterlating van eenige dooden in zoodanig eene wanorde de vlugt namen, dat sommigen de Hinthamer-, andere de Vugterpoort binnen kwamen, hunne gekwetſten met moeite medeſleepende.

De geheele krijgsbende van MOLITOR daarop den volgenden dag op verkenning uitgetrokken, kwam tegen den avond terug, zonder van hunne vijanden in den omtrek ontmoet, doch niet zonder ten platten lande velerlei moedwil gepleegd te hebben. Dien zelfden dag werd de bezetting nog door nieuwe aankomende manſchappen vermeerderd, beſtaande uit tweehonderd Lanciers en een bataillon Jagers, zes of zevenhonderd man ſterk, welke tot de legermagt van den Hertog van Tarente behoorende, uit Kleef over Grave herwaarts getrokken waren. Tevens begon men bedacht te zijn op maatregelen om de ſtad en het Fort van koren,

vee

vee en andere noodwendigheden te voorzien, 't welk alles te zamen een langdurig beleg hoogstwaarschijnlijk maakte. Dan de gebeurtenissen van den veertienden deden de zaken weder zeer aanmerkelijk van gedaante veranderen. In den vroegen morgen van dien dag hoorde men een hevig schieten met kanon, en weldra vernam men, dat de Bondgenooten, te Rossem over de Waal getrokken, het Fort St. Andries bemagtigd hadden, en hunne overwinningen met kracht voortzetteden. Men poogde daarop het dorp Hedel te versterken, en een schip met krijgsvoorraad naar het Fort Crevecoeur te zenden; doch deze voorzorgen kwamen te laat: de Bondgenooten, na de Franschen geheel uit den Bommelerwaard verdreven te hebben, hadden zich van het dorp Hedel reeds meester gemaakt, en bij dat dorp nog dien zelfden dag over de Maas getrokken zijnde, zagen zij 's avonds ook het Fort Crevecoeur in hunne handen. Het vallen van den nacht begunstigde de vlugt der Franschen, die in de grootste wanorde met de Bevelhebbers der Forten St. Andries en Crevecoeur te middernacht in 's Hertogenbosch aankwamen, hebbende hun geschut en een groot aantal gekwetsten achtergelaten. De dorpen, welke in den weg lagen, bijzonder Orthen en Rosmalen, hadden door deze

overhaaste vlugt in den nacht, niet alleen door ſchrik en angst, maar ook door afperſingen van geld, en zelfs door plondering van verſcheidene huizen, veel te lijden. Ondertusſchen had zulks ten gevolge, dat 's Hertogenbosch ſpoedig van het grootſte gedeelte der Franſche Bezetting verlost werd. MOLITOR zich hier niet langer veilig oordeelende, gaf nog dien zelfden avond aan zijn krijgsvolk last om zich tot den aftogt gereed te houden, en verliet 's morgens te drie uren in ſtilte de ſtad, niet alleen met de manſchap, waarmede hij gekomen was, maar ook met de Gens d'armes, en de genen, die den voorigen dag waren aangekomen, achterlatende de ledige kasſen, die hij voor zijn vertrek van al het geld, 't welk daar in was geweest, had ontlast, doch tevens den lof, dat hij de ſtad voor plondering en geweld, waar toe de geneigdheid zich duidelijk genoeg bij zijn volk openbaarde, beſchermd had. Nu vleide zich de Burgerij weder met eene op handen zijnde volkomene verlosſing, daar de geheele Bezetting thans beſtond uit eenige oude zoldaten (Veteranen), en driehonderd Mariniers, die het geſchut bedienden, zoodat, indien de Bondgenooten zich dien morgen voor de ſtad vertoond hadden, dezelve naar alle waarſchijnlijkheid zoude zijn overgegeven.

ven. Het tegendeel gebeurde, en nog dien zelfden dag werd de ſtad door den Bevelhebber in ſtaat van beleg verklaard, het Stedelijke Beſtuur ontbonden, en den ingezetenen aangezegd om zich voor zes maanden van levensmiddelen te voorzien. Daarenboven werd bij toeval de bezetting weder vermeerderd, zoodat dezelve meer dan duizend man ſterk werd gerekend. Loeveſteijn en Woudrichem waren thans in handen der Bondgenooten gevallen, en een gedeelte der Bezetting van die plaatſen, lieden, die tot de Nationale Garden van Braband behoorden, door den vijand tot aan het dorp Hedel vervolgd zijnde, kwam op dien zelfden dag hier aan. Verſcheidene van hunne krijgsmakkers waren in handen der overwinnaars gevallen, en door den haast, waarmede men getracht had de Maas overtevaren, waren eenige ſchuiten omgeſlagen, door welk ongeluk meer dan honderd en vijftig van dezelve hun leven in den vloed hadden verloren. De overigen, welke behouden in 's Hertogenbosch aankwamen, waren in eenen havelozen en beklagenswaardigen toeſtand, hebbende al den tijd, welken zij in dienst waren geweest, geene bezoldiging ontvangen, en niet dan ſchraal voedzel genoten; zelfs van kleeding waren zij onvoorzien gebleven.

Het

Het ſpoedig aanrukken der Bondgenooten had veroorzaakt, dat de poorten geſloten waren, voordat nog het rundvee, 't welk men van de dorpen Berlicum, Heeswijk en Vugt gevorderd had, was binnen gekomen. Vruchteloos beproefde de Bezetting, door het uitzenden van eenige Mariniers en Veteranen, hetzelve nog in tijds binnen te halen. Reeds bij Hintham, een kwartier uurs van de ſtad, ontmoette deze manſchap eene vijandelijke patrouille, waar mede zij dadelijk handgemeen werd, met een ſlecht gevolg voor haar zelve. De bevelvoerende Officier, na eenige wonden bekomen te hebben, werd met een gedeelte van zijne manſchap krijgsgevangen gemaakt: eenige anderen werden gekwetst, zommigen ſneuvelden, en het kleine overſchot, ſteêwaarts vlugtende, werd tot onder het geſchut der batterijen vervolgd. Het laatst aangekomen gedeelte der Bezetting, zijnde menſchen, die tegen hunnen wil gedwongen waren de wapenen optevatten en hunne haardſteden te verlaten, begon zich toen vrij oproerig te betoonen, en te klagen over den dwang en de mishandeling hun aangedaan; waarom de Bevelhebber te rade werd de inlegering bij de burgers intetrekken, en het volk de kazernen te doen betrekken: tevens liet hij afkondigen, dat voortaan geene vier menſchen op

ſtraat

ſtraat zich bij elkander mogten ophouden om te ſpreken; dat geen burger zich met iemand van het krijgsvolk in geſprek mogt inlaten, en dat na het ſlaan van de taptoe geen herbergier aan eenen ſoldaat mogt tappen. In weerwil van het ſluiten der poorten, wisten nogthans eenige burgers heimelijke onderhandelingen te houden met de nabij zijnde Bondgenooten, welke zij met den toeſtand der ſtad volkomen bekend maakten. Ten gevolge hiervan kwam den achttienden een Officier, vergezeld van eenen Trompetter, voor de poort, welke, volgens krijgsgebruik, binnengelaten zijnde, de ſtad in name des Prinſen van Oranje opeischte, doch weldra met een weigerend antwoord weder moest vertrekken. De zelfde opeiſching werd den volgenden dag herhaald: dan ook ditmaal de onderhandelingen wegens de overgaaf vruchteloos afgelopen zijnde, begon 's namiddags het geſchut gehoord, en de ſtad met kogels en houwitſers beſchoten te worden, 't welk uit de ſtad, bijzonder van de batterij aan de Vugterpoort, nadrukkelijk beantwoord werd. Weldra echter werden de Forten Iſabella en Sint-Antonij door de bezettingen verlaten, en door de aanvallers in bezit genomen. Na verloop van anderhalf uur werd het ſchieten geſtaakt, door 't welk de ſtad geene aanmerkelijke ſchade ge-

geleden, en niemand der belegerden het leven verloren had. Niet lang daarna verscheen de Onderhandelaar ten derdenmale met eisch van overgave; doch onder voorwendzel, dat de dag reeds te ver verlopen was om de onderhandelingen deswegen ten einde te brengen, liet men denzelven, zonder beslissend antwoord, wederom vertrekken, met verzoek echter om den volgenden morgen tegen acht uur terug te keeren. De Leden van het ontbonden Stedelijk Bestuur waagden het nu op het Raadhuis eene Vergadering te houden, en benoemden eene Kommissie om den Bevelhebber ernstig te verzoeken, dat hij de stad wilde verschonen, en dezelve niet door halstarrigen tegenweer noodeloos aan eene geheele, of althans gedeeltelijke verwoesting blootstellen. Deze gaf wel, uit vrees voor zamenrottingen en opstand, nog dien zelfden avond bevel, dat alle herbergen, koffijhuizen en Societeiten 's avonds te zes uur gesloten zouden worden, doch schijnt tevens toen van oordeel geworden te zijn, dat verdere tegenstand nutteloos, en voor hem en zijne manschap gevaarlijk zou kunnen zijn: want hij had aan zijne Officieren, die zulks naderhand zelve verklaard hebben, dien zelfden avond bevel gegeven om schikkingen te maken, dat zij op het derde vijandelijke schot de stad konden verla-

laten, en in het Fort te trekken. De nacht ging vreedzaam voorbij; met het aanbreken van den dag zag men ongeduldig van verlangen het hervatten der onderhandelingen, en de gehoopte verlosſing der ſtad te gemoet. Wederom te leur geſtelde hoop: er komt niet alleen geen onderhandelaar opdagen, maar zelfs wordt door iemand, van Vugt komende, verzekerd, dat het Fort Iſabella door de bezetting der Bondgenooten verlaten, en te Vugt geen krijgsvolk meer te vinden was. Zulks werd door den Kapitein, die terſtond daarna met eenige manſchap op verkenning was uitgezonden, bevestigd: echter had deze, toen hij de roode brug bij het Fort wilde afbreken, eenige vijandelijke ruiterij ontdekt, waarom hij het raadzaam geoordeeld had dadelijk terug te keeren. De Bevelhebber der ſtad nu uit deze en andere omſtandigheden vermoedende, dat er tusſchen MOLITOR en de Bondgenooten een gevecht ten nadeele van dezen voorgevallen, en ontzet voor hem te hoopen was, liet terſtond briefjes voor inlegering in gereedheid brengen, en verdere ſchikkingen maken tot het ontvangen van krijgsvolk, ter zijner hulpe afgezonden: en daar nu een langduriger beleg, dan men in 't eerst verwacht had, ſcheen gevreesd te moeten worden, liet hij, op ſtraf van teregtſtelling voor

eenen

eenen krijgsraad, naauwkeurige opgave vorderen van de koebeesten, welke in de ſtad gehouden werden, gelijk ook van het voorhanden zijnde koren. De voorraad van het eene en andere werd grooter bevonden dan men gedacht had. Daarbij hadden de meeste inwoners, hun lot vooruit ziende, in tijds eenen rijkelijken voorraad van velerleie levensmiddelen opgedaan. Hieraan was dus geen gebrek, doch zoo veel te grooter aan gereede penningen, daar MOLITOR, zoo als boven gemeld is, al het voorhanden zijnde geld had medegenomen. Om in dezen nood te voorzien, liet de Bevelhebber afkondigen, dat de achterſtallige belastingen van verponding, perſoneel, enz. over het lopende jaar, bedragende eene zom van tweeëndertigduizend *francs*, binnen vier dagen moesten opgebragt worden, onder bedreiging van, bij gebreke van dien, met inlegering te worden geſtraft. Vele inwoners, die min uit onwil, dan uit gebrek, dus verre hierin nalatig gebleven waren, zagen zich genoodzaakt om, ter voldoening aan dit gebod, hunne goederen te verkoopen of te verpanden. Onder dit alles had de ſtad een treurig aanzien gekregen: uit vrees voor eenen nieuwen aanval van buiten, bleven de meeste winkels geſloten; men zocht zich in dat geval een goed heenkomen in kelders en andere veili-

ge plaatſen te verzorgen, en al wat van meer dan gemeene waarde was in ſchuilhoeken te verbergen. Van den kant der Franſchen werd niet verzuimd dagelijks valſche geruchten van nabij zijnde ontzet te verſpreiden; door het leger der Bondgenooten werd niets verder tegen de ſtad ondernomen; ſlechts kwamen van tijd tot tijd eenige patrouilles tot onder het bereik van 't geſchut, doch trokken, na het wisſelen van eenige ſnaphaanſchoten, weder af. In zoodanigen ſtaat van zaken liep het jaar ten einde.

Deventer, welks grijze vesten aan den IJsſel door verſcheidene belegeringen van vroeger tijden in de Geſchiedenis bekend ſtonden, was nu ſedert omtrent anderhalve eeuw van die plaag des oorlogs bevrijd gebleven; en gelijk de mensch, die aan langdurige rust gewoon is, de gedachten van gevaar, ook dan wanneer het nakende is, kwalijk kunnende verdragen, elke waarſchijnlijkheid, hoe gering ook, aangrijpt om zich daartegen gerust te ſtellen, zoo hadden de burgers dier ſtad in de Lente van dit jaar, toen de Franſchen uit Moskou te rug kwamen, zoo weinig vermoeden van de onſpoeds-bui, die tegen hen zamentrok, dat zij de toebereidzelen tot verdediging, welke van toen af reeds begonnen, doch in 't eerst nog flaauw en langzaam voortgezet werden, met ge-

lach en bespotting bejegenden, en, wel verre van eenige vrees te koesteren, veeleer met de hoop op verlossing van de Fransche overheersching in het hart, gedurende den geheelen zomer, blijmoedig de onschuldige genoegens smaakten, welke de bekoorlijke omtrek van hunne stad hun overvloedig aanbood. Gelukkige onkunde van de toekomst, die spoedig geheel andere tooneelen stond opteleveren. Het begin van Slagtmaand opende weldra de oogen voor het naderende gevaar. De bezetting bestond in 't begin dier maand slechts uit veertig kustkanoniers en Gens d'armes, doch werd den zevenden met ruim achthonderd man, meerendeels uit Pupillen bestaande, onder bevel van den Generaal Baron VAN SCHINER, versterkt. De nederlaag der Franschen te Leipzich was bekend; men vernam het aanrukken van krijgsvolk der verbondene Mogendheden tot en op de grenzen van het Overijsselsche Departement, en de werkelijke aankomst van Kozakken te Almelo deed, op den tienden dier maand, den Bevelhebber van Deventer besluiten om de stad in staat van beleg te stellen. Nu werd het Stedelijke Bestuur ontbonden, en een Raad van *Defensie* aangesteld, bestaande uit den Bevelhebbenden Generaal SCHINER, met nog eenige andere Officieren der Bezetting.

Ook

Ook maakte men nu reeds dadelijk eenen aanvang met de tuinhuizen buiten de ſtad aftebreken: doch juist terwijl men hiermede, op den twaalfden der gezegde maand, buiten de Brinkpoort bezig was, verſchenen op het onverwachtst eenige Kozakken, die het werkvolk hals over hoofd binnen de ſtad deden vlugten. Ten ongelukke voor de ingezetenen was de Kapitein der Ingenieurs vaardig genoeg, om nog in tijds door het ſluiten van de Barrière het indringen van dat krijgsvolk te beletten, zijnde reeds van zoo nabij door den vijand vervolgd, dat hij niet, zonder eenen ſabelhouw in 't hoofd te ontvangen, binnen kwam. Ware het den Kozakken gelukt doortedringen, veelligt zou Deventer reeds toen uit de magt der Franſchen verlost zijn geworden, en hare fraaije wandelingen en lusthoven niet door vuur en ſtaal vernield hebben gezien; want men weet, uit het eigene getuigenis van den Rusſiſchen Generaal BENKENDORF, dat zijn oogmerk was geweest de ſtad bij verrasſing intenemen (*), en aan de medewerking der burgerij behoeft men niet te twijfelen. De Kozakken kwamen zich wel weder den volgenden dag, nu eens in grooter, dan in kleiner getal, voor de ſtad vertoonen, en van weers-
kan-

(*) Zie Aant. en Bijl. N°. 14.

kanten werden kogels gewisseld, doch men had nu van binnen reeds voorzorgen genoeg gebruikt om zich tegen krijgsvolk zonder geschut te beveiligen. Daarenboven werd de bezetting eenige dagen later met nog ongeveer achthonderd man, komende van Wezel, versterkt. Voorts werd er eene verschansing aan de overzijde van de rivier voor de Langebrug gemaakt; de Wel, of de Kaai langs den IJssel, opgegraven, en eene zoort van wal voor dezelve opgeworpen; op de muren en uitstekende torens geschut geplant, en de stad op de best mogelijke wijze tegen overrompeling beveiligd. Reeds in 't voorjaar had men de Bergpoort van boven afgebroken, den doorgang toegemetseld, de brug afgenomen, de palen uit den grond gehaald, en de poort zelve vervolgens tot een kruidmagazijn gemaakt. Toen echter de Omwenteling in Holland begonnen was, dachten velen, dat de Bevelhebber van Deventer, die de stad niet aan Kozakken zonder geschut kon overgeven, ligter daar toe zoude overhellen, indien hij eenigzins nadrukkelijk wierd aangevallen: doch het bleek welhaast, dat men zich hierin had vergist. In den laten avond van den drie-en-twintigsten werd de stad van den kant der Brinkpoort op het onverwachtst aangevallen, en met kanonkogels en hauwitzers zeer nadrukkelijk beschoten,

ten, waardoor eenige, ſchoon niet zeer aanmerkelijke, ſchade aan huizen in 't midden van de ſtad werd toegebragt. Dan noch deze aanval, noch het zenden van Onderhandelaars konden den Bevelhebber tot overgave bewegen, en van den anderen kant werden geene verdere dwangmiddelen beproefd: alleen vergenoegde men zich om met eene aanzienlijke magt Kozakken de vesting van toen af te omringen en inteſluiten. Zulks had ten gevolge, dat de landbewoners, zoo door dit aldaar gelegerd krijgsvolk, als door de uitvallen der belegerden, veelvuldigen overlast en groote ſchaden te lijden hadden, en dat de burgerij van Deventer langer dan vijf maanden, onder afwisſelende hoop van verlosſing, en vrees voor zwaardere onheilen, de drukkende lasten van inlegering, afperſingen van aanzienlijke geldſommen, vorderingen van velerlei, zoo wel noodelooze, als noodige zaken, en berooving van de onſchuldigſte genoegens des levens, heeft moeten doorbrengen. Daar deze rampen des oorlogs aan belegerde ſteden meestal gemeen zijn, en ſlechts in trap en maat verſchillen, hebben wij de ſtukswijze opgave daarvan noch aangenaam voor onze lezers, noch bijzonder nuttig voor de geſchiedenis geoordeeld (*). Eene der meest bedroevende omſtandigheden in de-

(*) Zie Aant. en Bijl. N°. 15.

dezen was de vernieling, behalve van andere gebouwen, zoo als herbergen en woonhuizen buiten de ſtad, van dat groote aantal fraaije tuinen met de bijſtaande kleine en groote woningen, welke den omtrek der ſtad zoo aangenaam verſierden, van de bekoorlijke wandelingen onder de Linden en aan het Pothoofd, en boven al de geheele verwoesting van den ſchoonen Worp van Deventer, eene onder de weinige openbare wandelplaatſen in ons Vaderland, die den lof zelfs van vreemdelingen kon wegdragen, en waar de geleerde zoo wel, als de handwerksman, in het ſchoone jaargetijde eene aangename verpoozing vond van zijnen arbeid. Den zevenden van Wintermaand werd de ſloping van dat ſtatige bosch voltooid, en de bedrukte burger, den laatſten boom van hetzelve onder de vernielende bijl ziende vallen, moest voor altoos vaarwel zeggen aan genoegens, die althans voor de bejaarden van het thans levende geſlacht onherſtelbaar verloren gingen. Behalve kleine ſchermutſelingen, tusſchen de bezetting en de belegeraars van tijd tot tijd voorgevallen, leverden de twee laatſte maanden dezes jaars weinig of niets merkwaardigs op, en op het einde van hetzelve bevond zich Deventer, gelijk de reeds

ge-

genoemde, en verder te melden vestingen, nog ſteeds in de handen van onze eigenlijke vijanden.

Het ſterke KOEVORDEN, in Drente gelegen, was mede, reeds in de Lente van dit jaar der Omwenteling, begonnen in ſtaat van verdediging geſteld, en van voorraad voorzien te worden: doch zulks werd met meer ijver in 't laatst van Wijnmaand en in 't begin van Slagtmaand doorgezet. Op den twaalfden van laatstgenoemde maand kreeg hetzelve, gelijktijdig met Deventer, een onverwacht bezoek van eenige Kozakken, die uit Overijsſel komende opdagen, in naam des Keizers van Rusland, des Konings van Pruisſen, en des Prinſen van Oranje, de plaats opeischten. Deze opeisſching werd kort daarna nog eens aan beide zijden van de ſtad, doch vruchteloos, gelijk te voren, herhaald, en de Franſche Bevelhebber was van toen af wel op zijne hoede om niet overrompeld te worden, niets onbeproefd latende om den post, hem toevertrouwd, zoo lang mogelijk, te behouden. Hierdoor bleven dan ook na de Omwenteling niet alleen de inwoners dezer plaats van het genot der vreugde over de aanvankelijke verlosſing des Vaderlands verſtoken, en moesten nog maanden lang het altoos harde lot van ſteden, die in ſtaat van beleg geſteld zijn, ondervinden, maar

werden ook de omstreek en nabijgelegen plaatsen aan vernieling en allerlei geweldenarijen van woeste en roofzuchtige soldaten blootgesteld. Hiertegen werden wel, zoo spoedig doenlijk, op de dorpen Vrijwilligers gewapend en tot regelmatige benden gevormd, welke, ondersteund door de Kozakken, die zich in den omtrek bevonden, dien euvelmoed niet zonder goed gevolg te keer gingen, doch niet beletten konden, dat de schaden, door herhaalde uitvallen der Bezetting aangeregt, zeer aanmerkelijk wierden, en dat Koevorden, in handen der Franschen blijvende, voor de landstreek rondom hetzelve zeer ontrustende en gevaarlijk bleef.

Den tienden van Wintermaand kreeg het dorp Dalen een bezoek, 't welk door de gewapende Vrijwilligers en andere landlieden, van hooivorken en andere boeren-werktuigen voorzien, benevens een vijftigtal Kozakken, zoo wel werd afgeweerd, dat de Franschen, na twee dooden en eenige gekwetsten bekomen, en nog twee hunner als krijgsgevangenen achtergelaten te hebben, genoodzaakt werden weder naar binnen te trekken. Den volgenden dag werd het bezoek herhaald, en de aanval was nog heviger, zoodat verscheiden Kozakken en paarden gekwetst werden: doch ook ditmaal moesten de Franschen met bebloede koppen aftrekken. In-

mid-

middels had de Onder-Prefekt van dat *Arrondisſement*, door eenen loffelijken ijver, gezorgd, dat er meer Vrijwilligers aankwamen, en dat er voorraad van geweeren, mitsgaders van kruid en lood werd aangebragt; waardoor op den twaalfden weder een derde aanval op gelijke wijze werd afgeſlagen. De Heer VAN DER WIJK van de Klenke, door den Onder-Prefekt hiertoe verzocht, belastte zich met de zorg om de van elders aankomende Vrijwilligers in geregelde benden af te deelen, welke onder het opperbevel van den Oud-Kapitein HENDRIK VAN DEN HOJA KYMMEL geſteld werden. Deze wel overlegde maatregelen kwamen bij uitſtek wel te ſtade op den vijftienden daaraan volgende, toen de Franſchen, tusſchen drie- en vierhonderd man ſterk, en met twee ſtukken geſchut voorzien, weder uitkwamen, en wijd en zijd ſchrik en angst verſpreidden. De Vrijwilligers, met de Kozakken, die nu tot honderd man aangegroeid waren, trokken hun in geregelde orde tegen, betwisteden hun, door hardnekkigen tegenſtand, eenen geruimen tijd het voortrukken, en, ſchoon zelve eindelijk genoodzaakt zijnde tot voor Dalen terug te deinzen, vatteden zij nogthans daar weder post, met dat gewenschte gevolg, dat de vijand van zijne pogingen om verder voorttcrukken ge-

noodzaakt werd aftezien. Ongelukkig hadden zij niet kunnen beletten, dat de korenmolen van Dalen, met nog twee boerenhuizen, door de Franſchen in brand geſtoken en geheel in asch gelegd werden.

Door geene vrees voor eene geregelde en genoegzaam talrijke krijgsmagt, welke niet aanwezig was, terug gehouden, verſtoutte de vijand zich den zevenëntwintigſten dezer maand, om van den anderen kant op den Hardenberg, drie uren van daar gelegen, aanterukken, 't welk de inwoners dier plaats dermate met ſchrik vervulde, dat zij in der haast hunne beste goederen inpakten en verzonden, en voor vrouwen en kinderen een goed heenkomen zochten. Doch tusſchen Aane en het Aanerveen ontmoette deze plonderbende eenen zoo dapperen wederſtand van de Kozakken, en de gewapende burgers en boeren, dat zij van het verder voortrukken moest afzien. Ondertusſchen had dezelve te Aanerveen en Holthone, deels door roof, deels door balddadige vernieling, ſchade genoeg aangeregt: behalve vele andere goederen, werden ongeveer tweehonderd runderbeesten door hun buit gemaakt, en nog eenige andere, die zij niet medevoeren konden, doodgeſchoten. Een ander gedeelte van die bende had het in de Meene en Klokhenne aan de Vecht, tegen over Grams-

Gramsbergen, niet beter gemaakt, en Gramsbergen zelf zou het zelfde lot ondergaan hebben, waren zij niet nog in tijds door de dappere inwoners en Kozakken gestuit geworden. Met verlies van vier gevangenen trokken zij af, en kwamen met aanzienlijken buit in de vesting terug. Ook hier werd dus de heugelijke verlossing uit Fransch geweld wel hartelijk gewenscht, doch niet dan lang daarna, en eerst in Bloeimaand des volgenden jaars verkregen; terwijl in dien tusschentijd de inwoners van die landstreek den geessel des oorlogs, niet slechts door beroving van have en goed, maar zelfs door vernieling en verbranding van woonhuizen en schuren, nog deerlijk gevoeld hebben.

In Groningerland eindelijk, welk gewest, gelijk wij voorheen gezien hebben, door de aankomst van Russische krijgsbenden, al vroeg zijne vrijheid had wedergekregen, bleef al mede de sterke Vesting DELFZIJL aanhoudende een voorwerp van schrik, en eene oorzaak van zware onheilen voor de ongelukkige bewoners van deszelfs omstreken; en zulks in weerwil van de reeds vroegtijdig aangewende pogingen, om de Fransche Bezetting dier plaats, zoo niet tot overgave te bewegen, althans in het plegen van geweldenarijen te beteugelen. Doch daardoor werd ook hier, bijzonder voor onze brave landgenoo-

ten

ten in dat gewest, de gelegenheid geboren, om onder de oogen der fiere Rusſen treffelijke bewijzen te geven, dat ook zij hunnen vijanden en onderdrukkeren het hoofd durfden bieden, en de verlosſing van hun Vaderland niet werkeloos van vreemde hulp verwachteden.

Toen op den veertienden van Slagtmaand het Rusſiſche krijgsvolk, onder bevel van den Kolonel Baron ROSIN, in Groningen binnen trok, was Delfzijl reeds voor zes maanden van de noodige levensmiddelen en eenen grooten voorraad van geſchut en krijgsbehoeften voorzien, en werd door eene Bezetting van ruim veertienhonderd man verdedigd. Doch van nu af verdubbelde de Bevelhebber der Vesting zijnen ijver om nog grooter voorraad uit de omliggende dorpen bijeen te verzamelen, en deed te dien einde bij den Onder-Prefekt van dat Arrondisſement en den Maire van Appingadam bij herhaling de drukkendſte vorderingen, die van zware bedreigingen vergezeld gingen, terwijl het krijgsvolk, uitgezonden om het gevorderde aftehalen, zich nog daarmede niet vergenoegde, maar bovendien ook de ingezetenen van Appingadam, Holwierda, Bierum en Spijk, geweldadig van het hunne beroofde, en dezelven op eene verregaande wijze mishandelde: waarom gemelde Ambtenaren, zijnde

de de Heeren E. J. ALBERDA en R. P. CLEVERINGA, buiten ſtaat, en daarenboven weinig gezind zijnde, om aan die onophoudelijke vorderingen te voldoen, te rade werden om de hulp van den Rusſiſchen Bevelhebber interoepen, die ook, zoo ſpoedig doenlijk, toebereidzelen maakte om de ongelukkige ingezetenen der voorzeide plaatſen tegen verdere berooving en plondering te beveiligen. Behalve de genoemde maatregelen om overvloed van levensmiddelen in de Vesting te brengen, had de Franſche Bevelhebber, aan den Onder-officier der Kanoniers op den Zoltkamp, bevel gezonden om dadelijk al het geſchut met den krijgsvoorraad, welke daar gevonden werd, inteſchepen, en met de Kanoniers naar Delfzijl overtekomen; en had gelijktijdig eene kanoneerboot afgezonden ter beſcherming. Dan de renbode, welke dat bevel moest overbrengen, de reis over Groningen nemende, ſtelde hetzelve in handen van den Kolonel der Nationale Garde, M. BUSCH, welke daarop terſtond eenen Officier der Burger-Kanoniers met eenige manſchappen naar den Zoltkamp deed vertrekken, met last om zich van dien post meester te maken, het geſchut en den krijgsvoorraad inteſchepen, den Onderofficier, welke daar het bevel voerde, in den dienst van 't Vaderland overtenemen, en dan

ten

ten ſpoedigſten naar Groningen terug te komen; 't welk alles zoo volkomen gelukte, dat de ſchepen twee dagen daarna reeds in de haven te Groningen lagen, waar het geſchut en de overige krijgsvoorraad dadelijk ontſcheept werden, tot geene kleine vreugde voor de Burgerij van Groningen, welke ſtad zoodanig van dat alles ontbloot was, dat er zelfs destijds geene ſcherpe patronen te vinden zouden zijn geweest, zoo niet de ijverige Kolonel BUSCH een getal van ongeveer tienduizend derzelve reeds voor langen tijd in de huizen van zijne Officieren en Onder-officieren had verborgen gehouden. De kanoneerboot, van Delfzijl afgezonden, was gelukkig geſteld onder bevel van den Zee-Lieutenant EDELING, die, een regtſchapen Nederlander zijnde, deze gelegenheid waarnam om zijn lang gekoesterd voornemen, het verlaten namelijk van den Franſchen dienst, ter uitvoer te brengen, en aan den Zoltkamp gekomen zijnde, zich terſtond daarop den Rusſiſchen Bevelhebber aanbood om zijn Vaderland te dienen. Deze ſtelde hem dadelijk in dienst om vijftienhonderd Engelſche geweeren uit Helgoland aftehalen.

Op gelijke wijze, als op den Zoltkamp, maakte men zich meester van eenen post te Oostmahorn in Friesland, waar de Onder-officier

met

met zijne kanoniers insgelijks in dienst van het Groningsche Departement werd overgenomen, en het geschut met den overigen krijgsvoorraad naar Groningen gevoerd. Ook werd door den Russischen Bevelhebber aan den Magazijnmeester te Harlingen schriftelijke last gezonden om den voorraad van bruikbaar geschut, daar voor handen zijnde, met zijn toebehooren dadelijk naar Groningen optezenden. Door deze maatregelen zag men zich in korten tijd te Groningen in 't bezit van twintig stukken geschut, van onderscheiden kaliber; waarbij de Heeren LEWE van Middelstum en GERLACIUS van Stedum nog eenige tweeponders ten dienste van het Vaderland kwamen aanbieden.

De Rus-Keizerlijke Kolonel Baron ROSIN, zich thans in staat bevindende om aan de ongelukkige ingezetenen, in de nabijheid van Delfzijl, volgens toezegging, eenige hulp en bescherming te verleenen, zond den achttienden van Slagtmaand vierhonderd Kozakken, benevens eenige kanoniers met twee veldstukken naar Appingadam; welke nabij die plaats gekomen zijnde, berigt ontvingen, dat de Franschen dezelve bezet, en hunne veldstukken op den weg naar Groningen geplaatst hadden. Eenige Kozakken daarop ter verkenning vooruit gezonden zijnde, werden met een he-

hevig kanonnenvuur begroet, en vervolgens in eene schermutseling met de Fransche *Gens d'armes* ingewikkeld. De Kozakken bleven den volgenden nacht in den omtrek van Appingadam ingelegerd, waarop de Franschen, vrezende 's anderendaags door eene sterker magt aangevallen te zullen worden, in alle stilte dien zelfden nacht naar Delfzijl terug keerden, slechts een gedeelte van den gevorderden voorraad medenemende: waarna de Kozakken dadelijk Appingadam bezetteden, en hunne posten stelden op alle punten aan de landzijde rondom die Vesting.

Den achtëntwintigsten van Slagtmaand vertrokken ook de Kolonel BUSCH, benevens de Lieutenant-Kolonels SENN VAN BASEL en VALKENBURG, met een gedeelte van de Nationale Garde, ongeveer driehonderd man sterk, benevens de Kompagnien Burger-kanoniers met vier veldstukken, naar Appingadam, vergezeld door den Russischen Kolonel Adjudant, Prins LAPOUCHIN, wiens tegenwoordigheid moest dienen om de noodige eenstemmigheid tusschen de twee onderscheidene krijgsbenden, tot het insluiten van Delfzijl, te bevorderen. Den volgende morgen werd de voorpost der Kozakken, welke bij de Steenbakkerij van den Heer BELLINGA, onder het bereik van het geschut der

Ves-

Vesting post gevat had, door de Grenadiers der Nationale Garde verfterkt. Welras deed zich hier voor de onzen de gelegenheid op om eene eerfte proef van moed te geven, toen de Kolonels LAPOUCHIN en BUSCH, vergezeld van den Lieutenant-Kolonel SENN VAN BASEL, met dertig Grenadiers, en eenige Rusfifche kanoniers met één veldftuk, tot bij de voorposten des vijands eene verkenning kwamen doen, waarop de laatstgenoemden onder een hevig kanonnen- en musketten-vuur kwamen aanrukken, 't welk, niettegenftaande dat de meesten van onzen kant nimmer in 't vuur geweest waren, met de onverfchrokkenheid van oude foldaten werd doorgeftaan, zoo dat de Kolonels, nadat deze fchermutfeling een uur lang geduurd had, hoogst te vreden over hunne manfchap naar Appingadam terug keerden. Eene tweede proef, den volgenden dag, zijnde de dertigfte van Slagtmaand, bevestigde ten fterkften het vertrouwen, 't welk die van den voorigen dag den Bevelhebberen op den moed hunner manfchappen had ingeboezemd. Reeds vroeg in den morgen kwam de vijand de voorposten van de onzen ontrusten, en nam zijne ftelling nabij dezelven te Tuikwert aan de overzijde van het kanaal, waarop de Kolonel BUSCH terftond met de Nationale Garde, de

Kozakken en een gedeelte der Artillerie uittrok om de voorposten te onderſteunen, en den vijand onder de oogen te zien. Een gedeelte van de Grenadiers, onder bevel van den Eerſten Luitenant J. DE SITTER, begaf zich met eene kleine ſchuit naar de overzijde van het kanaal om den vijand aantetasten, en uit zijne belangrijke ſtelling te verdrijven, terwijl het overige gedeelte van de Nationale Garde, en de kanoniers met twee veldſtukken op 's vijands regter flank post vatteden, en door een aanhoudend kanonnen- en musketten-vuur den aanval onderſteunden. Tot drie malen toe hadden de Grenadiers hunnen voorraad van patronen verſchoten, wordende door middel van de ſchuit telkens van nieuwen voorraad voorzien. Tweemalen werd de boerenplaats van den landbouwer DETHMERS, zijnde een van de ſchoonſte in dien omtrek, genomen en hernomen, tot dat eindelijk de vijand door de herhaalde en onverſchrokken aanvallen van den verdienſtelijken Luitenant DE SITTER en zijne onderhorige manſchap, onderſteund door eenige Kozakken, en het kanonnenvuur op deszelfs regterflank, genoodzaakt werd, met aanmerkelijk verlies, aftetrekken; 't welk echter niet geſchiedde, dan nadat vooraf de gemelde kostbare boerenplaats in brand was geſtoken, welke

ke in korten tijd, met eenen grooten voorraad van koren, geheel door de vlammen vernield zijnde, den eigenaar eene ſchade van omtrent twintig duizend gulden veroorzaakte. Aan onze zijde waren ſlechts drie van de manſchappen gekwetst, en een treinpaard gedood.

Bijna dagelijkſche ſchermutſelingen, en de zware dienst, welke de onzen afmatteden, bewogen den Kolonel BUSCH om bij het Beſtuur op verſterking uit de Nationale Garde aan te dringen, waartoe ook dadelijk de noodige aanſchrijvingen aan de Maires werden gedaan. Een ingekomen berigt, den derden van Wintermaand, dat de vijand een plan beraamd had om zich bij verrasſing van Appingadam meester te maken, en die plaats te verbranden, noodzaakte meergemelden Kolonel om uit Groningen de kompagnie Grenadiers en de eerſte kompagnie Fuſeliers van het Bataillon gewapende Burgermagt te ontbieden, welke ook geredelijk den volgenden dag te Appingadam aankwamen, niettegenſtaande dat dit Bataillon meerendeels uit gehuwde manſchappen beſtond: deze werden vervolgens van tijd tot tijd door de overige kompagnien afgelost. Dadelijk na de aankomst van die dappere lieden poogde de vijand zijn voornemen ter uitvoer te brengen, en zijn voordeel doende met eenen opgekomen dikken ne-

 vel

vel de linie der voorposten om te trekken, de wacht op eene Steenbakkerij te overrompelen, en zich dus bij verrasfing van Appingadam meester te maken: doch door tijdig genomen maatregelen, welke door het Rusfifche krijgsvolk onderfteund werden, hadden de onzen het geluk om de Franfchen, die reeds tot op eenen korten afftand van Appingadam waren doorgedrongen, na een vrij hevig gevecht, naar Delfzijl terug te drijven, wordende door de onzen tot onder het gefchut der Vesting vervolgd. Een Kozak was daarbij gefneuveld, en twee Grenadiers gekwetst.

Men zag intusfchen meer en meer de noodzakelijkheid in, om ter naauwere influiting van den vijand meer gewapend volk bijeen te brengen. In zeer korten tijd werd een Landftorm, van ongeveer twee duizend man, gevormd, welke bij kompagnien in de dorpen gekantonneerd, en dagelijks in den wapenhandel geoefend werden; terwijl de Heer W. SCHMALEN, geweзen Officier, eene kompagnie Scherpfchutters, honderd man fterk, en uit de beste jagers uitgezocht, ten zelfden einde oprigtede, welke kompagnie, gedurende het beleg, fteeds de gewigtigfte posten bezet, en den vijand veel afbreuk gedaan heeft. Ook werd in het Arrondisfement Appingadam door den Heer S. VAN

DER

DER TUUK eene ruiterbende opgerigt, welke met de kompagnie, in Groningen onder bevel van den Ritmeester A. LUPPES reeds bestaande, bij afwisseling den dienst als boodschappers, of *Ordonnances*, met alle bereidvaardigheid waarnamen. Aanzienlijker hulp kwam van elders opdagen. De Koninglijk Pruisische Majoor FRICCIUS verscheen met eene magt van ongeveer tweeduizend man, bestaande uit Ruiterij, Voetvolk en Kanoniers, met twintig stukken geschut van onderscheiden kaliber: welk krijgsvolk in de dorpen Oterdom, Heveskes, Weijwert, Amsweer en Wagenborgen gelegerd werd, en tot in Sprokkelmaand des volgenden jaars gewigtige diensten tot afbreuk van den vijand bewezen heeft. Uit het naburige Friesland kwamen den elfden van Slagtmaand driehonderd en vijftig man van de Nationale Garde, onder bevel van den wakkeren Luitenant-Kolonel H. BEEKKERK, over, welke bij voortduring tot in 't laatst van Bloeimaand des volgenden jaars onvermoeid ter bescherming en verlossing van hunne landgenooten hebben medegewerkt. Ook bleven de ingezetenen van het bedreigde Appingadam zelve hierbij niet werkeloos, en verzochten den Kolonel BUSCH om alle manschappen uit hun midden, die hij bekwaam oordeelde, te wapenen, waar-

uit welhaast eene nieuwe Kompagnie, onder bevel van den Heer LAUWENSTEIN, benevens nog eene afdeeling Kanoniers gevormd werd, welke beide zich bij onderſcheidene uitvallen zeer loffelijk hebben gedragen. Om den vijand van den zeekant te benaauwen, verſchenen op de Eems ten zelfden tijde drie Engelſche Brikken, onder bevel van den Commodore DEVON, die niet alleen de inſluiting der Vesting aan die zijde voltooiden, maar ook de onzen van eenen aanmerkelijken voorraad van krijgsbehoeften voorzagen. Deze voorraad werd door den Heer VAN OCKELEN, destijds als Vrijwillig Kavallerist dienst doende, met behulp van twee bekwame ſchippers, niet zonder groot gevaar, afgehaald, en 's nachts bij Termunten ontſcheept zijnde, van daar met wagens naar Appingadam overgevoerd. Dan in weerwil van alle deze wel genomen maatregelen, bleven de plaatſen, welke onder bereik van het geſchut der Vesting lagen, blootgeſteld aan de uitvallen van den vijand, die den twaalfden met honderd en vijftig man en twee veldſtukken de boerenwoning van PIETER JACOBS, bij Trinaat aan den dijk gelegen, uitplonderde en vervolgens in brand ſtak. Een tweede uitval, op den dertienden, tegen eene andere woning van denzelfden landman ondernomen, werd door het ſpoedig

dig aanrukken van eenige kompagnien, onder bevel van den Luitenant-Kolonel VALKENBURG, gedeeltelijk afgekeerd. Meer andere uitvallen, waarmede de vijand onophoudelijk de onzen poogde af te matten, werden met groote dapperheid, en niet zonder verlies van zijnen kant, afgeslagen.

Daar de Bezetting van Delfzijl tot nog toe onkundig was gebleven van de heugelijke verandering, elders in het Vaderland voorgevallen, zorgde de Kolonel BUSCH, dat er eene gedrukte bekendmaking van 't gene er gebeurd was, met bijgevoegde ernstige vermaning om zich niet langer tot eene wanhopige en nuttelooze verdediging van Delfzijl te laten gebruiken, 's nachts van den negentienden, rondom de Vesting bij de vijandelijke voorposten aangeslagen, ook heimelijk daar binnen gebragt en aan de ingezetenen en bezetting uitgedeeld werd; 't welk ten gevolge had, dat er binnen weinige dagen reeds veertig man Zwitsers, Douaniers en Gens d'armes met wapenen en paarden kwamen overlopen, en het getal dier overlopers voor het einde van Louwmaand des volgenden jaars reeds meer dan driehonderd beliep.

Behalven het aanleggen van eene schipbrug over het kanaal, werd er ook in deze maand

dagelijks door meer dan vijfhonderd werklieden gearbeid aan het maken van batterijen voor het zwaar geschut, 't welk reeds was aangekomen; doch daarentegen kwam er den drie-en-twintigsten van Wintermaand een bevel voor het Russische krijgsvolk om naar Groningen terug te keeren, ten einde met hunne overige, daar bezetting houdende, landgenooten verder naar Zwol optetrekken: door welk vertrek de Belegeraars ruim vierhonderd dappere medehelpers verloren.

De vijand, hiervan verwittigd, en ziende tevens den dagelijkschen voortgang der tegen over hen begonnen batterijen, deed den vijf-en-twintigsten weder met vierhonderd man voetvolk en vijftig ruiters, door eenige veldstukken ondersteund, eenen zoo hevigen aanval op den post bij Weijvert, dat deze, tegen de overmagt niet bestand, na dapperen tegenweer genoodzaakt werd in het dorp terug te trekken; doch spoedig aansnellende hulp der overige posten, die vier aanvallen hielpen doorstaan, en voornamelijk de aankomst van den Pruisischen Majoor FRICCIUS met geschut en eenige Huzaren, deeden den vijand tot onder de batterij van Farmsum terug deinzen: waarna de Ritmeester VAN BLANKENBURG door eenen geveinsden aftogt dengelven uitlokte om hen te vervolgen. Deze

krijgs-

krijgslist had het gewenschte gevolg. De Ritmeester, zich genoegzaam buiten bereik van het geschut achtende, beval de zijnen eensklaps front te maken, en met de bajonet op de vervolgers aan te vallen, die niet tegenstaande hunne overmagt weldra in wanorde gebragt, en tot onder de Vesting terug gedreven werden, met achterlating van zes dooden, en nadat zij meer dan twintig gekwetsten hadden bekomen.

Nadat voorts, op last van Zijne Koninklijke Hoogheid den Souvereinen Vorst, aan wien de Kolonel BUSCH zijnen nood had te kennen gegeven, een aanzienlijke voorraad van krijgsbehoeften, waaraan men voornamelijk gebrek had, in Groningen was aangekomen, ging men met verdubbelden ijver voort om de batterijen te voltooijen: door Heeren Kommisfarisfen Generaal werd gezorgd, dat de manschappen van behoorlijke kleeding voorzien werden, om zich in het guure jaargetijde tegen natte en koude te dekken, en bij voortduring den zwaren dienst te kunnen verrigten, terwijl in Groningen, onder bestuur van de Heeren H. O. FEITH en W. S. MEURS WICHERS, eene vrijwillige inschrijving geopend werd, om aan de vrouwen en kinders der uitgetrokken burgers, die zulks noodig hadden en verlangden, wekelijks eenige ondersteuning toetebrengen. Eindelijk moeten

ten wij hier niet verzwijgen het dappere gedrag van onze Nederlandſche zeelieden, dien het, omtrent het einde dezes jaars, op den acht-en-twintigſten van Wintermaand, met drie kanoneerboten gelukte om van den vijand te ontſnappen, en zich bij de Engelſche zeemagt te voegen. Gelast zijnde om de Engelſche ſloepen, die voor de haven kruisten, te vervolgen, waren zij niet zoo dra buiten de haven gekomen, of zij zetteden de Hollandſche vlag op, en kwamen daarmede den volgenden dag te Emden binnen. Dit was eene gewigtige afbreuk voor den vijand, die hierdoor nu ook aan de zijde van den Eems naauwer werd ingeſloten. Verder kon men het tot aan het einde van dit jaar niet brengen, en de vijandelijke Bezetting was nog te wel van voorraad voorzien om in voorſlagen tot ontruiming te treden. Van de overige, nog door de Franſchen bezette plaatſen, zullen wij in 't vervolg gelegenheid vinden om te ſpreken.

Keeren wij thans tot de beſchouwing van de Staatkundige gebeurtenisſen terug. De Vorst, die 's Lands beſtuur nu zelf had aanvaard, vond, behalven de eerſte en meest dringende behoefte om het Vaderland tegen eenen, ook na zijne nederlaag nog geduchten vijand, krachtdadig te beſchermen, niet minder dan alle de

dee-

deelen van 't bestuur zoodanig door geweld uit hunnen voorigen stand gerukt, dat er meer dan gewone moed en menschenkrachten scheenen vereischt te worden om het zoo deerlijk geschokte en beschadigde Staatsgebouw te schragen, en al het verrukte weder in zijn gelid te brengen. Doch eene bijna ongelooflijke inspanning van krachten kwam spoedig alle moeilijkheden te boven, en het behaagde der Voorzienigheid den Vorst, die op haren bijstand gewoon was te vertrouwen, dermate te ondersteunen, dat de vrees voor krenking van deszelfs gezondheid, die veler harten benaauwde, door de meest gewenschte uitkomst verijdeld werd.

Te wapen! te wapen! was, en moest natuurlijker wijze de eerste stem zijn, welke van den nieuwen Nederlandschen troon uitging. Zij was de kreet des noods van binnen, waar roof- en moordzucht nog uit zoo vele schuilhoeken den weerlozen landzaat begrimde; des gevaars van buiten, waar de nog altijd hagchelijke kans des oorlogs de wederkomst eens getergden en wraak ademenden vijands mogelijk maakte. Zij was de stem des pligts, die in elke welgeregelde burgermaatschappij het jeugdige en weerbare gedeelte gebiedt voor de ouden en weerlozen ten strijde te trekken, en, door

door het handhaven van de algemeene veiligheid, tevens eigen genot en welvaart te verzekeren: waarom ook de eerste grondleggers van den Staat der Vereenigde Nederlanden den pligt om de wapenen te voeren tot een der hoofdpunten van het Verdrag der Unie hadden gemaakt, welk punt nogthans bij verloop van tijd het slegtst van alle, helaas! was nagekomen. Dan de Natie, buiten dien in 't geheel niet krijgszuchtig van aard, had onder de Fransche Dwingelandij door ongehoorde en onduldelijke Conscriptien zoo jammerlijk geleden, en de onwillekeurige wapening had daardoor in de oogen van velen eene zoo hatelijke gedaante gekregen, dat, ondanks den drang der boven aangehaalde redenen, de Vorst, uit waarachtig medelijden met zijn Volk, aanvankelijk aarzelde om ook de algemeene wapening zijner landgenooten, en den daartoe noodigen opbreng van penningen, oppermagtig te bevelen. Dus was dan ook de eerste verklaring van 's Vorsten wil niet zoo zeer een eigenlijk bevel, als eene ernstige opwekking, aangedrongen door redenen, welke in de omstandigheden des tijds overvloedig voor handen waren.

„ Gij hebt mij geroepen, Landgenooten! (zoo
„ luidde dezelve) om de door u zoo roemrijk
„ begonnen taak te voleindigen; ik heb de
„ hand-

„ handhaving der onafhanklijkheid, welke uw „ moed hersteld heeft, op mij genomen, en, „ nog eens belove ik het u, geene moeite, „ geene zorg, geene opoffering zal mij te „ groot zijn, om u te toonen, hoe zeer ik het „ volk beminne, van welks liefde ik zulke „ roerende blijken ontvangen heb, en nog da„ gelijks ontvang.

„ Maar wat is dan het eerste, dat mij te „ doen staat, wat anders, dan de geheele ver„ drijving der Franschen van een grondgebied, „ het welk zij zoo lang door hunne onderdruk„ kingen geteisterd hebben. Nog is een deel „ des Vaderlands eene prooi der vijanden, wel„ ker bedoelingen en oogmerken het voorge„ vallene te Woerden ons allen kennen doet. „ Te wapen dan, Nederlanders! te wapen, om „ de weerlooze slagtoffers te wreken, die on„ der het moordend zwaard dezer roovers ge„ vallen zijn; te wapen! om uwe vrouwen, „ uwe kinders en uwe bezittingen tegen alle „ mogelijke terugkeering dezer plunderende „ moordenaars voor altijd te waarborgen. De „ oude vlag is weder het punt van vereeniging, „ en die oude vlag zal ook den ouden moed we„ der doen herleven. Elk oogenblik sluime„ ring kan noodlottig voor eene uwer steden, „ voor honderd uwer landgenooten zijn; de tijd

„ is

„ is gekomen, die voor altijd ons lot beslisfen
„ moet. Verloren, reddeloos verloren is het
„ vaderland, zoo wij thans op het geluk-
„ ken der eerste pogingen insluimeren; voor al-
„ tijd is het vaderland gered, indien thans zij-
„ ne zonen, door een zelfde vuur bezield,
„ overal te wapen snellen, en de pogingen van
„ de verbondene redders van Europa onder-
„ steunen. Nederland is, in de vereeniging met
„ Frankrijk, in Frankrijks schande gewikkeld
„ geweest: Nederland, met de Bondgenooten
„ vereenigd, zal deelen in den roem van Eu-
„ ropa gered te hebben. Ouders, het Vader-
„ land en Oranje roepen uwe weerbare zonen
„ op, niet om in buitenlandsche gewesten voor
„ vreemde overheersching op de slagtbank te
„ worden gevoerd, maar om u en uwe weer-
„ looze kinderen voor moord en plundering te
„ beschermen. Vrouwen, uwe mannen wor-
„ den te wapen geroepen, niet, om voor eenen
„ vreemden dwingeland te strijden, die u hier van
„ gebrek liet omkomen, maar om aan u de ze-
„ kerheid van een gerust bestaan te bezorgen,
„ waarin het Vaderland voorzien zal. De God
„ van Nederland strijdt met ons, wie uwer kan
„ aan de overwinning twijfelen?

„ En gij, die zelve dezen strijd, den edel-
„ sten van allen, dien immer de geschiedenis
„ ons

„ ons opleverde, niet ſtrijden kunt, onderſteunt „ hen, die voor u ſtrijden; zorgt, door uwe „ ruime bijdragen, voor derzelver wapening, „ voedſel en kleeding, voor alles wat tot de „ eerſte noodwendigheden des krijgs behoort.

„ Verwarring en ſtilſtand in de heffing der „ belastingen, geplunderde kasſen, ziet daar al„ les, wat uwe onderdrukkers hebben achter„ gelaten, maar uwe vaderlandsliefde zal dien „ onderdrukkeren zelve bewijzen, dat geen Ne„ derlander opofferingen berekent, als het va„ derland en vrijheid geldt.

„ Ik bezweer u, in den naam des lands; ik „ bezweer u, bij uwe doorgeſtane rampen, „ vraagt thans niet, wat gij op het altaar des „ vaderlands vrijwillig ten offer brengt, maar „ vraagt alleen, wat u zoude overſchieten, „ indien immer, het geen God verhoede, de „ terugkeer uwer onderdrukkers het gevolg ee„ ner bekrompene berekening ware.

„ Alle volken van Europa, wier grootmoe„ dige opofferingen reeds de heerlijkſte uitkom„ ſten verworven hebben, ſlaan het oog op u, „ in deze oogenblikken: onze Bondgenooten „ verwachten de inſpanning van alle onze krach„ ten, en wij zullen hun bewijzen geven, dat „ wij niet ontaard zijn van het edele voorge„ ſlacht.

„ Nog

„ Nog eens dan, ik bezwere u, Landgenoo-
„ ten! om niet te dralen met het brengen van
„ uwe offers tot onderfteuning van onze rus-
„ teloze pogingen ter redding des lieven va-
„ derlands.

„ Gedwongene geldleeningen voegen niet bij
„ een volk, dat zijne eigene belangen vrijwil-
„ lig heeft op zich genomen, en het vermeer-
„ deren der ftaatsfchulden is even zeer een ui-
„ terfte, dat wij vermijden moéten. Wij wil-
„ len daarenboven onze regering niet aanvan-
„ gen met financiëele maatregelen, welke het
„ publiek krediet zouden kunnen doen wanke-
„ len: de goede trouw, waarmede onze voor-
„ vaderen hunne verbindtenisfen hebben geftand
„ gedaan, en die wij nog onder de deugden
„ der Nederlanders tellen, zal ons, bij alle
„ raadsplegingen, 's lands geldmiddelen betref-
„ fende, heilig zijn.

„ Wij gelasten onzen Kommisfarisfen-generaal
„ van binnenlandfche zaken, en van financiën,
„ om de noodige befchikkingen te maken, ten
„ einde alomme in onze landen de oogmerken
„ van deze onze vaderlijke oproeping bevor-
„ derd worden, en ons daartoe de noodige re-
„ glementen vóortedragen.

„ Wij willen en begeeren, dat de gelden,
„ uit de vrijwillige bijdragen voortvloeijende,

„ ge-

„ geheel afgezonderd van 's Lands gewone in-
„ komsten zullen worden gehouden en verant-
„ woord, als eeniglijk en bij uitſluiting be-
„ ſtemd tot de buitengewone wapening, en
„ zullen de ontvangers, zoo plaatſelijke als
„ arrondisſements en departementale, voor de-
„ ze fondſen geene kosten en perceptie hoege-
„ naamd mogen berekenen.

„ Wij gelasten, dat deze van de predikſtoe-
„ len der kerken van alle godsdienstige gezind-
„ heden, op den eerstkomenden zondag worde
„ afgelezen en wijders alomme, op de meest
„ ſolemnele wijze, afgekondigd."

Deze tweeledige opwekking was ook in beiderlei opzigt geenszins vruchteloos. Uit alle oorden des Vaderlands kwamen Vrijwilligers op, die of zelve zich tot 's Lands dienst aanboden, of door anderen, 't zij bijzondere perſonen, 't zij Genootſchappen of Gemeentebeſturen gezonden waren, voor wier rekening zij gewapend en uitgerust werden. De kleinſte ſteden en gemeenten beijverden zich in dezen niet minder dan de Hoofdſtad, om hare bijdragen in manſchap te leveren, zoodat bij voorbeeld, terwijl Amſterdam zijne duizenden aanbragt, Harlingen, Franeker en Bolsward, die hier bijzonder in ijver uitmunteden, naar mate

van hare veel mindere bevolking, boven verwachting, zich van hare verpligting kweten.

En wat betreft den vrijwilligen opbrengst van penningen, om bij eene geheel uitgeputte en geplonderde Lands-kasſe in 's krijgsvolks noodwendigheden te voorzien, hier blonk weder de onbekrompenheid der Nederlanderen in het geven, waar de nood zulks vordert, in vollen luister uit. De Hoofdſtad zelve had reeds den zeventienden dezer maand, en dus elf dagen na 's Vorsten zeer heuſche vermaning, in *kisten*, welke in de kerken geplaatst waren, eene ton gouds uitgeſtort; andere ſteden en plaatſen volgden in evenredigheid van ieders vermogen: en daar wij hier ook weder in geene bijzonderheden kunnen treden, willen wij ſlechts Arnhem als voorbeeld noemen, 't welk in weerwil der verſche ſchaden, door het ſtormenderhand inrukken der Pruiſiſche krijgsknechten, en daarop gevolgde zeer drukkende inlegering geleden, zich reeds den vierentwintigſten dezer maand mogt beroemen, behalve meer dan tweehonderd Vrijwilligers, eene geldſom van bijna zeventienduizend gulden ten dienste van het Vaderland in gereedheid te hebben. En wie, die den algemeen zoo zeer verachterden en verarmden ſtaat der ingezetenen in aanmerking neemt,

moet

moet niet verbaasd ſtaan te vernemen, dat de gezamenlijke opbrengst van deze vrijwillige giften, blijkens den ſtaat daarvan, door den Secretaris Generaal der Binnenlandſche zaken, na den geheelen afloop van dezen voorlopigen maatregel, opgemaakt, eene ſom van weinig minder dan veertien tonnen gouds heeft uitgemaakt (*)?

Dan hoe zeer ook deze eerste proef reeds van den beginne af den Vorst volkomen moest overtuigen van 's volks prijswaardige gezindheid en volkomene bereidwilligheid, om, met zware opofferingen, het begonnen werk der verlosſing verder te voltooijen, er deden zich echter weldra, bij bedaarde overweging, zeer gegronde redenen op om te vreezen, dat deze geheel vrijwillige wapening op den duur voor de behoefte van den tijd niet genoegzaam zou bevonden worden. Hevige geestdrift en buitengewone inſpanning van krachten werken ſlechts voor eenen tijd, en zoodra het gevaar zich of verwijdert, of minder in het oog loopt, verflaauwt ook de drift tot tegenweer. Bij onverhoopten tegenſpoed en aanmerkelijk verlies van volk moest eene onverwijlde aanvulling niet van eene onzekere proef afhankelijk worden gemaakt.

(*) Zie Aant. en Bijl. N°. 16.

maakt. Het middel, in vorige tijden gebezigd, om vreemd krijgsvolk in foldij overtenemen, had door de veranderde omftandigheden, althans voor het tegenwoordige, opgehouden te beftaan. Maar daarenboven, 't geen meer afdeed dan alle andere bedenkingen, het voorbeeld der Bondgenooten, die ons in het aanvaarden van den heiligen krijg waren voorgegaan, en zonder wier voorafgaande pogingen aan onze verlosfing niet ware te denken geweest; het voorbeeld, zeg ik, der Bondgenooten, die op onze navolging ftaarden, liet naauwlijks vrijheid van keuze in dezen meer over: zoodat de Vorst, door den raad van vele kundige landgenooten nog daarenboven aangemoedigd, zich door den drang der omftandigheden genoodzaakt zag, om reeds den twintigften dezer zelfde maand de Algemeene Volkswapening intevoeren door eene Wet, waarbij gezorgd werd, dat, niet alleen bij de toen opterigten Landmilitie, maar ook voortaan bij elke noodzakelijke aanwerving van krijgsvolk, het vereischte getal van manfchappen nimmer kon falen: en bijaldien omtrent het gepaste van dezen maatregel, 't welk door het verftandigfte gedeelte der Natie reeds toen ingezien en erkend werd, bij andere min doorzigtigen nog twijfeling of wel tegenftrijdigheid van gevoelen plaats

plaats mogt gehad hebben, heeft in 't vervolg de ondervinding zelve dezulken van hunne dwaling moeten overtuigen, toen in de Hoofdſtad zelve eene genomen proef, om door inſchrijving van geld het benoodigde getal manſchappen, geheel uit Vrijwilligers, tegen ruime handgelden te bekomen, en dus de loting onnoodig te maken, niet gelukte.

De Wet zelve, in twee hoofdſtukken verdeeld, bevattede vooreerst de oprigting van eenen Landſtorm, beſtaande uit alle weerbare mannen van zeventien tot vijftig jaren, welke, bij gebrek van andere wapenen, met pieken, ten koste van de gemeente, waartoe ieder behoorde, zouden voorzien, en elken Zondag tusſchen de kerktijden in den wapenhandel geoefend worden. De Landſtorm van ieder kwartier was beſtemd tot het bezetten van de naastbijgelegene vestingen en andere posten, zoodra zulks noodzakelijk of raadzaam mogt geoordeeld worden; tot het inſluiten en blokkeren dier vestingen en posten, zoo lang dezelve zich in de magt des vijands zouden bevinden, en eindelijk om, wanneer de aannadering van den vijand, door het luiden van de allarmklok, bekend wierd gemaakt, zich onverwijld op het bedreigde punt te vereenigen. Buiten deze gevallen, kon ieder bij zijn bedrijf en in zijne huisſelijke

betrekkingen blijven, en bepaalden de pligten van den Landstorm zich eeniglijk tot de wekelijksche wapenoefeningen. In steden, waar reeds eene gewapende burgermagt voorheen had bestaan, moest een gedeelte van den Landstorm tot Schutterij gevormd worden, welke Schutterijen niet alleen tot eene geregelde wapenoefening, en tot het verdedigen van hunne stad en van derzelver regtsgebied, maar ook tot het betrekken der wachten en het doen van verdere gewone stedelijke diensten zouden verschuldigd zijn.

Volgens den inhoud van het tweede hoofdstuk moest uit de mannen van den Landstorm, welke boven de zeventien en beneden de vijfenveertig jaren oud waren, eene Landmilitie gevormd worden, voornamelijk bestemd tot het verdrijven van den vijand en ter verdere bescherming van den vaderlandschen grond. Dezelve zou bij de eerste oprigting bestaan uit zestienduizend man Infanterie, en vierduizend man Artillerie, waartoe elk Departement, in evenredigheid zijner bevolking, zijn aandeel moest bijdragen. In elk kwartier der onderscheidene Departementen, waarin het getal van Vrijwilligers daartoe niet genoegzaam bevonden werd, moest het te kort komende door loting worden aangevuld. De bepalingen echter, wel-

ke bij dit, thans noodzakelijk geworden dwangmiddel, gevoegd werden, waren zoo verzachtende van aard, dat, zoo lang de Wet getrouwelijk wierd nagekomen, niet ligt iemand over onbillijkheid zoude te klagen hebben, en dat alleen driest onverſtand, of ſtrafbare kwaadwilligheid in ſtaat zou kunnen zijn om deze niet geheel vrijwillige wapening, in bedoeling en uitvoering, met de onmenſchelijke Conscriptiën der Franſche Dwingelandij in vergelijking te brengen.

Van de overige Vorstelijke Beſluiten in deze maand genomen, zal het onzes achtens genoeg zijn alleen de merkwaardigſte, en die op het herſtel en den toekomstigen bloei des Vaderlands den meesten invloed hadden, hier medetedeelen, eene volledige verzameling van die wetten aan anderen, die zich dit tot eene taak gemaakt hebben, overlatende.

Schoon de Vorst nog geenen eigenlijken Staatsraad had, liet echter Zijne Koninglijke Hoogheid daarom niet na, den raad van voorname Staatsmannen intenemen, en van derzelver inlichtingen het beste gebruik te maken. Op den achtſten had dezelve eenen kleinen kring van de zoodanigen om zich heen verzameld in het gebouw der voormalige Prefektuur, 't welk hij zelf vooreerst tot zijn verblijf had genomen; en deze Vergadering werd van toen af geregeld

twee maal 's weeks gehouden, om met den Vorst over de gewigtigfte belangen des Lands te raadplegen, tot zoo lang, dat door de Grondwet zelve desaangaande nadere befchikking zoude zijn gemaakt. De zoo even gemelde Wet van den twintigften, betreffende de Volkswapening te lande, was dus hier ook reeds vooraf in overweging genomen, en niet, dan na bedaardelijk gewikt en gewogen te zijn, vastgefteld en ter uitvoer gebragt. Vroeger, en reeds in de eerfte zitting der Vergadering, was het herftel van 's Lands Zeewezen een gewigtig punt van raadpleging geweest; ten gevolge waarvan de algemeene zorg daarover werd opgedragen aan eenen Kommisfaris - Generaal, die met den meest mogelijken fpoed een Ontwerp zoude hebben te vormen, volgens 't welk de gezamenlijke Nederlandfche Zee - Officieren op de beste wijze weder in dienst van den Lande konden gefteld worden, opdat Zijne Koninglijke Hoogheid, zulks goedvindende, zou kunnen overgaan tot het aanftellen van de meest verdienftelijke derzelven, overeenkomftig den rang, die aan ieder zou toekomen; en als onwaardigen voor altoos uitfluiten de zoodanige, die ongetrouw aan de zaak van het Vaderland, en ongehoorzaam aan hunnen Vorst, vrijwillig bij den algemeenen vijand mogten verblijven.

Dan

Dan terwijl Zijne Hoogheid hare aandacht op het Zeewezen in 't algemeen vestigde, hoe zou dezelve over het hoofd hebben kunnen zien, die hoogstnuttige inrigtingen, voorheen gemaakt om de Nederlandſche Jeugd, die lust tot den Zeedienst had, door vroegtijdig onderwijs en oefening, in het ſpoor van roem te leiden, 't welk reeds in vroegere dagen door de DE RUITERS, TROMPEN, VAN GALENS, en zoo vele andere Nederlandſche Zeehelden gebaand, en ook nog in onzen leeftijd door eenen KINGSBERGEN en ZOUTMAN was open gehouden? Welk Nederlander, die eenig gevoel van Nationale eer bezat, roemde niet op eene zoo edele ſtichting als die van het Vaderlandſche Fonds ter aanmoediging van 's Lands Zeedienst, en de daarbij vervolgens opgerigte Kweekſchool ter vorming van bekwame Zeelieden, binnen Amſterdam? eene ſtichting, die oorſpronkelijk door eenige menſchenvrienden te Haarlem en Amſterdam, zonder openbare medewerking en onderſteuning van 's Lands Beſtuur, uit onderlinge toelagen, en vrijwillige giften ook van anderen, tot ſtand gebragt, vervolgens uit 's Lands Kas eene jaarlijkſche toelaag had begonnen te ontvangen, en door andere middelen onderſteund was geworden. Wie zegende niet den on-

vermoeiden en geheel belangelozen ijver van derzelver Bestuurderen, door welker hoogstloffelijk beheer, onder handen van de kundigste en deugdzaamste onderwijzers, dat voortreffelijke Gesticht zoo vele heerlijke vruchten, tot roem van dit Land, heeft voortgebragt? Dan, helaas! ook deze schoone planthof, waarin krijgsroem, op Christelijke deugd geënt, zoo welig tierde, moest, even als meest alle andere weldadige instellingen der Nederlanderen, door de Fransche Dwingelandij, onder schijn van grootere volmaking, zijnen oorspronkelijken aard geheel verliezen, en dienstbaar gemaakt worden om de snoodste oogmerken eener verfoeilijke heerschzucht, ter onderdrukking van het menschdom, te helpen bereiken. Eene enkele pennestreek van den Aartsgeweldenaar verijdelde in eenen oogenblik de onvermoeide pogingen van vele jaren, en stelde hem in het onregtvaardigste bezit van bijzondere eigendommen, waarop niemand, dan een openbaar rover, zich verstouten kon aanspraak te maken. Volgens Dekreet van den negentienden van Louwmaand, in 't jaar achttienhonderd en elf, werd dat weldadige Fonds, en die voortreffelijke Kweekschool, waarvan men in Slagtmaand des voorigen jaars de vijfentwintigste verjaring gevierd had, geheel afgeschaft, om voor eene nieuwe Fransche

in-

instelling plaats te maken, en werd over deszelfs wettige eigendommen en inkomsten op de willekeurigste wijze beschikt.

Zijne Koninklijke Hoogheid, zoo als gezegd is, de zorg voor het Zeewezen in 't algemeen opgedragen hebbende aan eenen Kommissaris-Generaal, gaf bij hetzelfde besluit tevens aan dezen den last, om, na een naauwkeurig onderzoek, aan Hoogstdenzelven een volledig verslag te geven van de mogelijkheid, om de Kweekschool voor de Zeevaart te Amsterdam, gedeeltelijk door aanmoediging van bijzondere giften en bijdragen, gedeeltelijk door onmiddelijken onderstand uit 's Lands schatkist, doch altijd onder het opzigt der achtenswaardige Bestuurders, aan welke deszelfs bloei en groote nuttigheid te danken was, te herstellen; met dat gewenschte gevolg, dat de Kommissarissen van dat Gesticht reeds op den tweeëntwintigsten dezer zelfde maand aan hunne Landgenooten openlijk mogten berigten, dat Zijne Koninklijke Hoogheid de herstelling van hetzelve besloten had; dat het onderhoud daarvan, gedeeltelijk door aanmoediging van bijzondere giften en bijdragen, gedeeltelijk door onmiddelijken onderstand uit 's Lands Schatkist zoude worden gedragen, en dat hetzelve zou blijven onder het opzigt van die zelfde belangelooze

en

en wijze Bestuurders, aan welke het zijne opkomst en zijnen voormaligen bloei te danken had (*).

Onder de overige besluiten, in deze maand tot groote blijdschap der ingezetenen genomen, was vooreerst de afschaffing der zoogenaamde *Regie*, waardoor de zoo voordeelige Tabakshandel uit de handen van nijvere ingezetenen was genomen, om voor rekening van den Keizer, volgens de Fransche inrigting, bij uitsluiting gedreven te worden, en de eindelooze behoeften der Keizerlijke schatkist te helpen vervullen, doch in de gevolgen eenige duizend inwoners het genot van een onschuldig vermaak, 't welk sedert lang bij de meesten eene dagelijksche behoefte was geworden, of geheel benam of hoogstmoeilijk maakte, en een zeer groot aantal huisgezinnen van eene eerlijke en voordeelige kostwinning beroofde. De belastingen, bekend onder den naam van Vereenigde Regten (*Droits Réunis*), konden wel niet zoo dadelijk geheel worden afgeschaft, zonder 's Lands Schatkist te zeer te benadeelen, doch de bevolen voortduring derzelve werd aan zoodanige bepalingen onderworpen, dat het drukkende en hatelijke derzelven, zoo veel mogelijk, verminderd werd.

De

(*) Zie Aant. en Bijl. N°. 17.

De middelen te water, gewoonlijk *Konvooijen* en *Licenten* genaamd, welke, ſedert de Franſche overheerſching, door roofgierige Douaniers plagten ingevorderd, of liever afgekneveld te worden, en waardoor de weinige voordeelen van den nog overgebleven handel verder geheel vernield werden, konden niet misſen mede eene der eerſte zorgen van den Souvereinen Vorst uittemaken. Offchoon ten aanzien van dit onderwerp de gevoelens der kundigſte Staatsmannen voormaals verſchilden, en ook nog ſchijnen te verſchillen (*), ja 's Vorſten Grootvader WILLEM DE VIERDE, bedacht was geweest om den handel van deze belasting te bevrijden, oordeelde Zijne Koninglijke Hoogheid nogthans, dat 's Lands oorbaar in de tegenwoordige omſtandigheden vorderde, die Konvooijen en Licenten, behoudens het wel begrepen belang van den handel, en de grondbeginzels, voorheen door het Beſtuur dezer landen aangekleefd, te moeten herſtellen, op den voet, waarop dezelve door de Staten-Generaal, bij eene Wet van den een-en-dertigſten van Hooimaand des jaars zeventienhonderd vijf-en-twintig, en daarop volgende Wetten en Beſluiten gewijzigd was; waardoor dus het ſtelzel der Franſche Dou-

(*) Zie Aant. en Bijl. N°. 18.

Douanen, als ganſchelijk onbeſtaanbaar met de belangen en de welvaart der Ingezetenen, geheel werd afgeſchaft en vernietigd.

Daar de Franſche Wetten, der Natie tegen haren wil opgedrongen, mede niet zoo dadelijk geheel konden worden afgeſchaft, waarom in 't vervolg eene bijzondere Kommisſie benoemd werd, om die wetboeken te herzien, en gewijzigd naar de behoeften des volks, ter goedkeuring en bekrachtiging aan Zijne Koninglijke Hoogheid voortedragen, werden echter de ſtraffen, welke het Lijfſtraffelijke Wetboek der Franſchen voorſchreef, nu reeds voorlopig derwijze veranderd, dat, met inachtneming der meer gevorderde beſchaafdheid, de zoodanige weder ingevoerd werden, welke door langdurige ondervinding gebleken waren den meesten indruk op de gemoederen te maken, terwijl tevens de algemeene verbeurdverklaringen van de goederen der misdadigers geheel en al werden afgeſchaft, en de noodige veranderingen in vorm en titelen der Geregtshoven gemaakt.

Voor het Openbare Onderwijs was het reeds eene uitſtekende weldaad, dat het, door een beſluit van den Souvereinen Vorst, op den achttienden van Wintermaand genomen, voortaan ontheven werd van de zoo drukkende, en

voor

voor de bevordering van ware geleerdheid dodelijke Univerfiteit-belasting, welke, gevoegd bij de aanhoudende Confcriptiën, de lagere Scholen alreeds in het deerlijkfte verval had gebragt, en natuurlijker wijze voor het hooger onderwijs eerlang dezelfde gevolgen moest hebben: want, dat dit onheil door de oprigting van Franfche Lyceën zoude voorgekomen worden, kon alleen door onkunde, of blinde vooringenomenheid met uitheemfche inftellingen, die inderdaad bij enkele, in andere vakken kundige en achtenswaardige mannen, in dit opzigt plaats had, geloofd en beweerd worden.

De wijze Vorst liet het bij de wegneming van dit kwaad niet berusten, maar willende den bloei der Fraaije letteren en wetenfchappen, waarop Nederland van ouds boven andere landen zich beroemen mogt, door een algemeen plan van verbetering herftellen, benoemde dezelve niet lang daarna, in Louwmaand des volgenden jaars, ter vervaardiging van zoodanig algemeen Ontwerp, eene bijzondere Kommisfie van eenige der kundigfte mannen, van wier belangftelling in dit zoo gewigtige punt voor eenen wel ingerigten ftaat, men niet anders dan de beste gevolgen kon verwachten; hebbende Zijne Koninglijke Hoogheid reeds vroeger de zorg en het toezigt op het Openbaar Onderwijs

wijs aan de werkzaamheden van den Kommissaris-Generaal van Binnenlandsche Zaken verbonden (*).

Onder de nog veelvuldige andere zaken, welke eene spoedige voorziening vorderden, was geene inderdaad gewigtiger, en welker afdoening buiten twijfel den Vorst, als vader des volks, meer ter harte ging, dan het ontwerpen van eene Algemeene Grondwet voor den nieuwen Nederlandschen Staat. Niet, omdat eenig gevaar voor 's volks vrijheid, of eenige vrees daarvoor dit zoo ras noodzakelijk maakten: een Vorst uit het Huis van Oranje-Nassau, niet door eene overmagtige partij, maar door den duidelijk gebleken wil des geheelen Volks, onder zulke omstandigheden, als Vorst WILLEM FREDERIK, met de oppermagt bekleed, zou onder eene Natie, als de Nederlanders, bij welke ten allen tijde zeden meer vermogten dan wetten, met volkomene gerustheid voor zich zelven, en zonder vrees van argwaan te verwekken, tot op het sluiten van eenen Algemeenen Vrede, in de onbepaalde oefening dier oppermagt hebben kunnen voortgaan: iets, 't welk door zommigen zelfs als beter strokende met 's Lands belang werd beschouwd, ver-

(*) Zie Aant. en Bijl. N°. 19.

C. H. Caspari, ad viv. del. 1814. J. E. Marcus, sculp.

vermids op die wijze de Grondwet zelve des te beter met bedaardheid overwogen, en alles duidelijker ingezien kon worden, wat tot volmaking van dezelve moest ſtrekken. Doch de Vorst, aan zijn woord getrouw, kon den wensch van zijn hart niet wederſtaan, om de voorwaarde, onder welke hij de Oppermagt uitdrukkelijk aanvaard had, zoo ſpoedig mogelijk vervuld te zien. Dus werd, volgens beſluit van den een-en-twintigſten dezer maand, de belangrijke taak van het vervaardigen en zamenſtellen van 's Lands grondwetten door Zijne Koninglijke Hoogheid opgedragen aan de Heeren A. W. VAN AIJLVA, F. VAN DER DUIJN VAN MAASDAM, Mr. C. F. ELOUT, C. F. VAN HEERDT, Mr. D. J. HONDEBEEK HEERKENS, Mr. G. K. VAN HOGENDORP, J. AEBINGA VAN HUMALDA, A. J. C. LAMPSINS, W. C. H. VAN LIJNDEN TOT BLITTERSWIJK, Mr. C. F. VAN MAANEN, Mr. O. REPELAAR, Mr. W. F. ROËLL, W. A. SCHIMMELPENNINCK VAN DER OIJE en G. W. IMHOFF; aan welke Kommisſie tot Geheimſchrijver werd toegevoegd Mr. R. METELERKAMP. Den uitſlag der werkzaamheden van die Kommisſie zullen wij in 't vervolg, ter gelegene plaatſe, vermelden.

De Heeren J. M. KEMPER, en FANNIUS SCHOLTEN, die dus verre, als Kommisſarisſen

Generaal van het Algemeene Bestuur, 's Lands onafhankelijkheid zoo ijverig hadden helpen handhaven, thans door de aanvaarding der Oppermagt door Zijne Koninglijke Hoogheid zelve, en daaruit gevolgde ontbinding van het Algemeene Bestuur, hunne werkzaamheden als geëindigd beschouwende, verzochten de een na den anderen hun ontslag. De Heer KEMPER het zijne reeds op den veertienden van deze maand op eene vereerende wijze bekomen hebbende, aanvaardde dadelijk weder, zoo als van den beginne af deszelfs uitdrukkelijke begeerte was geweest, zijnen vorigen post als Hoogleeraar in de Regtsgeleerdheid te Leijden, wordende tevens door den Vorst met de waardigdigheid van *Rector Magnificus* der Leijdsche Hooge School bekleed. De Heer FANNIUS SCHOLTEN zag den negentienden zijn verlangen mede op eene eervolle wijze voldaan, wordende na zijn ontslag benoemd tot Voorzitter van het Kollegie van Raden en Rekenmeesteren der Domeinen (*).

Een der laatste verrigtingen dier Kommissarissen was geweest het tegengaan van verkeerde opvattingen te Utrecht, waar men de verandering van tijden en omstandigheden over 't hoofd ziende, de Landsregeering geheel en al op den ouden voet dacht te herstellen; waarom

(*) Zie Aant. en Bijl. N°. 20.

om men reeds niet alleen een Stedelijk, maar ook een Gewestelijk Bestuur had aangesteld. Eene afkondiging door den Heer KEMPER, op den vijfden van Wintermaand aldaar gedaan, diende niet alleen om het gedane te vernietigen, maar ook om den ouden geest van partijschap, welke zich daarbij duidelijk openbaarde, in den voortgang, zoo mogelijk, te stuiten (*).

De Heer A. R. FALCK, die als Geheimschrijver bij het Algemeene Bestuur de duidelijkste blijken, niet alleen van de vurigste vaderlandsliefde, maar ook van een zeldzaam doorzigt en bekwaamheid in staatkundige zaken had gegeven, verwierf zich daardoor mede weldra het volle vertrouwen van den Souvereinen Vorst zoodanig, dat hem in deze zelfde maand door Zijne Koninklijke Hoogheid de hoogstgewigtige en moeilijke zoo wel, als hoogstaanzienlijke post van Algemeenen Secretaris van Staat werd opgedragen. De Heer CHANGUION, die Plaatsvervanger van den Heer FALCK was geweest als Geheimschrijver bij het Algemeene Bestuur, werd tot Kommissaris-Generaal bij de Britsche Hulptroepen aangesteld.

Was de Natie, zoo wel als de Vorst zelf reeds in 't begin van Wintermaand verblijd geworden door de overkomst van den jongsten Prins,

(*) Zie Aant. en Bijl. N°. 21.

Prins, welke wij boven hebben vermeld, in meer dan dubbele mate werden beide op den negentienden dezer maand verblijd door de heugelijke aankomst van den Erfprins van Oranje, WILLEM FREDERIK GEORGE LODEWIJK. Deze veelbelovende jonge Prins bevond zich op het tijdstip der Nederlandsche Omwenteling in Spanje, waar hij als Kolonel bij het leger van Zijne Brittannische Majesteit, aan de zijde, en als onder de vleugelen van den onsterfelijken Lord WELLINGTON, reeds zoodanige eerste proeven van dapperheid had gegeven, dat hij als Boodschapper der groote overwinning bij Vittoria door den Opperbevelhebber naar Engeland met dit vereerende getuigschrift werd gezonden: „ De Kolonel, Zijne „ Doorluchtige Hoogheid de Erfprins van O- „ ranje, was in het veld bij mij als *Aide-de-* „ *Camp*, en gedroeg zich met zijne gewone „ dapperheid en beleid;" en op het einde van de volgende maand met eene andere zending derwaarts vereerd zijnde, deze nog nadrukkelijker aanbeveling bekwam: „ Ik kan geen regt „ genoeg doen aan deszelfs bekwaam en on- „ verschrokken gedrag, gedurende dezen ge- „ heelen veldtogt." Welk Nederlander moest niet van zulk een schoon begin de heerlijkste gevolgen voor het behoud zijns Vaderlands verwachten? schoon niemand toen nog kon voorzien,

zien, dat de gelegenheid, waarbij die verwachting reeds ten vollen vervuld zou worden, zich zoo ſpoedig zoude aanbieden, als wij zulks in 't vervolg van tijd hebben gezien. Op bekomen tijding van het gebeurde in Holland, verliet de Prins dadelijk het leger, en kwam over Engeland reeds den negentienden in 's Gravenhage aan, waar deszelfs onverwachte overkomst eene onuitſprekelijke vreugde verwekte, die zich weldra aan het ganſche land mededeelde (*). Den derden dag na zijne aankomst werd hij door den Souvereinen Vorst aangeſteld tot Generaal der Infanterie, tot Inſpecteur-Generaal der troepen van alle wapenen; als mede tot Inſpecteur-Generaal der nieuw opgerigte Landmilitie.

De voormalige betrekkingen van vriendſchap tusſchen het Rijk van Groot-Brittanje en den Nederlandſchen Staat waren door de afſchudding van het Franſche juk aan den eenen, en de werkelijk verleende hulp aan den anderen kant reeds dadelijk herſteld, en de blijken en gevolgen daarvan konden niet nalaten zich ſpoedig te vertonen. De Stad London had al aanſtonds haar verlangen tot het volkomen herſtel van het oude bondgenootſchap, in een a-

(*) Wij hebben ons boven bladz. 38. waarſchijnlijk vergist, toen wij ſchreven, dat de Prins zich op den zesden in Engeland bevond.

adres van den Lord-Major, de Aldermans, Sheriffs, den Raad der Gemeenten en der Beambten, aan den Prins-Regent op de volgende wijze te kennen gegeven:

„ Wanneer wij ons te binnen brengen de „ naauwe handels-betrekking, welke ſints ruim „ twee eeuwen tusſchen dit Land, en de ver- „ eenigde Hollandſche Gewesten beſtaan heeft; „ de overeenkomst van godsdienstige gevoe- „ lens, en de gelijkheid van ſtaats-belangen, „ welke voorheen, bij zoo vele gelegenheden, „ de beide Natiën hebben vereenigd in plig- „ ten tot handhaving van de vrijheden en on- „ afhankelijkheden van Europa, zoo kunnen „ wij niet zonder de hoogſte bewondering en „ geestdrift de pogingen van eigene beweging „ aanſchouwen, welke dat brave volk aan den „ dag gelegd heeft, om de ketens van den „ Beheerſcher van Frankrijk aftewerpen, en „ om toevlugt te nemen tot de heerſchappij „ van deszelfs vrije Conſtitutie, onder het be- „ ſtuur van eenen Vorst uit het huis van „ Oranje-Nasſau, door wiens doorluchtige voor- „ ouders hulp hunne oorſpronkelijke vestiging „ als Natie voltooid werd. Deze pogingen „ zijn reeds van ſtonden aan door Uwe Ko- „ ninklijke Hoogheid onderſteund geworden, „ en wij voeden de vurigſte hoop, dat de „ vernieuwing van de voorheen beſtaan heb-

„ ben-

„ bende verbindtenis en betrekkingen tusſchen
„ de beide Landen de gelukkige vrucht van die
„ groote en uitſtekende Omwenteling zijn moge."

Den dertienden werd dan ook door den Prins-Regent, in naam van Zijne Majeſteit, plegtig verklaard: „ dat, de oude betrekkingen tus-
„ ſchen Zijne Majeſteit en de Vereenigde Ne-
„ derlandſche Gewesten thans weder herſteld
„ zijnde, voortaan alle vijandelijkheden tegen
„ laatstgenoemde, met uitzondering van Ha-
„ vens en Steden, die zich toen nog in de
„ magt der Franſchen bevonden, van de zijde
„ Zijner Majeſteit onmiddelijk zouden ophou-
„ den: dat de inſluiting van alle de Havens
„ en Steden in die zelfde Nederlandſche Ge-
„ westen gelegen, zoo wel als alle andere be-
„ perkingen, die voormaals bij eenig raadsbe-
„ ſluit daarop geſteld waren, van ſtonden aan
„ werden opgeheven: en dat, eindelijk, alle
„ ſchepen en vaartuigen van Nederlandſchen
„ eigendom, mids niet naar havens en plaat-
„ ſen, welke in Franſche magt of onder
„ Fransch geweld ſtonden, vertrekkende of van
„ daar terug komende, van nu af vrijen toe-
„ gang tot Zijner Majeſteits havens zouden
„ hebben, en vrijheid genieten om overal te
„ varen, waar de ſchepen der met Zijne Ma-
„ jeſteit bevriende Mogendheden voeren."

Tot Gevolmagtigden Minister van Groot-

 brit-

Brittanje bij den Souvereinen Vorst der Vereenigde Nederlanden werd Lord RICHARD, Graaf van CLANCARTY, en als Gezant van onzen Vorst de Heer FAGEL benoemd, welke beide in deze maand hunne Geloofsbrieven plegtig overhandigden en beide zeer minzaam ontvangen werden.

Hoe zeer dus ook in andere opzigten de ſtaatkundige gezigteinder nog geenzins onbeneveld was, mogt echter de herſtelde Nederlandſche Staat, ſlechts eenige weeken oud, het jaar achttienhonderd dertien onder zoo veele gunſtige voorteekenen eindigen, dat de vrees voor terugval door de hoop op de meest gewenschte uitkomst algemeen zeer verre overtroffen werd. Een der gunstigſte omſtandigheden voor ons Vaderland was deze, dat het tooneel des oorlogs meer en meer van onze grenzen verwijderd, en eerlang geheel bijna op 's vijands bodem werd overgebragt. Het verband van dit laatſte met de gebeurtenisſen in Nederland ſchijnt derhalve te vorderen, dat wij ook van den loop der krijgsbedrijven buiten 's lands, en van den ſtaat van zaken bij den vijand, althans een beknopt verſlag geven, 't welk wij in het volgende Hoofddeel zullen trachten te doen.

DER,

DERDE HOOFDDEEL.

OVER DEN VOORSPOED DER BONDGENOOTEN EN DERZELVER INVAL IN FRANKRIJK ZELF.

De terugtogt, of liever de volkomene vlugt van NAPOLEON met het overſchot van zijn geſlagen leger over den Rhijn, in 't begin van Slagtmaand, had op eenmaal een einde gemaakt van al het onwettige gezag, dat hij zich over volkeren, welke door die rivier, als de natuurlijke grens, van Frankrijk geſcheiden waren, door geweld en trouwloosheid had aangematigd; en de krijgsbenden, waarmede hij toen nog eenige ſterke plaatſen, als Stettin, Dresden, Dantzig en andere, in bedwang hield, buiten de mogelijkheid geſteld zijnde om zich te vereenigen, of zelfs eenen veiligen aftogt te verzekeren, zagen zich binnen korten tijd, en voor het einde dezes jaars, deels door gebrek, deels door overmagt der belegeraars, genoodzaakt, om zich als krijgsgevangenen overtegeven. Hij had

dus aan gene zijde des Rhijns niets anders achtergelaten, dan Volkeren, door de wreedste onderdrukking tot het uiterste getergd, en Vorsten, die voorheen door kwalijk begrepen belangen verdeeld, doch thans door aanhoudende trouwloosheid en beledigingen van zijnen kant, of door den gemeenen nood, op het naauwste vereenigd, door die vereeniging genoegzaam in staat waren, en ten gevolge daarvan het vaste besluit genomen hadden, om hem tot afstand van zijne onwettige veroveringen te noodzaken, en aan Europa den lang gewenschten vrede terug te geven. Reeds vóór zijnen geheelen aftogt, den vijfden van gezegde maand, hadden de hooge Bondgenooten hun hoofdkwartier naar Frankfort aan den Main overgebragt, werwaarts vervolgens de Vorsten van het gesloopte Rhijnverbond, van het slaafsche juk hunnes Overheerschers verlost, zich haasteden om hunne medewerking en hunne krijgsmagt ter handhaving van Duitschlands vrijheid aantebieden. Deze gezamenlijke magt der Vorsten van het Rhijnverbond, die in den loop dezes jaars of dadelijk te velde werd gebragt, of daartoe reeds bestemd was, bedroeg niet veel minder dan honderd vijftigduizend man. De aankomst van de Russische en Pruisische reserven bragt welhaast het hoofdleger op honderdduizend

zend man, terwijl het Noordelijke leger van Duitschland naar het Vereenigde Nederland en België opgetrokken, uit tachtigduizend ſtrijders beſtond, en het leger van Sileſie, vijftigduizend man ſterk, zich naar de ſtreken van den Mein en den Necker begaf, om met het groote leger in gemeenſchap te komen. Nog had de Dwingeland het in zijne hand om, door afſtand alleen van die landen, welke hij gezonder eenigen ſchijn van regt onder zijne geduchte heerſchappij had gebragt, zich het bezit van eene der magtigſte Monarchijen te verzekeren, en dan, zoo hij immer dit edele doel had gehad, door verlichting en zedelijke beſchaving een groot Volk gelukkig te maken. Hij poogde ook thans wel weder door ſchijnbare toenadering vreedzame gezindheden te doen blijken, maar deze voorgegeven vredelievendheid werd door zijn gedrag te Parijs, en de taal, welke hij daar voerde, ten ſterkſten wederſproken, en het was duidelijk genoeg te zien, dat zijne bedoelingen, even als bij het Kongres te Praag, geene andere waren, dan door bedriegelijke onderhandelingen de Verbondene Mogendheden om den tuin te leiden, en derzelver krijgsverrigtingen te ſtremmen. De Baron DE SAINT AIGNAN, in 't eerst miskend en als gevangen behandeld zijnde, doch zich

zich vervolgens als onderhandelaar bekend gemaakt hebbende, was toegelaten geworden tot een vertrouwelijk gesprek met den Oostenrijkschen Minister Graaf VAN METTERNICH, den Minister van Rusland, Graaf VAN NESSELRODE, en Lord ABERDEEN, Gezant van Groot-Brittanje aan het Hof van Weenen, en had daar opgeschreven, om des te getrouwer te kunnen overbrengen, de grondslagen, waarop de Verbondene Mogendheden opregtelijk gezind waren om, zonder uitstel, den Vrede met den Keizer der Franschen te sluiten. Deze grondslagen waren: „ dat volgens het „ onveranderlijke besluit, door de gezamenlijke „ op het naauwst verbonden Mogendheden genomen, aan geenen anderen, dan aan eenen „ Algemeenen Vrede gedacht zoude worden: „ dat Frankrijk, mids zich bepalende binnen „ zijne natuurlijke grenzen, den Rhijn, de Alpen en de Pyreneën, zijn grondgebied ongeschonden zoude behouden; doch dat de onafhankelijkheid van Duitschland, Spanje, Italie „ en Holland als onveranderlijke voorwaarden „ zouden vaststaan." Men gaf daarbij de verzekering: „ dat Engeland gereed was om voor „ eenen Vrede, op deze voorgestelde grondslagen gebouwd, de grootste opofferingen te „ doen, en te erkennen de vrijheid van handel

„ en

„ en zeevaart, waarop Frankrijk regtmatige „ aanſpraken kon maken." Bijaldien deze grondſlagen wierden goedgekeurd, ſloeg men voor, „ op den Linker Rhijn-oever, met wederzijdſche overeenkomst, eene plaats te bepalen, „ en voor onzijdig te verklaren, werwaarts „ zich zonder uitſtel de Gevolmagtigden der „ Oorlogende Mogendheden zouden begeven; „ doch zoo nogthans, dat gedurende die onderhan„ delingen, de krijgsverrigtingen haren gang zou„ den gaan." Met deze onbewimpelde opgave der weinige voorwaarden, waarop de Hooge Bondgenooten gezind waren om een Verbond van Vrede met NAPOLEON te ſluiten, kwam de Baron DE SAINT AIGNAN den vijftienden van Slagtmaand te Parijs terug. De wijze, waarop dat voorſtel werd beantwoord, zoodat bij algemeene erkenning van de onafhankelijkheid der Volkeren als grondſlag, het aan uitzonderingen en uitvlugten niet kon ontbreken, waardoor noodzakelijk de onderhandelingen gerekt, en voor NAPOLEON tijd gewonnen zoude worden; en daarbij de al te duidelijk verklaarde gezindheden van laatstgenoemden in den buitengewonen Staatsraad, te Parijs op den elfden gehouden (*), moesten de Bondgenooten vol-

(*) Zie Aant. en Bijl. N°. 22.

volkomen overtuigen, dat het den beroerder der wereld in 't geheel niet om den Vrede van Europa te doen was. Schoon hij dus bij eene nadere verklaring, door CAULAINCOURT, Hertog van Vicence, gegeven, de algemeene en voorname grondslagen betuigde aantenemen (*), lieten de Bondgenooten, uit kracht van de voorwaarde, door hun gemaakt, zich daardoor niet in hunne krijgsverrigtingen ophouden, maar namen nu eindelijk het grootsch besluit om hem, op het grondgebied van 't eigenlijke Frankrijk zelf, door de wapenen tot dien Vrede te noodzaken. Op den eersten van Wintermaand gaven zij te Frankfort aan geheel Europa openlijk dit besluit op deze wijze te kennen:

„ Het Bestuur van Frankrijk heeft kort gele-
„ den eene nieuwe Volksligting van driemaal
„ honderdduizend man besloten. De beweeg-
„ redenen tot zoodanig besluit noodzaken de
„ Verbondene Mogendheden om van nieuws
„ voor het oog der wereld open te leggen de
„ bedoelingen, waarmede zij den tegenwoordi-
„ gen oorlog voeren; de beginselen, waarop
„ hun gedrag gegrond is; hunne wenschen en
„ hunne standvastige voornemens. De Verbon-
„ de-

(*) Zie Aant. en Bijl. No. 23.

„ dene Mogendheden voeren den oorlog niet
„ tegen Frankrijk, maar tegen de zoo duidelijk
„ verklaarde overmagt, welke Keizer NAPO-
„ LEON, ten ongelukke van Europa en Frank-
„ rijk zelf, reeds te lang buiten de grenzen
„ van zijn rijk geoefend heeft. De overwin-
„ ning heeft de legers der Vereenigde Mogend-
„ heden tot aan den Rhijn gevoerd. Het eer-
„ ſte gebruik, 't welke Hunne Keizerlijke en
„ Koninklijke Majesteiten van de overwinning
„ gemaakt hebben, is geweest, aan Zijne Ma-
„ jesteit den Keizer der Franſchen den Vrede
„ aan te bieden. De verſterking van magt,
„ welke hun Bondgenootſchap, door de toetre-
„ ding van alle de Souvereinen en Vorſten van
„ Duitschland, verkregen heeft, heeft geenen
„ invloed gehad op de voorwaarden van den
„ Vrede. Deze voorwaarden zijn gegrond op
„ de onafhankelijkheid van het Franſche Rijk
„ zoo wel, als op die der overige Staten van
„ Europa. De oogmerken der Mogendheden
„ zijn regtmatig in hunne ſtrekking, onbekrom-
„ pen en edelmoedig in de toepasſing, gerust-
„ ſtellende voor allen, eervol voor elke van de-
„ zelve. De Verbondene Souvereinen verlan-
„ gen, dat Frankrijk groot, ſterk en gelukkig
„ zij, omdat deszelfs grootte en ſterkte een
„ der voornaamſte grondſlagen is van het maat-

„ ſchap-

„ ſchappelijke gebouw. Zij verlangen, dat
„ Frankrijk gelukkig zij: dat deszelfs Koop-
„ handel herleeve; dat de Kunsten, die zege-
„ ningen van den vrede, weder als vooren
„ daar bloeijen; omdat geene groote Natie
„ vreedzaam kan blijven, dan wanneer het haar
„ wel gaat. De Mogendheden verzekeren aan
„ het Franſche Keizerrijk eene grooter uitge-
„ ſtrektheid van gebied, dan Frankrijk onder
„ zijne Koningen ooit gehad heeft, omdat eene
„ dappere Natie niet tot verval moet geraken,
„ ter oorzake van tegenſpoeden, die zij op
„ hare beurt heeft ondergaan in eenen hard-
„ nekkigen en bloedigen kamp, waarin zij
„ met hare gewoone ſtoutmoedigheid geſtreden
„ heeft. Doch de Verbondene Mogendheden
„ willen even zeer voor zich zelve ook geluk-
„ kig en gerust zijn. Zij begeeren eenen ſtaat
„ van Vrede, die door eene wijze verdeeling
„ van magt, door een gepast evenwigt, de
„ volken voortaan behoede voor die talloze
„ rampen, welke ſedert twintig jaren Europa
„ zoo zwaar hebben gedrukt. Zij zullen dus
„ de wapenen niet nederleggen, voordat zij
„ dat groote en heilzame doel hebben bereikt,
„ op 't welk alle hunne pogingen gerigt zijn.
„ Zij zullen de wapenen niet nederleggen,
„ voor dat het ſtaatkundige ſtelſel van Europa

„ van

„ van nieuws zal zijn bevestigd, voordat onge-
„ gronde aanmatigingen plaats zullen gemaakt
„ hebben voor vaste grondbeginſels, voordat
„ heilige verbonden eenen wezenlijken Vrede
„ aan Europa zullen hebben gewaarborgd."

De groote zaak, het inrukken in Frankrijk, was nu in den Raad der Mogendheden beſlist, en het plan van uitvoering werd in dien zelfden Raad, waarbij de kundigſte en grootſte Generaals, zoo als de Prins VAN SCHWARTZENBERG, BARCLAY DE TOLLY, BLUCHER en andere tegenwoordig waren, na rijpe overweging, vastgeſteld. Men nam het ſtoute beſluit om, met voorbijzien der aangenomen regels van krijgskunde, den uitgeſtrekten keten van Vestingen achter den rug te laten, en onmiddelijk op Frankrijks hoofdſtad zelve aante-rukken. De voorname aanval zou door Zwitſerland geſchieden; de Rusſiſche krijgsmagt van den Generaal WITGENSTEIN met de Garde van den Rusſiſchen Keizer zouden tusſchen Fort-Louis en Fort-Vauban den Rhijn overtrekken; het leger van Silezie tusſchen Mentz en Manheim, en het Noordelijke leger van Duitschland tusſchen Coblentz en Nijmegen: en de gezamenlijke krijgsmagt der Bondgenooten zoude zich in de vlakten van Champagne vereenigen. Om hunne ware oogmerken voor

den vijand te verbergen, lieten zij eenige honderd man Pruisisch Voetvolk en Husfaren tusschen Keulen en Coblentz, den tweeden van Wintermaand, over den Rhijn trekken, die de kleine stad Neus, op den linker oever gelegen, bij verrasfing innamen. Hieruit besloot men, dat de aanval op Belglë was gemunt, en het gerugt, dat de scheidsmuur van den Rhijn overweldigd was, naar Parijs overgevlogen, maakte reeds van deze eerste poging eenen eigenlijken overtogt van een leger, niet min dan zestigduizend man sterk. Geheel Frankrijk werd nu te wapen opgeroepen om te beletten, dat de Kozakken aan Frankrijk de wet kwamen voorschrijven. Dan de eigenlijke aanval, dien NAPOLEON zelf even weinig als zijn volk had vermoed, kwam uit Zwitserland, welks schijnbare onzijdigheid de Verbondene Mogendheden niet kon weerhouden, om zich door hetzelve eenen weg naar 's vijands grondgebied te banen. Toen hunne krijgsbenden de grenzen van Zwitserland hadden bereikt, gaven zij de redenen van hun genomen besluit in eene Verklaring, te Lorrach den eenentwintigsten van Wintermaand openbaar gemaakt, openlijk te kennen, grondende de regtmatigheid van dit hun gedrag voornamelijk daarop, dat de onzijdigheid van Zwitserland noch wettig noch wezenlijk was,

ver-

vermids er geene ware eenzijdigheid kon plaats hebben voor eenen Staat, die niet inderdaad onafhankelijk was. „ Hebben niet (zeiden zij) „ de overheerschers van Frankrijk zelve de eer- „ waardige Staatsgesteldheid van Zwitserland „ omgekeerd? Hebben zij niet deszelfs vrijheid „ ondermijnd? Hebben zij niet deszelfs vreed- „ zame inwoners in binnenlandsche oorlogen „ gewikkeld? Hebben zij niet deszelfs schat- „ ten, de vruchten van eene wijze spaarzaam- „ heid, geplonderd? Hebben zij niet aan alle „ kanten van het Zwitsersche grondgebied stuk- „ ken afgenomen, en de heiligste regten met „ voeten getreden? De Acte van bemiddeling, „ in 't jaar achttienhonderd en drie, aan Zwit- „ serland opgedrongen, had het zegel gedrukt „ op deszelfs Staatkundige vernietiging, en de „ overheersching van Frankrijk als het ware „ gewettigd. Zwitserland had dus te midden „ van de stormen, welke sedert jaren lang Eu- „ ropa verwoesteden, door zich aan den almag- „ tigen wil van NAPOLEON te onderwerpen, „ niets meer dan eene schaduwe van rust en „ veiligheid gekocht. Een enkele wenk van „ hem was voor Zwitserland eene wet; hetzelve „ was niets anders dan een lijdelijk werktuig „ der Fransche overheersching. Offchoon het „ in naam een afzonderlijk Staatkundig lig-

 „ chaam

„ chaam had uitgemaakt, was het inderdaad niet „ anders dan een eigenlijk Wingewest van het „ Fransche Keizerrijk geweest. Eene verkla- „ ring van onzijdigheid, die zoodanigen oor- „ sprong heeft, kan zich geenerhande regten „ aanmatigen. Zelfs heeft de tegenkanting van „ sommige Kantons reeds dadelijk den band, „ door NAPOLEON gelegd, verbroken. De „ Verbondene Mogendheden beschouwen dus „ het intrekken van hare krijgsbenden in Zwit- „ serland, niet alleen als eenen stap onafschei- „ delijk van hun algemeene plan van krijgsver- „ rigtingen, maar ook als eene voorbereiding „ tot de maatregelen, welke voor het toeko- „ mende moeten bepalen de regten van dat be- „ langrijke land, daar de volkomenste onafhan- „ kelijkheid, de eerste grondslag van deszelfs „ geluk, tevens een der eerste Staatkundige be- „ hoeften is van het Europische stelsel van „ Staatkunde."

De gegeven opening deed de Zwitsers terstond de zaak der Hooge Bondgenooten omhelzen, en de Raad van Bern verklaarde den tweeëntwintigsten, „ dat, aangezien eene vreem- „ de magt den tegenwoordigen Staatsvorm had „ omgekeerd, het Bestuur terug keerde in „ deszelfs oude regten; dat alzoo de Fransche „ *Mediatie* van achttienhonderd en drie ten

„ aan-

„ aanzien van Bern was opgeheven, en dat de „ tegenwoordige Regeering geredelijk hare ze- „ tels inruimde voor het oude Bestuur der Stad „ en Republijk van Bern."

Nadat dus de Prins van SCHWARTZENBERG in eene aanspraak aan de Zwitsers, mede te Lorrach uitgegeven, verklaard had, dat het krijgsvolk der Verbonden Mogendheden als Vrienden en Verlossers door hun land kwam trekken, en zonder eenigen tegenstand daar werkelijk tusschen Bazel en Schafhausen was ingerukt, ging dadelijk eene legermagt, van tusschen de twintig- en dertigduizend man, over de brug te Basel op het Fransche grondgebied, en van nu af was Frankrijk zelf het tooneel des oorlogs geworden.

Dan, behalven dit, was de staat van zaken te Parijs zelf voor NAPOLEON zeer ten kwade veranderd, en hij deelde al ras in het lot van meest alle werelddwingers, die de Fortuin te veel gevergd hebbende, en daardoor eindelijk van haar verlaten zijnde, eindelijk het blinde ontzag en de slaafsche onderwerping bij hunne onderdanen verloren. Hij had gelast de stukken, betrekkelijk tot de bovengemelde Vredesonderhandelingen, zoo wel aan het Wetgevende Ligchaam, als aan den Behoedenden Raad, mede te deelen. De bijeenkomst van het Wetge-

vend Ligchaam was aanſtaande, en de Dwingeland, die zeer wel wist, dat bij een aantal Leden dier Vergadering de geest van onafhankelijkheid op verre na nog niet door zijn gewelddadig beſtuur was uitgedoofd, zag die zitting met ongerustheid en vrees te gemoet. Dan het middel, 't welk hij gebruikte om zijn wankelend gezag aldaar te onderſchragen, diende juist om den tegenſtand tegen zijnen wil nieuwe kracht te geven. Hij had zich door een beſluit van den Senaat laten magtigen om tot Voorzitter van de Wetgevende Vergadering iemand te benoemen, die niet tot dezelve behoorde, en hij nam daartoe eenen van zijne eigene Ministers, en ſlaafſche afhangelingen, den Hertog VAN MASSA. Dit blijk van wantrouwen, en deze openbare ſchending van de Staatswet voerde het misnoegen ten top, en de uitkomst bevestigde, dat NAPOLEONS ongerustheid niet zonder grond was geweest. Den negentienden van Wintermaand kwam de Vergadering bijeen, en om aan dien dag te meer uiterlijken luister bijtezetten, waren de Senaat, de Staatsraad en de groote Dignitarisſen hierbij tegenwoordig. Eenige weinige woorden, in der haast uitgeſproken, dienden tot voorrede van de kennisgeving, dat hij de hoofdgronden tot eenen aanſtaanden Vrede, hem door de Ver-

bon-

bondene Mogendheden voorgesteld, had aangenomen, en dat de oorspronkelijke stukken, daartoe betrekkelijk, op zijn bevel aan de Vertegenwoordigers der Natie zouden opengelegd worden. De zigtbare verwarring, waarmede hij dit sprak, zijn bleek gelaat, en de overhaaste tred, waarmede hij in de Vergadering binnenkwam en dezelve weder verliet, de meerdere maatregelen, welke voor zijne persoonlijke veiligheid genomen waren, verrieden maar al te duidelijk zijne inwendige overtuiging, dat hij geen slaafsch berusten in zijnen eigendunkelijken wil meer te wachten had.

Weldra, nadat hij vertrokken was, werd uit den boezem van het Wetgevende Ligchaam eene buitengewone Kommissie benoemd, bestaande uit de Heeren LAISNÉ, RAYNOUARD, GALLOIS, FLAUGERGUES, en MAINE DE BIRAN, zijnde mannen, geacht wegens hunne kunde en wijsheid, en bekend als vijanden van de dwingelandij; die ernstig den Vrede, en eenen eerlijken Vrede verlangden. Deze keus alleen bewees dus genoeg, dat dit Ligchaam van Staat althans nog moed had om de taal der waarheid voor den troon te brengen. Te vergeefs deed hierop de Minister der Binnenlandsche zaken, DE MONTALIVET, eene poging om de meerderheid der Leden, afzonderlijk zamengeroepen,

pen, door vertogen en groote beloften, tot andere gezindheden te brengen: de meerderheid bleef getrouw aan de inſpraak van hun geweten, en alle weldenkenden juichten in ſtilte deze eerſte ſtappen tot wederſtand aan willekeurige overheerſching hartelijk toe, zich vleijende, dat NAPOLEON op deze wijze door wettige middelen genoodzaakt zoude worden, om door het aannemen van den Vrede aan de zoo dringende behoefte van het gefolterde menschdom te voldoen. Te vergeefs poogde de Graaf DE FONTANES, Lid van eene buitengewone Kommisſie uit den Senaat, welks beſluiten zoo vele bewijzen waren van ſlaafſche onderdanigheid, in eene welſprekende redevoering het gevaar te verkleinen: de werkelijke inval der Bondgenooten in Frankrijk moest de oogen van elken verſtandigen openen voor de noodzakelijkheid om nog in tijds eenen eerlijken Vrede te bedingen. De bovengenoemde Kommisſie van het Wetgevende Ligchaam, na allen tegenſtand, welken dezelve aanhoudend ondervond, kloekmoedig overwonnen te hebben, gaf, op den achtentwintigſten van Wintermaand, deze dringende behoefte openlijk te kennen, toen zij, bij monde van den Heer LAINÉ, aan de Vergadering dit verſlag deed, waardig om geheel te worden medegedeeld.

„ De

„ De buitengewone Kommisfie, welke gij, „ Mijne Heeren, ingevolge befluit des Keizers „ benoemd hebt, komt U thans het verflag „ brengen, 't welk gij in deze hagchelijke om- „ ftandigheden verwacht. Niet de Kommisfie „ alleen, maar het geheele Wetgevende Lig- „ chaam behoort de gevoelens uittedrukken, „ welke de mededeeling der oorfpronkelijke „ ftukken uit de *Portefueille* der Buitenland- „ fche zaken, op bevel van Zijne Majesteit „ gedaan, inboezemt. Die mededeeling is ge- „ fchied onder voorzitting van Zijne Hoogheid „ den Aarts-Kanfelier des Rijks. De ftukken, „ die men ons heeft voorgelegd, zijn negen in „ getal. Onder dezelve bevinden zich *nota's* „ van den Minister van Frankrijk, en dien van „ Oostenrijk, welke beginnen met den acht- „ tienden en een-en-twintigften Augustus. Men „ vindt daarin de Aanfpraak, door den Prins „ Regent, den vijfden November in het Parle- „ ment van Engeland gedaan, waarin hij onder „ anderen zeide: *het is noch de bedoeling van* „ *Zijne Majesteit*, *noch die der Verbondene* „ *Mogendheden*, *van Frankrijk eenigerhande* „ *opoffering te vorderen*, *ftrijdig met deszelfs* „ *eer en wettige regten.* De tegenwoordige „ onderhandeling van Vrede begint met den „ tienden November laatstleden, en werd door

 „ mid-

„ middel van eenen Franſchen Afgevaardigden „ in Duitschland geopend. Deze, tegenwoor- „ dig zijnde geweest bij eene redewisſeling „ tusſchen de Ministers van Oostenrijk, Rus- „ land en Engeland, bekwam den last om „ woorden des Vredes naar Frankrijk overte- „ brengen; om de algemeene en hoofdzakelijke „ grondſlagen te doen kennen, waarop over „ den Vrede kon gehandeld worden. De Mi- „ nister der Buitenlandſche betrekkingen, de „ Hertog van BASSANO, heeft den zestienden „ die mededeeling van den Oostenrijkſchen „ Minister beantwoord. Hij heeft verklaard, „ dat een Vrede, gegrond op de algemeene „ onafhankelijkheid der Natien, beide te lande „ en ter zee, het doel was van 's Keizers be- „ geerte en ſtaatkunde; en ten gevolge daarvan „ ſtelde hij voor eene bijeenkomst te Manheim „ te houden. De Oostenrijkſche Minister ant- „ woordde hierop den vijfentwintigſten Novem- „ ber, dat Hunne Keizerlijke Majesteiten en de „ Koning van Pruisſen gereed waren om te on- „ derhandelen, zoodra zij zekerheid zouden „ hebben, dat de Keizer der Franſchen *de al- „ gemeene en hoofdzakelijke* gronden, voor- „ heen opgegeven, zoude aannemen. Die Mo- „ gendheden hadden gevonden, dat de begin- „ ſels, vervat in den brief van den zestienden,

„ ſchoon

„ ſchoon algemeen door alle Kabinetten van
„ Europa aangenomen, niet genoegzaam waren
„ om tot grondſlagen te dienen. In eenen
„ brief, gedagteekend den tweeden December,
„ gaf de Minister der Buitenlandſche betrek-
„ kingen, toen de Hertog van VICENCE, de
„ begeerde verzekering. Met herinnering van
„ de beginſelen, in den brief van den zestien-
„ den der voorige maand gemeld, verklaart hij
„ met een levendig genoegen, dat Zijne Majes-
„ teit de Keizer de voorgeſtelde grondſlagen
„ aannam; dat deze wel groote opofferingen
„ van den kant van Frankrijk ten gevolge zou-
„ den hebben, doch dat Zijne Majesteit die
„ gaarne zou doen om aan Europa den Vrede
„ te geven. Op dien brief gaf de Oostenrijk-
„ ſche Minister den tienden van Wintermaand
„ tot antwoord, dat Hunne Majesteiten met
„ genoegen vernomen hadden, dat de Keizer
„ de *wezenlijke gronden tot herſtel van het*
„ *evenwigt en de rust van Europa had aan-*
„ *genomen;* dat zij geoordeeld hadden zonder
„ uitſtel dat ſtuk aan hunne Bondgenooten te
„ moeten mededeelen, en dat zij niet twijfel-
„ den, of de onderhandelingen zouden dadelijk
„ na de ingekomen antwoorden kunnen geo-
„ pend worden. Met dit laatſte ſtuk houdt,
„ volgens de opening aan ons gegeven, de on-

„ der-

„ derhandeling op. Vandaar mag men hopen, „ dat dezelve haren natuurlijken loop zal her- „ vatten, zoodra de vertraging zal ophouden. „ Het zijn dus deze twee ſtukken, waarop wij „ onze verwachtingen mogen bouwen.

„ Terwijl gemelde handelingen tusſchen we- „ derzijdſche Ministers plaats hadden, werd „ in het Frankforter Nieuwsblad, 't welk me- „ de aan uwe Kommisſie, op last van Zijne „ Majesteit, ter hand is geſteld, eene Verkla- „ ring geplaatst der Verbondene Mogendheden, „ van den eerſten December, waarin onder an- „ dere, de volgende woorden voorkomen. „ De „ „ Verbondene Mogendheden verlangen, dat „ „ Frankrijk groot, ſterk en gelukkig zij, om „ „ dat de Franſche Mogendheid, groot en ſterk „ „ zijnde, een der voornaamſte grondſlagen is „ „ van het maatſchappelijke gebouw. Zij verlan- „ „ gen, dat Frankrijk gelukkig zij: dat deszelfs „ „ Koophandel herleve; dat de kunſten, die ze- „ „ geningen van den Vrede, weder als vooren „ „ in hetzelve bloeijen, omdat geene groote „ „ Natie vreedzaam kan blijven, dan wanneer „ „ het haar wel gaat. De Mogendheden verze- „ „ keren aan het Franſche Keizerrijk eene groo- „ „ ter uitgeſtrektheid van grondgebied, dan „ „ Frankrijk onder zijne Koningen ooit heeft „ „ gehad, omdat eene dappere Natie niet tot

„ „ ver-

„ „verval moet geraken ter oorzake van tegen-
„ „ ſpoeden, die zij op hare beurt heeft onder-
„ „gaan in eenen hardnekkigen en bloedigen
„ „kamp, waarin zij met hare gewone ſtout-
„ „moedigheid geſtreden heeft."

„ Het blijkt uit deze ſtukken, dat alle de
„ oorlogende Mogendheden overluid hunnen
„ wensch naar Vrede hebben te kennen gege-
„ ven. Gijlieden hebt bovenal daarin opge-
„ merkt, dat de Keizer verklaard heeft gereed
„ te zijn om groote opofferingen te doen, dat
„ hij *de algemeene en hoofdzakelijke gron-*
„ *den*, welke door de Verbondene Mogendhe-
„ den zelve ontworpen zijn, aangenomen heeft.
„ De angstvalligſte Vaderlandsliefde heeft niet
„ noodig, die algemeene en hoofdzakelijke gron-
„ den nader te kennen. Zonder te willen in-
„ dringen in het geheim der Kabinetten, wan-
„ neer het voor het voorgeſtelde doel niet noo-
„ dig is hetzelve te kennen, vragen wij, of
„ het niet genoeg is te weten, dat die gron-
„ den niet anders zijn dan de voorwaarden,
„ welke tot het openen van een Kongres ver-
„ eischt worden? Of het niet genoeg is te
„ zien, dat die voorwaarden door de Verbon-
„ dene Mogendheden zelve zijn voorgeſlagen, en
„ overtuigd te zijn, dat Zijne Majesteit zich
„ volkomen vereenigd heeft met de noodzake-

„ lij-

„ lijke gronden tot het openen van een Kon-
„ gres, waarin vervolgens alle regten, en alle
„ belangen moeten behandeld worden? Van den
„ anderen kant heeft de Minister van Oosten-
„ rijk zelf erkend, dat de Keizer *de eigenlijke*
„ *grondſlagen tot herſtel van het evenwigt en*
„ *de rust van Europa* had aangenomen: bij ge-
„ volg is het aannemen van die gronden door
„ Zijne Majesteit een groote ſtap geweest tot
„ den Vrede der wereld.

„ Dit, Mijne Heeren! is het gevolg, 't welk
„ in de opening aan ons gedaan, ligt opgeſlo-
„ ten. Volgens de letter der Staatsregeling,
„ moet het Wetgevende Ligchaam de gevoe-
„ lens, welke dezelve doet ontſtaan, aan den
„ dag leggen, want de dertigſte artikel van het
„ Raadsbeſluit, genomen den 28 Frimaire van
„ 't jaar twaalf, luidt aldus: *het Wetgevende*
„ *Ligchaam zal, zoodra aan hetzelve door*
„ *het Beſtuur opening zal zijn gegeven, een*
„ *ander doel hebbende dan het ſtemmen over*
„ *de Wet, zich tot een Algemeen* COMITÉ
„ *vormen, om na gehouden raadpleging daar-*
„ *op te antwoorden.* Daar nu het Wetgevende
„ Ligchaam van zijne Kommisſie de aanmerkin-
„ gen verwacht, die geſchikt zijn om een ant-
„ woord te beramen, der Franſche Natie en
„ des Keizers waardig, zullen wij de vrijheid

„ ne-

„ nemen ulieden eenige van onze gevoelens me-
„ dedeelen.

„ Ons eerste gevoel is dat van dankerkente-
„ nis voor eene mededeeling, waardoor het
„ Wetgevende Ligchaam in dit tijdstip geroe-
„ pen wordt om over de Staatkundige belan-
„ gen van het Vaderland te raadplegen.

„ Ten anderen gevoelen wij ons gestreeld
„ door hoop te midden van de rampen des
„ oorlogs, daar wij de Koningen en Volken
„ om strijd van Vrede hooren spreken. De
„ plegtige en herhaalde verklaringen der oorlo-
„ gende Mogendheden stemmen in dit opzigt
„ volkomen overeen met den algemeenen wensch
„ van Europa; met den wensch, die zich zoo
„ algemeen aan elk van ons in zijn bijzonder
„ Departement heeft doen hooren, en waarvan
„ het Wetgevende Ligchaam de natuurlijke tolk
„ is. Volgens de algemeene gronden, in die
„ verklaringen vervat, zou het schijnen, dat
„ de algemeene wensch der menschheid naar
„ eenen eerlijken en vasten Vrede spoedig zou
„ kunnen vervuld worden. Eerlijk moest de-
„ zelve zijn, want voor Natiën, even als voor
„ enkele personen, bestaat de eer in de hand-
„ having van zijne eigene regten, en in eer-
„ bied voor die van anderen. Vast zou die
„ Vrede moeten zijn, want de eigenlijke waar-
„ borg

„ borg van den Vrede is het belang, 't welk
„ alle de onderhandelende Mogendheden heb-
„ ben om zich aan het Vredesverdrag getrou-
„ welijk te houden. Wie kan dus den zegen
„ des Vredes langer tegenhouden? De Ver-
„ bondene Mogendheden geven aan den Keizer
„ het uitdrukkelijke getuigenis, dat hij zich
„ heeft vereenigd met de *eigenlijke grondſla-*
„ *gen tot herſtel van het evenwigt en de rust*
„ *van Europa.* Wij hebben tot eerſte waar-
„ borgen van deszelfs vredelievende oogmerken
„ den tegenſpoed, dien getrouwen raadsman
„ der Vorſten; de behoefte der Volken, met
„ luide ſtemmen te kennen gegeven; en het
„ belang zelf van de kroon. Misſchien oor-
„ deelt gij het met ons nuttig, Zijne Majesteit
„ te ſmeken, dat hij bij deze drie waarborgen
„ nog eenen meer plegtigen wil geven. Wa-
„ ren de verklaringen der buitenlandſche Mo-
„ gendheden bedriegelijk, wilden deze ons on-
„ der het juk brengen, bedoelden zij eene af-
„ ſcheuring van het geheiligde grondgebied
„ van Frankrijk, dan moest, om te beletten
„ dat ons Vaderland geen prooi van vreem-
„ den wierd, de oorlog Nationaal worden
„ gemaakt. Maar zou het, om dat edele
„ grondbeginſel, waardoor Staten behouden
„ worden, des te zekerder te doen werken,

„ niet

„ niet wenſchelijk zijn de Natie en haren Mo-
„ narch naauw te vereenigen. Het is noodig,
„ onze vijanden eenmaal tot zwijgen te bren-
„ gen met hunne beſchuldigingen van onze
„ zucht tot vergrooting, tot veroveringen, tot
„ eene zorgelijke overmagt. Zou het niet
„ (daar de Verbondene Mogendheden geoor-
„ deeld hebben) de Natien door openbare en
„ plegtige verklaringen te moeten geruststellen,
„ met de waardigheid van Zijne Majesteit overeen-
„ komen, hun insgelijks door plegtige verkla-
„ ringen de oogmerken van Frankrijk en den
„ Keizer open te leggen? Toen de Vorst, voor
„ wien de Geſchiedenis den naam van den
„ Grooten bewaard heeft, veerkracht aan zijne
„ onderdanen wilde geven, gaf hij hun ope-
„ ning van alles, wat hij voor den Vrede ge-
„ daan had, en deze hoogst vertrouwelijke
„ handelwijze bereikte volkomen haar doel.
„ Zou het niet, om de beſchuldigingen der
„ Mogendheden tegen Frankrijk en den Keizer
„ voortekomen, als wilden deze een al te
„ uitgeſtrekt grondgebied behouden, 't welk
„ hun ongerustheid ſchijnt te baren, eene wa-
„ re grootheid zijn, hun door eene voldoende
„ verklaring alle vrees te benemen? Het is ge-
„ wis onze zaak niet de woorden op te geven,
„ die door de geheele wereld gehoord moesten

 „ wor-

„ worden; doch zou het niet, ten einde die „ verklaring eenen nuttigen invloed op de bui- „ tenlandsche Mogendheden, en tevens de ge- „ wenschte uitwerking op Frankrijk mogt heb- „ ben, te wenschen zijn, dat dezelve aan Eu- „ ropa en aan Frankrijk beloofde, dat de oor- „ log niet zou worden voortgezet, dan voor „ de onafhankelijkheid van het Fransche Volk, „ en de onschendbaarheid van deszelfs grond- „ gebied? Zou zoodanige verklaring in Europa „ niet een onwraakbaar gezag hebben? Wan- „ neer Zijne Majesteit dus in zijnen naam, en „ in dien van Frankrijk op de verklaring der „ Bondgenoten had geantwoord, zou men zien, „ aan den eenen kant, Mogendheden, welke „ verklaren, dat zij zich niet willen toeëige- „ nen een grondgebied, 't welk zij erkend „ hebben noodig te zijn voor het evenwigt „ van Europa, en aan den anderen kant eenen „ Monarch, die verklaarde niets anders te ver- „ langen, dan dat grondgebied te beschermen. „ Gebeurde het dan, dat het Fransche Keizer- „ rijk alleen getrouw bleef aan die edelmoedi- „ ge beginsels, welke nogthans de Opperhoof- „ den der Volken van Europa zelve verklaard „ hadden te omhelzen, dan zou Frankrijk, ge- „ noodzaakt door de hardnekkigheid van zijne „ vijanden tot het voeren van eenen Nationalen

„ oor-

„ oorlog voor zijne onafhankelijkheid, tot ee-
„ nen oorlog, welks regtvaardigheid en nood-
„ zakelijkheid erkend was, in ſtaat zijn om,
„ tot handhaving van zijne regten, die kracht,
„ die eensgezindheid en ſtandvastigheid aan den
„ dag te leggen, waarvan het reeds zoo vele
„ luisterrijke voorbeelden heeft gegeven. Een-
„ ſtemmig in zijnen wensch voor den Vrede,
„ zal het zulks niet minder zijn in zijne po-
„ gingen om denzelven gewapender hand te
„ verkrijgen, en het zou wederom aan de we-
„ reld toonen, dat eene groote Natie alles kan,
„ wat zij wil, wanneer zij niets wil, dan het-
„ gene hare eer en hare wettige regten vorde-
„ ren. De verklaring, welke wij durven ho-
„ pen, zou voldoende zijn voor de Mogend-
„ heden, die regt doen aan de Franſche dap-
„ perheid: maar dit is niet genoeg om het
„ Volk zelf op te beuren, en in ſtaat van ver-
„ dediging te ſtellen. Het komt, volgens de
„ wetten, aan het Beſtuur toe de middelen opte-
„ geven, die het zal oordeelen de gereedſte en
„ zekerſte te zijn om den vijand afteweeren, en
„ den Vrede op duurzame grondſlagen te ves-
„ tigen. Die middelen zullen werken, wan-
„ neer de Franſchen overtuigd zijn, dat het
„ Beſtuur geenen anderen roem zoekt, dan dien
„ des Vredes; zij zullen werken, wanneer de

„ Franſchen zekerheid hebben, dat hun bloed
„ niet zal geſtort worden, dan voor de verde-
„ diging van een Vaderland, en van beſcher-
„ mende wetten. Maar die vertroostende
„ woorden van Vrede en van Vaderland zullen
„ ijdele klanken zijn, zoo de inſtellingen niet
„ gewaarborgd worden, welke de zegeningen
„ van die beide beloven. Uwe Kommisſie
„ oordeelt het dus volſtrekt noodig, dat, ter-
„ wijl het Beſtuur de krachtigſte middelen zal
„ voorſlaan voor de veiligheid van den Staat,
„ Zijne Majesteit ten zelfden tijde geſmeekt
„ worde de volkomene en ſtandvastige uitvoe-
„ ring der wetten te handhaven, welke voor
„ de Franſchen de waarborgen zijn van de reg-
„ ten der vrijheid, der veiligheid, der eigen-
„ dommen, en voor de Natie die van de vrije
„ oefening van hare Staatkundige regten. Zoo-
„ danig eene waarborging is aan uwe Kommis-
„ ſie toegeſchenen het krachtigſte middel te
„ zijn om aan de Franſchen de noodige veer-
„ kracht tot hunne eigene verdediging weder
„ te geven.

„ Deze denkbeelden zijn uwe Kommisſie in-
„ gegeven door het verlangen en de noodzake-
„ lijkheid om den troon en de Natie ten naauw-
„ ſten met elkander te verbinden, ten einde zij
„ met vereenigde krachten de regeeringloos-

„ heid,

„ heid, de willekeurige magt en de vijanden
„ van het Vaderland mogen bestrijden.

„ Uwe Kommissie heeft zich moeten verge-
„ noegen met deze bedenkingen aan u voorte-
„ dragen; zij oordeelde dezelve geschikt, om
„ daaruit het antwoord optemaken, 't welk
„ gij door de Staatswetten geroepen wordt om
„ te geven. Hoe zult gij dat antwoord uit-
„ brengen? De grondwetten hebben de wijze
„ daarvan bepaald. Zij bestaat hierin, dat gij
„ in eene gesloten Vergadering over uw ant-
„ woord te zamen beraadslaagt; en vermids
„ het Wetgevende Ligchaam alle jaren geroe-
„ pen wordt om eenig voorstel aan den Kei-
„ zer te doen, zult gij het misschien gepast
„ oordeelen om bij die gelegenheid uw ant-
„ woord uittebrengen op de mededeeling der
„ stukken, die aan u is gedaan. Is in de hag-
„ chelijke omstandigheden de eerste gedachte
„ van Zijne Majesteit geweest, rondom den
„ troon te vereenigen de afgevaardigden der
„ Natie, zou het dan niet hun eerste pligt
„ zijn om aan die oproeping op eene waardige
„ wijze te voldoen, door de waarheid en den
„ wensch der Volken om den Vrede voor den
„ troon te brengen?"

Naauwelijks was de lezing van dit Stuk ten einde gelopen, of er kwam een Voorstel om

 het-

hetzelve te doen drukken, en aan de Leden uitte deelen. Dit Voorſtel, vervolgens in eene geheime Vergadering ter overweging gebragt zijnde, werd, niet zonder veel drift van den eenen kant beſtreden, en van den anderen onderſteund; doch eene groote meerderheid der Leden ſtemde vóór hetzelve, en 's anderendaags werd in eene openbare zitting het drukken van 't Verſlag beſloten, niettegenſtaande dat de Voorzitter en de andere ſlaafſche dienaars van den Overheerſcher zulks door verſchillende kunſtenarijen poogden te beletten. Deze eerſte ſtap tot tegenſtand tegen de dwingelandij, door de wettige Vertegenwoordigers der Natie zelve, en op eene alzins wettige wijze, behoudens den eerbied voor het Keizerlijk gezag, gedaan, werd, gelijk men kon verwachten, van alle weldenkenden toegejuicht; maar dezelve maakte den Dwingeland en zijnen ſlaafſchen aanhang verwoed. Dezen zagen hierin niet minder dan oproer en verraad, en in eenen geheimen raad dier geweldenaars werden de Leden der Kommisſie voor muitelingen uitgekreten, die, volgens het oordeel van ſommigen, dadelijk gevangen genomen, en naar alle ſtrengheid der wetten geſtraft behoorden te worden. Spoedig openbaarden zich de uitwerkzels van 's Keizers woede: nadat in den vol-

gen-

genden nacht de afdrukken van het Verslag der Kommissie opgehaald en vernietigd waren, werd 's morgens vroeg, den dertigsten, de Vergader-zaal van het Wetgevende Ligchaam gesloten, en door eene wacht van gewapende soldaten voor de Leden der Vergadering ontoegankelijk gemaakt. Doch bij deze openbare schending der grondwetten, en bij dien hoon, het achtenswaardige Ligchaam der wettige Volksvertegenwoordigers aangedaan, liet hij het niet berusten. Toen dat Ligchaam op den eersten dag des volgenden jaars voor den troon, volgens gewoonte, zijne eerbiedige hulde kwam brengen, vergat hij dermate zijne waardigheid als Opperhoofd der Natie, dat hij van den troon afsluivende, tegen de Vertegenwoordigers dier Natie zelve uitvoer in eene taal, welke ieder wel opgevoed mensch zich geschaamd zoude hebben te voeren. Het Verslag der Kommissie noemde hij eenen oproer-kreet; het Wetgevende Ligchaam, zeide hij, bestond voor een twaalfde gedeelte uit muitelingen en slegte burgers: dit gold bijzonder de Leden van de Kommissie; LAINÉ was een verrader. Na vervolgens aan die Leden verweten te hebben, dat zij getracht hadden hem zwart te maken bij de Natie, bulderde hij, in zijne lage straattaal, nog eene menigte onbeschoftheden uit, waarvan wij hier

flechts eenige, tot een ftaaltje, laten volgen:
„ Gij zijt geene Vertegenwoordigers van de
„ Natie, maar flechts van de Departementen:
„ Ik ben gekozen, ik, door vier millioenen
„ Franfchen, om dezen troon te beklimmen:
„ en wat is de troon? een blok hout met flu-
„ weel bekleed. *De troon, dat ben ik*, ik
„ ben alleen de Vertegenwoordiger van het
„ Volk. Wilde ik naar u luisteren, dan zou
„ ik nog meer aan den vijand afftaan, dan hij
„ vordert. Gij zult binnen drie maanden den
„ Vrede hebben, of ik zal er niet meer zijn.
„ Ik ben alleen daarom aan het hoofd der
„ Natie, om dat de Staatsinrigtingen mij be-
„ hagen. Zoo Frankrijk eene andere inrigting
„ begeerde, zoude ik zeggen, dat het een an-
„ der Opperhoofd moest zoeken.... Ja, fier
„ ben ik, om dat ik moed bezit; ik ben fier,
„ om dat ik groote dingen gedaan heb.....
„ Keert terug naar uwe woningen, en zoo ie-
„ mand uwer onderneme het Verflag in druk
„ te geven, zal ik dat Stuk in den Moniteur
„ doen plaatfen, met aanmerkingen, die ik
„ zelf zal maken. Gefteld eens, dat ik in 't
„ eene of andere verkeerd gehandeld had, dan
„ moest gij mij dit nog niet in 't openbaar
„ verwijten. Wanneer men vuile hembden te
„ wafchen heeft, dan laat men die niet aan

„ ie-

„ iedereen zien..... Frankrijk heeft mij meer
„ noodig, dan ik Frankrijk. (*)"

Meer openlijk was veelligt nooit eenig geweldenaar voor de volſtrekte dwingelandij uitgekomen; maar ook des te zekerder kon van nu af, uit de ondervinding van alle tijden, de nabij zijnde val des dwingelands voorſpeld worden, en zijn voorbeeld zal velen toeſchijnen eene nieuwe bevestiging opteleveren van de bekende aanmerking, reeds van oude tijden af gemaakt, dat de Godheid, (volgens anderen het noodlot) den menſchen, die tot ongeluk beſtemd zijn, vooraf het verſtand verbijstert. (†)

Zoodanig ſtond het in Frankrijk zelf geſchapen op het oogenblik, toen de Verbondene Mogendheden met eene geduchte krijgsmagt op deszelfs grondgebied traden, om de onafhankelijdheid der Volken van Europa, en den lang gewenschten Vrede, door geweld, zoo het niet anders kon, tot ſtand te brengen, waarvan het vervolg onzer Geſchiedenis den gewenschten uitſlag zal doen zien. (§)

(*) Zie Aant. en Bijl. No. 24.
(†) Zie Aant. en Bijl. N°. 25.
(§) Zie Aant. en Bijl. N°. 26.

AAN-

AANTEEKENINGEN

EN

BIJLAGEN.

AANTEEKENINGEN
EN
BIJLAGEN.

(1) De jongste Zoon van dien Vorst, WILLEM GEORGE FREDERIK, welke toen algemeen Prins FREDERIK werd genaamd, was in Oostenrijkschen dienst in Italië, ten jare zeventienhonderd-achtennegentig, door eene aanstekende ziekte weggerukt. Kort na het sluiten van den Vrede te Amiens, in Bloeimaand des jaars achttienhonderd en twee, deed het Huis van Oranje, door den nood gedwongen, bij een Traktaat, door het Hof van Pruissen met BONAPARTE als Eersten Consul gesloten, volkomen afstand voor het geheele volgende geslacht van de Stadhouderlijke waardigheid der Vereenigde Nederlandsche Gewesten, destijds uitmakende de Bataafsche Republijk, gelijk mede van alle Domeinen en bezittingen, die 't zij op het grondgebied van gezegde Republijk, 't zij in deszelfs Volkplantingen gelegen waren. Hiervoor ontving hetzelve, volgens dat Traktaat, tot schadevergoeding het Bisdom en de Abtdij Fulda, de Abtdij Corveij, die van Weingarten met deszelfs toebehooren, de Rijkssteden Dortmund in Westphalen, en Isnij en Buchhorn in het Zuidelijke gedeelte van Zwaben, met derzelver landerijen en toebehooren.

ren. Bij dit zelfde Traktaat verklaarden de Koning van Pruisſen en de Prins van Oranje de Bataafſche Republijk te erkennen.

Na dat dit Traktaat geſloten en wederzijds bekrachtigd was, verklaarde het Hof van Pruisſen, 't welk tot hiertoe, zelfs na den Vrede van Amiens, geweigerd had eenen Minister van de zijde der Bataafſche Republijk te erkennen, dat nu alle de zwarigheden, ten aanzien der erkentenis van voornoemde Republijk, ophielden, en dat dus Zijne Majesteit de Koning gezind was om eenen Afgezant van dezelve te ontvangen, en wederkeerig eenen herwaarts te zenden. Ten gevolge hiervan vertrok dan ook de Heer HULTMAN als Extraordinaris Envoyé en Minister Plenipotentiaris in Herfstmaand van dat zelfde jaar naar Berlijn, en werd aldaar geredelijk als zoodanig ontvangen en erkend.

Op grond van dat Traktaat werd vervolgens op den eerſten van Oogstmaand des jaars achttienhonderd en vier een nader Traktaat tusſchen de Bataafſche Republijk zelf en het Huis van Oranje-Nasſau geſloten, waarbij alles, wat dat Huis verder van de Republijk als billijke ſchadeloosſtelling te vorderen had, volkomen tot wederzijdsch genoegen werd vereffend. Dit laatſte Traktaat tegen het einde dier maand op het punt ſtaande om wederzijds bekrachtigd te worden, komt de Admiraal VERHUELL uit Frankrijk over, met eenen last van Keizer NAPOLEON, dien hij eerst mondelijk, en vervolgens ſchriftelijk aan den Preſident

ſident van het Staatsbewind mededeelde, zijnde van den volgenden inhoud:

„ Gedurende mijn verblijf te Boulogne tot eene
„ particuliere audientie bij Zijne Keizerlijke Ma-
„ jesteit toegelaten zijnde, in tegenwoordigheid
„ van twee Groot-Officieren van het Rijk, gaf
„ Hoogstdezelve mij zijne verwondering te ken-
„ nen, dat het Gouvernement niet beſloot om de
„ buiten dienst zijnde Linieſchepen, welke zich
„ zoo te Amſterdam, als te Hellevoetſluis bevin-
„ den, in activen dienst te ſtellen. Hierop de
„ vrijheid nemende Z. K. M. te doen opmerken,
„ dat de uitgeputte ſtaat van 's Lands Finantien
„ dergelijke vergrooting van uitgaven niet ge-
„ doogde, zoo ontving ik van Hoogstdenzelven
„ daarop ten antwoord: dat onze financiele om-
„ ſtandigheden nog zoo hopeloos niet konden
„ zijn, vermids men ſcheen te zullen beſluiten,
„ om aan den Prins van Oranje eene aanzienlijke
„ ſchaèvergoeding te accordeeren en uittebeta-
„ len, daar het Z. K. M. voorkwam, dat, hoe
„ wettig diergelijke prétenſien ook mogten zijn,
„ men met de afdoening van dezelve gepaster tot
„ aan den Vrede zou kunnen vertoeven, wan-
„ neer de Staat zich in eene voordeeliger ſituatie
„ zou bevinden; daar men in tegendeel thans
„ geen ander oogmerk moest hebben, dan die
„ gelden, welke ten voornoemden einde beſtemd
„ waren, te emploijeeren tot het krachtdadig
„ voortzetten van den tegenwoordigen oorlog,
„ welks goede reusſite de welvaart van ons Ge-

„ mee-

„ meenebest ten gevolge zou hebben, en het
„ thans het oogenblik niet ware om de ingezete-
„ nen daarmede te belasten. Ik was zoo vrij om
„ aan Zijne Majesteit te antwoorden, dat ik mij
„ overtuigd hield, dat het Gouvernement, tot
„ dusdanige mesure overgaande, gewis geen
„ ander oogmerk had, dan aan Z. K. M. aan-
„ genaam te wezen; vermoedende, dat het accor-
„ deren van deze schaêvergoeding Hoogstdes-
„ zelfs goedkeuring zoude wegdragen. Waarop
„ Zijne Majesteit mij verklaarde, dat hij daar-
„ omtrent de Republijk vrijelijk liet handelen,
„ en ten dien einde geene bepalingen had voor-
„ geschreven — dan dat hij veeleer dezen maat-
„ regel beschouwde in het tegenwoordig tijdstip
„ zeer nadeelig voor het Gemeenebest te zijn,
„ zoo mede tot het souteneeren van dezen oorlog;
„ en authoriseerende Zijne K. M. mij om deze
„ zijne gevoelens, onder meer andere pointen,
„ aan 't Bataafsche Gouvernement te kennen te
„ geven, waarvan ik de eer heb mij bij dezen
„ acquiteeren."

Deze onverwachte boodschap, die misschien wel van nog dringender voorstellingen en zijdelingsche bedreigingen zal zijn vergezeld geweest, bragt het toenmalige Bestuur des Lands in geene geringe verlegenheid, en veroorzaakte twee dagen achtereen angstvallige raadplegingen, briefwisselingen tusschen het Uitvoerend-bewind en Wetgevende Ligchaam, en bijeenkomsten van wederzijdsche Gekommitteerden. Men had

had aan den eenen kant te vrezen voor het billijke misnoegen van het Hof van Pruisfen, welks Traktaat op den drieëntwintigften van Bloeimaand 1802 met Frankrijk, betrekkelijk het Huis van Oranje-Nasfau te Parijs gefloten, ten grondflag voor het tegenwoordige Traktaat tusfchen de Republijk en dat Huis had geftrekt, en welk Hof door zijnen Minister LUCHESINI bij den Franfchen Minister TALLEYRAND ten fterkften op afdoening van die zaak had aangedrongen, ja zelfs door zijnen Minister CEZAR had doen verklaren, dat bijaldien de Bataaffche Republijk het Traktaat van Bloeimaand 1802 niet voor zich verbindend befchouwde, Zijne Pruififche Majesteit zich in dat geval genoodzaakt zoude zien om insgelijks te retracteeren de voordeelen aan die Republijk afgeftaan, zoo als den afftand der Landen van Sevenaar, Huisfen en Malburg, het afzien van de waardigheden van Stadhouder, Kapitein Generaal enz., en zich integendeel verpligt zou achten om te doen gelden de *Guarantie* aan het Huis van Oranje en Nasfau, in den jare zeventienhond zevenëntachtig toegezegd; en dat hij, dien ten gevolge, ook de Bataaffche Republijk niet zou erkennen. Aan den anderen kant dreigde een nog grooter gevaar van het misnoegen des Franfchen Keizers, hoe zeer dit allezins ongegrond was, daar hij zelf voorheen de begonnen onderhandelingen gezien, en last gegeven had om de afdoening dier zaak te befpoedigen. Eindelijk was de laatfte dag, welke tot de volle bekrachtiging van het

Traktaat bepaald was, aangekomen, en nu werd bij het Wetgevende Ligchaam der Bataafſche Republijk, met eene meerderheid van zeventien tegen acht ſtemmen, beſloten hetzelve in de tegenwoordige omſtandigheden niet te bekrachtigen. Van dit Beſluit, en van de redenen, waarop hetzelve gebouwd was, werd op den negenëntwintigſten van Oogstmaand aan het Uitvoerende Bewind door den volgenden brief kennis gegeven:

„ BURGERS! Het Wetgevende Ligchaam der
„ Bataafſche Republijk, aan het welk door Ulie-
„ der ſecrete Misſive van den 2den Aug. laatstle-
„ den, ingevolge Art. 39 der Staatsregeling, ter
„ bekrachtiging was aangeboden een Traktaat van
„ Cesſie en Afſtand tusſchen deze Republijk en
„ het Doorluchtige Huis van Oranje en Nasſau,
„ op den 1ſten Aug. 1804 alhier in den Hage ge-
„ ſloten, en onderteekend door Mr. C. G. HULT-
„ MAN, Algemeenen Secretaris van het Staats-
„ Bewind der Bataafſche Republijk, en JAN
„ AREND DE VOS VAN STEENWIJK, The-
„ ſaurier-Generaal van dezelfde Republijk, als
„ ten dezen door het Staats-Bewind ſpeciaal ge-
„ volmagtigd, en Mr. R. VAN OLDEN, Mr. J.
„ P. FERRAND, en Mr. P. DAMEN, als ſpe-
„ ciaal gevolmagtigden van het Doorl. Huis van
„ Oranje en Nasſau, met betrekking tot de finale
„ ſchikkingen, cesſien en afſtanden, alle proflue-
„ rende uit de op den 23 Meij 1802 te Parijs
„ tusſchen de Franſche Republijk en den Koning
„ van Pruisſen, ten behoeve van het Huis van
„ Nas-

„ Nasſau, geſloten Conventie, heeft, na hetzel-
„ ve, op Ulieder iterative uitnodiging, bij herha-
„ ling in advijs te hebben gehouden, zich einde-
„ lijk verpligt geoordeeld, dien aangaande op he-
„ den, zijnde den laatſten dag bij Artikel 30 tot
„ het uitwisſelen der wederzijdſche ratificatien
„ bepaald, eene finale concluſie te moeten ne-
„ men."

„ Het Wetgevend Ligchaam dit gewigtig ſtuk
„ met de vereischte aandacht overwegende, heeft
„ noodig geacht intezien alle zoodanige Trak-
„ taten of Conventien, welke hetzelve vermoed-
„ de, dat tot het in deliberatie zijnde Traktaat
„ eenige relatie konden hebben. Hetzelve heeft
„ dus ook de aandacht gevestigd, zoo wel op
„ het definitief Traktaat, over de cesſien en in-
„ demniteiten tusſchen Zijne Maj. den Koning
„ van Pruisſen en de Franſche Republijk te Parijs
„ den 23 Meij 1802 geſloten, van welk het acht-
„ ſte en negende Artijkel worden gelegd als de
„ grondſlagen van het in deliberatie zijnde Trak-
„ taat, — als op het Traktaat van Vrede, op
„ den 27 Maart deszelven jaars te Amiens geſlo-
„ ten; midsgaders de daarachter gevoegde ſepara-
„ te Conventie. Daar dit Traktaat van Vrede,
„ te Amiens geſloten, midsgaders de bovengemel-
„ de explicative en ſeparate Conventie, zoo door
„ de opgevolgde ratificatie der reſpective Con-
„ tracteerende Mogendheden, als door de ratifi-
„ catie der bij de genoemde Conventie belang
„ hebbende Gouvernementen, is bekrachtigd —

„ daar door geene Praetenſie of Conventie aan „ een of ander op eenigerlei wijze is gederogeerd „ geworden — daar eindelijk de gronden, ouver- „ tures en elucidatien, die van wegen Ul. aan „ onze Vergadering, in verſcheidene ten dien „ einde gehoudene beſoignes, zijn geſuppediteerd, „ ons niet genoegzaam overtuigen, dat de drang „ der omſtandigheden aan de Bataafſche Rep. in „ dit tijdſtip de verpligting oplegt, om in haren „ tegenwoordigen toeſtand het Traktaat van Ces- „ ſie met het Doorl. Huis van Oranje, ten koste „ van de daarbij vermelde aanzienlijke opofferin- „ gen, te ſluiten, heeft het Wetgevende Lig- „ chaam zich verpligt geoordeeld, om in Ulieder „ Voordragt tot Ratificatie van het hierbij terug „ gaande Traktaat te difficulteeren, gelijk daartoe „ op heden is beſloten.”

Heil en Hoogachting.

Dus was NAPOLEON, die zelf geene trouw in het houden van Traktaten kende, oorzaak, dat ook de Nederlandſche eerlijkheid en edelmoedigheid, die ſteeds met de algemeene lofſpraak van alle Vreemden plagten vereerd te worden, ditmaal zich zelve verloochenden.

Wij hebben gemeend onzen Lezeren geenen ondienst te zullen doen met hun de ware toedragt dezer zaak, welke ſlechts aan weinigen regt bekend was, met onloochenbare bewijzen geſterkt, optegeven: te meer, daar deze gebeurtenis, ten tijde zelfs, toen zij is voorgevallen, in een verkeerd

keerd daglicht beſchouwd is geweest. Men leest althans in het Vervolg op WAGENAARS Vaderlandſche Geſchiedenis, (D. XLVI. bl. 26) „ dat „ de Leijdſche Franſche Courant door het Staats-„ Bewind voor den tijd van zes weeken werd „ verboden, om dat daarin gemeld was, dat de „ overeenkomst, om den gewezen Stadhouder vijf-„ maalhonderd duizend gulden (*) tot ſchâvergoe-„ ding te geven, door het Wetgevende Ligchaam „ onbekrachtigd was terug gezonden, voorname-„ lijk, zoo men zeide, dewijl Frankrijk de Ba-„ taafſche Republijk voor alle ſchâvergoeding had „ vrijgewaard; verklarende het Staats-Bewind de „ gemaakte toepasſing van dat Dagblad voor ge-„ heel onwaarachtig en erroneus."

Wat verder, in dat zelfde Deel bl. 179 en 180, wordt gezegd: „ Men ſprak druk, en de openbare „ Nieuwspapieren gewaagden des veelvuldig, dat „ de ſchadeloosſtelling des Prinſen van Nasſau, „ ten bedrage van vijf millioenen, in tien jaren „ uit de inkomſten der Domeinen zouden betaald „ worden. Dit ſtuk, het Wetgevend Ligchaam „ voorgeſteld zijnde, rezen daarover aanmerkelij-„ ke zwarigheden, dewijl in het bijgevoegde Ar-„ tikel des Traktaats van Amiens bepaald was, „ dat de ſchadeloosſtelling voor dien Vorst geen-„ zins

(*) Deze opgave is niet rigtig, daar de bedoelde ſom vijf millioenen bedroeg, zoo als ook vervolgens gemeld wordt.

„ zins zou komen ten laste van de Republiek.
„ — Bij eene herhaalde onderhandeling deswegen
„ in het Wetgevend Ligchaam werd de voorge-
„ dragen schadeloosstelling met zeventien te-
„ gen acht stemmen verworpen, en mitsdien
„ aan het Staats-Bewind onbekrachtigd terug ge-
„ zonden." Doch het zal buiten twijfel onzen Lezeren dubbeld aangenaam zijn het niet bekrachtigd Traktaat zelf te kunnen lezen, en schoon wij in dezen oogenblik hetzelve hier nog niet kunnen invoegen, zullen wij ons, door de vriendelijke toezegging van deelnemende begunstigers onzes werks, zoo als wij hopen, in staat gesteld zien om, door eene afzonderlijke Bijlage achter de Aanteekeningen op dit Deel, ook hierin aan het verlangen onzer Lezeren te voldoen.

(2) Dit eerste Transport van troepen, te Scheveningen geland, bestond uit vier schepen, welke reeds sedert het begin van Wijnmaand hadden gereed gelegen, aan boord hebbende de Koninklijke Garde, wier getal op ongeveer vijfduizend man werd begroot, staande onder bevel van den Generaal COOKE, doch geene Artillerie, behalve eenige Veldstukken, met zich voerende. Dan weldra, nadat de Franschen genoodzaakt waren de Willemstad te ontruimen, werden te dier plaatse nieuwe troepen, zoo wel Ruiterij als Voetvolk en Artillerie, benevens zwaar geschut, onder bevel van den Generaal GRAHAM, ontscheept, zoodat de gezamenlijke krijgsmagt der Engelschen hier te lan-

lande vooreerst uit omtrent negen- of tienduizend man heeft bestaan.

(3) Ons zijn ter hand gekomen oorspronkelijke lijsten van de gezamenlijke troepen, uitmakende de zeventiende divisie, over welke de Generaal MOLITOR het bevel voerde, welke lijsten in het begin van Slagtmaand aan den Gouverneur Generaal waren toegezonden. Volgens deze bestond de krijgsmagt der genoemde divisie, op den eersten der gemelde maand, uit ruim negenduizend negenhonderd man, de bezettingen der Vestingen niet mede gerekend.

(4) Reeds den vierden van Slagtmaand had Lord GRENVILLE, bij gelegenheid dat de Prins Regent, in eene Aanspraak aan het Parlement de voordeelen der Bondgenooten in den veldtogt van dit jaar, had opgegeven, het belang van Groot-Brittannië, om Holland weder in deszelfs voorigen rang onder de Volken van Europa hersteld te zien, in dezer voegen voorgedragen: „ Groot-„ Brittannië, zeide hij, had slegts één belang in „ het bestaan der Coalitie, dat alle deze Mo-„ gendheden hare eigene onafhankelijkheid, zoo „ wel als de Engelsche, zouden vestigen, en dat „ alleen moest het oogmerk van de pogingen der „ Engelschen zijn, zonder zich met derzelver „ schikkingen verder intelaten, dan noodig was „ om dit gewenschte gevolg voorttebrengen. Zoo „ er aan dezen regel eene uitzondering was, zoo

„ er eenig bijzonder voorwerp zijn mogt, zoo „ was het de herſtelling van Holland tot deszelfs „ oude onafhankelijkheid en plaats onder de vol- „ ken van Europa. Onder alle de magten, aan „ Frankrijks heerschzucht opgeofferd, was er „ geene, dan Holland alleen, die een ſlagtoffer „ van hare verbindtenisſen met Engeland was ge- „ worden. Het volk van dat land had in zijnen „ nood op Engeland en deszelfs beſcherming ver- „ trouwd, en deze zoude zeker verleend zijn ge- „ worden, zoo niet de overſtelpende loop der „ gebeurtenisſen het onmogelijk had gemaakt, „ dezen getrouwen bondgenoot met goed gevolg „ bijteſtaan. Het was nu wel het tijdſtip niet „ om op deze bijzonderheid meer aantedringen, „ doch, zijne meening zullende opgeven, zoo „ ver de tegenwoordige ſtaat van zaken dit vor- „ derde, was hij van gedachten, dezen zijnen „ pligt niet te hebben volbragt, zoo hij niet zei- „ de, dat van alle de voorwerpen van gelukkigen „ uitſlag er geen was, waaraan Engeland zich „ meèr moest laten gelegen zijn; geen, waar- „ voor meerdere opofferingen behoorden te wor- „ den gedaan; geen, waarbij de eer van dat land „ meer belang had, dan het herſtel van Holland „ in de plaats, die hetzelve in de ſchaal der Na- „ tiën eertijds bekleed had. Het was eene ande- „ re vraag, of de uitſlag zoodanig zijn zoude, „ dat Groot-Brittannië in ſtaat zou wezen, dit „ voorwerp van deszelfs dierbaarſte wenſchen „ magtig te worden. Men had de Bondgenooten

„ met

„ met den besten uitſlag bekroond gezien, zoo „ als de Aanſpraak te regt vermeldde, zelfs bo- „ ven de verwachting, die derzelver vereeniging „ had kunnen geven. Er was nu een beter voor- „ uitzigt op de bevrediging van Europa, op den „ eenigen grond, waarop de Vrede wenſchelijk „ was, dan ſedert het Verbond van zeventienhon- „ derd drieënnegentig had plaats gehad. Zoo „ Groot-Brittannië in ſtaat was, zijne vroegere „ Staatkunde weder aantenemen, en deszelfs ou- „ den invloed te herwinnen, was dat het punt, „ waarop pligt en waar belang deszelfs aandacht „ moesten vestigen. Hij gaf toe, dat het voor „ het Gouvernement onvoegelijk zijn zoude, zich „ als nog over dat punt uittelaten, doch het zou- „ de evenwel voor het Volk van Holland eene „ genoegdoening zijn, zoo het, na zoo veel van „ den algemeenen onderdrukker geleden te heb- „ ben, wist, dat, nu er eenig uitzigt op vrij- „ heid voor Europa geopend was, melding van „ deszelfs belang in het Britſche Parlement was „ gemaakt."

(5) Wij herinneren ons, dat ſommigen, die van het tooneel der gebeurtenisſen in Holland verder verwijderd waren, zich in den beginne de zaak in een geheel valsch licht voorſtelden, wanende, dat het geſchreeuw der Kattenburgers, in den morgen van den eerſten van Slagtmaand, *de Prins van Oranje moet Koning zijn*, even als ware dit alleen voor de algemeene volksſtem gehouden,

 ge-

genoegzaam den eenigen grond had opgeleverd, waarop de Heeren Kommisſarisſen Generaal van het Algemeene Beſtuur Zijne Koninklijke Hoogheid als Souvereinen Vorst van Nederland hadden afgekondigd; doch wij kunnen niet denken, dat het nu nog noodig zal zijn dezen, zoo geheel valſchen, en inderdaad belagchelijken waan tegen te gaan.

(6) Wie kan de volgende plaats uit den *Panegyricus* van PLINIUS (*Cap. XXII.*) lezen, zonder zich te verbeelden, dat hij de beſchrijving leest van 's Prinſen eerſte intrede binnen Amſterdam? — *Qui dies ille, quo exſpectatus deſideratusque Urbem ingresſus es? non aetas quemquam, non valetudo, non ſexus retardavit, quo minus oculos inſolito ſpectaculo impleret. Te parvuli noscere, ostentare iuvenes, mirari ſenes, aegri quoque neglecto medentium imperio, ad conſpectum tui, quaſi ad ſalutem ſanitatemque, prorepere. Inde alii ſe ſatis vixisſe te viſo, te recepto; alii nunc magis esſe vivendum praedicabant. Feminas etiam tunc fecunditatis ſuae maxima voluptas ſubiit, cum cernerent, cui principi cives, cui imperatori milites peperisſent. Videres referta tecta ac laborantia, ac ne eum quidem vacantem locum, qui non niſi ſuspenſum et inſtabile vestigium caperet; oppletas undique vias, angustumque tramitem relictum tibi; alacrem hinc inde populum, ubique par gaudium paremque clamorem. Tam aequalis ab omnibus ex adventu tuo laetitia percepta est,*

quam

quam omnibus venisti: quae tamen ipsa cum ingressu tuo crevit, ac prope in singulos gradus adaucta est.

(7) Door het Algemeene Bestuur waren aangesteld Mr. A. R. FALCK tot Secretaris Generaal, de Baron BENTINCK VAN BUCKHORST tot Kommissaris Generaal over het Departement van Oorlog, welks werkzaamheden tot aan deszelfs geëindigde functien in het Departement der Monden van den IJssel werden waargenomen door den Graaf VAN LIMBURG-STIRUM; de Heer E. CANNEMAN tot Kommissaris Generaal der Finantiën; de Heer HOYNCK VAN PAPENDRECHT tot Kommissaris Generaal van Politie; de Heer H. VAN STRALEN tot Kommissaris Generaal van Binnenlandsche Zaken; de Heeren COPES VAN CATTENBURCH en HANEGRAAFF tot Inspecteurs Generaal der Belastingen; de Heer POELEMAN tot Essayeur Generaal en Directeur Generaal van het Muntwezen; de Heer VAN TETS VAN GOUDRIAAN tot Kommissaris Generaal der Monden van de Maas, en de Heer S. JACOB tot Kommissaris van het Arrondissement Rotterdam; de Heeren TUIJL VAN SEROOSKERKEN en SNOUCKAERT VAN SCHAUMBURG tot Kommissarissen in de Arrondissementen van Utrecht en Amersfoort, de Heer D. VAN LEIJDEN GAEL in dat van Leijden; de Heer C. VAN DER SPIEGEL in dat van 's Gravenhage; de Heer HEENEMAN in dat

„ van

van den Brielle, en de Heer DONKER CURTIUS in dat van Dordrecht en Gorinchem.

(8) De twee laatfte befluiten, door het Algemeene Beftuur der Vereenigde Nederlanden als Wetten afgekondigd, zijn gedagteekend den eerften van Wintermaand. Het eerfte van dezelve was van dezen inhoud:

IN NAAM VAN ZIJNE HOOGHEID,

„ *Het Algemeen Beftuur der Vereenigde Nederlanden.*

„ In aanmerking nemende, dat het vertrek der „ Franfche ambtenaren, belast geweest met de di„ rectie der enregistratie en der domeinen, mits„ gaders die der vereenigde regten of indirecte „ belastingen, de grootfte wanorde heeft doen „ ontftaan, en dat daardoor het belang van het „ algemeen aanmerkelijk zoude komen te lijden, „ en 's lands kas in deze oogenblikken een zeer „ gevoelig verlies ondergaan, bijaldien daarin niet „ dadelijk door ons wierd voorzien;

„ Gehoord het rapport van onzen Commisfaris-„ Generaal tot de zaken der financie;

„ Heeft befloten:

„ *Eerftelijk:* Dat alle degenen, welke zich op „ dit oogenblik bevinden aan het hoofd van eeni„ ge plaatfelijke autoriteiten, zullen worden ge-

„ last,

„ last, zoo als zij gelast worden bij deze, om,
„ ter plaatfe, alwaar zulks nog niet mogte zijn
„ gefchied, met den meesten fpoed en met adfi-
„ ftentie van den Vrederegter van het kanton,
„ bezit te nemen van de verlatene bureaux, zoo
„ van de enregistratie en der domeinen, als van
„ de vereenigde regten, en voorts bij proces-
„ verbaal te conftateeren derzelver verlating, het
„ montant der voorhanden zijnde penningen, en
„ die der zegels, wijders eenen inventaris op te
„ maken van alle de registers, en de loopende
„ registers te fluiten.

„ *Ten tweede:* Dat het kopij van het proces-
„ verbaal, en dat van den inventaris onverwijld
„ zullen moeten worden opgezonden:

„ Zoo veel het *Zegel en Registratie* betreft,
„ aan den Heer TWENT VAN KORTEN-
„ BOSCH, belast met de hoofddirectie van dit
„ middel en refiderende in den Haag:

„ En zoo veel de *Vereenigde Regten* aangaat,
„ aan den Heer COPES VAN CATTENBURCH,
„ belast met de hoofddirectie van het vak der in-
„ directe belastingen, refiderende te Amfterdam.

„ *Ten derde:* Dat voornoemde Autoriteiten
„ verder ten opzigte van de Gelden, Zegels en
„ Registers, de nadere bevelen, haar van wege
„ onzen Commisfaris-Generaal tot de Financiën
„ te geven, zullen moeten obferveren, hen in-
„ middels verantwoordelijk ftellende voor het na-
„ deel, hetgeen het algemeen en 's lands kas in

„ de-

„ deze omſtandigheden door hun verzuim zouden
„ komen te lijden.

„ *Ten vierde:* Dat alle Hollandſche Ambtena-
„ ren, welke bij gemelde reſpective Adminiſtratiën
„ hebben gefungeerd, en diegenen, welke, krach-
„ tens onze Proclamatie van den 21 November
„ laatstleden nog fungeren, zullen gehouden zijn,
„ om terſtond van hun beſtaan opgave te doen
„ aan de, bij art. 2, vermelde hoofd-directie, ie-
„ der voor zoo veel zijn vak concerneert, en om
„ daar bij tevens intezenden een kort rapport
„ van den aard en ſtaat van de aan hen toever-
„ trouwd geweest zijnde bureaux, en verdere aan-
„ gelegenheden, waarmede zij ſpeciaal waren
„ belast.

„ *Ten vijfde:* Gelastende en bevelende voorts
„ alle particuliere perſonen, ſchippers en voerlie-
„ den, aan welke registers, zegels, charters, pa-
„ pieren of gelden, de voornoemde adminiſtratie
„ concernerende, ter bewaring of vervoering toe-
„ vertrouwd mogten zijn, om daarvan terſtond
„ aangifte te doen, en dezelve te ſtellen onder
„ custodie van het hoofd der plaatſelijke beſtu-
„ ren, dewelke, bij overneming, dezelfde voor-
„ ziening zal hebben te obſerveren, en te dien
„ opzigte zal handelen, zoo als hiervoren, bij de
„ in bezitneming der reſpective verlaten bureaux,
„ aan hen voorgeſchreven is; zullende als ver-
„ vreemders van 's lands penningen en particuliere
„ eigendommen worden beſchouwd en geſtraft,

„ al-

„ alle degenen, welke aarzelen mogten, zich naar
„ dit ons bevel te gedragen.

„ *Ten zesde:* De gemeente-besturen zullen van
„ hetgeen zij, uit krachte van het tweede lid van
„ ons besluit van den 28sten November, reeds
„ mogten hebben verrigt, met den meesten spoed
„ rapport doen aan onzen Commissaris-Generaal
„ tot de zaken van de financiën, door wien ver-
„ der daaromtrent zal worden gedisponeerd, naar
„ bevind van zaken."

Het andere luidt aldus:

ZIJNE DOORLUCHTIGE HOOGHEID, DE HEER PRINSE VAN ORANJE EN NASSAU, ENZ., ENZ., ENZ.

Het Algemeen Bestuur der Vereenigde Nederlanden.

„ In overweging nemende, dat het van het ui-
„ terste belang is, dat de administratie van de
„ Justitie alomme binnen deze Vereenigde Neder-
„ landen op eenen eenparigen en geregelden voet
„ geschiede, en dat de tegenstrijdigheden, welke
„ daaromtrent nog plaats hebben, ten spoedigste
„ worden weg genomen;

„ Heeft besloten:

„ 1°. Het Keizerlijk Geregtshof, zitting hou-
„ dende in den Haag, midsgaders alle de Regt-
„ ban-

„ banken, zoo van de eerfte inftantie, als van
„ koophandel, alsmede alle de Vrederegters en
„ Regtbanken van fimpele politie, met de ambte-
„ naren van het publieke ministerie en de grif-
„ fiers bij de voorfchrevene justitiëele autoriteiten,
„ tot dus verre in de Vereenigde Nederlanden
„ gefungeerd hebbende, benevens de practizijns
„ en fuppoosten, als zoodanig te ontbinden; met
„ interdictie aan alle dezelven, om zich niet lan-
„ ger als keizerlijke autoriteiten, ambtenaren en
„ fuppoosten te befchouwen of te gedragen, op
„ pœne van als tegenftrevers van de tegenwoor-
„ dige orde van zaken te zullen worden behan-
„ deld.

„ 2°. Alle de voorfchreven justitiëele autoritei-
„ ten, ambtenaren en fuppoosten, bij provifie op
„ nieuw te conftitueren en in werking te bren-
„ gen, wordende mitsdien alle de individuëele
„ leden van dezelve fpeciaal gelast en op hunne
„ hoofdelijke verantwoording gerequireerd, om,
„ ieder in zijn vak, zijne vorige functiën dadelijk
„ weder te hervatten, en daarin te continuëren
„ tot nadere order.

„ 3°. De tot dusverre beftaan hebbende titula-
„ tures van *Keizerlijk Geregtshof*, *Keizerlijken*
„ *Procureur-Generaal*, *Keizerlijke Procureurs*
„ *Crimineel* en *Keizerlijke Procureurs* te fuppri-
„ meren, gelijk gefchiedt bij deze, en in de plaats
„ derzelve te fubftituëren die van *Hoog Geregts-*
„ *hof der Vereenigde Nederlanden*, *Procureur-*

„ *Ge-*

„ *Generaal*, *Procureur-Crimineel*, en *Officieren*
„ respectivelijk.

„ 4°. Dat in arresten en vonnisſen, door het
„ Hoog Geregtshof, de respective Regtbanken en
„ Vredegeregten te wijzen, voortaan geen gebruik
„ zal mogen worden gemaakt van het *Formulier*
„ *van Executoire*, dusverre uit krachte van de
„ Franſche wetten gebruikelijk, en dat overzulks
„ alle de voorzeide arresten en vonnisſen zullen
„ zijn executabel, zonder bijvoeging van het voor-
„ ſchreven *Formulier*; in welks plaats aan het
„ hoofd der arresten en vonnisſen zullen moeten
„ worden geſteld deze woorden: IN NAAM
„ DER HOOGE OVERHEID.

„ 5°. Het gebruik der Franſche taal in alle
„ justitiëele zaken en acten wel uitdrukkelijk te
„ verbieden, en te gelasten, dat dezelve alleen
„ in de Nederduitſche Moedertaal zullen worden
„ behandeld en opgeſteld.

„ 6°. Alle de voornoemde justitiëele autoriteiten
„ te gelasten, om, bij proviſie en tot daarom-
„ trent nadere bepalingen zullen zijn gemaakt,
„ voorttegaan, regt te ſpreken overeenkomſtig
„ de thans in vigeur zijnde wetten, en met in
„ acht neming der vormen, daarbij voorgeſchre-
„ ven, onverminderd zoodanige modificatiën, als
„ door ons bij vervolg van tijd zullen worden
„ vastgeſteld.

„ En zal deze alomme worden gepubliceerd en
„ geaffigeerd in het gebied der Vereenigde Neder-

„ landen, ten einde niemand hiervan ignorantie
„ zoude kunnen pretenderen.

„ Te welken einde van dit befluit het ver-
„ eischt getal exemplaren zal worden gedrukt en
„ verzonden:

„ 1°. Aan het Hoog Geregtshof der Vereenig-
„ de Nederlanden met aanfchrijving, om, met
„ toezending van de noodige exemplaren, hetzel-
„ ve te brengen ter kennis van alle regtbanken
„ in deszelfs resfort.

„ 2°. Aan den eerften Advokaat-Generaal,
„ waarnemende de functiën van Procureur-Ge-
„ neraal, met gelijke aanfchrijving ten aanzien
„ der Procureurs en verdere Officieren in voorsz.
„ resfort.

„ 3°. Aan de Commisfarisfen-Generaal van
„ Financiën, Oorlog, Binnenlandfche Zaken en
„ Politie, tot informatie en narigt, mitsgaders
„ aan de Commisfarisfen-Generaal in de respec-
„ tive departementen, ten einde voor de publi-
„ catie en affictie in alle de daartoe behoorende
„ gemeenten zorg te dragen."

(9) De Vorst had door de plegtige Afkondi-
ging te Amfterdam de hem opgedragene Souve-
reiniteit wel aangenomen, [Zie het Werk zelfs,
bladz. 32] doch nam nu eigenlijk voor het eerst
de teugels van het Bewind zelf plegtig in han-
den,

den, waarvan door de volgende Afkondiging den Volke kennis werd gegeven.

„ WIJ WILLEM FREDERIK, BIJ DE
„ GRATIE GODS, PRINSE VAN ORANJE-
„ NASSAU, SOUVEREIN VORST DER
„ VEREENIGDE NEDERLANDEN, ENZ.,
„ ENZ., ENZ.

„ Aan alle degenen, die dezen zullen zien of
„ hooren lezen, ſalut!

„ Toen wij, op den 2den dezer, in Amſter-
„ dam de Souvereiniteit over de Vereenigde Ne-
„ derlanden, ingevolge de algemeen uitgedrukte
„ begeerte des Volks, aanvaardden, hadden Wij
„ wel gewenscht, die gebeurtenis, welke Ons en
„ onze Kinderen en Nakomelingen naauwer dan
„ ooit aan het lot dezer gewesten verbindt, door
„ eene ſolemeele inhuldiging te bekrachtigen en
„ te bekroonen. Maar de omſtandigheden, waarin
„ zich het Vaderland bevindt, en de gewigtige
„ werkzaamheden, welke dezelve mede brengen,
„ hebben Ons raadzaam doen oordeelen, om de
„ bepaling van het tijdſtip, waarop die plegtig-
„ heid plaats hebben zal, voor als nog te reſer-
„ veren, in het blijde vooruitzigt echter, van
„ die, na verloop van weinige weken, aan de
„ Natie te kunnen aankondigen, en tevens aan
„ onze geliefde Landgenooten eene Conſtitutie te
„ kunnen aanbieden, die, onder het eenhoofdig

„ bestuur, dat zij zelve gekozen hebben, hunne
„ zeden, hunne eigenaardige herkomsten en ge-
„ bruiken, in één woord, hunne aloude vrijheid
„ verzekere. Intusschen mogen noch willen Wij
„ langer uitstellen de teugels der regering zelve
„ in handen te nemen, en Ons met de onmidde-
„ lijke bestiering der Staatszaken te belasten. En
„ zulks alzoo doende op heden, verklaren Wij,
„ dat het tot dus verre bestaan hebbende Alge-
„ meen Bestuur der Vereenigde Nederlanden als
„ nu ontbonden is, en dat geen voortaan te ma-
„ ken besluit of reglement eenige verbindende
„ kracht hebben kan of mag, dan voor zoo
„ verre het geëmaneerd zal zijn van Ons of van
„ door Ons gestelde of bevestigde ambtenaren.
„ Dan tevens zijn Wij aan de Mannen, welke
„ dat Algemeen Bestuur hebben uitgemaakt, de
„ betuiging verschuldigd van ons volkomen ge-
„ noegen over het gedrag door hen gehouden,
„ van het oogenblik af, dat zij, door eenen waar-
„ lijk vaderlandschen moed bezield, de hagchelij-
„ ke taak op zich namen, van een middelpunt
„ vast te stellen, zonder hetwelk de wenschen
„ van alle weldenkenden nog langen tijd onver-
„ vuld zouden gebleven zijn, en Nederlands ver-
„ lossing eeniglijk te danken ware geweest aan de
„ overmagt der vreemde wapenen. En terwijl
„ wij hun dus bij deze openlijk onze goedkeu-
„ ring en onzen bijzonderen dank te kennen ge-
„ ven, houden Wij Ons verzekerd, dat wij te-
„ vens de gevoelens uitdrukken van elken regt-
„ scha-

„ ſchapen Nederlander, en van alle degenen, die „ cordaatheid en belanglooze zelfsopoffering op „ haren prijs weten te ſchatten.

„ Niet minder hechten wij ons zegel aan de „ voorzigtige maatregelen, door het nu vervallen „ Algemeen Beſtuur genomen, tot bewaring en „ bevestiging der eensgezindheid onder alle de „ burgers van dezen herlevenden Staat, en er- „ kennen gaarne onze onwankelbare overtuiging, „ dat alleen de voortduring derzelve, welke ons, „ onder de talrijke zorgen des bewinds, ſteeds „ het meeste zal ter harte gaan, de Nederland- „ ſche Natie tot dien toeſtand verheffen kan, in „ welken Wij haar eerlang hopen te zien, dat „ zij, gezegend met inwendigen voorſpoed, te „ gelijk geacht zij van hare bondgenooten, en bij „ hare vijanden gevreesd.

„ Eindelijk verleenen Wij nog ſpeciaal onze „ goedkeuring aan het door het Algemeen Be- „ ſtuur, op den 21ſten November laatstleden, af- „ gekondigde ontſlag aller ingezetenen van dezen „ Staat van den eed, dien zij aan de gevlugte „ overheerſchers mogten hebben gedaan; en deze „ afkondiging alsnu, voor zoo veel noodig is, en „ uit krachte der ons door het Volk opgedrage- „ ne Souvereiniteit, hernieuwende en bevestigen- „ de, verklaren wij allen en een iegelijk, die, „ zoo verre zich het gebied der voormalige Ver- „ eenigde Gewesten uitſtrekt, uit eenigen hoof- „ de, of in eenige betrekking hoe ook genaamd, „ middellijk of onmiddellijk, aan den Keizer der

,, Franſchen, voor of na zijne geweldadige ver-
,, meestering dezer Landen, gehoorzaamheid, on-
,, derwerping of trouw beloofd of gezworen heb-
,, ben, van die belofte of eed te zijn ontſlagen
,, en ontheven, en ten eenemale vrij van de ver-
,, pligtingen, welke men daaruit zoude willen of
,, kunnen afleiden; verlangende en gelastende Wij
,, voorts, dat niemand onzer Landgenooten eeni-
,, ge vreemde, veel min Franſche, ordes-teekenen
,, aanneme, of dezelve bevorens, met welk oog-
,, merk het ook zijn moge, aangenomen hebben-
,, de, verder behoude en drage, zonder daartoe
,, te hebben verzocht en verworven onze uit-
,, drukkelijke toeſtemming. Van dit oogenblik
,, af, moeten derhalve zij alle als ſchuldig aan
,, landverraad beſchouwd en beſtraft te worden,
,, die zich verſtouten mogten, om, met misken-
,, ning van hunnen wettigen Souverein, verbind-
,, tenisſen met vreemde Mogendheden aantegaan
,, of derzelver bevelen te eerbiedigen en uitte-
,, voeren. Maar de edele inborst der Nederlan-
,, ders, en de kennis, die wij dragen van hunne
,, genegenheid voor Ons, ſtrekken ons ten waar-
,, borge, dat zoodanige ſtraf hier nimmer zal
,, behoeven te worden uitgeoefend, en het is in
,, het onbeperkt vertrouwen, het welk ons die
,, genegenheid inboezemt, en bemoedigd door de
,, zigtbare beſcherming des Hemels, en door de
,, bewustheid onzer zuivere bedoelingen, dat
,, Wij, op dezen dag, reeds in eene andere be-
,, trekking zoo gedenkwaardig en dierbaar voor

,, ons

„ ons vaderlijk hart, het Opperbestuur over de
„ Vereenigde Nederlanden met der daad aanvaar-
„ den.

„ En zal deze worden gepubliceerd en geaffi-
„ geerd alomme, waar zulks te doen gebruike-
„ lijk is.

„ Gedaan in 's Gravenhage, den 6den Decem-
„ ber van het jaar 1813, en van onze regering
„ het eerste."

(10) Die Afkondiging was van den volgenden inhoud:

„ De Commissarissen-Generaal van Z. K. H.
„ den Heere PRINSE VAN ORAN-
„ JE EN NASSAU, Souverein Vorst
„ van Nederland, aan de ingezetenen
„ van het voormalig arrondissement van
„ Breda en van alle zoodanige plaatsen
„ in Nederlandsch-Braband, welke niet
„ meer door den vijand bezet zijn.

„ Ook voor ulieden is dan, na eene slavernij
„ van zoo vele jaren, de dag van vrijheid en on-
„ afhanklijkheid weder aangebroken. Neêrlands
„ Souvereine Vorst, waaraan gijlieden in het bij-
„ zonder door zulke naauwe banden verbonden
„ waart, zendt ons af, om dit grondgebied in
„ zijnen naam in bezit te nemen, het provisioneel
„ bestuur te regelen, en u daarbij in de allereer-

„ ste plaats toetezeggen, die vrijheid, veiligheid „ en bescherming, welke weleer de uitstekende „ kenmerken waren van Neêrlands staatsgebouw, „ en tevens met terzijdestelling van alle politieke „ gevoelens, en zonder onderscheid van gods- „ dienstige gezindheid, de braafsten en bekwaam- „ sten tot de regering te roepen.

„ Door tweedragt bestookt, werd Neêrlands Volk „ het slagtoffer der treurige oneenigheden. Over- „ heersching en het verlies van deszelfs politiek „ bestaan moesten daarvan het gevolg zijn, en, „ zonder de ontzettende gebeurtenissen der laatst- „ verloopene maanden, welke zoo zigtbaar door „ de Voorzienigheid bestuurd werden, was dit „ gefolterd en vernederd land welligt onherstel- „ baar verloren.

„ De tegenspoed en overheersching, die Neêr- „ lands Volk gedrukt heeft, heeft hetzelve intus- „ schen lessen gegeven, die het zich ten nutte „ heeft gemaakt.

„ De volmaakte eenstemmigheid, het eendragtig „ gevoelen van alle de ingezetenen, die, als bij „ eene algemeene kreet, het Souverein gezag aan „ PRINS WILLEM VAN ORANJE op- „ draagt, heeft de tweedragt vervangen, en doet „ de hoop op herstel van het vervallene weder „ ontluiken.

„ Alles schaart zich als een eenig man om den „ vader des vaderlands, en wij mogen met grond „ verwachten, dat ook de ingezetenen van deze „ gewesten zich met geestdrift voegen zullen, en

„ ook

,, ook thans gene opofferingen te zwaar zullen
,, achten, om het begonnen werk met luister te
,, helpen voltooijen.

,, De fchraging van 's lands financiën, de ftipte
,, voldoening aan de nog beftaande belastingen,
,, welke, bij provifie, worden behouden, is daar-
,, toe, in de eerfte plaats, noodzakelijk.

,, De Bondgenooten, in de beftrijding van den
,, algemeenen vijand, door manfchap te onder-
,, fteunen, wordt een gebiedende pligt, welke
,, door zelfbelang en zelfbehoud bevolen wordt.

,, Welaan dan, dat elk nu toone, dat het be-
,, houd des Vaderlands, en de liefde voor den
,, Vorst waarlijk bij hem wegen, en dat hij niet
,, enkel door woorden, maar ook door daden,
,, zijne gehechtheid kenbaar doe worden!

,, Te dien einde zullen de hoofden der plaat-
,, felijke befturen, van heden af aan, registers
,, openleggen, ter vrijwillige infchrijving van pen-
,, ningen, en gelijke registers, tot aanteekening
,, der namen van hen, die ter verdediging des
,, Vaderlands willen optreden.

,, Alle Nederlandfche ambtenaren worden bij
,, provifie gecontinueerd in hunne posten.

,, In de ftedelijke en plaatfelijke befturen zullen
,, ten fpoedigfte de vereischte veranderingen wor-
,, den daargefteld.

,, In de vakken der financiën en juftitie wordt
,, alles gehouden op den thans beftaanden voet,
,, behoudens de veranderingen daaromtrent be-
,, reids gemaakt bij de plakkaten, publikatiën en

P 5 ,, dis-

„ dispositiën, die onmiddelijk zullen worden kenbaar gemaakt, met verdere bepaling, dat de appellen der vonnisfen van de regtbanken van eerste instantie zullen worden gebragt voor het Hoog Geregtshof der Vereenigde Nederlanden in den Haag.

„ Terwijl de ontbrekende beambten in de financiëele en justitiëele vakken ten spoedigsten zullen worden aangevuld.

„ En zal deze worden gepubliceerd en geaffigeerd in het Arrondissement van Breda, en voorts op alle zoodanige plaatsen in Neêrlands Braband, welke door den vijand niet meer bezet zijn.

„ Aldus gedaan te Breda, den 16den December 1813."

De Commisfarisfen voornoemd,

W. B. DONKER CURTIUS.

G. A. M. VAN BOMMEL.

(11) Deze bijzonderheid hebben wij vermeld op het gezach van BEAUCHAMP, van wiens *Histoire de la Campagne de* 1814, wij ook in 't vervolg bij gelegenheid een nuttig gebruik hebben gemaakt.

(12) Zoodanig althans is de begrooting dier schade gemaakt in het *Verhaal, betrekkelijk het beleg, bombardement, en de overgave van Gorinchem*

chem in den Winter van 1813 *en* 1814 *door* D. DE GRAAFF, welk werkje algemeen den lof van naauwkeurigheid heeft weggedragen.

(13) Hoe veel vrees die Spaansche krijgsgevangenen, van welke de Officieren, zoo wel als de gemeene soldaten tot den zwaren arbeid aan de werken op den Helder gebruikt werden, den Admiraal hadden ingeboezemd, blijkt genoeg daaruit, dat hij hun, behalve de andere wapenen, zelfs de scheermessen en scharen had laten afnemen. Doch ook van onze zijde begreep men, dat deze menschen, eensklaps uit den staat van harde dienstbaarheid losgelaten zijnde, en niet aanstonds wetende, werwaarts zich te wenden, noch wie zij als vrienden, of als vijanden hadden aantemerken, gevaarlijk voor de ingezetenen van Noord-Holland konden worden. Zoodra het dus bekend was geworden, dat de Franschen zich van dezelve wilden ontdoen, vond men hier geraden maatregelen van voorzigtigheid daartegen te nemen. Te dien einde werd de Heer A. TEIJLER VAN HALL uit Amsterdam door de Kommissarissen Generaal KEMPER en SCHOLTEN, op den 28sten van Slagtmaand, wettiglijk gelast: „ om als Agent van het Algemeene Bestuur de „ Administratie der Spaansche krijgsgevangenen, „ die zich hier te lande bevonden, overtenemen, „ dezelve te deponeeren en te verzorgen, waar „ zulks het meest gevoeglijk zoude geoordeeld „ worden, met bevel aan alle Maires, plaatselij-

„ ke

„ ke Regeeringen en Militaire Commandanten, „ om dien zelfden Agent en zijne onderhoorigen „ de vereischte hulp en medewerking te verlee- „ nen." Van deze aanſtelling werd te gelijk kennis gegeven aan den Generaal KRAIJENHOFF en den Admiraal VERDOOREN, welke laatstgenoemde last gaf aan den Scheeps-Luitenant A. BEZEMER, om gemelden Heer Agent te vergezellen, en bijteſtaan. Ter uitvoering van dien last werd aan hun een Detachement Kozakken medegegeven, welke tevens moesten dienen om de voorposten van den vijand te ontrusten, en denzelven het afperſen en ſtroopen, zoo veel mogelijk zou zijn, te beletten. Gemelde last werd met het noodige beleid derwijze uitgevoerd, dat die krijgsgevangenen, na derzelver overneming, in 't begin van Wintermaand naar den Briel werden opgezonden, om daar de Engelſche Transportſchepen aftewachten, welke hen naar hun Vaderland moesten terug voeren. Derzelver getal, zoo als wij nader onderrigt zijn, beliep tusſchen de zestien- en zeventienhonderd man.

(14) In het Verhaal der Omwenteling, door den Heer CHAD, eenigen tijd na het Eerſte Stuk van dit ons Werk, uitgegeven, wordt bladz. 120 gemeld, dat de Heer VAN DER HOEVEN op zijne reis naar het Hoofdkwartier van den Kroonprins van Zweden, den 26ſten van Slagtmaand te Rijsſen een geſprek had gehouden met den Generaal BENKENDORF, die het bevel voerde over

zes-

zesduizend man geregelde troepen en twaalf ſtukken geſchut; en dat hij, dien Generaal trachtende te overreden om op Utrecht te trekken, ten antwoord had gekregen, dat de Generaal geene orders daartoe bekomen had, en *dat het mislukken van zijne onderneming om Deventer te overrompelen hem verpligten zoude, een Obſervatie-Corps voor die Vesting en voor Coeverden te plaatſen, en dat zijne daardoor verzwakte troepen niet toereikende zouden zijn om voorwaarts te trekken.*

(15) De bijzonderheden van dat beleg vindt men, naauwkeurig, naar het ſchijnt, opgeteekend in twee beſchrijvingen van hetzelve, de eene getiteld: *Het belegerd Deventer of Dagverhaal enz.* in brieven medegedeeld door eenen burger en inwoner dier ſtad aan zijnen vriend in Holland; het andere: *Beknopt Dagverhaal van het gebeurde te Deventer, gedurende het Beleg.* Ook in dichtmaat heeft men getracht de gedachtenis van dat beleg aan de nakomelingſchap overteleveren, door een werkje, genaamd: *Deventer in ſtaat van beleg* 1813 en 1814. in zes zangen.

(16) De volgende opgave der vrijwillige giften, ten behoeve der algemeene wapening, door Zijne Koninklijke Hoogheid uitgeſchreven den 16den December, 1813. is, op last van Hoogstdenzelven, door den Secretaris van Staat voor de Financiën (*) gedaan den 3den Januarij 1815:

In

(*) In het Verhaal zelf is bij vergisſing gezegd, dat die opgave gedaan was door den *Secretaris Generaal der Binnenlandſche Zaken,*

In contante speciën . . .	*f*	1,181,582: 9: 2
Effecten, Coupons, en Gouden, Zilveren en Koperen Muntspeciën, tegen eenen bepaalden cours gereälifeerd	„	22,670 : 10 : 2
Goud en Zilverwerken, in de Munt te Utrecht versmolten, en in Baren verkocht	„	9,113 : 17 : —
Paarlen, Juweelen, en andere Kostbaarheden, zoo in Londen, als hier te Lande, uit de hand verkocht . . .	„	57,923 : 3 : 5
Totaal .	*f*	1,271,289 : 19 : 9

(17) De opkomst, inrigting en de lotgevallen van dat eerwaardige Gesticht, zijn met de grootste naauwkeurigheid te boek gesteld in de *Gedenkschriften betrekkelijk tot het Kweekschool voor de Zeevaart*, en in het *Verslag der verrigtingen van Commissarissen over het Vaderlandsch Fonds, ter aanmoediging van 's Lands Zeedienst, gedurende het jaar* 1810, *in Louw- en Sprokkelmaand des jaars* 1811, beide uit naam van Commissarissen voornoemd in druk uitgegeven. Deze twee schriften zullen voor het tegenwoordige en voor de volgende geslachten tot schoone en duurzame gedenkstukken verstrekken van de eer der Natie. Het laatste in 't bijzonder, waarin de gedwongen overgave van het Gesticht, met alle daarbij plaats gehad hebbende omstandigheden, getrouwelijk geboekt

boekt is, levert een der grootste voorbeelden op van onbeschaamdheid, openbare onregtvaardigheid en geweld aan de eene, en van grootheid van ziel, met wijze bedaardheid gepaard, aan de andere zijde. De Aanspraak van den Voorzittenden Heer Commissaris J. H. VAN SWINDEN, ter gelegenheid van de wederoprigting van het Kweekschool, afzonderlijk gedrukt, zal, zoo wel als de andere voortreffelijke Aanspraken van dien zelfden hoogstverdienstelijken Voorzitter, in het Verslag voorkomende, niet ligt door iemand, die eenig gevoel heeft, zonder aandoening, ja zoo wij naar ons eigen gevoel mogen oordeelen, niet zonder tranen gelezen worden.

(18) Men vindt dit onderwerp aanvankelijk behandeld in het Tijdschrift: DEN NEDERLANDER, 't welk, hoe veel goeds het ook scheen te beloven, echter, nadat er een twintigtal vertoogen van uitgekomen waren, bij gebrek van vertier en door het bezwaar van het zegel, waaraan de wekelijks uitkomende blaadjes onderhevig zijn, niet heeft kunnen worden vervolgd.

(19) Tot deze Kommissie waren door Zijne Koninklijke Hoogheid, den Souvereinen Vorst, benoemd de Heeren F. VAN DER DUIJN VAN MAASDAM, F. W. BOERS, M. VAN MARUM, H. TOLLIUS, J. M. KEMPER, H. COLLOT D'ESCURY VAN HEINENOORD en D. J. VAN LENNEP. Tot Secretaris van dezelve was aangesteld de Heer J. L. W. DE GEER. De Heeren J. F. W. VAN SPAEN VAN BILJOEN,

A. G.

A. G. CAMPER en H. MUNTINGHE waren genoodigd, om, zoo dikwijls zij zich in de Residentie bevinden zouden, aan de deliberatien dier Commissie deel te nemen, en inmiddels aan dezelve schriftelijk zoodanige consideratiën mededeelen, als zij voor het belang der wetenschappen geraden of dienstig mogten oordeelen.

De verbeterde inrigting van het Openbare Onderwijs, door dezelve ontworpen, is thans, gelijk bekend is, niet alleen reeds eenen geruimen tijd geleden aan Zijne Majesteit den Koning aangeboden, maar ook, na eenige veranderingen ondergaan te hebben, door Hoogstdezelve bekrachtigd, en als Wet ingevoerd.

(20) Beide deze Heeren zijn onlangs, ter beloning van hunne diensten aan het Vaderland bewezen, door Zijne Majesteit in den Adelstand verheven.

(21) De Publicatie, door den Heer KEMPER gedaan, was van den volgenden inhoud:

UIT NAAM VAN ZIJNE DOORLUCHTIGE HOOGHEID.

DE COMMISSARISSEN GENERAAL TER REGELING VAN 'S LANDS ZAKEN IN HET DEPARTEMENT DER ZUIDERZEE

AAN

De Ingezetenen der Stad en Lande van Utrecht.

LANDGENOOTEN! Ook uwe voormaals zoo bloei-

bloeiende Provincie is eindelijk van het juk bevrijd, hetwelk ons geheele Vaderland zoo lang onteerd, en op den rand van het verderf gebragt heeft. Een Souverein uit een Nederlandsch Huis, dat nog eens het Vaderland van ſlavernij en vreemde overheerſching bevrijd heeft, bekleedt de plaats, hem door een juigchend en dankbaar Volk opgedragen, op welke zich nog onlangs door trouwloosheid en geweld een Vreemdeling bevond. Eene wijze ordening van zaken, gegrondvest op onze plaatſelijke belangen en den geest des landaards, zal weldra die inrigtingen vervangen, welke ons allen zoo lang ongelukkig hebben gemaakt, en zoo weinig voor de Hollandſche behoeften berekend waren. Doch het is noodig, dat deze verordening het gevolg van bedaard overleg, niet van overijlde geestdrift zij, en eene droevige ondervinding heeft ons genoeg geleerd, aan welke rampen een Land blootgeſteld is, wanneer men oude inrigtingen opheft, zonder de nieuwe, welke deze vervangen moeten, behoorlijk gereed te hebben. Een PROVISIONEEL PROVINCIAAL BESTUUR, door uw vertrouwen opgeroepen, zal voortgaan te zorgen, dat uwe belangen niet worden uit het oog verloren. Het zal aan het Gouvernement en onzen Doorluchtigen Souverein de wijzigingen doen kennen, welke uwe plaatſelijke belangen vorderen; het zal de middelen voordragen, welke behoudens de algemeene inzigten van het Gouvernement zullen kunnen ſtrekken om U ten minſten eenigzins

fchadeloos te ftellen voor de opofferingen en onaangenaamheden, waarin gij U door den drang van het oogenblik gewikkeld ziet, en welke ook Gij geduldig u getroosten zult in de overtuiging, dat alleen Vaderlandsliefde, alleen eensgezindheid, alleen onbeperkte toewijding aan de gemeene zaak het Vaderland redden kan. Ook onder U moeten wij het herhalen, het is niet de overwinning van eene Partij, niet de overwinning van eene Godsdienstleer, maar de overwinning van het Vaderland, waarover onze Doorluchtige Souverein werkzaam is, en zeker zal hij ook *uit dit* oogpunt zich haasten om de Franfche inrigtingen, die ons nog drukken, fpoedig door andere te doen vervangen.

Doch intusfchen moet alles geregeld voortgaan. Orde en ondergefchiktheid moeten gehandhaafd worden, en geen der bronnen van 's Lands welvaart moet door ftilftand opdrogen. De voortduring van de vorige inrigting van Adminiftratie wordt derhalve door de omftandigheden zelve dringend noodzakelijk gemaakt, en de Heeren

TUIJL VAN SEROOSKERKEN
en
SNOUCKAERT VAN SCHAUMBURG,

gewezene Onder-Prefecten van de Arrondisfementen Utrecht en Amersfoort, zullen als Arrondisfementen-Commisfarisfen in die zelfde werkzaamheden, namens het Hollandfche Gouvernement en Zijne Doorluchtige Hoogheid, den Heere PRIN-

CE

CE VAN ORANJE voortgaan, waarin zij zich zoo lang met lof gekweten hebben. Zij zullen de niet vervallene of afgeſchafte Wetten en Perceptien op den ouden voet, tot op de nieuwe Regeling van zaken, handhaven, en wij vertrouwen genoeg op uwe Vaderlands-liefde, en eerbied voor orde, om er geen oogenblik aan te twijfelen, dat gij allen het uwe zult bijdragen om hun deze inderdaad moeilijke taak ligt te maken.

KEMPER,

Commisſaris-Generaal.

Gedaan te Utrecht,
den 5. *December* 1813.

(22) Hetgene in dien Staatsraad voorgevallen en beſloten was, hebben wij gemeld in de Inleiding voor het Eerſte Deel onzer Geſchiedenis bladz. 89 en volgende.

(23) Hij had eerst op het Voorſtel der Verbondene Mogendheden, door den Baron DE SAINT-AIGNAN naar Parijs overgebragt, aan den Graaf VAN METTERNICH het volgende antwoord door den Hertog VAN BASSANO laten geven, gedagteekend Parijs den 16. Nov. 1813.

„ Mijn Heer!

„ De Baron DE SAINT-AIGNAN is Maan-
„ dag hier aangekomen, en heeft ons berigt, ten
„ gevolge van de opening hem door Uwe Excel-

„ lentie gegeven, dat Engeland het Voorſtel tot „ het houden van een Congres over den Algemeenen Vrede heeft aangenomen, en dat de „ Mogendheden gezind zijn om op den regter „ Rhijn-oever de eene of andere ſtad voor onzijdig te verklaren, ten einde dezelve tot de bijeenkomst der Gevolmagtigden mogt dienen. „ Zijne Majesteit wenscht, dat daartoe de ſtad „ Manheim worde gekozen. De Hertog VAN „ VICENCE, tot deszelfs Gevolmagtigden benoemd, zal zich derwaarts begeven, zoodra „ Uwe Excellentie mij den dag zal hebben gemeld, welke door de Mogendheden tot de opening van het Congres bepaald zal zijn.

„ Het ſchijnt ons gepast, Mijn Heer! gelijk „ zulks ook gebruikelijk is, dat Manheim dan geheel zonder krijgsvolk zij, en de dienst door „ de burgers worde waargenomen; gelijk mede „ dat de Politie inmiddels worde opgedragen aan „ eenen Bailjuw, door den Groot-Hertog van „ Baden te benoemen. Zoo men mogt begrijpen, dat er Piquetten van Ruiterij behoorden „ te zijn, zouden dezelve van wederzijden even „ ſterk moeten zijn. Wat betreft de verſtandhouding van den Engelſchen Gevolmagtigden met „ zijn Gouvernement, deze zou over Frankrijk „ en Calais kunnen gaan.

„ Een Vrede, gegrond op de onafhankelijkheid „ van alle Natien, zoo met betrekking tot het „ vaste Land als tot de Zee, is ſteeds het voor-

„ werp

„ werp der bedoelingen en der ſtaatkunde van
„ den Keizer geweest.

„ Zijne Majesteit trekt een gunstig voorteeken „ uit het Verſlag hem door den Heer DE SAINT-„ AIGNAN gedaan, ten aanzien van 't gene door „ den Minister van Engeland gezegd is.

„ Ik heb de eer," enz.

Hierop was door den Prins VAN METTERNICH in dezer voegen aan den Hertog den 25. daaraan volgende geantwoord:

„ Mijn Heer de Hertog!

„ De renbode, door Uwe Excellentie op den „ 16. November van Parijs afgezonden, is gister „ hier aangekomen. Ik heb mij gehaast om aan „ Hunne Keizerlijke Majesteiten, en aan Zijne „ Majesteit den Koning van Pruisſen voor te hou-„ den den brief, dien Zij mij de eer heeft aan-„ gedaan van aan mij te zenden. Hunne Maje-„ ſteiten hebben met genoegen gezien, dat het „ vertrouwelijke mondgeſprek met den Heer DE „ SAINT-AIGNAN door Zijne Majesteit den „ Keizer der Franſchen is aangemerkt als een be-„ wijs van de vreedzame bedoelingen der hooge „ Verbondene Mogendheden. Bezield door eenen „ zelfden geest, onveranderlijk in hun oogmerk „ en door een onverbrekelijk verbond te zamen „ vereenigd, zijn dezelve gereed om in onder-„ handeling te treden, zoodra zij zekerheid zul-

„ len hebben, dat Zijne Majesteit de Keizer der „ Franſchen de algemeene en hoofdzakelijke gron- „ den aanneemt, welke ik in mijn onderhoud „ met den Baron DE SAINT-AIGNAN heb „ opengelegd.

„ Dan in den brief van Uwe Excellentie wordt „ niets van die gronden geſproken. Zij verge- „ noegt zich met het opnoemen van een begin- „ ſel, door alle Mogendheden van Europa aan- „ genomen, en 't welk door allen op den voorgrond „ van hunne bedoelingen wordt geplaatst. Doch „ dit beginſel, kan, uit hoofde van deszelfs al- „ gemeenheid, geenzins voor grondſlagen dienen. „ Hunne Majesteiten begeeren, dat Zijne Maje- „ ſteit de Keizer NAPOLEON zich op deze „ laatstgenoemde gelieve te verklaren, als zijnde „ zulks het eenige middel om voortekomen, dat „ niet dadelijk, bij den aanvang der onderhande- „ lingen, onoverkomelijke zwarigheden het voort- „ zetten van dezelve belemmeren.

„ De keuze van de ſtad Manheim ſchijnt bij de „ Bondgenooten geene zwarigheid opteleveren. „ Het onzijdig verklaren van dezelve, en de „ voorgeſlagen maatregelen van Politie, zijnde „ volkomen overeenkomſtig met de aangenomen „ gebruiken, kunnen even weinig zwarigheid „ veroorzaken.

„ Ontvang, Mijn Heer de Hertog! de verze- „ kering," enz.

Dit

Dit antwoord dwong NAPOLEON de volgende nadere verklaring af, die hij door den Hertog VAN VICENCE aan den Prins VAN METTERNICH den tweeden December liet geven.

„ Mijn Heer!

„ Ik heb aan Zijne Majesteit den brief voorge-
„ houden, welke Uwe Excellentie den 25. Nov.
„ aan den Hertog VAN BASSANO had geſchre-
„ ven.

„ Door onbepaald aantenemen, als grondſlag
„ van den Vrede, de onafhankelijkheid aller Na-
„ tiën, zoo ten opzigt tot het vaste Land, als
„ ter Zee, heeft Frankrijk als beginſel aangeno-
„ men, 't gene de Bondgenooten ſchijnen te ver-
„ langen. Zijne Majesteit heeft juist daardoor
„ aangenomen alle de gevolgen van dat beginſel,
„ waarvan de eindelijke uitſlag moet zijn een
„ Vrede, gegrond op het evenwigt van Europa,
„ op de erkenning der onſchendbaarheid van alle
„ Natiën, ten aanzien van derzelver natuurlijke
„ grenzen, en op de erkenning der volſtrekte on-
„ afhankelijkheid van alle Staten, in dier voe-
„ gen, dat niemand zich op eenen der overigen,
„ welke het ook zij, kan aanmatigen noch leen-
„ regt, noch oppermagt, van welken aard het
„ ook mag zijn, 't zij te Lande of ter Zee.

„ Desniettemin geeft het mij een wezenlijk ge-
„ noegen aan Uwe Excellentie te kunnen mel-

,, den, dat ik van den Keizer, mijnen Doorluch-
,, tigen Meester, in last heb te verklaren, dat
,, Zijne Majesteit *de algemeene en hoofdzakelijke*
,, *gronden* aanneemt, welke door den Heer DE
,, SAINT-AIGNAN zijn voorgedragen: dezelve
,, zullen groote opofferingen aan de zijde van
,, Frankrijk ten gevolge hebben, doch Zijne Ma-
,, jesteit zal die zonder wederzin doen, indien
,, Engeland door gelijke opofferingen de middelen
,, oplevert tot eenen Algemeenen en eerlijken
,, Vrede voor allen, welke Zijne Majesteit be-
,, tuigt zijne bedoeling te zijn, niet alleen met
,, de Mogendheden van het vaste Land, maar
,, ook met Engeland.

,, Ontvang, Prins!" enz.

(24) Zie BEAUCHAMP, *Hist. de la Campagne de* 1814. T. I. p. 371.

(25) Bekend is de plaats van VELLEJUS PATERCULUS L. II. C. 57. *Sed profectò ineluctabilis fatorum vis, cuiuscumque fortunam mutare constituit, consilia corrumpit.* ,, Inderdaad ,, de magt van 't noodlot, welke niemand ont-,, komen kan, verdwaast de raadslagen van den ,, genen, dien het in 't ongeluk wil storten." Waarbij de beroemde RUHNKENIUS meer soortgelijke plaatsen heeft aangehaald.

(26) Deze verwijzing naar de Aanteekeningen is overtollig.

AF-

AFZONDERLIJKE BIJLAGE.

TRACTAAT en CONVENTIE, gesloten tusschen de BATAAFSCHE REPUBLIEK en het DOORLUCHTIG HUIS van ORANJE en NASSAU.

Bij het 8ste Artikel van het definitief Tractaat over de Cessien en indemniteiten tusschen Zijne Majesteit den Koning van Pruissen en de Fransche Republiek te Parijs op den 23 Mei 1802 gesloten, door Zijne Doorluchtige Hoogheid den Heere Prinse van Oranje en Nassau, voor zich, zijne Erfgenamen, Opvolgers en Regtverkrijgende gerenuncieerd zijnde „ aan de waardigheid van „ Stadhouder der Vereenigde Nederlanden, thans „ uitmakende de Bataafsche Republiek, aan alle „ zijne Regten, Tituls, Appointementen en Pe- „ rogativen uit de gezegde waardigheid voort- „ spruitende, gelijk ook aan elke zijner Domei- „ nen en Grond-Eigendommen gelegen, zoo wel „ op het Territoir van genoemde Republiek, „ als in de daaraan onderhorige Colonien," en

daartegen bij het 9de Artikel van het zelfde Tractaat bepaald zijnde: „ dat Zijne Doorluchtigste „ Hoogheid de Heer Prins van Oranje-Nassau, „ de Princes zijne Gemalin en alle Hoogstderzel- „ ver Kinderen en Erfgenamen zullen blijven ge- „ nieten alle perpetueele en Lijf-renten, welke zij „ hebben tot laste van de Bataassche Republiek, „ op dezelfde wijze, als andere Bezitters van „ Renten tot lasten van gezegde Republiek die „ genieten." Zoo zijn tot vereffening der wederzijdsche vorderingen, welke uit het bovenstaande gestipuleerde voortspruiten, en tot regeling van alle de Objecten, welke daarvan ten gevolge strekken, van beide zijden Gevolmagtigden benoemd, te weten door het Staats-Bewind der Bataassche Republiek, de Algemeene Secretaris van hetzelve Staats-Bewind, Mr. CAREL GERARD HULTMAN, en de Thesaurier-Generaal der Bataassche Republiek, Mr. JAN AREND DE VOS VAN STEENWIJK, en door Zijne Doorluchtigste Hoogheid den Heere Prinse van Oranje en Nassau, als mede door Haare Koninglijke Hoogheid Mevrouwe Hoogstdeszelfs Gemalinne, door Haare Doorluchtige Hoogheid Mevrouwe de Erf-Princesse van Brunswijk-Lunenburg, geboren Prinses van Oranje en Nassau, en door Zijne Doorluchtige Hoogheid den Heere Erf-Prins van Oranje en Nassau, zoo voor zich zelve, als voor Hoogstdeszelfs Koninglijke Gemalinne en twee Zoonen de Prinsen WILLEM FREDERIK GEORGE LODEWIJK, en WIL-

LEM

LEM FREDERIK CAREL van Oranje en Nasſau, Mr. RUDOLPH VAN OLDEN, Mr. JAN PASCAL FERRAND en Mr. PETRUS DAMEN, dewelke, na hunne Volmagten aan elkander gecommuniceerd, en dezelve uitgewisſeld, mitsgaders verſcheidene conferentien met malkander gehad te hebben, overeengekomen zijn, in naam, en van wegen hunne reſpective Committenten, over de volgende Pointen en Artikelen.

Art. 1.

Zijne Doorluchtigſte Hoogheid de Prins van Oranje en Nasſau, als nog inhererende Hoogstdeszelfs accesſie tot de Artikelen 8. en 9. onder meer anderen van het aangehaalde Tractaat van 23 Mei 1802, herhaalt ten dezen de formeele renunciatie in het bovengemelde 8ste Art. door hem, zoo voor zich zelven als voor zijne Erfgenamen, Opvolgers en Regtverkrijgende gedaan, aan zijne waardigheid als Erf-Stadhouder, Capitein en Admiraal-Generaal der Vereenigde Nederlanden, thans uitmakende de Bataafſche Republiek, en aan alle zijne Regten, Tituls, Appointementen en Prerogativen, uit dezelve waardigheid reſulteerende, wordende voorts voorſchreven renunciatie door de overige Contracteerende Leden van het Doorluchtig Huis van Oranje en Nasſau, in 't Hoofd dezes breder vermeld, zoo voor hun, hunne Erven, Opvolgers en Regtverkrijgende aangenomen, goedgekeurd en bevestigd.

Art. 2.

Art. 2.

Insgelijks ſtaat opgemelde Zijne Hoogheid, zoo voor zich zelven, als in voege voorſchreven, ter voldoening aan het zelfde Artikel, af, aan en ten behoeven der Bataafſche Republiek, alle zijne Domeinen en Grond-Eigendommen gelegen op het Territoir van de gezegde Republiek, geene zoodanige in de Coloniën, aan dezelve Republiek onderhoorig, bezittende.

Art. 3.

Bovendien ziet nog Zijne Hoogheid in voegen als voren, ten behoeve van gemelde Bataafſche Republiek, af van alle regt en aanſpraak, welke Hoogstdezelve nog zoude mogen hebben op zoodanige Domeinen en Grond-Eigendommen, welke, ſchoon niet op het Territoir van de Bataafſche Republiek gelegen, echter onder de Adminiſtratie en Comptabiliteit van Zijne Hoogheids gewezen Raad der Domeinen in den Haag geweest zijn, dezelve aan de gemelde Republiek afſtaande.

Art. 4.

De afſtand en overdragt van alle dezelve Domeinen en Grond-Eigendommen geſchiedt door Zijne Hoogheid aan de eene zijde, met alle de geregtigheden aan dezelve behoorende, en met alle de baten daar van provenieerende, of kunnende gepercipieerd worden, en aan den anderen kant met alle de lasten, ſchulden en vaste uitgaven daarop ſtaande, en mitsdien zoodanig, als dezelve

door

door Zijne Hoogheid vóór den 18 Januarij 1795 bezeten zijn.

Art. 5.

Het Gouvernement der Bataaffche Republiek accepteert van zijne zijde voor zoo veel noodig de evengemelde renunciatie, en afftand der Domeinen en Grond-Eigendommen voor en ten behoeve van dezelve Republiek, en neemt tot lasten van dezelve aan alle de lasten, fchulden en vaste uitgaven op dezelve ftaande, en vóór den voorfchreven 18 Januarij 1795 betaald, gemelde Zijne Hoogheid en Hoogstdeszelfs Erfgenamen voor alle aanfpraak deswegens vrij warende.

Art. 6.

Hetzelve Gouvernement belooft bovendien te zorgen, dat de Grafsteden binnen deze Republiek, waarin de afgeftorven Voorouders en Bloedverwanten van het Doorluchtig Huis ter ruste liggen, nimmer geftoord, geruimd, of ter begraving van andere Lijken gebruikt zullen worden, maar dat dezelve, benevens de daarop geplaatste Tombes, behoudens de noodzakelijke reparatien, fteeds onaangeroerd blijven.

Art 7.

Tot meerder zekerheid der vrijwaring in Art. 5. gemeld, neemt het Gouvernement der Bataaffche Republiek aan de eventueele voldoening der Capitalen, vóór den voorfchreven 18 Januarij 1795 door Zijne Hoogheid of deszelfs Predecesfeuren

op

op dezelve Domeinen en Grond-Eigendommen gecontracteerd en genegotieerd, en, van de Interesſen, daarop reeds vervallen of nog te vervallen, tot de volle kwijting der Capitalen toe, ten welken einde hetzelve Gouvernement, als nog aan de Houders der Obligatien van de in voegen voorſchreven genegotieerde Capitalen, die de hunne nog niet in voldoening aan de door het Bataafſche Gouvernement gedane Publicatien ter Registratie mogten hebben aangeboden, eenen tijd van één jaar en zes weken zal praefigeeren, om dezelve als nog te doen Registreeren en van hetzelfde en van een gelijk regt als alle anderen te laten jouisſeeren, mits zoodanige Houders, daartoe wordende gerequireerd, onder Eede verklaren, dat zij die Obligatien voor den tijd der bovengemelde oproeping hebben bezeten, of door wettigen titul verkregen van Perſoonen in dit geval zijnde.

Art. 8.

Het Gouvernement der Bataafſche Republiek verbindt zich bovendien, de opgemelde genegotieerde Capitalen, waarvoor de voorſchreven Domeinen en Grond-Eigendommen geaffecteerd en verbonden zijn, nimmer te zullen verklaren voor Nationale Schulden, maar dat het ſpeciaal Regt van Verband der Houders van gemelde Obligatien op die Domeinen en Grond-Eigendommen volkomen gaaf en geconſerveerd zal blijven, zoodanig, dat; wanneer het Gouvernement der Bataafſche Re-

Republiek in der tijd mogt goedvinden de voorſchreven Domeinen en Grond-Eigendommen, of eenige van die, te verkoopen, zoodanige verkooping altijd geſchieden zal op die expresſe conditie, dat het meerdere gedeelte van den koopprijs zal kunnen worden voldaan in zoodanige Obligatien, gerekend tegen het volle Capitaal, en dezelve, mitsdien, als contant geld zullen worden aangenomen.

Art. 9.

Ter bevordering van bovengemelde vrijwaring, inhaereert het Gouvernement der Bataafſche Republiek, en confirmeert op nieuw de Reſolutie van het Staats-Bewind van den 10den Januarij 1843, waarbij in ſubſtantie: „ Aan de gewezen „ Ambtenaren in de Domeinen van Hoogstgemel- „ de Zijne Hoogheid, welke hunne Ambten te- „ gen betaling van eene contante recognitie heb- „ bende bekomen, daarvan, ten gevolge der Om- „ wenteling van 1795 zijn ontzet geworden, zon- „ der daarna herſteld te zijn of andere vaste pos- „ ten bekomen te hebben," is toegelegd eene jaarlijkſche op hun eigen lijf gevestigde Lijfrenten van vijf percent, gerekend naar de kapitale ſom, door hun voor het verkrijgen dier Ambten voldaan, en ingaande met den dag, waarop die Ambtenaren van hunne posten zijn ontzet: de zoodanige, welke tot nog toe het effect van die Reſolutie niet genoten hebben, ofte, om bijzondere

re-

redenen, in dezelve Resolutie niet uitdrukkelijk als uitzonderingen vermeld, afgewezen mogten zijn geworden, als nog tot dit genot admitteerende, mits dezelve zich daartoe met de bij dezelve Resolutie vereischte bewijzen, binnen den tijd van zes maanden na de ratificatie dezes, aan het Staats-Bewind komen te adresseeren.

Art. 10.

Wijders zullen aan die gewezen Ambtenaren, welke geene contante recognitie voor de verkrijging hunner Ambten hebben betaald, door het Gouvernement der Bataafsche Republiek worden voldaan derzelver achterstallige Tractementen en Gages, tot den laatsten dag waarop zij in functie geweest zijn.

Art. 11.

Insgelijks neemt het Gouvernement der Bataafsche Republiek aan, om bij vervolg te blijven betalen, de, op meergemelde Domeinen en Eigendommen door Zijne Hoogheid vóór den 18den Januarij 1795 geadsigneerde en uit de bijzondere Casse der Domeinen of uit de Thesaurie Generaal bevoorens betaalde Lijf-Pensioenen, zoo als reeds dadelijk door ofte van wegen hetzelve Gouvernement geschied, en zoodanige gepensioneerde of gegratificeerde, welke, schoon niet op de zoogenaamde Pensioen-Lijsten bekend of van formeele Actens voorzien, op eene andere voldoen-

de

de wijze kunnen doceeren, dat hunne Penſioenen of Gratificatien vóór den 18den Januarij 1795 door ofte van wegen Zijne Hoogheid uit de Kasſen der Domeinen of Theſaurie Generaal betaald zijn geworden: het zij dezelve zich nog niet mogten geadresſeerd hebben, of wel uit hoofde van het gemis der zoo evengemelde bewijzen, reeds afgewezen mogten zijn, als nog tot het genot derzelve Penſioenen, als alle anderen, te admitteeren, mits dezelve zich binnen den tijd van zes maanden, na de ratificatie dezes, daartoe aan het Staats-Bewind komen te adresſeeren.

Art. 12.

Ter voldoening aan het 9de Artikel van het meergemelde Tractaat van 23 Mei 1802 wordt tot eenen algemeenen baſis dezer Conventie aangenomen, dat van zoodanige Eigendommen en Effecten, waarvan de bovengemelde Leden van het Huis van Oranje en Nasſau thans nog in het bezit zijn, het regt van eigendom volkomen en in volle kracht zal blijven, doch dat zoodanige Eigendommen en Effecten, in handen van het Gouvernement der Bataafſche Republiek geraakt zijnde, aan dezelve zullen verblijven.

Art. 13.

Dienvolgende zal het Doorluchtig Huis van Oranje en Nasſau en de individueele Leden van hetzelve in vollen en vrijen Eigendom, even als al-

alle particuliere eigenaars van Staats-fchulden ten laste der Bataaffche Republiek, bezitten en behouden alle de Obligatien, welke dezelve ten laste der voorfchreven Republiek, de bijzondere Departementen, Steden en Corporatien in dezelve, in handen hebben.

Art. 14.

De Interesfen op dezelve Obligatien, zedert den laatften betaal- en verval-dag verfchuldigd, zullen worden afbetaald in korte termijnen, *zoodanig*, dat dezelve binnen twee maanden na de ratificatie dezer Conventie zullen zijn gekweten; en ten dien einde, terftond na de ratificatie, door het Gouvernement der Bataaffche Republiek worden opgeheven alle verboden of hindernisfen, te voren op den ontvangst dier Interesfen gelegd, mitsgaders dezelve voor het vervolg rigtig betaald op de Comptoiren, alwaar dezelve Obligatien zijn of zullen worden gedomicilieerd: ten welken einde zoodanige Obligatien, waarvan de tijd der Converfie bereids mogt verftreken zijn, als nog in dezelve, zonder eenige verbeurte, zullen worden aangenomen.

Art. 15.

Insgelijks zullen in korte termijnen, te zamen niet excedeerende een tijdsverloop van vier maanden, na de ratificatie, aan de zoo evengemelde Leden van het Doorluchtig Huis worden afbetaald

taald de achterſtallige Lijf-Penſioenen aan dezelve, ten laste der Bataaſſche Republiek, (voormalige Generaliteit) en de bijzondere Departementen (voormalige Provincien en Landſchap Drenthe) competeerende, zedert den 23 Mei 1802 tot op de respective vervaldagen in dezen jare 1804, te ontvangen op één Lands Comptoir, daartoe door het Gouvernement der Bataafſche Republiek aan te wijzen, en zullen voortaan dezelve Lijf-Penſioenen tot den tijd van het afſterven dier Leden van het Doorluchtig Huis, ter wier lijve dezelve geſteld zijn, insgelijks op één Lands Comptoir jaarlijks rigtig worden voldaan.

Art. 16.

De vordering van het Doorluchtig Huis, en de individueele Leden van dien, ten aanzien der Lijf-Penſioenen, door diverſe Steden binnen de Republiek, ten behoeve van dezelve respectivelijk geconſtitueerd, zal insgelijks zedert den 23 Mei 1802 met opheffing van alle empêchement derzelver ontvangst toegebragt, vrij en geconſerveerd blijven.

Art. 17.

Voor het overige renuncieert Zijne Hoogheid ſpecialijk van alle regt en aanſpraak op een zeer aanzienlijk Kapitaal in Obligatien, behorende, met en benevens zekere Tiende en Huizen, tot het Fonds door Zijne Hoogheid, reeds vele jaren uit

zekere inkomsten aan Hoogstdenzelven, uit hoofde van zijne voormalige Digniteiten, competeerende, aangelegd, met oogmerk, om daaruit op te rigten een Opvoedings-Huis voor de Kinderen van Onder-Officieren, Soldaten en Matrozen, gestorven of gesneuveld in dienst van de Republiek der Vereenigde Provincien, en welke Obligatien, berust hebbende onder den Rentmeester van het Comptoir der Annaten in de gewezen Provincie van Utrecht, bij de Revolutie van den jare 1795 geraakt zijn in handen van het Bataafsch Gouvernement, dezelve afstaande aan de *Bataafsche* Republiek; en neemt het Gouvernement van de gemelde Republiek voor en ten behoeve van dezelve dien afstand aan, onder verbintenis om het Capitaal en inkomsten van hetzelve Fonds te doen strekken: Eerstelijk tot onderhoud en opvoeding van ouderloze Wezen van Onder-Officieren, Soldaten en Matrozen, gestorven of gesneuveld in dienst van dezen Staat, het zij vóór het zij na de Revolutie van den jare 1795; En voorts het overschot der revenuen van hetzelve tot zoodanige eindens, als het Gouvernement der Bataafsche Republiek in der tijd tot nut en voordeel van den Militairen Stand in dezelve Republiek zal oirbaar vinden.

Art. 18.

Wijders renuncieeren nog Zijne Doorluchtigste

Hoog-

Hoogheid de Heer Prins van Oranje en Nasſau, Haare Koninglijke Hoogheid Mevrouwe de Princes Hoogstdeszelfs Gemalin, Haare Doorluchtige Hoogheid Mevrouw de Erf-Princes van Brunswijk, Zijne Doorluchtige Hoogheid de Heer Erf-Prins van Oranje en Nasſau, zoo voor zich zelven, als voor zijne Koninglijke Gemalinne, en zijne minderjarige Zonen de Prinſen WILLEM FREDERIK GEORGE LODEWIJK en WILLEM FREDERIK CAREL, de laatſte als Erfgenaam van Wijlen Zijne Doorluchtige Hoogheid den Heere Prinſe WILLEM GEORGE FREDERIK, van alle achterſtallen der Lijf-Penſioenen, aan Hoogstdenzelven gemaakt en beſproken door de toenmalige Staten Generaal der Vereenigde Nederlanden, en door de Staten van diverſe Provincien en Steden in dezelve, zedert den laatſten betaaldag tot 23 Mei 1802, of met betrekking tot die van wijlen Zijne Doorluchtigſte Hoogheid WILLEM GEORGE FREDERIK, hoogstloffelijker memorie, tot den dag van Hoogstdeszelfs overlijden vervallen.

Art. 19.

Insgelijks renuncieeren de in het vorige Art. opgenoemde Leden van het Doorluchtig Huis van Oranje en Nasſau niet alleen van de Interesſen, maar ook van het Capitaal zelve van zoodanige Obligatien, Ordonnantien en Effecten, eene pecunieele waarde hebbende, hun bevorens aangekomen, en welke thans in handen van het Gou-

vernement der Bataaffche Republiek zijn, waaronder in het bijzonder begrepen zijn de achterftallige Appointementen, zoo ordinaire als extra ordinaire, welke aan Zijne Hoogheid en Hoogstdeszelfs beide Zonen, ter zake der door hun te voren in deze Republiek bekleedde charges, tot den dag dat Hoogstdezelve gefungeerd hebben, nog zouden mogen competeeren, en de bereids deswegens geflagen Ordonnantien, gelijk ook het Capitaal van, en de Uitdeelingen vervallen op het Aandeel, hetwelk Zijne Hoogheid bezeten heeft in de Amphioen-Societeit te Batavia.

Art. 20.

Nog renuncieeren de opgemelde Leden van het Doorluchtig Huis van de door hun gevorderde reftitutie van alle andere Eigendommen, waarvan bij het meermaals aangehaalde Tractaat van 23 Mei 1802 niet uitdrukkelijk is gerenuncieerd, en mitsdien van zoodanige Goederen, waarvan de Bataaffche Republiek of nog in bezit is, of door gedane Verkoopingen een pecunieel provenu genoten heeft, als van Meubelen, Schilderijen, Boeken, Rariteiten, Naturalia, Wijnen, Rijtuigen en wat van dien aart meer zij: zijnde echter het Gouvernement der Bataaffche Republiek alzins genegen, om aan het Doorluchtig Huis, zulks begeerende, te doen restitueeren die Objecten, welke voor het Huis van eenige bijzondere waarde of prijs van affectie kunnen zijn, waaromtrent

trent partijen Contractanten elkander nader in der minne zullen verstaan.

Art. 21.

Al verder renuncieert Zijne Hoogheid van de pretensie, welke hij vermeent heeft te kunnen formeeren tot het batig Saldo der Administratie, door of van wegen de Bataafsche Republiek gehouden, over zijne Domeinen en Grond-Eigendommen in het algemeen, tot den 23 Mei 1802, datum van het te meermalen aangehaalde Tractaat.

Art. 22.

Hare Koninglijke Hoogheid Mevrouwe de Princes van Oranje en Nassau renuncieert ook bijzonder van het regt van Hijpotheek en speciaal Verband door Hoogstdezelve gesustineerd op de nu afgestane Domeinen van Steenbergen, IJsselstein en Zevenbergen, ter verzekering zoo van Hoogstderzelver Morgengave, met de daarop verschuldigde Interessen, als van Hoogstderzelver Douarie en jaarlijksche uitkering, bekend onder den naam van speldegeld.

Art. 23.

Eindelijk recuncieeren de bovengemelde Leden van het Doorluchtig Huis te zamen, en elk in 't bijzonder, in het algemeen, van alle verdere praetensien, welke door Hoogstdezelve reeds ge-

 maakt

maakt zijn, of nog zouden kunnen gemaakt worden ten laste der Bataaffche Republiek en de respective Departementen van dezelve.

Art. 24.

Tot compenſatie van alle de renunciatien en afſtanden in de voorige Artikelen vermeld, zal door de Bataaffche Republiek, aan Zijne Hoogheid den Prins van Oranje en Nasſau, zoo voor zich zelven, als ten behoeven van alle de bovengemelde Leden van het Doorluchtig Huis, worden *voldaan* eene Som van Vijf Millioenen Guldens, te betalen op de navolgende wijze: zes weken na de ratificatie dezer Conventie, mits niet invallende voor den 15 September aanſtaande, zal worden betaald eene Som van Vijfmaal Honderdduizend Guldens in Contanten; voor de resteerende Vier Millioenen en Vijfmaal Honderdduizend Guldens, zullen binnen drie maanden na de ratificatie dezer, of zoo veel eerder, als mogelijk is, afgegeven worden Vierduizend Vijfhonderd ſtuks Obligatien of Rescriptien, ten laste der Bataaffche Republiek, ieder groot Eenduizend Guldens Capitaal, in blanco, rentende 2½ Percent 's Jaars, geteekend door Theſaurier-Generaal en Raden van Financie, en door het Staats-Bewind bij onderteekening van den Algemeenen Secretaris geaggreëerd, alle voorzien met de noodige Coupons, tot den dag, dat dezelve zullen worden afgelost, en inhoudende, zoo wel de Obligatien,

als

als de Coupons, de Clauſul, dat dezelve terſtond na derzelver vervaldag als contant geld, bij de voldoening van alle Lands lasten, zullen aangenomen worden. Telken half jare, waarvan het eerste half jaar gerekend zal worden verſchenen te zijn op primo Julij 1805, zal door de Bataafſche Republiek, in mindering van de opgemelde Schuld, in Contanten worden afbetaald Tweemaalhonderd en Vijftigduizend Guldens, en zullen mitsdien de evengemelde Obligatien met derzelver Coupons zoodanig ingerigt worden, dat op primo Julij van den jare 1805 en op primo Januarij en op primo Julij van de jaren 1806, 1807, 1808, 1809, 1810, 1811, 1812, 1813 en primo Januarij 1814, telkens Tweehonderd en Vijftig derzelven zullen worden afgelost, en inmiddels de verſchenen Coupons voldaan.

Art. 25.

Het Gouvernement der Bataafſche Republiek renuncieert wijders van zijne zijde aan zoodanige contra-praetenſien, als hetzelve gemeend heeft te kunnen vorderen van het Doorluchtig Huis, met name, van de restitutie van zeker Capitaal van Zevenmaal Honderdduizend Guldens, ten jare 1754 van de Provincie Holland opgenomen, met de daarop vervallene Interesſen, van de voldoening van achterſtallige Verpondingen der zoogenaamde Koningsgoederen, of Goederen afkomſtig uit de Nalatenſchap van Zijne Majesteit

WILLEM DEN DERDEN, — van de teruggave van eenige Schulden voor het Huis van Oranje en Nasſau, door of van wegen de Bataafſche Republiek na den jare 1795 betaald, en voorts in het algemeen van alle verdere praetenſien, welke door de Bataafſche Republiek of eenig bijzonder Departement in dezelve, tot laste van het evengemelde Huis geformeerd zijn, of nog geformeerd zouden kunnen worden.

Art. 26.

Ten gevolge dezer Conventie, *zullen* partijen Contractanten aan elkander ter goeder trouwe en zonder eenige achterhoudendheid, zoo dra mogelijk, en uiterlijk binnen den tijd van zes maanden, overgeven alle Documenten, Charters, Tituls, Registers, Boeken en Papieren, behorende tot het wederzijds bij deze Conventie aan elkander toegekende.

Art. 27.

Dienvolgende zal Zijne Doorluchtigſte Hoogheid aan de Bataafſche Republiek doen extradeeren alle de zoodanige Documenten, enz. welke, betrekking hebbende tot de thans aan dezelve Republiek afgeſtane Domeinen, Eigendommen of Goederen, of tot de particuliere beheering en adminiſtratie derzelven bij het vertrek van Zijne Hoogheid in den jare 1795 zijn getransporteerd geworden, zoo verre dezelve als nog voorhanden en te vinden zijn,

zijn, ſpecialijk daaronder begrepen de reëele cautien, door ſommige gewezen Comptabelen, ten behoeven van Zijne Hoogheid geſteld, ten einde de Bataafſche Republiek in ſtaat te ſtellen met dezelve Comptabelen te liquideeren.

Art. 28.

Daarentegen zal het Gouvernement der Bataafſche Republiek aan het Doorluchtig Huis van Oranje en Nasſau terug geven zoodanige Documenten, enz. als boven gemeld zijn, welke betrekking hebbende tot de Duitſche Staten van het Vorstelijk Huis, of tot andere Eigendommen buiten de hiervoor afgeſtane, of tot Familiebelangens van hetzelve Huis, in of na den jare 1795 in handen van het Gouvernement der Bataafſche Republiek geraakt zijn.

Art. 29.

Partijen Contractanten zullen wederzijds inroepen en verzoeken de Guarantie van Zijne Majeſteit den Keizer der Franſchen en van Zijne Majeſteit den Koning van Pruisſen op dit jegenswoordig Tractaat, als een gevolg en ſupplement zijnde van het meergemeld Tractaat van den 23 Mei 1802, tusſchen de Franſche Republiek en Hoogstgedachte Zijne Majesteit den Koning van Pruisſen aangegaan.

Art. 30.

Eindelijk zal deze Conventie geene kracht hebben, dan na dat dezelve door de wederzijdſche

Hoo-

Hooge Contractanten zal zijn geratificeerd, zullende de ratificatien worden uitgewisſeld alhier in den Haag, binnen den tijd van vier weken, na het teekenen dezer, of zoo veel eerder als mogelijk is.

Ten oirconde dezes hebben wij Ondergeteekenden, Gevolmagtigden van het Staats-Bewind der Bataafſche Republiek, en wij Ondergeteekenden, Gevolmagtigden van het Doorluchtig Huis van Oranje en Nasſau, uit krachte van onze respective Volmagten, dit Tractaat en Conventie geſloten, en daarvan twee eensluidende geteekend en onze Cachetten daarop geſteld.

Gedaan in den Haag, den eerſten Augustus Achttienhonderd en Vier.

(Was, nevens vijf in rood lak opgedrukte Cachetten, geteekend)

C. G. HULTMAN.	R. VAN OLDEN.
J. A. DE VOS VAN STEENWIJK.	J. P. FERRAND.
	P. DAMEN.

De Gevolmagtigden van het Doorluchtige Huis van Oranje en Nasſau, na op het Voorſtel van eene Kommisſie uit het Staats-Bewind, om de finale afdoening der zaak nog eenige dagen uitteſtellen, verklaard te hebben, zich daartoe niet be-

bevoegd te achten, en van hunnen kant gereed te zijn om de Ratificatiën uittewisfelen, hebben vervolgens in de maand October, toen het duidelijk genoeg bleek, dat men door Frankrijk om den tuin geleid werd, en dat het Bataaffche Beftuur met de zaak verlegen was, bij eene ingeleverde Nota, verklaard de onderhandelingen voor vervallen te houden. Dezelve was van den volgenden inhoud:

N O T A.

Toen de Ondergeteekende, Gevolmagtigden van het Doorluchtig Huis van Oranje en Nasfau eene Nota, op den 29 Augustus l. l. van Heeren Gecommitteerdens van de Bataaffche Republiek ontvingen, hoofdzakelijk behelzende een Voorflag aan de Ondergeteekenden, ten einde met de explicatie over de al of niet ratificatie van het Tractaat, tusfchen hen Heeren Gecommitteerdens qq. voornoemd, en de Ondergeteekenden op den eerften der gemelde maand, geflotеn, geteekend en bezegeld, *nog eenige weinige dagen te fuperfedeeren, om daaromtrent nader antwoord van welgemelde Heeren Gecommitteerdens te ontvangen*, hebben zij de eer gehad ten zelfden dage, bij hunne, in antwoord ftrekkende Nota, te kennen te geven, dat zij van hunnen kant, en ingevolge hunnen last, bereidvaardig geweest zouden zijn, ten zelfden dage van wederzijdfche ratificatien te wisfelen, maar dat zij, om redenen, bij die Nota ver-

vermeld, zich verpligt vonden in de acceptatie van voorschreven Voorslag te difficulteeren, *echter dien onverminderd gaarne het toegezegd nader antwoord van welgemelde Heeren Gecommitteerdens zullende ontvangen.*

De Ondergeteekenden tot op dit oogenblik geen *nader antwoord* ontvangen hebbende, vinden zich in de onvermijdelijke noodzakelijkheid, om als nu uit naam en op uitdrukkelijken last van hunne Hooge Committenten te declareeren, dat het Doorluchtig Huis van Oranje en Nassau de Negotiatien, tusschen het Bataafsch Gouvernement en hetzelve Huis plaats gehad hebbende, met alle de gevolgen en aankleve van dien, houdt voor vervallen, uit hoofde der, binnen den bepaalden tijd, niet plaats gehad hebbende ratificatie, dat, gelijk het Doorluchtig Huis in die Negotiatie van zijne zijde gegeven heeft de doorslaandste blijken van bereidwilligheid, om het volle accomplissement te geven aan die Artikelen van het Tractaat, op den 23 Mei 1802 tusschen de Mogendheden van Pruissen en Frankrijk gesloten, welke hetzelve concerneeren, en door Zijne Hoogheid den Heere Prinse van Oranje en Nassau voor en in naam van deszelfs geheele Huis geratificeerd, mitsgaders door voornoemde Hooge Contractanten geguarandeerd zijn: als nu hetzelve Huis zich geheel en al onverantwoordelijk houdt wegens de verhinderingen, door de niet gevolgde ratificatie van de zijde van het Bataafsch Gouvernement, aan die beloofde guarantie toegebragt, en zich

ver-

verpligt vindt, ten sterksten te protesteeren, tegen alle illatiën en consequentiën, welke, het zij uit die betoonde bereidwilligheid tot voldoening aan de bedoelde Artikelen van het meergemelde Tractaat, voor zoo verre die tot eene afkomst van zaken tusschen het Bataafsch Gouvernement en het Doorluchtig Huis betrekkelijk zijn, en de verpligtingen die hetzelfde Huis ten dien opzigte door de ratificatie op zich genomen heeft; het zij uit de schikkingen, afstanden en overgiften, als gevolgen van dezelve Negotiatie immer ten nadele of in praejuditie van hetzelve Huis zouden kunnen of mogen getrokken worden: reserveerende integendeel hetzelve Huis aan zich, in de volste uitgestrektheid, al het regt en aanspraak, dat hetzelve door het meergemelde Tractaat en de toegezegde guarantie der Hooge gecontracteerd hebbende Mogendheden, ten aanzien van de Bataafsche Republiek, verkregen heeft.

's Hage, den 18den October, 1804.

(Get. R. VAN OLDEN.
J. P. FERRAND.
P. DAMEN.

Deze Nota werd den 18den October aan de Bataafsche Kommissarissen, en den 21sten daaraan volgende aan den Franschen Ambassadeur DE SEMONVILLE, met bijvoeging eener Fransche Vertaling, door den eersten Heer Onderteekenaar,

uit naam ook zijner Mede-Gecommitteerden, ter hand gesteld. De Ministers van Pruisſen en Frankrijk, en wel de eerstgenoemde op uitdrukkelijken last van zijn Hof, hadden de taak op zich genomen, om naar vermogen hunnen invloed bij de Bataafſche Republijk ter bevordering der Onderhandelingen aan te wenden; en de Franſche Ambasſadeur hield zich dan ook zeer getroffen over deze onverwachte uitkomst. Hij gaf duidelijk te kennen, dat drift en misverſtand dit onheil hadden berokkend, en zeide, met betrekking tot den Admiraal VERHUELL, hoofdzakelijk, „dat dezelve een uur, nadat hij Ambasſa-„deur vertrokken was om zijnen Keizer te Aken te „gaan opwachten, in den Haag was aangekomen, „en noch hem, noch den Preſident van het Staats-„Bewind, noch den Heer VAN DER GOES, noch „den Heer HULTMAN te huis vindende, gegaan „was naar den Preſident van het Wetgevend Lig-„chaam; dat zijn Keizer onderſteld had, dat de „Bataafſche Republijk eene Leening van Zes Mil-„lioenen geopend had, om het Doorluchtige Huis „van Oranje te betalen, en daarop den Heer VER-„HUELL gezonden had, om te zeggen, dat die „betaling niet presſeerde, en dat, als men geld „had, men dan eerst in de behoefte van hem „VERHUELL moest voorzien: gevende verder „daarbij te kennen, dat hij de zaak aan zijn Hof „reeds in haar ware daglicht had voorgeſteld, en „dat dezelve zich, vooral onder de bemiddeling „van Pruisſen, nog wel ſchikken zoude.” Dan de

ge-

genoemde Gecommitteerde nam daarop formeel affcheid, met te zeggen, dat zijne Kommisfie, op dat oogenblik bij Zijne Excellentie afgelegd, de laatfte Officieele daad van Kommisfarisfen van het Doorluchtig Huis zijnde, hij met zijne Collega's ophield die qualiteit verder te bezitten.

Ten flotte, om aan onze Lezeren niets van 't gene tot opheldering dezer zake ftrekken kan, te onthouden, laten wij hier volgen de Artikelen uit het Traktaat van Parijs, welke de grondflagen van het niet geratificeerde Traktaat uitmaakten, en waarvan ons een echt Affchrift is medegedeeld:

Copie.

GUILLAUME, PAR LA GRACE DE DIEU, PRINCE D'ORANGE ET DE NASSAU, &c. &c. &c.

Ayant vu et examiné les Articles 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14 et 15 du Traité définitif de Cessions et d'indemnités conclu à Paris le 23 Mai 1802, entre *le Marquis* DE LUCCHESINI, *Plénipotentiaire de Sa Majesté le Roi de Prusse et le Général* BEURNONVILLE, *Plénipotentiaire de la République Française*, desquels Articles la teneur s'en suit. —

Articles extraits en Copie du Traité définitif de Cessions et d'indemnités conclu entre Sa Ma-

jesté le Roi de Prusse et la République Française. —

Article 8.

Son Altesse Sérénissime, le Prince de *Nassau Orange Dillenburg Dietz*, renonce formellement pour elle, ses Héritiers, Successeurs, et ayant cause, à la dignité de Stadhouder des Provinces Unies, formant aujourdhui la République Batave, à tous ses Droits, Titres, Appointemens et prérogatives résultant de la dite dignité, ainsi qu'a tous ses Domaines et Propriétés foncières, situées tant sur le territoire de la dite République, que dans les Colonies qui en dependent. —

Art. 9.

Son Altesse Sérénissime le Prince de *Nassau Orange Dillenburg Dietz*, la Princesse son Epouse, tous leurs Enfans et Héritiers, jouïront des rentes perpétuelles et viagères, qu'ils ont sur la République Batave, de la même manière qu'en jouïssent tous les autres possesseurs de rentes de la dite Republique. —

Art. 10.

Pour indemniser la maison de *Nassau Orange Dillenburg Dietz*, de l'Abdication et des Cessions mentionnées dans l'article 8. du présent Traité, son Altesse Sérénissime recevra:

1°. l'Evêché et Abbaie de Fulde.

2°. l'Abbaie de Corvey, et

3°. l'Abbaie de Weingarten avec leurs dépendances. —

4°. Les Villes Impériales de Dortmund en Westphalie, d'Isny et de Buchhorn dans la Suabe méridionale, avec leurs territoires et dépendances. —

Son Altesse Sérénissime jouira à perpétuité en toute Souverainité et propriété, Elle, ses Héritiers, successeurs, et ayant cause, des dits Evêchés Abbaies Sécularisés en sa faveur, et des dites Villes Impériales, avec tous les biens territoriaux, qui en dependent: sous condition, que sa dite Altesse Sérénissime sera tenu de satisfaire aux prétensions subsistantes et précédemment reconnues par la France, sur quelques successions réunies au majorat de sa maison pendant le cours du siècle dernier, laquelle satisfaction sera déterminée par des arbitres nommés à cet effet au gré des Parties Contractantes. —

Art. 11.

La Succession aux nouveaux Etats donnés en indemnité à la maison de *Nassau Orange Dillenburg Dietz* sera reglée ainsi qu'il suit: la ligne masculine exclut la ligne féminine; mais à défaut d'Héritiers mâles, les femmes rentreront dans tous

leurs droits. Cette clause s'étendra sur tous les descendans legitimes et en ligne directe de son Altesse Sérénissime le Prince Régnant, et en cas d'extinction totale de la dite ligne, les dits Biens, États et Souverainités seront réversibles à la maison Royale de Prusse. —

Art. 12.

Sa Majesté le Roi de Prusse et le Premier Consul de la République au nom du Peuple Français, se garantissent mutuellement, ainsi qu'à son Altesse Sérénissime le Prince de *Nassau Orange Dillenburg Dietz*, les indemnités puis cedés ou acquis, ainsi qu'il est stipulé dans le présent Traité. —

Art. 13.

Sa Majesté le Roi de Prusse et son Altesse Sérénissime le Prince de *Nassau Orange Dillenburg Dietz* reconnoissent également l'existence de la République Batave. —

Art. 14.

Immédiatement après l'échange des ratifications, Sa Majesté le Roi de Prusse et son Altesse Sérénissime le Prince de *Nassau Orange Dillenburg Dietz* pourront prendre possession des États et païs, qui leur sont dévolus en indemnité. —

Art. 15.

Art. 15.

Le Présent Traité sera ratifié par les Parties Contractantes dans l'espace de quarante jours, ou plutôt si faire se peut. —

En foi de quoi, nous soussignés Plénipotentiaires de Sa Majesté le Roi de Prusse et de la République Française, en vertu de nos pleins pouvoirs, avons signé le Présent Traité, et avons fait apposer nos sceaux respectifs.

Fait à Paris le 23 Mai 1802,
3 Praireal an X.

(Signé)

(L. S.) JEROME MARQUIS DE LUCCHESINI.

(L. S.) LE GÉNÉRAL BEURNONVILLE.

Le Soussigné Plénipotentiaire de Sa Majesté le Roi de Prusse pour signer le Traité définitif de Cessions et d'indemnités, conclu hier 23 Mai entre sa dite Majesté et la République Française, atteste, que les Articles ci dessus extraits en Copie du dit Traité, sont ceux et les seuls relatifs aux interets de la Sérénissime maison d'Orange et de Nassau. —

En foi de quoi le dit Plénipotentiaire a signé

 les

les présentes de sa main et y a fait apposer le sceau de ses armes. —

Fait à Paris le 24 Mai 1802.

(Signé)

(L. S.) Jerome Marquis de Lucchesini.

Avons approuvés et ratifiés les Articles, comme nous les approuvons et ratifions par la présente. —

En foi de quoi nous avons signé ces présentes de notre main et y avons fait apposer le sceau de nos armes. —

Fait à notre Chateau d'Oranienstein ce 17 Juin 1802.

(Signé)

GUILLAUME,

Prince d'Orange et de Nassau.

COPIE de la ratification du Premier CONSUL de la République Française.

Bonaparte, Premier Consul, au nom du Peuple Français, et les Consuls de la République, ayant vu et examiné le Traité définitif de Cessions

ons et Indemnités, conclu le trois Praireal an dix (23 Mai 1802) entre la République Française et Sa Majesté le Roi de Prusse, approuve les Articles ci dessus, déclare qu'ils sont acceptés, ratifiés et confirmés, et promet, qu'ils seront inviolablement observés. —

En foi de quoi sont données les présentes, signées, contresignées et scellées du Grand Sceau de la République. —

A Paris, le quatorze Messidor an dix (trois Juillet 1802.)

(Signé)

BONAPARTE.

Le Ministre des Relations extérieures

(Signé)

CH. MAUR. TALLEYRAND.

Par le Premier Consul

le Secrétaire d'Etat

(Signé)

HUGUES MARET.

PLAATS-

PLAATSAANWIJZING

VOOR DE

AFBEELDINGEN.

I. F. D. CHANGUION. Bl. 1.

II. Mr. FANNIUS SCHOLTEN. . . — 26.

III. Mr. J. M. KEMPER. — 161.

BSB Bayerische StaatsBibliothek

MDZ Münchener DigitalisierungsZentrum Digitale Bibliothek

Bosscha, Herman

Geschiedenis der Nederlandsche Staats-Omwenteling in achttienhondert dertien

Bd.: 1. XVI, 246, 86, 279 S.

Amsterdam 1817

Belg. 33 t-1
urn:nbn:de:bvb:12-bsb10272836-2